

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

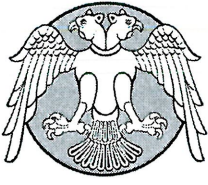
**ULUSLARARASI KURULUŞLAR İLE KIRGIZ CUMHURİYETİ ARASINDAKİ
GÜVENLİK ALANINDAKİ İŞBİRLİĞİNİN SİYASİ YÖNLERİ VE PERSPEKTİFLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Dr.Öğr. Üyesi Demet Şefika MANGIR**

**Hazırlayan
İslam ABDYMANOV
154229001028**

Konya 2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı
Islam Abdymanov

Numarası
154229001028

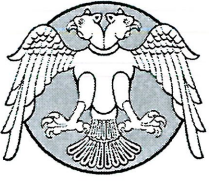
Ana Bilim / Bilim Dalı Uluslararası ilişkiler/ Uluslararası ilişkiler

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı Uluslararası Kuruluşlar ile Kırgız Cumhuriyeti Arasındaki Güvenlik Alanındaki İşbirliğinin Siyasi Yönleri ve Perspektifleri

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin

Adı Soyadı
Islam Abdymanov

Numarası
154229001028

Ana Bilim / Bilim Dalı Uluslararası ilişkiler/ Uluslararası ilişkiler

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı Dr.Öğr. Üyesi Demet Şefika MANGIR

Tezin Adı Uluslararası Kuruluşlar ile Kırgız Cumhuriyeti Arasındaki Güvenlik Alanındaki İşbirliğinin Siyasi Yönleri ve Perspektifleri

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan 'Uluslararası Kuruluşlar ile Kırgız Cumhuriyeti Arasındaki Güvenlik Alanındaki İşbirliğinin Siyasi Yönleri ve Perspektifleri' başlıklı bu çalışma 22/05/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı
Dr.Öğr. Üyesi Demet Şefika
MANGIR

Danışman ve Üyeler

İmza

Dr.Öğr. Üyesi Aşlıgül
Sarıkamış Kaya

Üye

Dr.Öğr. Üyesi Yusuf Sayın

Üye

İmza

TEŐEKKÜR

Tez çalıőmamda her zaman bilgileri ile beni yönlendiren ve değerli zamanını ayırarak destek ve yardımlarını esirgemeyen değerli tez danıőmanım Sayın Yrd. Doç.Dr. Demet Şefika MANGIR'a sonsuz teőekkür ediyorum. Ayrıca çalıőmam sırasında her zaman destekte bulunan sevgili babam Kurmanbek Abdymanov'a ve Nadezhda Sharapova'ya Őükranlarımı sunarım.

İslam ABDYMANOV
2 Mayıs 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR	iii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İNSAN, TOPLUM VE DEVLET GÜVENLİĞİNİN SİYASİ VE SOSYO-TARİHSEL YÖNLERİ	4
1.1 Devlet, Toplum ve Bireyin Güvenlik Sorunları ve Güvenlik Kavramı	4
1.1.1 Güvenlik Kavramı	4
1.1.2 Devlet, Toplum ve Bireyin Güvenlik Sorunları	8
1.2 İstikrar ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Bir unsuru Olarak Ulusal Güvenlik	14
1.2.1 “Ulusal Güvenlik” Kavramı Üzerinde Tartışma	14
1.2.2 Kalkınma ve Ulusal Güvenlik Arasındaki Etkileşim	20
1.3 Uluslararası İlişkilerin Küreselleşme Bağlamında Ulusal Güvenliğin Yapısı	24
1.3.1 Küreselleşme ve Ulusal Güvenlik: Etkileşim Faktörleri	24
1.3.2 Küreselleşme Bağlamında Ulusal Güvenliğin Başlıca Türleri.....	28
1.4 Uluslararası Örgütler ve Güvenlik Alanında İşbirliği.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAĞIMSIZ KIRGIZİSTAN’IN GÜVENLİK SORUNLARI	37
2.1 Kırgız Cumhuriyeti’nin Bağımsızlığı Elde Etmesi ve Ulusal Güvenlik Anlayışı	37
2.1.1 Kırgız Cumhuriyeti’nin Bağımsızlığı Elde Etme Süreci.....	37
2.1.2 Kırgız Cumhuriyeti Mevzuatında Ulusal Güvenlik Anlayışı	40
2.1.3 Kırgız Cumhuriyeti'nin Ulusal Güvenlik Sistemi.....	44
2.2 Kırgızistan Ulusal Güvenliğinin Çağdaş Tehdit ve Riskleri.....	47

2.3 Kırgız Cumhuriyeti Güvenlik Politikası ve Yasal Tabanı.....	57
2.3.1 Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti.....	57
2.3.2 “Ulusal Güvenlik Üzerine” Kırgız Cumhuriyeti Kanunu	60
2.3.3 Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına Dair Kırgız Cumhuriyeti'nin Kanunu	62
2.3.4 Kırgız Cumhuriyeti'nin Devlet Sırlarının Korunması Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ULUSAL GÜVENLİK ALANINDA ULUSLARARASI KURULUŞLAR İLE KIRGIZ CUMHURİYETİ'NİN İŞBİRLİĞİ.....

67

3.1 Kırgızistan'ın Ulusal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Uluslararası Kuruluşların Yeri ve Rolü.....

67

3.1.1 Uluslararası Kuruluşlar ile Kırgızistan'ın Ulusal Güvenlik Alanındaki İşbirliğine Genel Bir Bakış.....

67

3.1.2 Kırgızistan Açısından Güvenlik Alanında Etkili Örgüt Olarak Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ).....

74

3.1.3 Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Kapsamındaki İşbirliği

79

3.1.4 Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Kapsamındaki İşbirliği

82

3.1.5 Sovyet Sonrası Alanda Entegrasyon Projesi Olarak Avrasya Ekonomi Topluluğu (AET)

.87

3.2 Uluslararası Kuruluşlar ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Güvenlik Alanındaki İşbirliğinin Sorunları, Perspektifleri ve Ulusal Güvenlik Konusunda Öneriler

92

3.2.1 Kırgızistan ile Uluslararası Kuruluşlar Arasındaki Güvenlik Alanında İşbirliğinin Problemleri ve Beklentileri.....

92

3.2.2 Kırgız Cumhuriyeti'nin Ulusal Güvenlik ve Ülke Savunması için Öneriler

100

SONUÇ

105

KAYNAKÇA.....

111

ÖZET

Bu çalışmada Kırgızistan'ın güvenlik alanında uluslararası örgütlerle olan işbirliği ve bu işbirliğinin pespektifleri ele alınmıştır. Kırgızistan, bağımsızlığını elde etmesiyle beraber acil ve etkili bir çözüm gerektiren bir takım sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bağımsızlığını yeni kazanmış olan Kırgız Cumhuriyeti'nin gündemindeki en önemli sorunlardan biri de ülkenin güvenlik sorunu olmuştur. Bunun da nedeni, SSCB'nin dağılmasından önce var olan uluslararası, bölgesel ve iç güvenlik mekanizmalarının ve sistemlerinin, ulusal çıkarlarını koruma konusunda Kırgızistan gibi yeni uluslararası aktörleri tehdit eden çağdaş sorunların çözümünde etkisiz kalmasıdır. Böyle bir durumda Kırgız Cumhuriyeti kendi ulusal güvenliğinin korunmasını sağlayabilmek için yeni mekanizmalar aramak zorunda kalmıştır. Bu bağlamda, Kırgızistan için ulusal güvenliğin korunmasını amaçlayan kendi sisteminin oluşturulmasına yönelik ana mekanizmalardan biri, güvenlik alanında çeşitli uluslararası örgütlerle yapılan işbirliği olmuştur.

Son zamanlarda uluslararası örgütlerin rolünün önemli ölçüde arttığını ve güçlü bir işbirliği merkezi haline geldiğini söylemek mümkündür. Uluslararası birçok sivil toplum kuruluşu, resmi ve gayri resmi kuruluşun Orta Asya bölgesinde ve Kırgızistan'daki güvenlik, barış ve istikrar konularında Kırgız Cumhuriyeti ile işbirliğinin gelişmesine ciddi bir önem gösterdiğini de belirtmek gerekmektedir. Kırgızistan da, dünya topluluğunun pek çok ülkesi ile yakınlaşmaya, karşılıklı fayda çerçevesinde işbirliği yapmaya ve kurmuş olduğu kapsamlı ve adil ilişkileri geliştirmeye çalışmaktadır. Böylece, uluslararası işbirliği ve güvenlik konusuyla alakalı olarak uluslararası kuruluşlara olan aktif katılım Kırgızistan'ın yeni jeopolitik stratejisi haline gelmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın ana amacı çeşitli uluslararası örgütlerin Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğini oluşturma süreci üzerindeki etkisini incelemek, bu işbirliğinin etkinliğini değerlendirmek ve Kırgızistan'ın çeşitli uluslararası örgütlerle güvenlik alanında işbirliğinin geliştirilmesine yönelik beklentileri değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Örgütler, Kırgız Cumhuriyeti, Tehdit, Güvenlik, İş Birlik,

ABSTRACT

This paper is devoted to the analysis of cooperation and its perspectives established by Kyrgyzstan with international organizations in the field of security. Since declaring independence, Kyrgyzstan has been faced with a myriad of problems that require urgent and effective solutions. One of the main issues on the agenda of the new independent state was the problem of security. The reason lied in the fact that the international, regional and internal security mechanisms, which existed before the collapse of the USSR system, became ineffective in dealing with the current problems that threatened new international actors such as Kyrgyzstan. Thus, Kyrgyzstan needed to establish new mechanisms with the purpose of protecting its national security. In this respect, cooperation with various international organizations in the field of security has become one of the main strategies for the formation of a new system in protecting national security for sovereign Kyrgyzstan.

Recently, the role of international organizations has significantly increased, and they have become centers of cooperation on many global and regional issues. It is also worth noting that many international, governmental and non-governmental organizations have shown significant interest and displayed initiative in the development of cooperation with Kyrgyz Republic on the issues of security, peace and stability in the country and in the Central Asian region. Kyrgyzstan, in turn, strives for closer and mutually beneficial cooperation with most countries of the world with a view to establish comprehensive and equitable relations with them. Thus, international cooperation, active participation in international security organizations became the new geopolitical strategy of Kyrgyzstan. In this context, the aim of this study is to investigate the influence of various international organizations in the process of forming national security for Kyrgyzstan at different levels, to evaluate the effectiveness of this cooperation as well as to consider the prospects of further development.

Keywords: International Organizations, Kyrgyz Republic, Threat, Security, Cooperation

KISALTMALAR

BAÖ:	Bölgesel Antiterör Örgütü
BKH:	Binyıl Kalkınma Hedefleri
CAEC:	Central Asian Economic Community
CAU:	Central Asian Union
CBDN:	Kolektif Hızlı Dağıtım Gücü
CPF:	Kollektif Barış Kuvvetlerin
CSIS:	Toplu Hızlı Dağıtım Kuvveti
DAAD:	Deutscher Akademischer Austauschdienst
EAPC:	Euro-Atlantic Partnership Council
EİT:	Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
GKNB:	Milli Güvenlik Devlet Komitesi
İİT:	İslam İşbirliği Teşkilatı
KGA:	Kolektif Güvenlik Antlaşması
KGAÖ:	Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü
Kırgız SSC:	Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
PfP:	Barış için Ortak
RATS:	Bölgesel Terörle Mücadele Kurumu
STK:	Sivil toplum Kuruluşları
TNC:	Transnational corporations
UNDP:	United Nations Development Programme
UNESCO:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFPA:	United Nations Population Fund
UNHCR:	United Nations High Commissioner for Refugees

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

UTB: Uluslararası Telekomünikasyon Birliği

WHO: World Health Organization

GİRİŞ

Güvenlik kavramı doğrudan ekonomi, politika, bilim, teknik, demografi, kültür, eğitim, insanların ruhani yaşamları ve toplumsal gelişiminin diğer yönleriyle ilgilidir ve belli bir ülkede yaşayan tüm halkların değer ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için karmaşık bir mekanizmayı içermektedir. Güvenlik sorunlarının analizi, araştırma nesnesinin çok yönlü ve karmaşık olduğunu ve farklı zaman dönemlerinde bu konuya olan ilginin artmış olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Güvenlikle ilgili konular, tarihçiler, sosyologlar, siyaset bilimciler, ekonomistler ve güvenlik uzmanları tarafından ele alınmaktadır ve bu da belirli bir tarihsel dönemde güvenlik sorunlarının çözümünde çeşitli kavramsal yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Uluslararası aktörlerin küreselleşme sürecine aktif bir şekilde entegre olduğu modern dünyanın koşulları altında, hem iç, hem bölgesel, hem de küresel sorunlar karşısında güvenliği koruma meseleleri daha hassas hale gelmektedir. Böyle bir durumda, uluslararası bağlamda güvenlik alanındaki işbirliği mekanizmalarını inceleme konusu özel ilgi görmektedir. Bu bağlamda, uluslararası ilişkilerin ve uluslararası hukukun gelişiminin bugünkü aşamasında uluslararası örgütlerin rolünün önemli ölçüde arttığını ve güçlü bir işbirliği merkezi haline geldiğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Nispeten yakın zamanda bağımsızlığını kazanmış olan ve bu nedenle kendi devletlerini korumak için kendi güvenlik sistemlerini oluşturma gereksinimi ile karşı karşıya kalmış olan ülkeler bu sorunu incelemek için iyi bir örnek teşkil edebilmektedir. Bu çalışmada böyle bir örnek olarak Kırgız Cumhuriyeti ele alınmıştır.

Kırgız Cumhuriyeti egemenliğini 1991 yılında elde etmiştir ve günümüzde gelişmekte olan ülkeler arasında yer almaktadır. Egemenliğini elde etmesinden sonra Kırgızistan pek çok sorunla karşı karşıya kalmıştır ve bu sorunların en önemlisi kuşkusuz ülkenin güvenlik sorunlarıdır. SSCB'nin dağılmasından önce var olan uluslararası, bölgesel ve iç güvenlik mekanizmaları ve sistemleri, günümüzde mevcut olan sosyal, politik, ekonomik, bilimsel, manevi, ahlaki v.b. sorunlara karşı etkisiz kalmıştır. Bu da bölgesel ve küresel güvenliğe yönelik tehditlerin artmasına neden olmuştur.

Hükümetler arası ve uluslararası birçok sivil toplum kuruluşu, resmi ve gayri resmi kuruluş Orta Asya bölgesinde ve Kırgızistan'daki güvenlik, barış ve istikrar konularında Kırgız Cumhuriyeti ile işbirliğinin gelişmesine ciddi bir önem göstermektedir. Kırgızistan da, dünya topluluğunun pek çok ülkesi ile yakınlaşmaya, karşılıklı fayda çerçevesinde işbirliği yapmaya ve kurmuş olduğu kapsamlı ve adil ilişkileri geliştirmeye çalışmaktadır. Kırgızistan Orta Asya'da belli bir coğrafi, jeopolitik ve ekolojik pozisyona sahiptir, uluslararası hukukun öznesidir ve BM,

AGİT, NATO, BDT, ŞİÖ, KGAÖ, AET vb. diğer uluslararası ve bölgesel kuruluşların üyesidir. Bu faktörler ülke için belirli yükümlülükler getirmekle birlikte ulusal güvenlik alanında işbirliği sorunlarına artan bir ilgi kaynağı oluşturmaktadır. Uluslararası işbirliği ve güvenlik konusuyla alakalı olarak uluslararası kuruluşlara olan aktif katılım Kırgızistan'ın yeni jeopolitik stratejisi haline gelmiştir. Bu da çalışmanın konusunu oldukça güncel yapmaktadır.

Çalışmanın ana amacı, mevcut uluslararası yasal düzenlemelere, Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal mevzuatlarına ve pratikteki kanun uygulamalarına dayanarak güvenlik alanında çeşitli uluslararası, bölgesel ve küresel kuruluşlar ile Kırgızistan arasındaki işbirliğinin yollarını ve biçimini araştırmaktır. Bu amaca ulaşabilmek adına çalışmada aşağıdaki görevler belirlenmiştir; “güvenlik” kavramının olgusunu açığa vurmak: güvenlik teorisini ve kavramını sistematize etmek, devletin, toplumun ve bireyin güvenlik sorunlarını anlayabilmek ve “güvenlik” kategorisine bilimsel bir gerekçe sağlamak; “ulusal güvenlik” kavramını incelemek: ulusal güvenliğin modern teorik ve politik kavramlarını analiz etmek; ulusal güvenliğin yapısını ele almak ve modern gerçeklere dayanan bir sınıflandırma sunmak; Kırgızistan Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğine yönelik mevcut tehdit ve zorlukları belirlemek ve kavramsal normatif yasal belgelerde önerilen sisteme uygun olarak siyasi analizlerini vermek; Aktüel ulusal güvenlik sorunları çözebilmek adına Kırgızistan'ın bölgesel ve küresel uluslararası örgütlerle işbirliği ve mekanizmalarının uluslararası yasal temellerini incelemek; Çağdaş uluslararası ilişkilerde bölgesel ve küresel örgütlerin artan rolünü değerlendirmek; Kırgızistan Cumhuriyeti ile uluslararası örgütler arasındaki işbirliğini ve perspektiflerini belirlemektir.

Çalışmanın teorik ve metodolojik temelini modern siyaset biliminin temel ilkeleri, jeopolitik teori ve ulusal ve uluslararası güvenlik teorisi, sistem ve yapısal ve işlevsel yaklaşımlar, verileri işleme temel istatistiksel yöntemler oluşturmaktadır. Çalışmanın ana unsurları disiplinlerarası yaklaşım açısından ele alınmıştır. Çalışma konusunu araştırmak için genel bilimsel yöntemler ve siyaset bilimlerin yöntemleri kullanılmıştır.

Bu çalışmanın konusu uluslararası kuruluşlar ile Kırgız Cumhuriyeti arasındaki güvenlik alanındaki işbirliğinin siyasi yönleri ve perspektiflerini analiz etmektir. Çalışmada güvenlik, ulusal güvenlik kavramları, devletin ulusal güvenlik yapıları, uluslararası ilişkilerin küreselleşme bağlamında ulusal güvenliğin yapısı ve Kırgız Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını elde etmesinden bu yana karşılaştığı güvenlik sorunları, bu sorunları çözme yolları ve bu alanda çeşitli bölgesel ve küresel kuruluşlarla işbirliği ve bu işbirliğinin perspektifleri ele alınacaktır. Bu çalışma aşağıdaki varsayımlar üzerine kurulmuştur.

1. Bağımsızlığını elde etmesinden sonra Kırgız Cumhuriyeti'nin uluslararası kuruluşlar ile güvenlik alanında işbirliği Kırgızistan'ın kapsamlı ulusal güvenlik anlayışının gelişmesini sağlayacaktır.

2. Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğini sağlama alanında birikmiş teorik, pratik ve yasal tabanın belli bir ölçüde etkili olmasına rağmen ülkenin karşı karşıya olduğu tehditlerin üstesinden gelmek için yetersiz kalmaktadır. Böyle bir durumda, Kırgızistan'ın ulusal güvenliğin sağlanması için etkili bir sistemin oluşturulması ve geliştirilmesi sadece bölgesel ve uluslararası örgütlerle işbirliği çerçevesinde mümkündür.

3. Bugün Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğine yönelik başlıca zorluklar ve tehditler; etnik çatışmalar, Kırgız halkının diğer ülkelere göç etmesi, ülkedeki etnik azınlıkların göç duygularının güçlendirilmesi, insan ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı, dini aşırılık ve terörizm, organize suç, ekolojik ve insani felaketler, askeri, siber ve ekonomik tehditlerdir.

4. Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğini sağlama konusundaki beklentiler, doğrudan ülkeler arası işbirliğinin, var olan ve gelecekte ortaya çıkabilecek uluslararası kurumların içindeki faaliyetlerin ne kadar uyumlu olacağı ile ilişkilidir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde insan, toplum ve devlet güvenliğinin sosyal-tarihi yönleri, istikrarlı ve sürdürülebilir kalkınmanın bir unsuru olan ulusal güvenlik kavramı, güvenlik politikası, uluslararası ilişkilerin küreselleşme bağlamında ulusal güvenliğin yapısı ve sınıflandırılması, tehlike kaynakları ve çeşitleri gibi konular yer almıştır.

İkinci bölümde bağımsız Kırgızistan'ın güvenlik sorunlarına yer verilmiştir. Bu bölümde Kırgız Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını elde etmesi ve ilk güvenlik sorunlarının ortaya çıkış süreci ve Kırgızistan'ın ulusal güvenliğine yönelik çağdaş tehditler ve riskleri incelenmiştir. Buna ek olarak Kırgız Cumhuriyeti mevzuatında Ulusal Güvenlik kavramı, Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenlik sistemi ve güvenlik sektörünün yasal tabanı da bu bölümde yer almıştır.

Üçüncü bölümde ise ulusal güvenlik alanında uluslararası kuruluşlar ile Kırgız Cumhuriyeti'nin işbirliği, Kırgızistan'ın ulusal güvenlik sorunların çözümünde uluslararası kuruluşların yeri ve rolü, güvenlik alanında uluslararası kuruluşlar ile Kırgız Cumhuriyeti arasındaki işbirliğinin perspektifleri ele alınmış ve elde edilen bilgiler doğrultusunda Kırgızistan ulusal güvenliği ve ülke savunması için öneriler hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSAN, TOPLUM VE DEVLET GÜVENLİĞİNİN SİYASİ VE SOSYO-TARİHSEL YÖNLERİ

İç ve dış tehditlere karşı korunması gereken güvenliğin nesnelere birey, toplum ve devlettir. Güvenlik sorunlarının geniş bir analizine göre, ulusal güvenliğin içerisinde yer alan siyasi güvenlik, ulusun devletin yönetim şekli ile ilgili sorunları bağımsızca, başka güçlerin baskısı olmadan çözebilmek, birey ve toplum yararına iç ve dış politikasını bağımsız yürütebilmek anlamına gelmektedir.

1.1 Devlet, Toplum ve Bireyin Güvenlik Sorunları ve Güvenlik Kavramı

Günümüzde devlet, toplum ve birey güvenliğinin korunması aktüel bir sorun haline gelmiştir. Çağdaş bilimsel literatürde güvenliğin farklı çeşitlerine ilişkin bir sürü kitap, bilimsel araştırma ve makale bulunmaktadır. Buna örnek olarak; ulusal, ekonomik, siyasi, askeri, sosyal, çevresel, bilimsel, finansal, mali, hukuki, bölgesel güvenlik ve diğerleri gösterilebilmektedir. Yazarların büyük çoğunluğu güvenliğin her çeşidinin tanımlanmasında belirsizliklerin olduğunu ve güvenliğin tartışmalı bir kavram olduğunu işaret etmektedir.¹ Bu da güvenlik kavramının önemli bilimsel ve teorik sorunlarından biridir. Devlet, toplum ve bireyin güvenlik sorunlarını ele alabilmek için ilk olarak güvenlik kavramını iyice anlayabilmek gerekmektedir. Bunu yapabilmek için güvenlik kavramının çerçevesini, neleri kapsadığını ve haritasını çizebilmemiz önemlidir.

1.1.1 Güvenlik Kavramı

Antik çağda güvenlik kavramı, günümüzdeki gibi kapsayıcı değildi ve insanlara tehlike ya da zararın olmadığı anlamına gelmekteydi. Güvenliğin böyle bir açıklaması Yunan filozofu Platon tarafından kullanılmıştır.² İngiliz filozofu Rober'e göre güvenlik olarak herhangi bir tehlikeden kendini güvenli olarak hisseden bir kişi zihninin sakin hali anlaşılmaktadır.³ Ancak, bu anlamda güvenlik kavramı Avrupada fazla yaygınlaşmadı ve XVII yy.'a kadar nadiren kullanılmıştır.

Batı Avrupa ülkelerinin bilimsel ve politik çevrelerinde "güvenlik" kavramının yaygın kullanılmaya başlaması Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Baruch Spinoza ve XVII-XVIII yy. diğer düşünürlerin felsefi çalışmaları ve kavramları aracılığıyla mümkün olmuştur. Bu

¹ John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 5, NO. 18, 2008, s.73.

² Vasilyev S., *Obozrevatel*, Moscow, 1999, s. 7.

³ Goncharenko L., Akulinina F., *Ekonomicheskaya Bezopasnost*, Moscow, 2015, s.11.

felsefecilere göre güvenlik hem fiziksel hem manevi olarak gerçek tehlikenin olmadığı bir durum anlamına gelmektedir.⁴ Bu dönemlerde güvenlik kavramı ile ilgili teorik çalışmalarının ilk girişimleri yapılmaya başlamıştır. Sonnenfels tarafından öneliren tanımlamaya göre güvenlik – hiç kimsenin hiçbir şeyden korkması gerekmediği bir durumdur.⁵ Birey için bu durum özel ve kişisel güvenlik anlamına gelmekteydi, korkacak hiçbir şeyin olmadığı devletin durumu ise kamu güvenliği oluşturmaktaydı. Diğer insanlar, yabancı ülkeler ve doğa tarafından her an tehlikenin ortaya çıkabileceği şartlarda bu teorik yaklaşımla güvenlik, devletin bütün faaliyetlerini belirleyen hedef haline gelmiştir.

V.Dal güvenliği herhangi bir tehdidin olmaması, koruma altında olma ve güvenilirlik olarak belirtmektedir. Böylece güvenliğe ilişkin “tehlikelerden ve korkulardan uzak kalma, bir tehdidin olmaması” gibi ifadelerin birçok tanımında kullanılmış olması ortak bir anlayışın olduğunu da göstermektedir.⁶ Buradan anlaşılacağı üzere güvenlik ve tehdit arasında doğrudan bir ilişki vardır ve güvensizlik durumu bir tehdidin var olduğu anlamına gelmektedir. Varsayılan tehdit bir yanı sıra gerçek olgulara ve olaylara dayanmakta iken, bir yanı sıra da algı ve tahminlere dayanmaktadır.⁷ Bu durum güvenlikle ilgili yapılan değerlendirmelerde objektif kriterler yanında subjektif yaklaşımların da olduğunu göstermektedir. Objektif güvenlik, bir tehlikenin var olmadığını, subjektif güvenlik ise şüphelenilecek bir tehlikenin olmadığına inanma durumunu ifade etmektedir. Gerçek hayatta her zaman belli bir tehlike bulunmaktadır veya tehlikenin ortaya çıkma olasılığı vardır, bundan dolayı, kural olarak, güvenlik kavramı bireyin, toplumun ve devletin olası tehditlere karşı mücadele edebilme kabiliyetini de içermektedir.

Tehlike, genellikle bilincinde olduğumuz, fakat kaçınılmaz anlamına gelmeyen toplumun çıkarlarına zarar getirebilme olasılığıdır. Bazen "tehlike" ve "tehdit" kavramları arasında farkın olmadığı veya olsa da önemsiz bir fark olduğu varsayılmaktadır. Tehlike, bireye, topluma ya da devlete ilişkin olsun belli bir zararın olasılığı anlamına gelmektedir. Bu demek ki olasılık vardır fakat bu kesin bir tehdit anlamına gelmemektedir ve sadece belli koşullar altında tehlike tehdit boyutlarına ulaşabilmektedir. Tehdit - hayati çıkarlara gerçek zarar getirebilmek potansiyelinin yüksek olduğu bir durumdur.⁸

Siyaset biliminde güvenlik kavramı geleneksel olarak iki boyutta (geniş ve dar) ele alınmaktadır. Dar anlamda güvenlik kavramı, özellikle kamu güvenliği çerçevesinde, devletin

⁴ Karen Morgaine, Moshoula C.Dessylas, *Anti-Oppressive Social Work Practice*, USA: SAGE Publication, 2015, s.6-8.

⁵ Chuvakov. A., *Security: Political and Legal Aspects*, Mechnikov National University in Odessa, Ukraine, 2015, s. 169.

⁶ Vladimir Dal, *Tolkoviy Slovar Velikorusskogo Yazika*, Moscow, 1863, s. 38.

⁷ Beril Dedeoğlu, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları, 2008, s. 22.

⁸ Makarenko E., Pavlov S., *Aktualniye Voprosy Obespecheniya Nacionalnoy Bezopasnosty*, Moscow, 2006, s. 19.

yardımla birey çıkarlarının korunması anlamına gelmektedir.⁹ Bu yaklaşım kamu ya da resmi olarak adlandırılır. Ancak, bu tek bir yaklaşım değildir. Bunun yanında liberal-demokratik bir yaklaşım da bulunmaktadır. Liberal-demokratik yaklaşıma göre güvenlik kavramı oldukça kapsayıcıdır ve bireysel, toplumsal, kamu güvenliğini içererek bireyin güvenliğini, hak ve özgürlüklerinin garanti altına alınmasını ön plana çıkarmaktadır.¹⁰

Güvenlik kavramı sadece zenginleştirilmesi, içeriğinin genişletilmesi ve aydınlatılması ile değil, aynı zamanda belirli kültürel, tarihi ve sosyo-ekonomik koşullar altında kazandığı değer ve anlam nedeniyle de aktüelliğini kazanmaya başlamıştır. Modern çağda güvenlik kavramı ve kavramın sosyal ve politik içeriği devletten sivil topluma, ulusal düzeyden uluslararası düzeye kadar uzanan her düzeyde ayrı bir öneme sahip olmaya başlamıştır. Siyasi, bilimsel ve popüler literatürde modern yaşamın bu yönü oldukça dikkat çekmeye başlamıştır. Günümüzde güvenlik kavramı uluslararası alanda, siyasette, kamuda, askeriyede, ekonomide ve hayatın diğer alanlarında da en aktif kullanılan kavram haline gelmiştir. Basında, siyasetçilerin, siyasi parti temsilcilerinin konuşmalarında ve çeşitli manifestolarda sık sık "bilgi güvenliği", "uluslararası güvenlik", "ulusal güvenlik", "kamu güvenliği", "bölgesel güvenlik", "küresel güvenlik" vb. güvenliğin farklı farklı yönlerine atıf yapılmaktadır. Güvenlik kavramının bu kadar sık kullanılması, çeşitlerinin çokluğu, tanımlanmasındaki tek bir oy birliğinin bulunmaması bu kavramı daha da karmaşık hale getirmektedir. Öte yandan güvenlik kavramının bu kadar geniş alanı içermesi ve insanın farklı farklı yaşam alanları ile geniş bağlantılarının ve ilişkilerinin olması bu kavramların ikame yoluyla kamuoyunun belli siyasi güçler tarafından manipüle edilmesine yol açmaktadır. Bu da siyasi kavramların kamu bilincine olan ideolojik etkisinin gizli mekanizmasını yansıtmaktadır. Bu etkileme mekanizması öncelikle devletin siyasi çıkarlarına, çeşitli siyasi akımlara, hareketlere, derneklere ve siyasi partilere hizmet etmektedir. Bunun gibi manipülasyonları önleyebilmek adına güvenlik kavramının metodolojik çalışması ve teorik olarak sınırlarının belirlenmesi çok önemlidir.

Güvenlik kavramı ile tanımlanan fenomenin meydana gelmesi, sosyal organizasyonun en etkili formu olarak bilinen devletin oluşma zamanına denk gelmiştir. Bu çerçevede devletin ana görevi ülkeyi ve vatandaşlarını iç ve dış saldırılardan korumak ve böylece güvenliği sağlamak idi. Güvenlik devlet adamlarının, yöneticilerin, siyasetçilerin ve genel olarak tüm devlet ve toplumun faaliyet ve sorumluluk konusu olmuştur. Bu durumda, hükümetin ana görevi vatandaşlarını korumanın ana aracı olan devletin güvenliği idi.¹¹ Bireysel güvenlik, vatandaş,

⁹ Belkov A., "Ponyatiyno-kategoriyalny Apparat Konceptii na Natsionalnoy Bezopasnosti", *Informatsionny Sbornik*, NO. 3, 2004, s. 91.

¹⁰ Manilov V., *Bezopasnost' v Epohu Partnerstva*, Moscow, 1999, s. 12.

¹¹ A.g.e., s. 13.

aile ve diğ er özel güvenlik konuları güvenlik kavramının öncelikleri sırasında sadece yakın tarihte yer almaya başlamıştır.

Böylece devletin güvenliği her zaman öncelikli olmuştur ve kamu ve politik figürlerin, düşünürlerin, bilim adamların ve araştırmacıların söylediği gibi vatandaşların temel görevi devleti korumak olmuştur. Üstelik farklı bölgesel ya da devlet güç mekanizmalarının yapısı bunun yerine getirilmesini gerektiriyor ve vatandaşlarını bu açıdan hareket etmesine zorluyor. Tarihsel olarak böyle bir mekanizmanın antik çağlardan beri var olduğunu Sokrates, Platon, Aristo çalışmalarında görebiliriz. Kırgız milli destanı Manas'ta da bunun hakkında söz edilmektedir.¹²

Çeşitli kaynaklarda sunulmuş olan güvenliğin tanımlama analizi doğrultusunda güvenlik kavramının çok boyutlu olduğu sonuca varılmaktadır. Örneğin, güvenlik; tehlikelerin olmasına rağmen yaşam sürecinin koruma altında olmasıdır, yani tehlikelerden uzak olma güvencesidir.¹³ Aynı zamanda insan faaliyet alanının çeşitliliği güvenliğin çeşitliliğine de yol açmaktadır. Hasar riskinin olmadığı bir durumdur, dolayısıyla tehlike ve tehditlerin de yok olduğu bir ortamdır.¹⁴ Bir nesnenin niteliksel karakteristik durumudur. Nesne üzerinde olumsuz etkilerin olmaması ya da olması durumunda bile bu niteliksel karakteristikleri korunmalıdır. Böyle bir durumda güvenlikten söz etmek mümkündür. Nesne olarak bir sosyo-ekonomik, teknik veya çeşitli düzeylerde doğal sistemleri ve bu sistemlerin bileşen parçaları olarak kabul edilebilir.¹⁵ Bir nesnenin iç ve dış tehditlere karşı korunması olarak tanımlanır.¹⁶ Bu korunma seviyesi nesnenin belirli özelliklere sahip olup olmadığına bağlıdır.

Gördüğümüz gibi, bilimsel literatürde güvenlik kavramının çok sayıda tanımlanmasının bulunmasına rağmen hala kavramın net ve kesin bir tanımı ve sınırları yoktur. Bazen güvenlik bir amaç olarak, bazen bir konsept olarak, bazı durumlarda ise bilimsel bir program veya disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Şimdiye kadar, bütünsel bir güvenlik konsepti bulunmamaktadır. Bu nedenle kişisel güvenlik, ulusal güvenlik, uluslararası güvenlik ve küresel güvenlik gibi kavramlar tamamen farklı sorunlarla uğraşmaktadır ve farklı tarihsel ve felsefi bağlamdan kaynaklanmaktadır. Geleneksel olarak, birçok yazar ve düşünür güvenliğin tartışmalı bir kavram olduğunu kabul etmektedirler. Fakat bu yazarlar ve düşünürlerin birçoğu güvenliğin temel değerlere yönelik tehditlerden özgür olunması anlamına geldiği konusunda uzlaşmaktadırlar.

Pek çok devletlere göre güvenliğin ana nesnelere devlet, toplum ve bireydir. Örneğin, Kırgız Cumhuriyeti'nin 2020 yılına kadar belirlenen Ulusal Güvenlik Konsepti'ndede ulusal

¹² Sağımbay Orozbak uulu, *Epos Manas: Velikiy Pohod*, Bishkek: İzd. Sham, 1994, s. 106.

¹³ Pauline Kerr, "Human Security", (ed.Alan Colins), *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, New York, 2007, s.89-108.

¹⁴ Zelenkov M., *Osnovy Teorii Nacionalnoy Bezopasnosty*, Moscow, 2015, s. 24.

¹⁵ A.g.e., s. 24.

¹⁶ P.G.W. Galare, *Oxford Latin Dictionary*, Clarendon Pres, Oxford, 2005, s.1722.

güvenliğin ana nesneleri olarak devlet, toplum ve birey belirlenmektedir.¹⁷ Çağdaş anlamda ulusal güvenlik ekonomik, sosyal, politik, entelektüel, bilimsel, demografik, genetik, psikolojik ve diğer alanlarda güvenliği içeren çok yönlü bir kategoridir.

1.1.2 Devlet, Toplum ve Bireyin Güvenlik Sorunları

Devlet, toplum ve insan hayatının temel koşullarından biri güvenlidir. İnsan ve onun yaşadığı çevresi sürekli olarak korunma altında olma ve güvenliği geliştirme ve iyileştirme için uygun ve proaktif önlemlere ihtiyacı vardır. İnsanlık tarihi - her şeyden önce doğanın sert koşullarında hayatta kalma mücadelesi ve insanların toplumsal varoluş koşullarına uyma tarihidir.

Devlet - belli bir coğrafi alanda, insanların birlikte yaşanmasını mümkün kılan ve onların güvenlikleri için uygun koşulları sağlayan en etkili ve tarihsel olarak daha geç zamanlarda ortaya çıkan formlarından biridir. İnsanlar arasındaki sosyal sözleşmenin bir sonucu olan devlet güvenlik konusuna çok önem vermektedir ve güvenliği sağlamak devletin öncelikleri arasında yer almaktadır.¹⁸ Bu nedenle, devletin iç ve dış politikasının temelini ilk olarak güvenlik alanındaki amaç ve görevleri belirtmektedir ve yön vermektedir. Toplum ve birey aynı devlet yapısına aittir ve bu da her birinin ait olduğu devlette sivil haklar, özgürlükler ve görevlerinin olduğunu belirtmektedir. Çağdaş liberal demokrat eğilimlerinin silikliğine rağmen vatandaşlık enstitüsü, yani bireyin belli bir devletin vatandaşı olma ağı devlet, toplum ve birey arasındaki ana bağlantıyı kurmaktadır.¹⁹ Dünya çapında ünlü, insanlar tarafından tanınan ve saygı duyulan bir bireyin bile devlet dışında kendi güvenliğinin sağlanması ve korunması neredeyse imkânsızdır. Devletin sadece ülke içinde değil, ülke dışında da kendi vatandaşlarını koruduğu örnekler yok değildir. Özellikle ABD, Fransa, İngiltere ve bunun gibi önde gelen dünya güçleri kendi vatandaşlarını hem ülke içinde hem de ülke dışında koruduğu pratikte görünmektedir.²⁰

Siyasi, sosyal ve ekonomik olarak gelişmiş demokratik devletler kendi ve müttefiklerinin güvenliklerini sağlamak için çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bu amaca ulaşabilmek için devlet kendi bütçesinin önemli bir payını ayırmaktadır ve dünyanın çeşitli bölgelerinde ülkenin savunmasını güçlendirmektedir. Aynı zamanda mevcut güvenlik seviyesinin yüksek olmasına ve çeşitli güvenlik sistemlerinin var olmasına rağmen bugünlerde güvenliğin sağlanması oldukça

¹⁷ Kirgiz Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012.

¹⁸ Lazarev V., *Obshaya Teoriya Prava i Gosudarstva*, Moscow, 2002, s. 17.

¹⁹ Marchenko M., *Teoriya Gosudarstva i Prava*, Moscow, 2001, s. 21.

²⁰ Zbigniew Brzezinski, *The Choice: Global Domination or Global Leadershi*, New York, 2004, s. 5.

zor ve aktüel bir sorundur. Bunun da nedenleri, iç ve dış ortamın, insan hayatının siyasi, ekonomik ve diğer alanlarının sürekli değişikliklere uğramasıdır.

Güvenlik sorunları çok sayıda ve çok yönlüdür. Mevcut şartlarda bu sorunlar siyasi, ekonomik, sosyal hayatın çeşitli alanlarında ve en önemli iç ve dış ilişkiler, çıkarlar alanında ortaya çıkmakta ve günceliğini kazanmaktadır. Aynı zamanda ekonomik, askeri ve siyasi, stratejik nitelikteki ulusal ve uluslararası ilişkilerde, çok sayıdaki uluslararası işbirliğinde de güvenlik sorunları mevcuttur. Özellikle küreselleşme bağlamında herhangi bir ülkenin iç istikrarlılığı önemli ölçüde dış koşullara bağlıdır, bunlar bağımlı ve birbirini tamamlayıcı faktörlerdir.²¹

Güvenlik her zaman aktüel bir sorun olmuştur ve devlet, toplum ve birey için bir ihtiyaçtır. Biyolojik seviyeden başlayarak, hayatta kalma içgüdüğü her zaman sadece farklı yaşam durumlarında güvenliği koruma yöntemlerini ve şekillerini belirtmemiştir, aynı zamanda yaşam, sağlık, mülkiyet ve diğer önemli değerlerin korunması sorununun da farkındalığına sebep olmuş ve bu değerlerin gerçek ve etkin bir şekilde korunmasına ilişkin teorilerin de geliştirilmesine neden olmuştur. Uzun zamandır faaliyet alanı olarak güvenlik kamu yönetiminin konusu olmuştur ve nispeten yakın zamanlarda teorik bilimin nesnesi ve kamuoyunun somut bir endişesi haline dönüşmüştür. Bilimsel açıdan ulusal güvenlik olgusu yirminci yüzyılın ortalarından itibaren araştırılmaya başlamıştır. Bu da önemli ölçüde mali ve istihbarat servislerinin askeri-siyasi çıkarlarının korunması gerektiğinden kaynaklanmaktadır.²²

Küresel ölçekteki tehditlerin ortaya çıkışı ile özellikle nükleer silahların, insanlığın hayatta kalmasını ve uygarlığın korunmasını sağlayabilecek küresel güvenlik sisteminin oluşturulması ihtiyacı duyulmaya başlamıştır. Bunun da ana sebebi kitle imha silahlarının hızlı bir şekilde gelişmeye başlaması ve ekonomik, çevresel, bilgi ve diğer sorunların sınır tanımaz olmasıdır.

Küresel değişimin perspektifinden XXI. yüzyılın başından bu yana siyasi durumu değerlendirmek gerekirse, insanlığın yeni, kökten değişmiş bir jeopolitik döneme girdiği görünebilir. Son yirmi yıl içerisinde belli bir güç dengesini sağlayan ve bunun sonucu olarak iyi kötü iç istikrarlılığı ve genel uluslararası güvenliği koruyan iki kutuplu sistemin çöküşü yer almıştır.

Ulusal güvenlik (askeri dâhil) sorunları üzerinde mevcut olan resmi belgeler ve teorik çalışmalarında güvenlik kavramı iç ve dış tehditlere karşı birey, toplum ve devlet çıkarlarının

²¹ Marchenko M., *Gosudarstvo i Pravo v Usloviyah Globalizacii*, Moscow, 2009, s. 29.

²² Kadir Sancak, "Güvenlik Kavramı Etrafında Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, 2013, s. 125.

korunması olarak tanımlanmaktadır.²³ Örneğin, Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliği altında egemenliğin taşıyıcısı ve Kırgızistan'da iktidarın tek kaynağı olan onun çok uluslu halkının güvenliği anlaşılmaktadır.²⁴ Böyle bir durumda, ulusal güvenlik toplum ve devletin siyasi örgütlenmesi için bir bütünleşme kavramı olarak ortaya çıkmaktadır.

Ulusal çıkarlardan kaynaklanan ulusal güvenlik, çok faktöre ve koşullara göre belirlenir, bu yüzden sadece tek bir yasa ile izah edilemez. Her devlette ulusal güvenliği belirleme formları ve kaynakları farklı olabilmektedir. Örneğin, ABD'nin ulusal çıkarları cumhurbaşkanının Kongreye gönderdiği yıllık mesajı ile belirlenirken, İngiltere'de, Kraliçe'nin Parlamento'da konuşması ile belirlenir. Kırgızistan'dan ise, cumhurbaşkanının millete olan konuşması ile ulusal çıkarların sınırları çizilmektedir.

Güvenlik genel teorisinin temel kavramları bağlamında güvenlik kavramının çeşitli formülasyonları ve tanımlanması farklı yaklaşımlara dayanarak belirlenmektedir. Resmi ve liberal demokratik yaklaşımların yanı sıra aksiyolojik (değerlere bağlı) yaklaşım ilgi çekici ve mantıklı bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre güvenlik teorisinin temel kavramları çıkar ve tehditler değil değer (servet, mal) ve hasar kavramlarıdır.²⁵

ABD araştırmacıları benzer yaklaşımlara ve görüşlere sahiptir. Örneğin, A. Wolfers'e göre objektif anlamda güvenlik - edinilen değerlere tehdit yokluğu, sübjektif anlamda ise bu değerlerin saldırıya uğrayacak korkusunun yokluğu anlamına gelmektedir. Değerlerin altında insanın ihtiyaçlarını oluşturan ve birlik arayışlarında insanlar için önemli faktörlerin bütünlüğü anlaşılmaktadır (eşyalar, onların özellikleri, ilişkiler, süreçler, bilgi vs.). Değerler genellikle, maddi ve manevi olarak ikiye ayrılmaktadır ve bu değerlerin anlamı, amacı ve temeli ne olursa olsun koruma ve güvenliğe ihtiyacı vardır.²⁶

Objektif açısından ihtiyaç ve değerler bir bütün olarak ele alınabilir ve arasında güçlü bir bağlantı vardır. Bunların arasındaki fark ise L. Rubinstein'e göre belirli kriterler temelinde insanlar tarafından oluşturulan ilişkiler sisteminden kaynaklanmaktadır ve bunların amacı ile belirlenmektedir.²⁷ Eğer ihtiyaç, insan hayatı için büyük önem taşıyorsa onun değeri de büyük olacaktır ve tam tersine eğer belli bir ihtiyaç insan hayatı için fazla önemli değilse onun değeri de önemsiz olacaktır. Başlangıçta kendini koruma içgüdüğü tarafından belirlenen güvenlik ihtiyacı en yüksek değeri içeren bir süreçtir, çünkü güvenlik ihtiyacı yaşamın özünü oluşturmaktadır ve bireysel ve kolektif yaşamın ve onunla bağlantılı her şeyin korunmasına fırsat

²³ Zakon Kirgizskoy Respubliki o Nacionalnoy Bezopasnosty (2003), № 44, 26.02.2003, <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1168?cl=ru-ru> (03.09.2017)

²⁴ Dadieva L., "To the Question of the Relationship Between the Concept of National Security, State Security and Constitutional Security", 2014, <http://www.science-journal.kg/media/Papers/ivk...> (03.09.2017)

²⁵ V. V. İlyin, *Politologiya: Uchebnik Dlya Vuzov*, Moskova: Knizhny Dom Universitet (KSU), 2001, s. 346.

²⁶ A. Wolfers, "National Security as an Ambiguous Symbol", *Political Science Quarterly*, Vol. 67, № 4, 1952, s.481-485.

²⁷ S. L. Rubinshtein, *Osnovy Obshchey Psihologii*, Moskova: Pedagogika, Cilt 1, 1989, s. 168 – 169.

vermektedir. Bu bağlamda, ulusal değerler – birey, toplum ve devletin güvenli bir ortamda varoluş ve ilerici gelişme ihtiyaçlarını karşılayan nesnelere, olaylar ve onların özellikleridir.

Böylece, değer yaklaşımı açısından ulusal güvenliği önemli ulusal mirasların (değerler, kaynakların) her türlü hem iç hem dış zararlardan korunmuş olan hali olarak tanımlayabiliriz. Bu ulusal güvenlik ulusal mirasa yönelik potansiyel zarar (hesaba olasılığını alarak) seviyesinin bu zararı önlemek için gerektirdiği tedbirlerin seviyeden daha az olması halinde elde edilebilir. Güvenlik faaliyetlerinin ne kadar etkili olup olmadığına yönelik ana kriter ortadan kaldırıldığı olasılık zararın değeridir. Zararı engelleyebilmek için hem onun ölçülerini hem de olasılığını azaltmak gerekmektedir. Bu da, uygulamada devletin politik ya da ekonomik çıkarlar üzerine olası saldırılara karşı aktif koruma pahasına yapılabilir.

Aktif ve etkili korunmanın iyi bilinen bir başka yolu ise, yeterli bir ölçüde silahlı güçlü bir savunma kalkanını oluşturmaktır. Bu da önemli ölçüde potansiyel saldırganların iştahını azaltır. Ancak bu durumda devletin gerçek veya olası tehditler ve zorluklara hem siyasi ve askeri açıdan, hem de askeri teknik açıdan ve en önemlisi ekonomik açıdan karşı durabilme kapasitesine sahip olması şarttır. Örneğin, Kırgız Cumhuriyeti'nin objektif ve sübjektif bir takım nedenlerden dolayı kapasitesi sınırlıdır. Kırgızistan'ın aşağıdaki parametrelerini ele alırsak durum daha da açığa kavuşur; toprağın küçüklüğü, nüfusun azlığı, ekonomik ve askeri potansiyelin düşük olması. Bunları hesaba alırsak, Kırgızistan için en mantıklı olanı ve en iyisi uluslararası işbirliği yapılması, uluslararası ve iç siyasi hayatı üzerindeki birçok önemli konuda diğer ülkelerle işbirliği yapmaktır. Böyle bir iş birliği özellikle güvenlik sorunları alanında çok önemlidir. Uluslararası iş birliği bloklar, bölgesel veya küresel düzeyde yapılmaktadır. Tabii ki de, dünya siyasi pratiğinde tarafsızlığın çekici örnekleri vardır; Finlandiya, Avusturya vb. fakat bu güvenliğin sağlanması değildir, daha çok barış içinde hayatı sürdürebilmenin bir şeklidir. Pratikte bu tarafsız devletler uluslararası sorunlar ortaya çıkınca "güçlü" çoğunluğun tarafını tutmaktadır. Özetle, güvenlik korunmasının ana konusunu ulusal, kamusal ve bireysel değerlerin oluşturduğu söylenilebilir.

Siyaset bilimcisi W. Lippmann ulusal güvenliğin ayrıntılı bir tanımını yapmıştır. Ona göre belli bir devletin savaştan kaçınmak için kendi çıkarlarını feda etmek zorunda olmaması ve ulusal çıkarlarını korumak adına savaşa girebilecek kapasitesine sahip olması devletin güvenli bir durumda olduğunu belirtmektedir.²⁸ Bu tanımda, bir anahtar kelime olarak çıkar ve onu savunmak ihtiyacı karşımıza çıkmaktadır. Çıkar - ortak kalkınma ve refah adına birey, toplum ve devletleri harekete geçiren güçlü bir nedendir.

Gerçek pozisyona dayanarak devletin güvenliği, ulusal güvenlik devletin en savunmasız çıkarları tarafından inşa edilmelidir - ulusal egemenlik, toprak bütünlüğü, halkın korunması, yani

²⁸ W. Lippmann, *US Foreign Policy: Shield of the Republic*, New York: Atlantic Monthly, 1943, s. 5.

bu çıkarların korunması her devlet için hayati önemlidir ve bu çıkarları korumak adına devlet savaşa bile girebilecektir. Dolayısıyla, ulusal güvenlik kavramının en yaygın ifadelerinden biri ortaya çıkmaktadır; ulusal güvenlik - ulus ve devletin hayati menfaatlerinin sağlanmasına yönelik stratejidir. Fakat böyle bir açıklama artık aktüelliğini kaybetmeye başlamıştır ve günümüzde çıkarların küreselleşmesi bağlamında yeniden gözden geçirilmesini gerektirir. J. Nye ve R. Keohane'ye göre güvenlik geleneksel yorumlanmasında hükümetlerin karşılaştığı temel bir sorun değildir.²⁹ Bu ifade ekonomik, ekolojik, bilgi, bilim ve teknoloji gibi bir bölgesel ve ulusal sınırlara sahip olmayan ve küresel dünya ilkeleri ile daha tutarlı olan kavramlarının oluşmasına ve şekillenmesine iyi bir temel oluşturmuştur.

Geçen yüzyılın 80'lerinde dünyadaki büyük değişiklikler ulusal güvenliğin yöntem ve doktrininin gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ulusal güvenlik sadece devlet çıkarlarına ilişkin değil aynı zamanda birey, toplum ve vatandaşın çıkarları alanı da olduğu vurgulanmaya başlamıştır. Pek çok devlet, aktif olarak yeni ulusal güvenlik doktrini ve kavramını geliştirmeye başlamıştır. Araştırma sonucunda ulusal güvenliği iki gruba ayırmak mümkündür. Birinci grup askeri faktörleri ile ilişkilidir; ülkenin silahlı kuvvetlerinin durumu, onların niceliksel ve niteliksel özellikler, nükleer ve konvansiyonel silahların varlığı, ordu ve donanmanın hazırlık seviyesi; savaşa katılabilme durumu, stratejik rezervler, mobilizasyon kapasitesi (insani, maddi, mali); askeri müttefiklerin varlığı (yokluğu), askeri-siyasi sendikalar ve diğer devletlerarası ve koalisyon gruplarına katılması (katılmaması); askeri ve deniz kuvvetlerinin kapasitesi, onların yerleşim şekli, eğitim düzeyi, ahlaki ve psikolojik durumu, savaş deneyiminin varlığı (yokluğu), askeri gelenekleri, her düzeyde askeri personelin eğitim düzeyi; askeri harcamaların büyüklüğü, onların yapısı ve askeri araştırma ve geliştirme çalışmalarının seviyesi, askeri doktrinin özellikleridir.³⁰

İkinci grup ise ülkenin doğal ve ekonomik koşulları, ekonomik ortamın doğası, üretim kapasitesi, temel ve uygulamalı bilimlerin durumu, teknoloji olarak gelişme seviyesi, ulaşım, mali ve kredi politikası; jeopolitik faktör; topraklarının büyüklüğü, devlet sınırlarının uzunluğu ve durumu, belli ülkeler ile ilişkilerinin niteliği, jeostratejik altyapı olmak üzere askeri olmayan faktörler ile ilişkilidir.³¹

Bunlar ulusal güvenlik sistemindeki diğer bileşenlerle birlikte devlet, toplum ve birey çıkarlarının etkili korunması için gerekli şart ve önkoşulları sağlayan sübjektif ve objektif ana faktörlerdir.

²⁹ R. Keohane, J. Nye, *Transnational Relations and World Politics*, Oxford: Oxford University Press, 1997, s. 23-34.

³⁰ Y. N. Aleshin, *Natsionalnaya Bezopasnost' Novykh Nezavisimyyh Gosudarstv*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bishkek, Kırgız-Rus Slavyan Üniversitesi, 2010, s. 16.

³¹ A.g.e., s. 16.

Ulusal güvenlik sistemi belirli değişkenlerden oluşmaktadır. Bunlar öncelikler, değerler, işbirliği yoluyla güvenliğin farklı sistemlere mensupluğu, hiyerarşi seviyesi ve diğer bir dizi değişkenlerdir. Güvenlik sistemi kurucu unsurlarının her biri kendi dominantlarına sahiptir. Birey yasalara dayanarak ve toplum ve devletin demokratik kurumlarını kullanarak, daha fazla özgürlük ve hakları, daha fazla otonomiye sahip olma eğilimindedir. Toplum ise maddi ve manevi değerlerini korumak ve arttırmak için genel sürece bu kişisel faktörler ve hırsları dâhil etme niyetindedir. Devlet de iç istikrarını sağlamaya, savunma kapasitesini arttırmaya, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumaya çalışmaktadır. Bunların her biri ulusal güvenlik kavramını oluşturmaktadır.

A.Baldwin'e göre siyasi güvenlik tehditleri oluşturmayan diğer güvenlik sorunlara önem vermeyince ve onları dikkatte alarak önlemeye çalışmayınca bu sorunlar zamanla siyasi tehditlere dönüşebilir ve sosyal sistemin istikrarını bozabilir. Bu da siyasi güvenliğini sağlamak için genel bir toplumsal ve siyasi meşruiyeti olarak ifade edilebilir. Siyasi güvenliğin seviyesi siyasi ilişkilerin, siyasi bilincin ve siyasi kuruluşların kalitesini yansıtır, devletin ve siyasi süreçlerin işleyişini ve durumunu da gösterir.³²

Siyaset bilim adamı Komarov'un güvenlik sorununa ilişkin söylediği gibi sosyo-politik güvenlik her zaman ulusal çıkarları doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bunlar bir halkın kültürel-tarihsel topluluk olarak kendini korumak için yaşamsal ihtiyaçlarını ifade etmektedir. Temel sosyal ve devlet kurumlarının istikrarını ve devletin iç ve dış güvenliğin sağlamasına yöneliktir. Bu ihtiyaç geleneklere, kültür ve milletin ruhuna, ahlaki değerlere, ekonomik yaşam tarzına ve ülkenin jeopolitik konumuna dayalıdır.³³

E. Rothschild tarafından önerilen güvenlik kavramı da dikkat çekicidir. Ona göre güvenlik dört ölçütten oluşmaktadır. Birincisi – devletten bireye (aşağı doğru) yönelik güvenlik. İkincisi - devletten yukarı biyosfere yönelik. Üçüncüsü– askeri güvenlikten siyasi, ekonomik, sosyal, çevresel güvenliğe ya da insan güvenliğine doğru olanı. Dördüncüsü ise devletten uluslararası kurumlara, bölgesel ve yerel otoritelere, sivil toplum kuruluşlarına, kamuoyu ve medyaya kadar her yöne güvenliğin püskürtülmesidir.³⁴

Yeni yaklaşımlar arasında en makul görüş güvenlik alanında önde gelen Batı bilim adamlarının birisi olan Barry Buzan'a aittir. Buzan güvenlik klasik konseptini genişletmiş ve tehditleri beş ana tipe ayırmıştır; askeri, siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel. Böylece askeri faktör üzerindeki odaklılığı biraz gevşetmiştir. Genel olarak, askeri güvenlik devletin hücum ve savunma doğasının ve birbirlerinin niyetlerinin öznel algısından oluşan iki seviyeli birleşimdir.

³² David A. Baldwin, "The Concept of Security", *Review of International Studies*, Vol. 23, No. 1, 1997, ss. 20-26.

³³ S.M. Komarov, *Metodologiya i Mehanizmy Formirovaniya Politicheskoy Stablnosti Rossii*, Moskova: RAGS, 2000, s.26.

³⁴ Emma Rothschild, "What Is Security?", *Daedalus*, Vol. 124, No. 3, 1995, s. 55.

Siyasi güvenlik hükümete meşruiyeti sağlayan devletlerin örgütsel istikrarlılığı ve hükmetme ve ideolojilerin sistemi ile ilgilidir. Ekonomik güvenlik, refahı ve ulusal gücü kabul edilebilir bir seviyede tutmak için gerekli olan kaynaklar ve finans ve pazarlara erişim ile ilgilidir. Sosyal güvenlik, dilsel, kültürel, dini ve ulusal kimlik ve geleneksel gibi bileşenleri dikkate alarak toplum istikrarını sağlamaya çalışmaktadır. Çevre alanında güvenlik, tüm diğer insan faaliyetlerini belirleyen ve gerekli bir destek sistemini oluşturan yerel ve gezegen biyosferini korumak demektir.³⁵

1.2 İstikrar ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Bir unsuru Olarak Ulusal Güvenlik

Ülkenin stratejik olarak gelişmesinin ana şartı ulusal güvenliğin sağlanmasıdır. Ulusal güvenliği sağlamak ülkenin egemenliğini, toprak bütünlüğünü güçlendirmek, bireyin, toplumun ve devletin istikrarını ve sürdürülebilir kalkınmasını garantileyen iç ve dış koşulları yaratmak anlamına gelmektedir. Ulusal güvenlik, tek başına, genel insan hayatı faaliyetlerinden ayrı olarak var olamaz; insan yaşamının ve toplumun tüm yönleriyle yakından ilişkilidir. Bu demek ulusal güvenlik ile ülkenin kalkınması arasında sıkı ilişki bulunmaktadır ve ülkenin istikrarlı kalkınmasını sağlayabilmek için arasındaki ilişkiyi incelemek ve nasıl ilişkilerin olduğunu belirlemek büyük önem taşımaktadır.

1.2.1 “Ulusal Güvenlik” Kavramı Üzerinde Tartışma

Ulusal güvenlik kavramı ilk kez 1904’de ABD başkanı Theodore Roosevelt’in Kongreye olan mesajında kullanılmıştır. Bu mesajın ana konusu ABD’ye Panama Kanalı’nın katılması idi ve bu eylem ABD ulusal güvenliğinin çıkarları şeklinde açıklanmıştır.³⁶ Sonraki yıllarda, ulusal güvenlik sorunu Amerikan siyasi bilimcilerin çalışmalarında öncü rol almıştır. 1986 yılından bu yana, ABD Başkanı "Ulusal Güvenlik Stratejisi" adı verilen bir mesajı her yıl Kongre’ye hitap etmektedir.

Tabii ki de, ulusal güvenlik kavramının bu tarihte ilk kez kâğıda dökülmesi, bundan önce ulusal güvenlik siyasetçiler, araştırmacılar ve düşünürler tarafında hiç ele alınmamış anlamına gelmemektedir. Bir siyasi olgu olarak ulusal güvenlik, bu fenomeni açıklamak için kullanılan kavramdan çok daha eskidir.³⁷

³⁵ Barry Buzan, *People, States and Fear; An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheat, 1991, s. 19.

³⁶ Aleshin, *a.g.e.*, s. 21.

³⁷ Mike Featherstone, “Global Culture: An Introduction”, *Theory Culture and Society*, Febr.-March, No. 7, 1990, s. 57.

Eski Sovyetler Birliği ülkelerinde ise ulusal güvenlik sorunlarının analizi yakın zamanlarda başlamıştır. Bu konuda ilk çalışmalar ve yayınlar 90'lı yılların başlarında ortaya çıkmıştır.³⁸ Bugünlerde ulusal güvenlik araştırmaları ile bir dizi devlet ve kamu kurumları uğraşmaktadır. Devletlerin güvenliğini sağlayan, güvenlik açısından dış ve askeri politikasının temel yönlerini belirleyen, başkanların kararlarını gerçekleştiren ve anayasal bir organ olan Güvenlik Konseyi kurulmuştur.³⁹ Ulusal güvenlik konseptleri tasarlanmış, burada ulusal güvenlik, çeşitli tehditlere karşı bir toplumun ulusal çıkarlarının korunması anlamına gelmektedir.

Ulusal güvenliğin özellikleri ve içeriği geniş bir aralıktadır değişir. Bunlar hükümet politikası, ulusal çıkarlar ve gelenekler ve aynı zamanda işbirliğinin uluslararası yönleri, dünyada ve bölgelerde güç dengesi. Siyaset biliminde ulusal güvenlik kavramı devlet güvenliğinin gelişmesi ile katı bir ilişki içerisindedir. Devletin başlıca görevi vatandaşlarını, onların hayatlarını, hak ve özgürlükleri, mülkiyetini, çıkarlarını korumaktır. Bu önceliklerin sağlanması güvenilir bir sistemin oluşturulmasını gerektirir.

Ulusal güvenlik bir olgu ve kavram olarak dünyada gerçek var olan ya da var olduğu düşünölen hayali tehlike anlayışı ve tehditlerin türleri ile ilişkilidir. Tehdit – bir politika subjelinin diğer bir subjelinin yaşamsal çıkarlarına zarar getirebilme niyetleri ve yeteneklerinin bütünüdür.⁴⁰ Ulusal güvenlik hem ülke içinde hem ülke dışında herhangi birine tehlikenin olmaması ve hayati çıkarlarının korunması anlamına gelmektedir. Güvenlik kavramının tanımına yönelik iki yaklaşım bulunmaktadır; birincisi devletin güvenliği, ikincisi ise ulus değerlerinin, çıkarlarının güvenliği.⁴¹ Bazı araştırmacılara göre çok uluslu devletlere ilişkin “ulusal” güvenlik kavramının kullanılması oldukça yanlıştır. “Ulusal” kavramlarının içeriğinde etnik özelliklerin olduğunu vurgulanmaktadır. Onlara göre bir devlet çok uluslu ise, ulusal güvenlikten söz etmek mümkün değildir. Bundan dolayı ulusal güvenlik yerine ulusal – devlet güvenliği kavramının kullanılmasını önermektedirler.⁴²

Ancak böyle bir yaklaşıma itiraz edenler de yok değildir. Ulus kavramı Latince “natio” kelimesinden türemektedir, “natio” kelimesi halk anlamına gelmektedir.⁴³ Bundan dolayı, ulusal güvenlikten söz ettiğimizde belli bir ülkede yaşayan tüm halkın güvenliği anlaşılması gerekmektedir.

³⁸ Aleshin, *a.g.e.*, s. 5.

³⁹ Kirgiz Respublikasının Koopsuzduk Keneshi Jonundo Jobo (2010), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirliği, 36, 09.09.2010.

⁴⁰ A.V. Vozhennikov, *Regionalnaya Bezopasnost': Geopoliticheskiye i Ekonomicheskkiye Aspekty*, Moskova: RAGS, 2006, s. 39.

⁴¹ A.M Akmatallieva, *Transatlanticheskoye Partnerstvo v Obespechenii Bezopasnosti v Centralnoy Azii*, Bishkek, 2011, s. 12.

⁴² Stephen M.Walt, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Cilt 35, Sayı 2, 1991, s. 212.

⁴³ Durmuş Hocaoğlu, “Bir Milliyetçilik Analizi”, *Yeniçağ*, Cilt 2, Sayı 68, 2004, s. 12.

Hobbes'un güvenlik konusundaki çalışmalarında belirttiği gibi güvenlik kavramı uluslararası ilişkilerde güç ve tehdit dengesi yönünde gelişmiştir. Burada insan bir bencil, kötü niyetli, düşmanca davranan, saldırgan yaratık olarak gösterilmiştir⁴⁴ ve bu nitelikleri de devlete aktardıkları söylenmektedir.

Herkesin herkese karşı savaşı insanı kendisini koruma yöntemini ve şeklini seçmeye zorlamış; ya ölüm riski ile savaşın devamı, ya da ölüm riskini azaltan toplumsal bir sözleşmenin kurulması. Bu sözleşmeye göre insan belli yetkilerini devlete devreder, devlet de karşılığında vatandaşlarının güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Böylece, sosyal sözleşmenin yapılması, yenisosyal varoluşun devlet formuna dönüştürülmesi, her şeyden önce, savaş tehlikesine karşı yapılmıştır.⁴⁵

Vestfalya Barış Antlaşması'nda belirtildiği gibi ulus ve kültür - devletin kritik koşulları arasında yer almaktadırlar. Ernest Gellner'e göre "tek devlet - tek kültür" formülü öncelliğini kazanmaktadır. Her kültür kendi siyasi çatı altında gelişecektir, devlet ve hükümet sadece belirli bir kültürü temsil ediyorsa ve bu kültürü geliştirmeye ve korumaya çalışıyorsa meşruluğunu kazanacaktır.⁴⁶ Böyle bir yaklaşım oldukça tartışmalıdır. Devleti kültüre hizmet eden bir araç olarak kabul etmek, en azından, şüpheli görünmektedir. Ulus gelişmektedir ve birçok hayati önemli olan alanda geliştirilmelidir; ekonomik, askeri, bilgi, sosyal, ruhsal ve güvenlik alanları gibi. Devlet fonksiyonlarını sadece kültür ile (ulus için çok önemli olsa bile) sınırlamak günümüzün pazar teknolojik dünyasında bir lükstür. Bunu, kendi gelişiminde kültür, dil ve geleneklere odaklanarak ancak çok gelişmiş ve zengin ülkeler yapabilmektedir. Ancak bunlar sadece önceliklerdir, çünkü devlet görevlerinin sistematik doğası ve ekonomik, politik ve sosyal baskınlığın oldukça zor şekilleri buna elverişli değildir. Mali, ticari, endüstri, kişisel ve diğer alanlardaki rekabet devleti, hükümeti ve vatandaşları sürekli hareketlilik halinde tutmaktadır. Bu şartlarda, ulus için ne kadar önemli olsa bile sadece kültürü güçlendirmek, geliştirmek ve korumak yetersiz kalmaktadır. Ulusal güvenlik kavramını ulus-devlet kavramına bağlamak hem dilsel hem de kültürel ölçütlere göre makul değildir.

Bununla birlikte "kültürel devlet" destekçileri de vardır. Örneğin, Ernest Gellner, siyasi sisteminin tüm dalgalanmaları ile birlikte ulusun iyi koşullarda yaşanması bir kurum olarak devlet tarafından sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Bilim adamı bunun sadece belirli

⁴⁴ Jonathan Wensveen, *Human Nature in Hobbes and Thucydides*, Carleton University, Published Master Thesis, 2013, s. 32.

⁴⁵ Ekrem Ekici, "Hobbes ve Rousseau: Toplumsal Sözleşme Kuramı", https://ismetparlak.files.wordpress.com/2013/08/hobbes-ve-rousseau_toplumsal-sc3b6zlesme-kuramc4b1.pdf (06.09.2017)

⁴⁶ Ernest Gellner, "Prishestviye Nacionalizma: Mify Nacii i Klassa", *Uluslararası Felsefe Dergisi*, No.1, 1992, s. 46-55.

ekonomik koşullar altında olabileceğini de söylemektedir.⁴⁷ Ancak sadece ekonomik koşullar yeterli değildir, bununla beraber siyasi ve sosyal koşulların da olması gerekmektedir. Ayrıca ulusun oluşumunda ve ulusal güvenliği oluşturmada devletin belirleyici rolün olması görüşü şüpheli görünmektedir. Devlet ulusun oluşumunu ve ulusu korumak tedbirlerinin alınmasını hızlandıran bir araç olarak görülür. Kendini koruma içgüdüğü, savunma içgüdüğü ve diğerleri birey düzeyinde oluşmaktadır. Bu nedenle, kapsamlı bir koruma ve güvenlik isteği bireyden kaynaklanmaktadır.

Güvenlik fikrini birey ve devlet arasındaki ilişki açısından geliştirmeye devam eden A. Battler'e göre hayatta kalma, bireysel hak ve ekonomik refah, hükümet şeklinin seçimi kriterlerine göre ulus menfaatlerini birleştirmek mümkündür.⁴⁸ Bu yaklaşımda bireyin, onun hak ve özgürlüklerinin önceliğini ve egemenliği, toprak bütünlüğünü sağlayan toplum ve devletin yetkilerini görebiliriz.

Gördüğümüz gibi çağdaş siyaset biliminde, ulusal güvenlik kavramının farklı tanımları, bu kavrama yönelik farklı bakış açıları mevcuttur. Özellikle birey, toplum ve devlet ilişkileri açısından. D. Matrusov ulusal güvenliği, ulusal kaynaklar ve değerlerin ve hükümet, kamu ve özel çıkarların iç ve dış tehditlere karşı korunma seviyesi olarak tanımlamaktadır.⁴⁹ Başka bir tanımlamaya göre ulusal güvenlik, ulusun temel değerlerini, gelişme eğilimlerini ve yaşam koşullarını, refahını korumak, onun hayatta kalmasını, özgürlüğünü ve bağımsızlığını sağlamaktır.

“Kapsamlı güvenlik” kavramının ortaya çıkması kamu politikasının bir aracı olan geleneksel güvenlik anlayışının, bu olgunun aktörlerinin ve bileşenlerinin genişletilmesi ile ilişkilidir. Siyasi, ekonomik, mali, askeri, bilgi, çevresel ve bunun gibi farklı alanlarda güvenliğinin sağlanması gereksinimi, günümüzde güvenliği sağlamak için kapsamlı ve sistematik yaklaşımın gerek olduğunu kanıtlamaktadır.⁵⁰ Bu eğilim aynı zamanda uluslararası ilişkiler için de geçerlidir, çünkü ülkeler ve halklar, kültürler ve ekonomiler arasındaki ilişki ve işbirliği siyasi farklılıkların ve çatışmaların olduğu durumlarda bile gerçekleştirmektedir. Çağdaş dünyanın küresel gelişme doktrini ve bununla ilgili tehditler ve riskler bu alanda aynı kapsayıcı yaklaşımı ve güvenlik anlayışını gerektirir.

Güvenlik kavramı tanımına, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından daha esnek ve entegre edinilmiş bir yaklaşım oluşturulmuştur. BM yedi güvenlik önceliklerini ortaya koymuştur;

⁴⁷ Gellner, *a.g.e.*, s. 49.

⁴⁸ Alex Battler, *National Interests, National and International Security*, Polis. Political Studies.No.4, 2002, s. 147.

⁴⁹ N.D. Matrusov, *O Neobhodimosti Sozdaniya Celostnoy Sistemy Nacionalnoy Bezopasnosti Rossii*, Moskova, 2002, s. 26.

⁵⁰ Buzan, Barry, “New Patterns of Global Security in the Twenty-first Century“, *InternationalAffairs*,No. 67.3, 1991, s. 432-433.

ekonomi, gıda, sağlık, çevre, kişisel güvenlik, toplum güvenliği ve siyasi güvenlik.⁵¹ Gördüğümüz gibi bu listede geleneksel askeri güvenlik yer almamıştır. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişki bağlamında vatandaşların güvenliği ve korunması ile ilgili riskler ve tehditlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Devlet ve bazen de toplum (kamuoyu) vatandaşların hak ve özgürlüklerini kısıtlayan güç olarak ortaya çıkabilmektedir. Devletin baskıcı gücü belli bir devlet ve toplumda mevcut olan yasa, kural ve düzenlemelere uyum sağlamak için vardır.

Böylece, ulusal güvenlik bir olgu ve kavram olarak hala özelliklerinin ve yapısal bileşenlerinin net bir şekilde tanımlanmasına ve geliştirilmesine ihtiyaç duymaktadır. Bu bileşenlerin temelinde, ulusal güvenlik için gerekli tüm bölgesel, uluslararası ve küresel düzeydeki koşulları sağlayan siyasi güvenlik yer almaktadır.

Ulusal güvenlik - ulusal çıkar ve ulusal kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayan belli bir devletin ve o devletin parçası olan milletin istikrarlı ve sürdürülebilir gelişme durumudur.⁵² Aynı zamanda ulusal güvenlik kavramının ayrılmaz bir parçası olan ulusal çıkar kavramından da söz etmek gerekir. Ulusal güvenlik – ulusun hayati önemli çıkarlarını korumak ve hem ülke içinde hem de uluslararası düzeyde ulusun hayatta kalma garantisidir. Turdiev'e göre ulusal güvenliğin başlıca şartlarından biri uluslararası güvenlik sistemine devleti dâhil etmektir.⁵³

D. Proektor'un dediği gibi, uluslararası güvenlik - egemen devletin gelişmesi, diğer devletlerle eşit ilişkilerin sağlanması ve siyasi baskılardan korunması için en elverişli koşulları yaratan uluslararası ilişkilerin bir durumudur. Bölgesel güvenlik ise uluslararası anlaşmalar, birlikte alınan önlemler ve iş birlik sonucunda belli bir coğrafik bölgede barışın, ülkeler ve halklar arasındaki işbirliğin sağlanması ve ortak sorunların çözülmesidir. Bölgesel güvenlik uluslararası güvenliğin önemli bir koşulu ve ciddi bir faktördür.⁵⁴

Uluslararası güvenlik ya da küresel güvenlik – uluslararası toplumun normal bir hayat sürdürebilmesini sağlayan uluslararası ilişkilerin durumudur. Halklar arası, hükümet ve uluslararası kuruluşlar işbirliğin istikrarlı gelişmesi ve tehditlere karşı bunların her birinin güvenilir korunmasıdır.⁵⁵

Küresel güvenlik – tüm insanlığın güvenliği anlamına gelmektedir, yani insan ırkının varlığını tehdit eden veya dünyada yaşam koşullarının kötüleşmesine yol açabilen dünya ölçeğindeki tehlikelere karşı korunmanın sağlanmasıdır. Bu tehditler başlıca olarak şunlardır:

⁵¹ Zerrin Torun, "Doktrinde İnsan Güvenliği Kavramı: Destekleyenler ve Eleştirenler", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, No. 19/1, s. 225.

⁵² V.A. Zolotarev, *Nacionalnaya Bezopasnost' Strani*, Moskova, 2008, s. 28.

⁵³ Z. Turdieva, *Osnovniye Napravleniya Gosudarstvennogo Vzaimodeystviya RF i Gosudarstv v Centralnoy Azii i Resheniye Problem Mejdunarodnoy Bezopasnosti*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bishkek, Kırgız-Rus Slavyan Üniversitesi, 2011, s. 12.

⁵⁴ D. Proektor, *Miroviye Voyni i Sudby Chelovechestva*, Moskova, 1986, s. 39.

⁵⁵ A.g.e., s. 13.

askeri istikrarsızlık, uluslararası terörizm ve dini aşırıcılık, silahların yaygın ve kontrolsüz çoğalması, uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı tehdidi vd.⁵⁶ Bu gerçeklere dayanarak, uluslararası veya dış politikayı donmuş bir mekanizma ve özellikle de adil bir mekanizma olarak kabul etmek imkânsızdır. Siyasette, canlı bir organizmada olduğu gibi hiçbir durgunluk olamaz, olursa kaçınılmaz ölüme yol açar. Politika - kendi ulusal çıkarları ve değerleri için sürekli ve gerçek bir mücadele arenasıdır ve dünyada etki ve gücün yeniden dağıtılması hiç de şaşırtıcı değildir.

Ulusal güvenlik için yıkıcı şiddet süreçlerin veya tehditlerin küresel doğasını anlayarak, dünyanın en güçlü devletleri ortaya çıkabilecek tehditleri başlangıç aşamasında durdurabilmek için az gelişmiş ülkelerde kendi temsilcilerinin varlığını finanse etmektedirler. Uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanan yardım, sadece cömert bir jest ve insani sadaka değildir, aynı zamanda muhtemelen tehditlerin çıkabileceği yerlerde birey, toplum ve devletin güvenliğini koruma yoludur. Bu yaklaşımı birçok siyaset bilimci desteklemektedir. Örneğin, siyaset bilim adamı Kortunov'a göre, BDT'ye üye olan ülkelerin politikası güvenlik açısından aşağıdakileri içermesi gerekmektedir;

- Jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik pozisyonlarının değerlendirilmesi;
- Güvenliğe olan gerçek ve potansiyel tehditlerin doğasının değerlendirilmesi;
- Hayati önemli olan ulusal çıkarlar ve ulusal değerlerin tanımı;
- Bu tehditlere karşı korunma araçlarının belirlenmesi ve tanımlanması;
- Siyasi güvenlik mekanizmalarının belirlenmesi;
- Güvenlik politikasının temel yönlerinin, stratejik hedefler ve iç ve dış politika önceliklerinin belirlenmesi;

Aynı faktör listesi ulusal güvenlik durumunu etkileyen koşulları da içerir. Örneğin, sivil sektörde - vatandaşların güvenliğinin, onların yaşam, sağlık, mülkiyet, emek ve sosyal korunma durumu söz konusudur. Kamusal alanda ise toplumun ahlaki ve kültürel değerlerin korunmasıdır. Siyasi alanda - karşılıklı yararlı işbirliğin, uluslararası ilişkilerin, sosyal istikrarın durumu önem kazanmaktadır. Ekonomik alana gelince ulusal ekonomi, finans sistemi, doğal kaynaklar ve hammaddelerin durumu söz konusudur. Savunma sektöründe – nüfusun, ülke ekonomisinin, silahlı kuvvetler ve diğer birliklerin çağdaş savaşlar ve askeri çatışmalara hazırlık durumu belirleyici olmaktadır. Çevre alanında - çevrenin durumu, doğal afetler karşısında güvenlik alanında - doğal afetler tahmin yöntemlerinin ve araçlarının gelişmişlik düzeyi ve ülkenin bunları önleyebilme kapasitesi, bilim ve teknoloji alanında - bilimsel ve teknolojik ilerleme seviyesi,

⁵⁶ Cavanşir Fevziyev, "XXI. Yüzyılda Küresel Güvenlik ve Stratejik İstikrar", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt.2, Sayı 3, 2013, s. 62-63.

entelektüel potansiyelinin durumu ve bilgi alanında – ülkenin küresel bilgi kaynaklarına erişim imkânları etkileyici faktörler arasında yer almaktadır.⁵⁷

Özetlemek gerekirse, güvenlik sorunları insanlığın ortaya çıkışından beri insanı endişelendiren sorun olmuştur. Ancak sadece XX. yüzyılda, güvenliğin tüm unsurlarını kapsayan “ulusal güvenlik” kavramı oluşturulmuştur. Bugünlerde ulusal güvenlik teorisi siyaset biliminde oldukça derin ve kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır; ulusal güvenliğin doğası ve yapısı, ana bileşenleri, tehditleri ve bunları önleme yolları ortaya konulmaktadır. Ulusal güvenliğin durumuna, farklı alanlarda ortaya çıkan tehditlerin ortadan kaldırılmasına sorumlu olan ilgili devlet kurumları inşa edilmiştir.

1.2.2 Kalkınma ve Ulusal Güvenlik Arasındaki Etkileşim

Ulusal güvenlik, herhangi bir karmaşık, sistematik olarak düzenlenmiş nesne gibi çok faktörler tarafından etkilenmektedir. Klasik bilimsel sınıflandırmaya göre bu etkileyici faktörleri iç ve dış faktörler olarak ele almak mümkündür.⁵⁸ İç faktörler arasında aşağıdaki bileşenler yer almaktadır; ülke ekonomisinin durumu ve teknik potansiyeli, enerji, hammadde, gıda ve doğal kaynakları, araştırma ve üretim personelinin eğitim seviyesi, ulaşım ve haberleşme sistemlerinin gelişmişlik düzeyi ve hem toplumda hem de farklı sosyal gruplar arasında sosyo-ekonomik ilişkilerin durumu. Ulusal güvenliği etkileyen dış faktörler ise, ülkenin jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik konumu, onun dış ekonomik ilişkilerinin durumudur.

Ekonomik, savunma, dış ekonomik, jeopolitik, toplumsal, çevresel, bilgi güvenlikleri ulusal güvenliğin ayrılmaz bir parçasıdır.⁵⁹ Sistematik bir yaklaşım sadece mevcut ve bazı seçilmiş güvenlik nesnelere bileşenlerini değil, aynı zamanda arasındaki iletişimi, iç ve dış etkileşimini, karşılıklı bağımlılık doğasını ve diğer birçok yönlerini ve faktörlerini belirlemektedir. Bundan dolayı, son zamanlarda, geleneksel güvenlik sistemine ek özellikler olarak “ulusal çıkarlar” ve “dış ve iç tehditler” anlayışı eklenmiştir. Bu da, ulusal güvenlik kavramını önemli ölçüde etkileyen bir faktördür; günümüzde ulusal güvenlik - birey, toplum ve devletin hayati önemli çıkarlarına yönelik iç ve dış tehditlerin ortadan kaldırılmasıdır, tehditlerin yok olduğu durum, genel bir anlamda ülkenin gelişmesine elverişli ortam yaratmaktadır.⁶⁰

Ulusal güvenliğin önemli bir nesnesi ve aynı zamanda belirleyici kriteri devletin ulusal çıkarlarıdır. Genel anlamda, ulusal çıkarlar birey, toplum ve devlet çıkarlarının bir bütünüdür. Bu

⁵⁷ S.V Kortunov, *Conceptual Bases of National and International Security*, Moscow, 2007, s. 83.

⁵⁸ Mehdi Mozzafari, *Security Politics in the Commonwealth of Independent States*, Denmark, 1997, s. 55.

⁵⁹ Hasan Atkın, “Jeopolitikten Jeoekonomiye: Ekonomik Güvenliğin Yükselişi”, 2017.

<https://vergidosyasi.com/2017/01/15/jeopolitikten-jeoekonomiye-ekonomik-guvenligin-yukselisi/>
(06.09.2017)

⁶⁰ Kortunov, *a.g.e.*, s. 20.

çıklarlar kamu yaşamının farklı farklı alanlarında ortaya çıkabilmektedir; ekonomik, politik, sosyal, uluslararası, bilgi, askeri, çevresel vb. Ulusal çıkarlar uzun vadeli özelliklere sahiptir ve ülkenin iç ve dış siyasi stratejisini ve mevcut sorunları belirleyerek, devlet ve toplumun siyasi, sosyal, ekonomik açısından güvenli gelişiminin temelini oluşturmaktadır.⁶¹ Böylece ulusal çıkarlar, ulusal güvenliği tanımlayan ana faktördür ve ülke kalkınmasını önemli ölçüde etkilemektedir. Ulusal çıkarlar istisnasız dünyadaki bütün devletler politikasının temelini oluşturmaktadır ve onları ihmal etmek son derece tehlikeli ve yanlıştır.

Pratikte ulusal çıkarların gerçekleştirilmesi her zaman kolay değildir. İç siyasi gruplar ve dış güçler, yani diğer devletler tarafından ulusal çıkarlara yönelik bir sürü engeller oluşturulabilir. Dünyanın bütün devletlerinin kendine ait ulusal çıkarları bulunmaktadır, bu nedenle, onların gerçekleştirilmesi bazen diğer ülkelerin çıkarları ile karşı karşıya gelebilmektedir. Konovalov'un dediği gibi ulusal çıkarlar devletin bilinçli ihtiyacıdır. Bu ihtiyaçların karşılanması ülkenin hem siyasi hem de ekonomik olarak kalkınmasına yol açmaktadır ve bunun doğal sonucu olarak, bireyin ve toplumun iç ve dış tehditlere karşı güvenliği sağlanacaktır.⁶²

Ulusal çıkarın önemli yapısal bileşeni bireysel çıkarlardır. Anayasal hak ve özgürlüklerin korunmasını, kişisel güvenliğin sağlanmasını, yaşam kalitesinin ve standardının iyileştirilmesini, birey ve vatandaşın fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimini bireysel çıkarlar olarak kabul edebiliriz.

Ulusal çıkarın bir diğer bileşeni de toplumsal çıkarlardır. Toplumsal çıkarların ana amacı demokrasinin gelişmesi, hukuki sosyal devletin oluşturulması, sosyal uzlaşmanın sağlanması ve ülkenin manevi açıdan yenilenmesidir.⁶³ Devletin çıkarları da, anayasal düzenin, egemenliğin dokunulmazlığının, toprak bütünlüğünün, siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarının, hukuk ve yasa üstünlüğünün, eşit ve karşılıklı yararlı uluslararası işbirliği gelişiminin yapısal öğelerini temsil etmektedir.⁶⁴ Ulusal çıkarlar ile kalkınma arasındaki etkileşim ekonomik açıdan göze çarpıcıdır. Belli bir ülkenin kendi ulusal çıkarlarının etkili bir şekilde korunması ve gerçekleştirilmesi için ilk koşullardan biri o ülkenin ekonomik gelişme durumu ve perspektifleridir. Devlet, ekonomik işbirliği ve karşılıklı yararlı ticaret yoluyla ulusal çıkarlarını daha az çatışmalı ve etkili olarak koruyabilmektedir.

⁶¹ A. Saidov, Kashinskaya L, "Nacionalnaya Bezopasnost' i Nacionalniye Interesi", *Rus Hukuk Dergisi*, Sayı 12, 2005, s. 57.

⁶² V.Konovalov, *Security: national and regional aspects*, Rostov-on-Don, 2002, s. 10.

⁶³ Lisa Schirch, "Civil Society's Peacebuilding Approach", David Cortright, Greenberg M, StoneL (ed.), *Civil Society, Peace and Power*, London, 2016, s. 162-164.

⁶⁴ E.Haas, "Types of Collective Security: An Examination of Operational Concepts", *American Political Science Review*, Vol. 49. No. 1, March 1995, s. 47.

Askeri alanda, ulusal çıkarlar - devletin barışçıl, demokratik gelişmesi için gerekli koşulların sağlanması, ülkeye ve müttefiklerine karşı silahlı saldırın önlenmesi ve ülkenin bağımsızlığı, egemenliği, devlet ve toprak bütünlüğünün korunması anlamına gelmektedir.⁶⁵

Gördüğümüz gibi ulusal güvenliğin ana bileşenleri birey, toplum ve devletin gelişmesini ve kalkınmasını amaçlamaktadır. Ulusal güvenliğin sağlanması ve ulusal çıkarların korunması doğrudan gelişme düzeyini etkileyen faktörlerdir.

Çıkar gibi karmaşık bir fenomene doğru yön vermek her zaman mümkün değildir. Çıkarlar toplumsal gelişmenin itici bir gücü olduğu gibi, aynı güç bu gelişmeye karşı engel yaratan güce dönüşebilmektedir, yani diğer nesnelere çıkarları ile çatışma olasılığı yüksektir, böyle bir durum kalkınmayı ciddi bir şekilde aksatmaktadır. Çıkarlar arasındaki koordinasyon mekanizmasını bulmak oldukça zordur. Birçok yönden ülkede radikal ekonomik ve siyasi reformlar sonucunda yeni sosyal grup ve katmanların ortaya çıkması çıkarlar içeriğinin ve ona olan yaklaşımların sürekli değişmesine yol açmaktadır. Belli bölgenin, etnik veya sosyal grubun temsilcisi sadece kendisinin ait olduğu topluluğun çıkarlarını önemli ve gerekli gördüğünü öne sürdüğünde ve diğer grupların da meşru çıkarların varlığını göz ardı ettiği durumlarda çatışmalar ortaya çıkmaktadır.

Bununla beraber, iç tehditleri de göz ardı etmemek gerekir. İç tehditler de siyasi ve sosyal sistemi alt üst edebilmektedir ve genel olarak ülkenin istikrar ve güvenliği için tehlike yaratmaktadır. İç güvenlik terimi sınırlar içinde faaliyet gösteren fiziksel olanın ötesinde bir tehdide karşı ülke savunmasına yönelik olarak kullanılmaktadır.⁶⁶ Demokratik bir toplumun gelişimi, sivil barışın sağlanması, toprak bütünlüğün korunması, hukuk ve düzen birliğinin sağlanması, devlet kurumlarının istikrarı, bunların hepsi iç güvenliğin görevlerindedir. Sosyal, etnik ve dini çatışmalar ve terörizmi, dini aşırılık, etnik bölücülük ve sonuçlarının ortaya çıkmasına elverişli nedenleri ve koşulları etkisiz hale getirmek de iç güvenliğin görevleri arasında yer almaktadır.

Güvenlik istikrar ile sıkı ilişki içerisindedir. İstikrar, yıkıcı faktörlerin etkisi altında fonksiyonları ve özellikleri koruyabilen (veya çabuk iyileşen) sistemi ifade eder. Güvenlik ve istikrar arasında doğrudan bir ilişki vardır. Sistem ne kadar istikrarlı olursa güvenliğin seviyesi de o kadar yüksektir. Dolayısıyla, istikrar, sistemin güvenlik derecesini belirleyici göstergelerinden biridir. Bu nedenle, ulusal güvenlik büyük ölçüde toplumun istikrarlılığına, ekonomik, siyasi, sosyal, askeri ve diğer ilişkilerin istikrarlılığına bağlıdır.

⁶⁵ V. Barabin, *Voyenno-Politicheskaya Deyatelnost Gosudarstva v Sisteme Nacionalnoy Bezopasnosti*, Moskova, 2007, s. 37.

⁶⁶ Bilal Akyüz, "Türkiye'de İç Güvenlik Algısının Değiştirilmesi: İç Güvenlik Teşkilatı'na Yönelik Yeni Yapılanma Modeli", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Cilt 14, Sayı 65-87, Mayıs 2015, s. 68.

Ulusal güvenlik sadece tehditlerin ortadan kaldırılması ile sınırlı değildir. Güvenlik, sadece toplumun fiziksel olarak hayatta kalması, devletin egemenliği ve bütünlüğün korunması ve tek bir ekonomik alanın savunması değildir, aynı zamanda toplumun gelişimi ve etkili işleyişi için gerekli koşulların yaratılmasıdır. Ulusal güvenlik, karmaşık ve çok düzeyli bir sistemdir. Ulusal güvenlik bir dizi alt yapılardan oluşmaktadır ve her altyapısının kendi yapısı vardır.

BM insan güvenliğinin iki önemli bileşenleri belirlemiştir; korkudan özgürlük ve yokluk ve yoksulluktan özgürlük. BM yedi ana kategoriden oluşan insan güvenliğinin kapsamlı bir sistemini geliştirmiştir. Bunlar; Ekonomik güvenlik; Gıda güvenliği; Sağlık güvenliği; Çevre güvenliği; Kişisel güvenlik; Sosyal güvenlik; Siyasi güvenlidir.⁶⁷

Görüldüğü gibi, BM tarafından belirlenmiş olan insan güvenliğinin temel bileşenleri korumaya ve kalkınmaya yöneliktir. Bu sistemin temelini bireysel güvenlik oluşturmaktadır. Ulusal güvenliğin temel öncelikleri; vatandaşlarının yaşam kalitesi, kişisel gelişim, her bireyin yeteneklerinin gerçekleşmesi için gerekli koşulların sağlanması ve bugünün dinamik dünyasına uyum sağlamaktır.

Sosyal güvenlik, toplumdaki her bireyin güvenliği anlamına gelmektedir.⁶⁸ Örneğin, bir toplum üyelerinin çoğu geçinebilmek için yeterli imkânlara sahip değillerse, o toplumun kalkınması çok zor, hatta imkânsızdır ve güvenlik düzeyi de düşüktür. Böyle bir toplumda milletin gen havuzu bozulur, ahlak düşer, suç, uyuşturucu bağımlılığı, alkolizm gibi sosyal hastalıklar ortaya çıkar. Bu bağlamda, toplumsal güvenlik ekonomi, bilim, teknoloji, kültür, ahlak, sağlık için yeterli koşulları yaratabilmektedir.

Birçok ülke, anayasal düzenin korunması, egemenliğin ve toprak bütünlüğünün sağlanması ve devletin varlığının korunması anlamına gelen “devlet güvenliği” kavramını kullanmaktadır.⁶⁹ Fakat bu da, birey ve toplumun korunması ışığında değerlendirilmelidir. Devlet tüm nitelikleri, kurum ve organları ile bir bütün olarak her yurttaşın ve toplumun çıkarlarına hizmet etmelidir. Devlet artık vatandaşların ve toplumun çıkarlarına hizmet etmiyorsa, devlet sistemine müdahale edebilecek anayasal mekanizmaların olması gerekir. Kamu kurumlarının faaliyetleri toplumun ve vatandaşların refahını sağlamak ve gelişimine katkıda bulunmak için sosyal odaklı olmalıdır.

Örneğin, Kırgız Cumhuriyeti'nin Ulusal Güvenlik Konsepti'ne dayanarak ulusal güvenliğin sağlanmasında en önemli görevler olarak aşağıdakileri belirtmek mümkündür:

- Ekonomik kalkınma ve bağımsız ekonomi politikasını belirlemek;
- Toplum, devlet, federalizm ve yerel özyönetimin sosyal ve siyasi istikrarını güçlendirmek;

⁶⁷ Zerrin Torun, *a.g.e.*, s. 225-226.

⁶⁸ Ole Waewer, “Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18, 2008, s. 155.

⁶⁹ Erdal Noyan, *Ceza Hukuku*, Ankara, 2005, s. 686.

- Uyumlu uluslararası ilişkileri oluşturmak;
- Dünyanın önde gelen ülkeleri ile eşit ortaklığı sayesinde ülkedeki uluslararası güvenlik çıkarlarını teşvik etmek;
- Savunma ve bilgi alanlarında ulusal güvenliği güçlendirmek;
- İnsanların sağlıklı yaşam sürdürebilmesi için çevre güvenliğinin korunması.⁷⁰

Böylece, ulusal güvenliğin önemli görevi, devletin hem ekonomik, hem siyasi ve hukuki hem de toplumsal olarak kalkınmasını sağlamaktır. Dolayısıyla, ulusal güvenlik ile kalkınma arasında doğrudan bir ilişki ve etkileşim bulunmaktadır. Ulusal güvenlik yeterince etkili değilse o devletin kalkınması ve gelişmesi çok zor, hatta imkânsızdır. Tam tersine ulusal güvenliğin güçlü olduğu ülkede insanların yaşam standartları, eğitim düzeyi, ekonomik koşulları daha da elverişlidir. Bu da genel olarak devletin kalkınmasına sebep olmaktadır. Aynı ilişkiye kalkınma açısından bakmak gerekirse, belli bir devletin kalkınma seviyesinin düşük olması o devletin ulusal güvenliğin de güçlü olmadığı anlamına gelebilmektedir ve toplumun geride kalmasına sebep olmaktadır.

1.3 Uluslararası İlişkilerin Küreselleşme Bağlamında Ulusal Güvenliğin Yapısı

Soğuk Savaş'ın sona ermesi tek bir dünya topluluğunun oluşmasına sebep olmuştur. Kıtalar, bölgeler, medeniyetler ve halklar izolasyonunun sona ermesi, ticaret coğrafyasının genişlemesi, dünya sahnesine sömürgeci devletlerin ortaya çıkması ve bilimsel ve teknolojik devrimin bir sonucu olarak gezegenin bütünleşmeye başlaması uluslararası sistemde önemli değişikliklere yol açmıştır ve dünyayı ortak ilkelere sahip olan tek bir organizmaya dönüştürmüştür. Soğuk Savaş'ın sona ermesi uluslararası süreçlerin yönetilebilirlik seviyesini de etkilemiştir. Küreselleşme bağlamında eski güvenlik mekanizmaları/sistemleri etkisiz hale gelmiş, bölgesel ve küresel istikrarsızlık büyük ölçüde artmıştır. Bu nedenle, son yıllarda ulusal güvenlik ve küreselleşme arasındaki ilişki ve etkileşime büyük bir önem verilmektedir.

1.3.1 Küreselleşme ve Ulusal Güvenlik: Etkileşim Faktörleri

Küreselleşme, bariz bir şekilde çağdaş dünyanın iç ve dış yapısını değiştirmektedir. Bu farklı bir dünya, kamu, grup ve kişisel yapılar, kültürler ve milletler arasındaki ilişkiler ve karşılıklı dayanışmanın güçlendirilmesi ile sonuçlanan karmaşık çok yönlü ve çelişkili bir

⁷⁰ Kirgiz Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012.

süreçtir. Küreselleşme, farklı dünya, kamu, grup ve kişisel yapılar, kültürler ve milletler arasında bağlantıları ve bağımlılıkları güçlendiren karmaşık, çok yönlü ve çelişkili bir süreçtir.⁷¹

Bir yandan, küreselleşme, iletişimsel teknolojik, teknik, tıbbi ve diğer alanlarda birçok fırsatlar sunmaktadır. Çağdaş teknoloji sayesinde, insan çeşitli hastalıklarla başa çıkabilmektedir, yaşam ve verimlilik kalitesi artmaktadır, günlük yaşamına daha az zaman harcayabilmektedir ve küresel telefon, sanal ağın vasıtasıyla hızlı bir iletişim imkânlarına sahiptir. Küreselleşme aynı zamanda, kaynak tabanı ve entelektüel potansiyelin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Bu da, uluslararası ve küresel güvenliğin korunmasının niteliksel olarak yeni bir düzeyde gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır.

Fakat küreselleşmenin insan yaşamı ve güvenliği üzerindeki etkileri bunlarla sınırlı değildir. Dünyadaki mevcut durumun analizi sonucunda, çağdaş süreçlerin etkisi altında kurulan ulusal güvenliğin bir dizi özelliklerini belirlemek mümkündür.

Örneğin, küreselleşme çağında devletin rolü değişmektedir, bu da sonuç olarak, ulusal güvenlik özelliklerinin değişmesine yol açmaktadır. Burada birkaç etkenlere dikkat etmemiz gerekmektedir. İlk olarak, devletin küresel çaptaki değişiklikleri etkileme ve ciddi tehditleri engelleyebilme gücünün azalmasıdır.⁷² Buraya El Kaide gibi uluslararası ilişkilerde devlet dışı aktörleri (ekonomi alanında – ulusötesi şirketler (TNC) gibi) de eklemek mümkündür. Radikal liberal görüşünün savunucusu K. Ohmae'ya göre ekonomik bağımlılığın mevcut koşullarında, ulus-devletler küresel sistemin yerel yetkilisi haline gelmiştir. Devlet artık kendi sınırları içindeki ekonomik aktivite ve istihdam düzeyini etkileyememektedir.⁷³ Bugünlerde, devlet kendi vatandaşlarının hayatlarını bile korumak yeteneğini kaybetmekte olup; birçok ülkede, hükümet bilinçli olarak vatandaşlarını korumaktan vazgeçiyor ve bu fonksiyonu özel kuruluşlara emanet ediyorlar. İkincisi, bunlara rağmen, devletler eski ve yeni tehditleriyle mücadele eden tekelleri aktörler pozisyonunu devam ettirmektedir. Güvenlik alanında devlet dışı aktörlerin etkinliğinin bir sürü örnekleri bulunmaktadır, ancak bugüne dek devlet siyasi şiddetin tek meşru taşıyıcısıdır.⁷⁴ Üstelik küresel ekonomik kriz sırasında devletin rolü artmaktadır. Üçüncüsü, çatışma potansiyelinin yüksek olduğu ve iç sorunlarını çözemeyen zayıf, fakir ve gelişmekte olan devletler diğer devletlere tehlike oluşturmaya başlar.

Küreselleşme etkisi altında devletin iç ve dış politikası arasındaki sınırlar silinmeye başlamıştır⁷⁵; mali sermaye akışları, terörizm, çevre, bilgi, göç sorunları devletleri oyunun yeni

⁷¹ John Baylis, v.d., *The Globalization of World Politics – An introduction to international relations*, Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 17-21.

⁷² John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", *Uluslararası İlişkiler*, Vol. 5, NO. 18, 2008, s.74.

⁷³ K. Ohmae, *The End of Nation State. The rise of regional economies*, London: Harper Collins, 1995, s. 12-20.

⁷⁴ P. Hirst, Thompson G, *Globalization in Question*, Cambridge: Blackwell Publishers, 1996, s. 194.

⁷⁵ O. Litvishko, "Transformaciya Nacionalnyh interesov v Epohu Globalizacii", <https://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789/1023..> (09.09.2017)

kurallarını kabul etmeye zorlamaktadır. Artık dış faktörleri hesaba almadan ulusal kalkınma stratejisini oluşturmak zordur, çünkü mali, endüstri, sosyal, ekonomik, siyasi ve diğer alanlarda küresel akışlar ve süreçler bu stratejiyi alt üst edebilmektedir.

Küreselleşme koşullarında ulusal güvenlik, küresel ve uluslararası güvenliğin bir parçası haline gelmektedir. Ulusal ve uluslararası güvenlik sorunları karşılıklı ilişki içerisinde. Bu büyük ölçüde küreselleşme bağlamında iç ve dış politika arasındaki sınırların silinmesinden kaynaklanmaktadır.⁷⁶ Belli bir devletin ulusal güvenliğine ve tüm uluslararası güvenliğe aynı derecede tehdit yaratan bir sürü güvenlik sorunları mevcuttur. Bunlar iki farklı alan olsa bile sürekli çakışmakta, bazen de örtüşmektedirler. Bu hem ulusal hem uluslararası güvenlik alanında potansiyel ve gerçek yeni nesil sorunların ortaya çıkması ile daha da belirgin hale gelmektedir. Devletin ulusal güvenlik sistemindeki gelebilecek herhangi bir hata uluslararası ilişkiler sistemine zarar getirmektedir. Dolayısıyla, XXI. Yüzyılda devletin ulusal güvenlik politikası kapalı bir biçimde ve başka ülkelerin pahasına değil, ancak açıkça inşa edilmelidir.

Bunlara ek olarak, küreselleşme çağında askeri-siyasi güvenlik alanına devlet dışı aktörler de katılmaya başlamışlardır. Bu da sivil toplum örgütlerinin (terör örgütleri dahil) ortaya çıkması ve etkilerinin artması anlamına gelmektedir. Bu devlet dışı aktörler askeri ve ekonomik güçlerini kullanarak mevcut düzeni değiştirmeye çalışmaktadırlar.⁷⁷

Bugünlerde, güvenlik konusu alanı sürekli olarak genişlemekte ve daha da kapsayıcı hale gelmektedir. Güvenlik alanının genişlemesi askeri olmayan tehditlerin de dünya güvenlik sorunu olarak sayılması ile mümkün olmuştur. Örneğin, insanlığın küresel sorunları, ulus ötesi tehditler - yasadışı göçmenlik, suç, AIDS'in yayılması ve benzeri sorunlar.⁷⁸ Bunun gibi sorunlar önceden de bir dizi devletin ve uluslararası toplumun endişe konusunu oluşturmaktaydı, ancak askeri ve siyasi sorunlar kadar önemli değildi. Artık askeri olmayan sorunların da dikkate alınması gerekmektedir ve bunlar da güvenlik sorunu içerisinde yer almaktadırlar. Askeri olmayan tehditlerin de zamanla ciddi bir askeri tehdidin ortaya çıkması için bir üreme ortamı oluşturabileceği anlayışına varılmıştır. Buna ek olarak, güvenlik alanının genişlemesi “insan güvenliği” kavramının geliştirilmesi ile de ilgilidir. Ulusal ve uluslararası güvenliğin görevi her türlü tehditlere karşı insanları korumak ve insanların güvenlik içerisinde özgürce yaşamalarını sağlamaktır.⁷⁹

Askeri güvenlik tekel “yüksek siyaset” konumunu kaybetmektedir. Bunun da nedeni askeri olmayan tehditlerin çoğalması ve insanların bu sorunlara olan tutumlarının değişmesidir. Buna

⁷⁶Pavel Tsyganov, “Mirovaya Politika i Ee Soderjaniye”, *Mejdunarodniye Protcesy*, Cilt 13, sayı 1 (40), 2015, s. 2.

⁷⁷A..g.e., s. 2-3.

⁷⁸Gökhan Koçer, “Soğuk savaş Sonrasında Uluslararası Güvenlik Ortamı ve Türkiye'nin Ulusal Güvenliği”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, 2005 s.288-290.

⁷⁹Mehmet Özel, Demet Dönmez, “Toplum Sözleşmecilerinden 11Eylül'e Güvenlik Anlayışındaki Değişim”, <http://www.tid.gov.tr/Makaleler/-Toplum%20S%C3%B6zle%C5%9Fmecilerinden%2011%20...>(11.09.2017)

ek olarak, soğuk savaşın sona ermesi büyük dünya güçleri arasındaki rekabeti önemli ölçüde zayıflatmış ve küresel ve ulus ötesi tehditlerle karşı mücadelede işbirliği yapmaları için sağlıklı ortam yaratmıştır.⁸⁰

Sorunların çözümünde bireysel yöntemden karmaşık yöntemlere geçiş gerçekleştirilmiştir. Tartışılmaz bir gerçek olan küreselleşme karşılıklı bağımlılığı güçlendirmekte ve dünyanın bir “küçülmesine” yol açmaktadır. Çoğu devletler çağdaş dünya ekonomik sistemine bağlanmak için ilgi göstermektedirler ve teknoloji açısından yeterli gelişmeyi arzu etmektedirler.⁸¹ Artık ön planda sadece kolektif çabalarıyla başa çıkabilecek çeşitli küresel zorluklar ve tehditler yer almaktadırlar.

Günümüzde, bölgesel güvenlik günceliğini kazanmaktadır ve çeşitli kriterlere göre yeniden yapılandırılmaktadır; 1.ulusal güvenliğin sağlanması sadece iş birlik ile mümkün olduğu bölgesel tehditlerin yoğunluğuna göre, 2. tehditlerin kapsamına göre (çatışma ekseninin Avrupa'dan Doğu'ya doğru kayması), 3. etki alanına göre (süper güçler diğer ülkeler ile etkileşiminde çok yönlü modeli sürdürmeye çalışıyorlar).⁸²

Belli bir ülke diğer ülkelerin sadece dış politikaları ile değil, aynı zamanda iç koşulları ile de ilgilenmeye başlamıştır, çünkü bu koşullar kendi güvenliğini ve tüm uluslararası toplumun güvenliğini etkileyebilmektedir.⁸³ Buna bir örnek olarak Afganistan'daki Taliban siyasi rejimini verebiliriz; bu rejim uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit yaratmıştır. Bazı durumlarda bu endişe askeri müdahaleye de yol açmaktadır.

Ülke gelişmesinde küresel ekonominin rolü sürekli artmaktadır; iki ülke arasındaki karşılıklı bağımlılık mali ve ekonomik gücün farklılıkları nedeniyle daha da asimetric hale gelmektedir. Çağdaş koşullarda sadece önde gelen sanayileşmiş ülkeler küreselleşmenin nesnesidir, geri kalanlar ise küreselleşmenin öznesidir. Küreselleşme hükümeti komşularının ve potansiyel rakiplerinin istekleri ile ulusal ekonomisi arasında uyum sağlamaya zorlar. Sermaye akış hareketlerini hızlandıran yoğun rekabet ortamında sadece birkaç ülke bağımsız para politikası yürütebilmekte ve ekonomik açıdan kendine yeterliliği koruyabilmektedir. Sonuç olarak, dünyanın dengesiz sosyo-ekonomik gelişmesi ortaya çıkmaktadır.⁸⁴ Farklı ülkeler ve bölgeler arasında giderek gelişme seviyesindeki artan fark küresel ekonomik büyümeyi engellemekte ve uluslararası mali, ekonomik ve ticari sisteminde kriz yaratmaktadır. Bu küreselleşme modelinin

⁸⁰ B. Buzan, L. Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, New York, 2009, s. 188-189.

⁸¹ B. Ağır, “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı 22, 2015, s. 105.

⁸² <http://yashinaa.livejournal.com/870.html>(11.09.2017)

⁸³ Vladimir Kulagin, “Global'naya ili Mirovaya Bezopasnost”, *Mejdunarodniye Protcesy*, Cilt 13, sayı 1 (40), 2015, s. 3

⁸⁴ Erik Gartzke, “Economic Freedom and Peace”, *Economic Freedom of the World*, Annual Report, 2005, s. 29-44.

mantıksal sonucu, insanlığın büyük bir kısmı için olumsuz sosyal ve siyasi etkileri yaratmaktadır.

Küreselleşme etkisi altında devletler sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda teknoloji açısından da savunmasız hale gelmektedir. Bu da bilgi teknolojisindeki devrimden kaynaklanmaktadır.⁸⁵ Dünyanın hemen hemen her yerine kolayca ulaşım, bilginin hızlı yayılması az gelişmiş ülkeler ve devlet dışı aktörlere son teknolojilerin büyük bir kısmına kolayca erişebilmesini sağlamaktadır. Bu da başka devletlerin güvenliğini kötü yönde etkileyebilmektedir.

Böylece, ulusal güvenlik önemli bir ölçüde küreselleşme süreçleri etkisi altında değişmiştir. Bundan dolayı, yeni şartlara uyumlu ulusal güvenliğin yeni stratejileri ve kavramları, yeni bir vizyon geliştirilmelidir.

1.3.2 Küreselleşme Bağlamında Ulusal Güvenliğin Başlıca Türleri

İç ve dış tehditlere karşı korunması gereken güvenliğin nesnelere birey, toplum ve devlettir. Tehditlerin kaynağına ve niteliğine göre güvenliğin türlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür; doğal, insan ve sosyal tehditlere karşı güvenlik. Bunların her biri de küçük alt yapılardan oluşmaktadır.⁸⁶

İnsan toplumunda tüm güvenlik nesnelere hayati çıkarları sürekli tehdit altındadır, bundan dolayı güvenlik türlerini tehditlerin ortaya çıktığı yaşam alanlarına göre sınıflandırmak pratik açıdan son derece önemli ve yararlıdır. Örneğin, Kırgızistan Ulusal Güvenlik Konsepti'nde hayati çıkarlar, tehditler ve ulusal güvenliğin sağlanmasının yönleri bu prensip üzerinde sınıflandırılmıştır.

Böyle bir sınıflandırmaya göre altı tane güvenliğin ana türlerini belirlemek mümkündür, bu türlerin her biri de yaşam alanlarına göre güvenliğin küçük türlerinden oluşmaktadır. Örneğin, ulusal güvenlik aşağıdaki türlere ayrılabilir: devlet, ekonomik, sosyal, savunma, bilgi, çevresel ve diğerleri.⁸⁷ Kuşkusuz, tarihsel gelişimin her aşamasında güvenliğin öncelikleri objektif olarak değişir. Bu nedenle, ulusal güvenliğin en önemli görevi, her zaman diliminde farklı güvenlik türleri arasında rasyonel eşitlik sağlayabilmektir. Bu altdöümde, ulusal güvenliğin ana türlerinin bir analizi sunulmaktadır.

Güvenlik sorunlarının geniş bir analizine göre, ulusal güvenliğin içerisinde yer alan siyasi güvenlik, ulusun devletin yönetim şekli ile ilgili sorunları bağımsızca, başka güçlerin baskısı

⁸⁵ Kulagin, *a.g.e.*, s. 3.

⁸⁶ Zakon Kirgizskoy *a.g.e.*, <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1168?cl=ru-ru> (11.09.2017)

⁸⁷ *A.g.e.*

olmadan çözebilmek, birey ve toplum yararına iç ve dış politikasını bağımsız yürütebilmek anlamına gelmektedir.⁸⁸

Siyasi güvenlik, devlet, insanlar, toplum ve vatandaşların siyasi çıkarlarına zarar verebilir faktörlerin belirlenmesi, önlenmesi ve ortadan kaldırılması için bir dizi tedbirin alınmasıdır. Bu faktörlerin ortadan kaldırılmaması siyasi gerilemeye, yapıcı siyasetin yıkıcıya dönüşmesine, hatta ülkenin ölümüne getirebilir. Siyasi güvenlik, maddi ve manevi değerlerinin çoğalmasını sağlayan birey, toplum ve devletin yaşam garantisidir. Siyasi güvenlik, siyasi sistemin özelliği olan “siyasi istikrar” anlayışı ile sıkı ilişki içerisindedir. Siyasi istikrar, toplumda sosyal ve politik istikrar, ülkede anayasal düzenin sağlanması, toplum ve devletin temellerini zayıflatan silahlı çatışmaların yokluğu anlamına gelmektedir.⁸⁹

Siyasi politika konularını, siyasi faaliyetin amacını oluşturan siyasi çıkarlar ve değerler siyasi güvenliğin temelini oluşturmaktadır. Siyasi güvenliğin çağdaş kavramı, uluslararası ilişkiler sisteminde siyasi egemenliği ve toplumun siyasi istikrarlılığını öngörür.⁹⁰ Bunu bireyin önceliğine dayanarak çeşitli sosyal grupların çıkarlarının dengesini sağlayarak elde etmek mümkündür. Bu şartların yokluğu kaçınılmaz ülkenin siyasi güvenlik sistemini yıkar.

Uluslararası pratikte izlenebildiği gibi ekonomik güvenliğin sağlanması ülke bağımsızlığının garantisi, toplumun istikrarlı ve etkin yaşamının temeli ve devletin her alanda gelişmesini sağlayan önemli bir unsurdur. Bunun gibi anlayışa dünya topluluğunun çoğu ülkesi sahiptir. Bu nedenle, özellikle küreselleşme bağlamında, ekonomik güvenliği sağlamak, en önemli ulusal önceliklerden biridir. Ekonomi – ürün, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve değişimini belirleyen üretim ve tüketim ilişkilerinin kümesidir. Bu açıdan bakıldığında, entelektüel, psikolojik, finansal akımlar, sosyo-politik ve askeri savunma alanlarındaki güvenlik ekonomik güvenliği ile sıkı ilişki içerisindedir.⁹¹

Uzmanlara göre, değerlendirme faktörlerinin belirsizliği, özellikle bugünün hızla değişen dünyasında birçok ekonomik sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Güvenlik öncelikleri arasında ekonomik güvenliğin hâkimiyeti giderek artmaktadır, ancak bu eğilim hiç değişmez anlamına gelmemektedir.⁹² Bunlar hem uluslararası durumdaki değişikliklerin etkisi altında, hem de devletin gelişmesinin tarihsel dönemine göre değişir.

Ulusal çıkarlar arasında yer alan ülkenin ekonomik güvenliğine olan çeşitli tehditleri öngörebilmek ve ortadan kaldırabilmek için ekonomi güvenlik alanındaki sorunları bütünsel ve

⁸⁸ Barry Buzan, v.d., *Security: New Framework for Analysis*, UK: Lynne Rienner Publishers, 1998, s.142-143.

⁸⁹ Dmitry Krotov, “Avrasya: Politicheskoye Edinstvo, Kotorogo ne Hvatayet”, Avrasya, 30 Eylül 2015, <http://www.evrazia.org/print.php?id=1926> (11.09.2017)

⁹⁰ Buzan, *Security...*, s. 142-144.

⁹¹ V. Kushlina, *Gos.Regulirovaniye Rynochnoy Ekonomiki*, Moskova: RAGS, 2005, s. 341-343.

⁹² Marianne Stone, *Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis*, Columbia University, School of International and Public Affairs, New York, 2009, s. 5-6.

kavramsal olarak ele almak gerekmektedir. Böyle bir yöntem ile ekonomik güvenliğin koruma mekanizmalarını elde etmek mümkündür. Devletin ulusal çıkarları, ekonomik potansiyeli ve devletin ekonomik gücünü, milletin sağlık durumunu, fiziksel sağlık, sosyal ve kültürel refah, jeopolitik ve jeoekonomik pozisyonun geliştirilmesi ve kullanımı biriktirir.⁹³

İstikrar ve sürdürülebilir kalkınma faktörlerin kümesi olarak ekonomik güvenlik sürekli güncellenmek ve kendilerini geliştirmek yeteneğini de içerir. Halk devlet ve onun kurumları, gelişmiş sivil toplum aracılığı ile bağımsız ve dış müdahale olmaksızın, kendi ekonomik gelişme yollarını ve şekillerini belirleyebilmesi ekonomik güvenliğin bir göstergesidir. Devletin ekonomik açıdan güvenlik durumu etkili bir ulusal stratejinin ekonomik politikası ile devlet içinde ve uluslararası kuruluşların bu politikaya güvenilirlik derecesi ile belirlenir.⁹⁴ Etkili üretim ve adaletli dağıtım ilkelerinin uygulanması halinde ülkenin ekonomi politikası ulusal güvenlik gereksinimlerini karşılamaktadır.

Böylece, etkili bir ekonomik strateji – ürünün büyüme oranında artışı, tam istihdama ulaşılmasını, enflasyonun ortadan kaldırılması ve gelirin adil dağılımını hedefleyen stratejidir. Bu şartların yerine getirilmesi durumunda ülkenin ekonomik gelişmesini ve toplumun ve vatandaşların gerekli düzeyde refahını sağlamak mümkündür.⁹⁵

Ekonomik güvenliğin önemli bir bileşeni teknoloji güvenliğidir. Teknoloji politikası - ekonomi politikasının ayrılmaz bir parçasıdır ve teknoloji politikasının önemli bir unsuru ülkenin teknolojik güvenliğini sağlamaktır, yani ekonomik güvenlik sorununu çözerken, çözüm yolları ve araçları göz ardı edemeyiz, böyle bir araçlardan biri teknoloji politikasıdır.⁹⁶

Böylece, ulusal teknoloji politikası, ulusal bilimsel-teknik ve üretim potansiyelinin gerekli seviyede muhafaza etmeyi ve geliştirmeyi hedefler. Çevrede ani kötü iç ve dış değişiklik olması halinde, kendi entelektüel ve teknolojik kaynakların kullanılması yoluyla ulusal ekonomiye hayatta kalmasını garanti altına alacak.

Son yıllarda güvenlik kavramı daha da kapsayıcı olmaya başlamıştır. Teknik, bilimsel, teknolojik ilerleme eksikliğinden dolayı daha önce bunu düşünmek imkânsızdı. Fakat devamlı sosyal ve ekonomik değişimler nedeniyle daha önce güvenlik kavramında yer almayan bileşenler ortaya çıkmıştır ve güvenlik kavramının bir parçası haline gelmiştir. İnsanların hayatındaki en göze çarpan değişiklikler sadece üretici güçler ve üretim ilişkilerinin ana geleneksel alanlarda değil, aynı zamanda bilgi teknolojileri ve bilgi alanında ortaya çıkmıştır, bu da bilgi güvenliğin

⁹³ Kushlina, *a.g.e.*, s. 346.

⁹⁴ E. Jams, *History of economic thought*, çev. P.Oldaka ve A. Pokrovsky, Moskova, 2010, s. 217.

⁹⁵ Kırgız Cumhuriyeti'nin Sürdürülebilir Ulusal Kalkınma Konseyi, *Kırgız Cumhuriyeti'nin Ulusal Kalkınması Stratejisi (2013-2017 dönemi için)*, № 194, 2013.

⁹⁶ Kırgız Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kırgız Respublikasının Yusticiya Ministirliği, 120, 12.06.2012.

sağlanmasını son derece etkilemiştir. Son yıllarda bilgi güvenliğinin sağlanması ulusal sisteminde önemli yere sahiptir.

Günümüzde artan bilgi akışı, onların hacimlerinin büyümesi ve bilginin öneminin artması şartlarında her toplum ve devlet için bilgi güvenliğinin sağlanması aktüel bir sorun haline almıştır. Etkili yaşam desteği, savunma ve altyapı alanındaki bilgi sistemlerindeki arızalar ulaşım, imalat, askeri gibi alanların normal işleyişinin bozulmasına yol açabilmektedir.⁹⁷ Örneğin, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi politikası ve fikri uluslararası düzeyde bilgi güvenliğine doğrudan ilişkilidir. Her devletin ve her topluluğun siyasi yaşamında ve uluslararası ilişkilerinde en önemli önceliklerinden biri bilgiye erişim ve yönetimidir.

İleri teknoloji ve bilgi güvenliği alanında küresel rekabetin arttığı çağdaş koşullarda herhangi bir devlet güçlü bir bilgi alt yapısı olmaksızın kendini güvenli hissedemez. Günümüzde bilginin değeri önemli ölçüde artmıştır ve tüm ulusal güvenliğinin diğer yönlerini etkilemektedir; ekonomik, askeri, siyasi ve diğer alanları. Bilgi üstünlüğü her devlet için güçlü bir silahtır ve güvenliğinin korunmasını sağlamaktadır. Bugünlerde, bilgi önde gelen devletlerarasındaki çatışmada başlıca araçlardan biri haline gelmiştir. Küresel bilgi alanında üstünlük kurma girişimleri birçok devlet tarafından yapılmaktadır.⁹⁸ Pek çok ülkelere göre ulusal güvenliğinin etkili sağlanmasının önemli koşullarından biri bilgi güvenliğinin sağlanmasıdır. Örneğin, Kırgız Cumhuriyeti Bilgi Güvenliği Konsepti'ne (11.07.2008 tarihli) göre Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliği bilgi güvenliğine bağımlıdır⁹⁹ ve teknik ilerleme sürecinde bu bağımlılık artacaktır.

Konsepte bilgi güvenliği altında arama, iletim, dağıtım, üretim, işleme, depolama gibi bilginin kullanımını ile ilgili birey, toplum ve devletçikarlarının güvenlik durumunu ifade etmektedir. Kırgız Cumhuriyeti Bilgi Güvenliği Konsepti'ne göre Kırgız Cumhuriyeti'nin bilgi güvenliği alanındaki tehditler aşağıdaki gibidir:

- Ruhsal yaşam ve bilgi faaliyetleri alanında anayasal haklara ve insan ve vatandaşın özgürlüklerine yönelik tehdit;
- Kırgız Cumhuriyeti kamu politikasının bilgi desteğine olan tehdit;
- Ulusal telekomünikasyon ve iletişim araçlarının gelişmesine yönelik tehditler ve yerli bilgi kaynaklarının birikimi, korunması ve etkin kullanımını sağlanması;

⁹⁷ Murat Güngör, *Ulusal Bilgi Güvenliği: Strateji ve Kurumsal Yapılanma*, Uzmanlık Tezi, T.C Kalkınma Bakanlığı, 2015, s. 3-4.

⁹⁸ Restian Adrian, *Patalogia Informationala*, Bucharst, 1997, s. 119.

⁹⁹ Kırgız Cumhuriyeti Bilgi Güvenliği Konsepti, Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Kararnamesi ile onaylanmış, 11.07.2008

- Kırgız Cumhuriyeti topraklarında oluşturulan bilgi ve telekomünikasyon araçlarının ve sistemlerinin güvenliğine yönelik tehditler.¹⁰⁰

Özetle, bilgi güvenliği – devletin, örgütlerin, bireyin, teknoloji ve bilgi sisteminin kendi sürdürülebilirliğini korumak için gerekli bilgi kaynaklarını sağlamaktır.

Küreselleşme bağlamında, çevre güvenliği ulusal güvenlik yapısında önemli yere sahiptir. Günümüzde çevre güvenliğinin sağlanmasına yönelik devletlerin faaliyetleri objektif bir gereklilik haline gelmiştir ve çevre güvenliğinin sağlanması dünya medeniyetinin hayatta kalmasının önemli şartlarından biridir.

Çevre güvenliği, insan sağlığı, sürdürülebilir gelişme ve ekosistemlerin işleyişi ve insanlığın hayatta kalması için tehdit oluşturan çeşitli ekolojik tehditlerden vatandaş, toplum ve devletin sosyal çıkarlarını, çevre ve biyosferin korunmasını sağlayan koşulların bütünüdür.¹⁰¹ Çevre güvenliği kavramının geliştirilmesi ile ilgili ilkeler ve ulusal faaliyetlerin yasal düzenleme normlarına göre yapılmalıdır. Bilim adamları tarafından çevre güvenliği kavramına yönelik temel prensiplerin bir sistemi önerilmiştir, bu prensipler; 1-) eşit çevre güvenliği; 2-) çevresel saldırıların yasaklanması; 3-) anlaşılabilir çevre güvenliği şartlarına uymak; 4-) ilgili bilgilerin düzenli değişimi; 5-) çevreye sınır ötesi zararlardan korumak; 6-) çevresel acil durumlarda iş birliği; 7-) bilimsel ve teknik işbirliği; 8-) sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı.¹⁰²

Çevre güvenliği - kapsamlı uluslararası güvenlik sisteminin en önemli bileşenlerinden biridir¹⁰³ ve her devlet, kendi ülkesinde insanların varlığını sürdürebilmek için gerekli çevre koşullarını sağlaması ile sorumludur, buna ek olarak çevre güvenliği konularında başka devletlerle iş birliği yapması şarttır. Aksi takdirde ekolojik kriz kaçınılmazdır.

Ulusal güvenliğin türleri bir biri ile etkileşim içindedir ve alt sistemlerden oluşmaktadır. Ulusal güvenliğin sağlanmasında bütün güvenlik türlerine eşit değer verilmesi gerekmektedir, devlet belli bir güvenlik türünü diğerinden daha üstün görürse ortaya ciddi sorunlar çıkabilmektedir. Örneğin, Sovyetler Birliği askeri gücünün zirvesinde dağılmıştır, çünkü ekonomi ve sosyal alandaki güvenlik sorunları ikinci planda kalmıştır.¹⁰⁴

Ancak, özellikle günümüzdeki kriz döneminde, askeri güvenlik de ulusal güvenlik yapısında önemli bir yere sahiptir. Askeri güvenlik dediğimizde ya askeri baskı ve saldırganlığın olasılığı yok bir durum ya da böyle bir saldırganlık durumunda ülkenin karşı durabileceği kapasitesi anlaşılmaktadır. Bir devletin askeri diktatörlüğe, saldırıya ve askeri baskıya karşı direnebilecek

¹⁰⁰ Kırgız Cumhuriyeti Bilgi Güvenliği Konsepti, *a.g.e.*

¹⁰¹ Tarık At, “Çevre ve Güvenlik İlişkisi Bağlamında Çevresel Güvenlik Kavramı”, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1-2, 2015, s. 100-101.

¹⁰² <http://www.coalink.ru/subows-1393-4.html> (16.09.2017)

¹⁰³ At, *a.g.e.*, s. 104.

¹⁰⁴ A. Prohozheva, *Obshaya Teoriya Nacional'noy Bezopasnosti*, Moskova: RAGS, 2005, s. 67.

kapasitesi askeri güvenliğin seviyesini belirtmektedir.¹⁰⁵ Pek çok askeri saldırıların ve savaşın olduğu günümüzdeki dünyada askeri güvenliğin sağlanması tüm ulusal güvenlik için hayati bir önem taşımaktadır.

Askeri güvenlik, ulusal güvenlik çıkarlarının silahlı kuvvet araçları ile sağlanmasını da öngörmektedir. Askeri güvenliğin ülke dışındaki rolü dış saldırıları önleyebilmek ya da bu saldırılara karşı durabilmektir. Bunu yapabilmek için devletin çağdaş silahlı kuvvetlere sahip olması, kolektif veya küresel güvenlik sistemlerinin oluşturulması, askeri-siyasi ittifaklarda üye olması gerekmektedir. Askeri güvenliğin güçlendirilmesinin en etkili yolu güçlü uluslararası güvenlik sisteminin oluşturulmasıdır.

Kuşkusuz, küreselleşme etkisi altında son yıllarda dünyada bazı olumlu jeopolitik değişiklikler yapılmıştır, ama dünya daha istikrarlı ve güvenli hale gelmemiştir. Sosyal ve ekonomik sistemlerin çatışması yerine jeopolitik rekabet, yeni güç merkezlerin, etnik grupların, dinler ve medeniyetlerin birbiriyle dayanışması beklenmiştir. Çoğu devletler uluslararası ilişkilerin diğer nesnelere üzerinde, özellikle askeri alanda baskı yapmaya çalışmaktadır. Dünya gelişim süreçlerinin, uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkilerin küreselleşmesi, ulusların refahı arasında büyüyen seviye farklılıkları, arasındaki doğal ve insan kaynakları için rekabet, çevre koşullarının kötüleşmesi askeri güvenlik sisteminde yeni tehditlere yol açmaktadır. Bu da, devletin askeri alanında güvenliğin sağlanmasını aktüel bir sorun haline getirmektedir. Ulusal savunma alanında devletin eylemlerinin hazırlanması ve uygulanması askeri politikasının bir parçası olarak yürütülmektedir.

Ele aldığımız ulusal güvenliğin türleri birbirleriyle doğrudan bağlantılı ve ülkenin jeopolitik durumuna bağlıdır. Ulusal güvenliğin jeo-politik yönü hem güvenlik türlerinin içeriğini hem de uygulama sonuçlarını etkiler. Uluslararası ilişkiler teorisinin kavramlarından biri olarak jeo-politika yerel, bölgesel, kıtasal ve küresel uluslararası süreçlere devletlerin veya devlet bloklarının özel mekânsal durumun etkisini belirleyen spesifik tarihsel formudur.¹⁰⁶ Jeo-politika, değişikliklerle ilişkili devlet (veya ulusun) gereksinimlerini karakterize etmektedir. Jeo-politika, devlet egemenliğinin korunması, onun bağımsızlığının ve iç ve dış güvenliğinin sağlanması, toprak bütünlüğünün korunması konularını, yani önemli ulusal çıkarları kapsar.

Egemenlik, jeo-politika ve güvenlik açısından devletin toprak bütünlüğünün korunması önemli bir rol oynar. Devlet bütünlüğünün korunması için devlet kendi dış sınırlarını açık ve net bir şekilde belirlemeli ve güvenliğini sağlamalı. Jeo-politikada sınır sorunları merkezi bir yere sahiptir. Belli bir devletin ve o devlette yaşayan ulusun net bir şekilde belirlenen sınırları yoksa o

¹⁰⁵ Barry Buzan, "Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi", Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 107-123.

¹⁰⁶ A. Shalak, *Geopolitika: Teoriya, İstoriya, Praktika*, Irkutsk, 2006, s. 4.

devletin varlığından ve egemenliğinden söz etmek imkânsızdır.¹⁰⁷ Bir siyasi alan olarak devletin her zaman belirli sınırları vardır ve bu sınırlar, onların egemenlik ve güvenlik faktörünün temel bir bileşenidir.

Devletin sınırları belirlenmemiş, tanımlanmamış ya da korunmamışsa, devletin egemenliği bir formalite haline gelmektedir. Sınırlar sadece saldırgan düşmanlardan korunmak için değil, aynı zamanda karşılıklı çıkar temelinde komşu ülkelerle normal uygar ilişkilerin kurulması için de önemlidir.

Ulusal güvenlik türleri küreselleşme koşulları altında sürekli değişmektedir ve her devlet için bu ulusal güvenlik türlerini sınıflandırabilmek çok önemlidir. Güvenliğin, onların türlerine göre sınıflandırılması, ulusal güvenliği sağlamak için daha detaylı politika ve stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Kuşkusuz, tarihsel gelişimin her aşamasında güvenlik türlerinin öncelikleri de değişikliklere uğramaktadır. Bundan dolayı, ulusal güvenliğin en önemli görevi her zaman diliminde ortaya çıkan farklı güvenlik türleri arasında akılcı bir etkileşimi yapabilmektir.

1.4 Uluslararası Örgütler ve Güvenlik Alanında İşbirliği

Uluslararası hayatı düzenleyen en gelişmiş mekanizmalarından biri Uluslararası örgütlerdir. Uluslararası kuruluşların aktivitesinde belirgin bir artış ve aynı zamanda toplam sayısında önemli bir artış, çağdaş uluslararası gelişmenin en dikkat çekici fenomenlerinden biridir.

1998 yılında Uluslararası Dernekleri Birliği raporuna göre 6020 uluslararası örgüt vardı; son yirmi yılda ise toplam sayısı iki kattan fazla artmıştır.¹⁰⁸ Bugünlerde uluslararası örgütler uluslararası politikanın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Onların yardımı ile, güvenlik alanındaki sorunlar dahil olmak üzere, birçok küresel sorun çözülmektedir. Devletlerin bir biriyle diyaloga geçerek iki taraflı ve çok taraflı ilişkileri kurmasında da uluslararası örgütlerin önemli etkisi vardır. Uluslararası yaşamda uluslararası örgütlerin rolüne ilişkin farklı bakış açıları mevcuttur.

Siyasi realizm okulu uluslararası örgütler sadece bu örgütlerin üyelerinin çıkarlarına tekabül ettiği ölçüde etkili olacağını savunmuştur. Burada en önemli rolü o örgütleri kuran devletlere üstlenmektedir ve uluslararası arenada devletin istediği ölçüde o örgüt etkili olacaktır. Bu okulun taraftarları uluslararası örgütleri sadece üye devletlerinin çıkarlarını yansıtan bir ayna olarak

¹⁰⁷ Shalak, *a.g.e.*, s. 19.

¹⁰⁸ Torkunov A., 'Rol Mejdunarodnyh Organizacij'

http://www.km.ru/referats/CA4891550D6E43D9B5CDFB697A3CF5EC#_ftn1 (07.05.2018)

görmektedir. Başka bir deyişle, uluslararası örgütler üye devletlerinin politikasını yansıtır, yeni bir şey üretmek imkânı yoktur.¹⁰⁹

Transnasyonalizm (ulus ötesi) taraftarları zamanla uluslararası örgütlerin dünya siyasetine olan etkisinin devletlerin etkisine göre daha da büyük olacağına inanmaktadırlar. Onlara göre küresel güvenlik sorunları sadece uluslararası örgütlerin yardımı ile çözebilmek mümkündür.

Liberal kurumsalcılığa göre uluslararası örgütler devlet çıkarlarının bir devamıdır. Onlara göre uluslararası yaşamdaki küresel değişimlerin etkisiyle devletlerin ulusal çıkarları da sürekli değişmektedir. Devletlerin Uluslararası ilişkilerin kolektif yapıların yardımı ile faaliyetlerini koordine edilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (mali, arabuluculuk, teknik, ekonomik ve diğerleri).¹¹⁰

Günümüzde uluslararası kuruluşlar insan hakları, çevre, insani yardım, barış ve güvenliğin sağlanması, eğitim, spor ve bunun gibi çeşitli alanlarda aktif bir şekilde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu örgütler hükümetlere ve Dünya kamuoyuna sıradan insanların ihtiyaçları ve özelemlerini duyurmaktadır, devlet organlarının faaliyetleri üzerinde sivil kontrolü gerçekleştirmektedir, yerel ve uluslararası düzeyde siyasal yaşama kitlelerin aktif katılımını sağlamaktadır. Uluslararası örgütler güvenlik sorunlara da dâhil olmak üzere çok çeşitli sorunları analiz etmekte ve değerlendirmektedir. Buna ek olarak uluslararası anlaşmaların uygulanıp uygulanmadığını dahi kontrol etmeye yardımcı olurlar. Ayrıca, uluslararası ilişkiler aktörlerinin uluslararası hukuk normlarına uygun davranıp davranmadıklarını da gözlemlemeye çalışırlar. Son olarak, uluslararası kamuoyunun ve uluslararası gündemin oluşturulmasında uluslararası örgütlerin rolü büyüktür.

Uluslararası örgütlerin güvenlik alanındaki işbirliği ve faaliyetleri küresel ve bölgesel güvenliğin sağlanmasında oldukça önemli yere sahiptir. Birinci ve İkinci dünya savaşları uluslararası örgütlerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur diyebiliriz. Her savaştan sonra devletler bir sonraki savaşı nasıl önleyebiliriz, barışı nasıl sağlayabiliriz sorusunu sormuşlardır ve bunun sonucu olarak farklı uluslararası örgütler kurulmuştur. Böyle örgütlerden biri 1945 yılında kurulmuş olan Birleşmiş Milletler (BM) örgütüdür.¹¹¹

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Uluslararası kuruluşların sayısı ciddi bir şekilde artmaya başlamıştır. Bunun nedeni de devletlerin yeni kolektif güvenlik sistemini kurmak idi. Uluslararası ilişkiler uzmanları ve birçok siyasetçi teorisyenler sözde 'dünya hükümeti' (Immanuel Kant tarafından geliştirilen bir fikir) görevini uluslararası örgütlerin yapabileceklerine inanıyorlardı.

¹⁰⁹ [http://studme.org/1333122229663/politologiya/...\(07.05.2018\)](http://studme.org/1333122229663/politologiya/...(07.05.2018))

¹¹⁰ [http://studme.org/1333122229663/politologiya/mezhdunarodnye... \(07.05.2018\)](http://studme.org/1333122229663/politologiya/mezhdunarodnye... (07.05.2018))

¹¹¹ BM Antlaşması, 1.bölüm, m.1

Modern uluslararası ilişkilerde uluslararası örgütler devletlerarası işbirliğinin bir biçimi olarak önemli yere sahiptir. Yukarıda da anlatıldığı gibi bu işbirliğinin ana amacı küresel güvenliği sağlamak idi.

Uluslararası örgütler küresel değişimlere son derece hızlı bir şekilde uymaktadır; onlar esnek bir yapıya, güçlü dikey ve yatay bağlantılara sahiptir, onların çeşitli finansal destekleri bulunmaktadır, kamuoyuna ve üyelerine yönelik sorumluluk seviyesi düşüktür. Bu örgütler kolayca oluşturulur ve ortadan kaldırılır (gerekli olduğunda). Hem yerel hem de küresel düzeyde faaliyetlerini etkili bir şekilde gerçekleştirebilir. Uluslararası örgütler – küreselleşmenin bir ürünüdür ve bundan dolayı bazı araştırmacılara göre, küresel güvenlik sorunlara karşı durabilecek mekanizmalara sahiptir (uluslararası örgütler).¹¹²

¹¹² Stechko E., 'Nepравitelstvenniye Organizaciyi: Formirovaniye Politicheskogo Brenda', *Vestnik MGIMO-Universiteta*, №6, 2010, s.112.

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZ KIRGIZİSTAN'IN GÜVENLİK SORUNLARI

Bağımsız Kırgızistan'ın pek çok siyasi, sosyal, ekonomik, askeri sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların arasında güvenlik sorunu önemli bir yere sahiptir. Kırgızistan çok sayıda ulusal ve bölgesel örgütlerin üyesidir. Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan ve Çin ile sınırları bulunmaktadır. Bu faktörleri göz önünde bulundurarak, ulusal çıkarlarının korunması ve ulusal güvenliğin sağlanması devlet için, onun gelişmesi ve kalkınması için son derece önemlidir. Aynı zamanda güvenliğin sağlanması sadece halkın varlığını ve gelişmesini sağlamak değil, aynı zamanda toprak bütünlüğünün, mülkiyetin, kültürün, dilin ve değerlerin korunması anlamına da gelmektedir.

2.1 Kırgız Cumhuriyeti'nin Bağımsızlığı Elde Etmesi ve Ulusal Güvenlik Anlayışı

Kırgız Cumhuriyeti diğer devletler gibi kendi bağımsız devletinin oluşumu ve gelişiminde kültürel, tarihi, ekonomik, sosyal, algısal, ruhsal ve ahlaki zor bir süreçten geçmiştir. Bu nedenle, Kırgızistan'ın güvenlik sorunlarını ve ulusal güvenlik anlayışını halkın ve ülkenin geçtiği tarihsel ve zihinsel özelliklerden ayrı olarak ele almak imkânsızdır. Halkın güvenlik, bağımsızlık ve egemenlik, zorluklar, riskler ve tehditlere karşı anlayışını ve algısal tutumunu anlayabilmek için geçtiği yola kısaca göz atmak gerekecektir.

2.1.1 Kırgız Cumhuriyeti'nin Bağımsızlığı Elde Etme Süreci

Dünyada siyasi topluma sahip 200'den fazla ülke vardır. Bu ülkelerin büyük bir çoğunluğu bağımsızlıklarını savaşla kazanmışlardır. Fakat tarihte bağımsızlığını savaştan kazanmayan ülkeler de vardır. Buna örnek olarak gösterilebilecek en iyi durumlardan birisi de SSCB'nin dağılmasıdır. SSCB'nin dağılması ile 15 özerk cumhuriyet bağımsızlığını kazanmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Orta Asya ülkeleri - Kırgız halkı da dahil - Rus Çarlığı hegemonyasına girmiştir. Fakat tarihi verilere göre VIII, X, XVII.yüzyıllarda Kırgızların kendilerine ait bir devletleri bulunmaktadır. Hatta Moğol, Çin ve başka diğer devletlerle diplomatik ilişkiler içerisinde oldukları bilinmektedir. Örneğin 860 - 873 yıllar arasında Kırgızlar Çin'e tam yetkili 3 temsilcisini göndermiştir. Fakat XVII.yüzyıldan Ekim Devrimi'ne kadar Kırgızların devleti olmamıştır.¹¹³

¹¹³ Ahmet Taşağıl, *Gök Türkler'in Çocukları*, İstanbul, Mart 2015, s. 221-228.

7 Kasım 1917 yılında Ekim Devrimi sonucu iktidarın Bolşeviklerin eline geçmesi ile Kırgız halkının tekrardan devlet kurma çabaları başlamıştır. Çünkü Sovyet Yönetimi'nin başlıca amaçlarından biri de halkların kendi kaderini tayin etme hakkının hukuksal çerçevesini oluşturmaktı ve ulusal politika problemini çözmektir. Buna ek olarak, Sovyet Yönetimi'nin ulusal politika yürütmesindeki diğer önemli bir nokta da 3 Aralık 1917 yılında Rusya topraklarında yaşayan bütün Müslüman topluma ve Doğululara önemli bir çağrısı olmuştur. Bu çağrıda Müslüman toplumun inanç ve geleneklerine karışmama, ulusal ve kültürel kurumların serbestliği ve dokunulmazlığı ilan edilmiştir.¹¹⁴ 1921 yılında Almatı'daki toplantıda ilk kez Dağlı Kırgız Bölgesini oluşturma inisiyatifi öne sürülmüştür. Bu kararı kabul etmeyen Kırgız önderleri Mart 1922 yılında tekrar Türkistan Cumhuriyeti adı altında Dağlı Kırgız Bölgesini oluşturma kararı almıştır. 1924 yılında SSCB'nin kapsamında Kara-Kırgız Özerk Bölgesi ortaya çıkmıştır. İsmi 1925 yılında Kırgız Özerk Bölgesi olarak değiştirilmiştir. 1926 yılında ise Kırgız Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adını almış ve 1936 yılında Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (Kırgız SSC) olarak ilan edilmiştir. Kırgız SSC idari bakımdan altı bölgeden oluşuyordu. Bunlar; Frunze, Przewalski, Narın, Talas, Oş ve Celalabad.¹¹⁵

24 Haziran 1938'de Kırgız SSC'nin en yüksek devlet organı olan Yüksek Konseyi seçimleri düzenlenmiştir. Kırgız SSC'nin Yüksek Konseyi, 8000 vatandaşa bir milletvekili oranında dört yıl için seçiliyordu. Yüksek Konsey'in görevi hükümeti (Kırgız SSC'nin Bakanlar Konseyi'ni) oluşturmak ve kanunları kabul etmek idi. SSCB Ulusal Yüksek Konseyi'nde Kırgız SSC 32 milletvekili tarafından temsil edilmekteydi.¹¹⁶

Kırgız SSC'nin hükümeti, Sovyetler Birliği Cumhuriyetlerinin birçoğunda olduğu gibi, iki düzeydeki bakanlıklardan oluşmaktaydı; birincisi Birlik - Cumhuriyetçi, ikincisi Cumhuriyetçi. İkinci düzeydeki bakanlar, birkaç istisna dışında, hükümette görev almamıştı ve cumhuriyetin sosyo - politik yaşamı üzerindeki rolü ve etkisi de genellikle çok azdı.

Kırgız SSC'nin yüksek yargı organı Cumhuriyet yüksek mahkemesi idi. Mahkeme üyeleri Yüksek Konsey tarafından 5 yıl için seçiliyordu. Kırgız SSC'nin savcısı SSCB'nin Başsavcısı tarafından 5 yıllık bir dönem için atanmaktaydı.

SSCB'nin bir parçası olarak Kırgız SSC gelişmiş bir sanayi - tarım ülkesine dönüşmüştür. Sanayi üretimi artış hızı açısından Kırgız SSC Birlik Cumhuriyetleri arasında ilk sıradaydı.¹¹⁷

Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti SSCB çatısı altındaki Kırgızların son devlet yapısıydı. 1991'de SSCB'nin dağılması ile egemen Kırgız Cumhuriyeti kurulmuştur.

¹¹⁴ O. Osmonov, A. Asankanov, *Kırgızistan Tarihi*, Bişkek, 2003, s. 345.

¹¹⁵ Osmonov, *a.g.e.*, s. 351-352.

¹¹⁶ <https://www.open.kg/about-kyrgyzstan/polity/government/193-upravlenie-v-kyrgyzstane-v-sostave-sssr-1917-1991.html> (10.01.2018)

¹¹⁷ Osmonov, *a.g.e.*, s. 360-362.

Böylece, XX.yüzyılda Kırgız halkının sosyo - ekonomik, siyasi, kültürel ve diğer yaşam alanlarındaki köklü değişiklikler yakından Sovyet hükümeti ile bağlantılıdır. Sovyet döneminde siyasi baskının ve pek çok konularda halkın memnuniyetsizliğinin olmasına rağmen, bu değişiklikler Sovyetler Birliği'nin tüm üyeleri için çok önemlidir. SSCB kapsamında Kırgız halkı Ekim Devrimi'nden sonra kendi kamu gelişimi yolunda Özerk bölge, Otonom Cumhuriyeti, Sosyalist Cumhuriyeti olmak üzere çeşitli devlet yapılarından geçmiştir. Bu tarihsel kısa bir zaman diliminde Kırgız halkının Orta Çağ'da kaybettiği devletliği yeniden inşa edilmiştir. Önceden Kırgız halkının bölünmüş farklı etnik ve kültürel bölgelerinin büyük çoğunluğu tek bir bölgesel idari birimine dönmüştür. Egemen Kırgız Cumhuriyeti kurulduğunda Kırgız halkı artık kamu yönetimi alanında iyi bir tecrübe edinmiş haldeydi ve oturmuş hükümet sistemine sahipti. Bu da, bağımsızlığına huzurlu ve kansasız ulaşmasını sağlamıştır.

Kırgız halkı ulusal egemenlik ve bağımsızlığını Sovyet Birliğinin çöküşü ile elde etmiştir. Ekim 1990'da yer alan Yüksek Sovyet oturumunda, Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ni Kırgızistan Cumhuriyeti olarak adlandırma kararı alınmıştır. 15 Aralık 1990'da Sovyet Üst Kurulu, Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Egemenlik Beyannamesini ve 31 Ağustos 1991'de - Kırgızistan Bağımsızlığının Bildirgesini kabul etmiştir.¹¹⁸ Böylece, Kırgız Cumhuriyeti resmi olarak bağımsızlığını 31 Ağustos 1991'de elde etmiştir. Bağımsızlık Bildirgesi Kırgız Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını yasallaştırmış ve devletin bundan sonraki tüm işleyişi yeni bir yasal çerçeveye geçiş yapmıştır. 4 Eylülde Kırgızistan Komünist Partisi'nin işleyişi durdurulmuş ve 12 Ekim'de ilk Cumhurbaşkanlığı seçimleri düzenlenmiştir. Kırgızistan, evrensel olarak tanınan uluslararası hukuk, halklar arasında dostluk ve işbirliği ilkelerine olan bağlılığını ilan etmiş ve önceden aldığı yükümlülüklerine uyulmasını devam ettireceğini belirtmiştir.¹¹⁹ Deklarasyonda birlik cumhuriyetleri parlamentolarına ve tüm dünya topluluğunun ülkelerine Kırgızistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıma çağırısı da yer almıştır. 1992 yılının başında Türkiye, ABD, Çin ve pek çok diğer devletler Kırgız Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanımıştır. 1996 yılına gelince, Kırgızistan bağımsızlığı ve egemenliği dünya çapında 135'den fazla ülke tarafından tanınmıştır. Yabancı ülkeler Kırgızistan'da kendi ülkesinin konsolosluk ve büyükelçiliklerini açmaya başlamışlardır. Kırgızistan'ın da diğer ülkelerde kendi diplomatik temsilcileri görevine başlamışlardır.¹²⁰

5 Mayıs 1993'te devletin yasal temelini oluşturan Kırgız Anayasası kabul edilmiştir. Daha sonra bağımsız devletin ekonomik temeli oluşturulmaya başlamıştır. 10 Mayıs 1992'de

¹¹⁸ Tınçtıkbek Çorotekin, "Kırgızistan Cumhuriyeti", <http://www.altayli.net/wp-content/uploads...> (10.01.2018)

¹¹⁹ K. İmankulov, *Istoriya Kırgızstana*, Bişkek, 2014, s. 96-97.

¹²⁰ Tınçtıkbek, *a.g.m.*

Kırgızistan, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri arasında ilk olarak, kendi para birimini kabul etmiştir.¹²¹ Böylece, bağımsız bir hukuk politika geliştirme süreci tamamlanmıştır.

Bugünlerde Kırgızistan Birleşmiş Milletler üyesidir (2 Mart 1992) ve United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF), United Nations Development Programme (UNDP), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) dâhil olmak üzere çeşitli uluslararası kuruluşlar (70'ten fazla) ile işbirliği içindedir. Aynı zamanda Kırgızistan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Eurasian Economic Community (EurAsEC), Shanghai Cooperation Organisation (SCO), Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) gibi bölgesel örgütlerin de üyesidir.

Bağımsızlığını kazanmasından bu yana, Kırgızistan sosyo-politik, kültürel, ekonomik ve manevi alanlarda büyük değişimler geçirmiştir. Yeni bir devlet yapısı kurulmuş, çok partili sisteme geçiş yapılmış, kamu kuruluşların, kültür merkezlerinin sayısı artmış ve halkın ulusal bilincinde kökten değişiklikler olmuştur. Buna ek olarak, Kırgızistan demokratik ilişkilerini geliştirmeye, uluslararası bağları ve ilişkileri güçlendirmeye devam etmektedir.

2.1.2 Kırgız Cumhuriyeti Mevzuatında Ulusal Güvenlik Anlayışı

Kırgızistan bağımsızlığını elde etmesinden sonra, başka eski Sovyet ülkelerinde de olduğu gibi, ulusal güvenliğin korunması sorunu aktüel bir sorun haline gelmiştir. Bağımsızlığından önce Kırgızistan'ın güvenlik sorunları tüm SSCB güvenliği kapsamında ele alınmaktaydı, bağımsızlığı elde ettikten sonra ise yeni egemen devletin kendi ulusal güvenlik politikasını geliştirme ihtiyacı duyulmaya başlamıştır. Kırgızistan'ın ulusal güvenliği, milli, tarihi ve kültürel gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan devletin ulusal çıkarlarını ve toplumun ihtiyaçlarını etkin bir şekilde korunmasını sağlayan mekanizma olarak tanımlanabilir. Ulusal güvenlik mekanizması ülkenin dış ve jeopolitik durumunu da dikkate alması gerekir.

Kırgız Cumhuriyetinin ulusal güvenliğinin sağlanmasında pek çok sorunlar bulunmaktadır. Örneğin, ulusal güvenliğe olan tehditlerin sürekli değişmesi ve çoğalması, iç ve jeopolitik koşulların elverişli olmaması, ülkenin güvenliğine yönelik tehdit boyutlarını ve niteliğini etkileyen koşullar ve faktörlerin değişkenliği vb.

Kırgız Cumhuriyeti, ulusal güvenliğin ne olduğunu belirlemek ve ulusal güvenlik politikasını geliştirmek adına bir dizi yasal güce sahip belgeleri kabul etmiştir. 1993 yılına kadar Kırgız Cumhuriyeti'nde yasal literatürde birey ve toplumun güvenliği devlet güvenliğine bağlıydı

¹²¹ İmankulov, *a.g.e.*, s. 95.

ve devlet güvenliği altında ele alınmaktaydı.¹²² Demokratik gelişme yolunda, Kırgızistan birey, toplum ve devlet güvenliğine olan felsefi yaklaşımlarını yeniden gözden geçirmeye başlamıştır. Son yıllarda ulusal güvenliği sadece devletin güvenliği olarak kabul eden dar anlayış aküelliğini kaybetmeye başlamıştır. Artık birey güvenliği ulusal güvenliğin temel bir bileşeni haline gelmiştir. Sadece devletin ulusal değerler ve hayati çıkarlarının değil, aynı zamanda birey ve toplumun da değerleri ve çıkarlarının da bilimsel analizin yapılması ihtiyacı duyulmaya başlamıştır. 1993'te yürürlüğe giren Kırgız Cumhuriyeti Anayasasında insan hak ve özgürlükleri devletin en yüksek değeri olarak ilan edilmiş, bu hakların korunması ise devletin en önemli sorumluluğu olarak belirtilmiştir.¹²³ Kırgız Cumhuriyeti'nde sosyal gelişmenin bu aşamasında birey ve kamu güvenliği, birey ve toplum güvenliği ve birey ve devlet güvenliği sorunları arasındaki ilişkilerin bilimsel çalışmasına ihtiyaç duyulmaya başlamıştır.

Ulusal güvenlik geniş anlamda toplumun fiziksel olarak hayatta kalmasını, devlet egemenliği ve toprak bütünlüğünün korunmasını sağlamaktır. Ulusal güvenlik, bu toplumun vatandaşları tarafından normal bir uygar yaşam için gerekli koşulların kurulmasını, bireyin bağımsız bir şekilde gelişmesini ve ifade özgürlüğünü içermektedir. Başka bir deyişle, ulusal güvenlik, sosyal sistemin sürdürülebilir ve istikrarlı bir şekilde gelişmesini belirlemektedir.¹²⁴ Ulusal güvenliğin korunduğu böyle bir sistemde, ülkenin ulusal çıkarları belirli organlar ve ulusal yapılar tarafından koruma altına alınmıştır ve ülkenin çıkarları potansiyel ve gerçek iç ve dış tehditlerden uzaktır.

Kırgızistan'ın yasal literatüründe ulusal güvenlik kavramı ilk kez 13 Temmuz 2001'de Kırgızistan Cumhurbaşkanı kararı ile onaylanmış Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti'nde kullanılmıştır. Bu Ulusal Güvenlik Konsepti'ne göre Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliği olarak birey, toplum ve devlet için iyi yaşam koşullarının geliştirilmesi ve onların iç ve dış tehditlerden korunması anlaşılmaktadır.¹²⁵

Ulusal güvenliğin daha geniş bir açıklaması 2003 yılında kabul edilen Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Yasası'nda verilmiştir. Adı geçen yasada, 2001 Ulusal Güvenlik Konsepti'nde yapılan ulusal güvenliğin açıklanmasına benzer bir ulusal güvenliğin tanımı yer almıştır; "Ulusal güvenlik - iç ve dış tehditlere karşı birey, toplum ve devletin hayati çıkarlarının korunması ve garanti altında olmasıdır".¹²⁶ Bu tanımda görüldüğü gibi birey, toplum ve devlet için iyi yaşam koşullarının geliştirilmesi gereksinimi yer almamaktadır, direk mevcut güvenlik

¹²² K. Botoeva, "The Concept of National Security of the Kyrgyz Republic", *Vestnik KRSU*, Vol. 15, No 1, 2015, s. 19.

¹²³ Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, 2010, http://www.gov.kg/?page_id=263&lang=ru (11.01.2018)

¹²⁴ Botoeva, a.g.e., s.20.

¹²⁵ Kirgiz Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012

¹²⁶ Zakon Kirgizskoy Respubliki o Nacionalnoy Bezopasnosty (2003), № 44, 26.02.2003

koşulların korunması söz konusudur. Bugüne dek bu yasa güvenlik konusunda Kırgız Cumhuriyeti'nin temel yasasıdır. Bu yasada Kırgız Cumhuriyeti'nin hayati çıkarlarının tanımı verilmiş, ulusal güvenliğin ana nesne ve öznelere, ulusal güvenliğin tehditleri, ulusal güvenliğin sağlanmasının ilkeleri ve yasal temelleri belirlenmiştir. Söz konusu yasa ulusal güvenliğin ana nesnelere olarak birey ve onun hak ve özgürlüklerini, toplum ve onun maddi ve manevi değerlerini, devlet ve onun anayasal düzenini, egemenliği ve toprak bütünlüğünü belirlemiştir.

Yasa, ulusal güvenliği koruma görevinin büyük ölçüde yasama, yürütme ve yargı organları aracılığıyla devlet tarafından yere getirilmesini öngörmektedir. Yürürlükteki yasalara uygun olarak devlet, Kırgız Cumhuriyeti topraklarında yaşamakta olan her vatandaşın güvenliğini garanti altına almakla yükümlüdür. Yurt dışında bulunan Kırgız Cumhuriyeti vatandaşları da hükümet koruması ve himayesi altındadır.

Ulusal güvenliğin tehdidi olarak birey, toplum ve devletin hayati menfaatlerine tehlike yaratan ya da yaratabilen koşullar ve faktörlerin bütünü anlaşılmaktadır. Ulusal güvenliğe yönelik iç ve dış faktörlerden kaynaklanan potansiyel ve gerçek tehditler ulusal güvenlik politikasının içeriğini belirler.

Ulusal güvenliği, devletin tek bir güvenlik politikasının yürütülmesi ile ve birey, toplum ve devletin hayati çıkarlarına olan tehditlere karşı yeterli ekonomik tedbirlerin, siyasi, örgütsel, askeri ve diğer önlemlerin bir sistemi ile elde etmek mümkündür. Kırgız Cumhuriyeti'nde ulusal güvenlik nesnelere gerekli korunma düzeyini sağlamak için yasal bir norm sistemi oluşturulmuştur. Bu normlar, ulusal güvenlik alanında ilişkileri düzenlemekte, güvenlik alanında faaliyet gösteren devlet organlarının çalışma yönlerini belirlemekte, ulusal güvenliği koruyan yeni organlar oluşturmakta ve bunların faaliyetlerini kontrol eden mekanizma ve denetim yollarını belirlemektedir. Örneğin, Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Yasası'na göre birey, toplum ve devlet güvenliğini korumak adına, hukuka uygun olarak, yürütme sistemi içinde özel devlet organları kurulabilmektedir.¹²⁷

Yasada belirlenen ulusal güvenliğin sağlanmasının ana ilkeleri arasında Kırgız Cumhuriyeti Anayasasına, kanunlarına ve diğer normatif hukuki kurallara, uluslararası hukuk normlarına ve genel ilkelerine uygun olarak insanın temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterme; birey, toplum ve devletin hayati menfaatleri arasında dengenin korunmasını, ulusal güvenliği sağlamakta karşılıklı sorumluluğunu ve hayati çıkarlarına yönelik tehditler ile ulusal güvenlik sistemi arasındaki uygun ve yeterli bağlarını sağlama; bunun adına uluslararası güvenlik sistemleri ile iş birlik kurma ve devlet organlarının güvenliği sağlamasına yönelik faaliyetlerinin açıklığı ve bu faaliyetlere ilişkin bilgilere ulaşılabilirliği sağlama (bu tür açıklık ve erişilebilirlik ulusal güvenlik çıkarlarına zarar verebilecek durumlar hariç) gibi ilkeler yer almaktadır.

¹²⁷ Zakon Kirgizskoy Respubliki o Nacionalnoy, *a.g.e.*

2009'da Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı kararı ile yeni bir Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti kabul edilmiştir. Artık bu konseptte Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Yasası'na sıkça atıf yapılmaktadır ve bu yeni Güvenlik Konseptinin yasal tabanını Kırgız Cumhuriyeti Anayasası ile birlikte Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Yasası'nın oluşturduğu söylenmektedir.¹²⁸ 2009'da kabul edilen yeni Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti'nde ulusal güvenliğin tanımı Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Yasası'nda yer alan tanımın aynısıdır. 2009'dan beri Kırgızistan'daki siyasi değişiklikler nedeniyle yeni Güvenlik Konseptine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır ve 2012'de yeni Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti kabul olmuştur. Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti – birey, toplum ve devletin tüm yaşam alanlarını iç ve dış tehditlerden uzun bir süre boyunca korumak adına hazırlanmış resmi bir belgedir.

Yeni Ulusal Güvenlik Konsepti'ne göre, bu konseptin yasal tabanını Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Yasası, Kırgız Cumhuriyeti'nin diğer yasaları ve hukuki fiilleri, yasalara uygun olarak yürürlüğe giren ve Kırgızistan'ın üye olduğu ulusal güvenlik alanındaki uluslararası anlaşmalar oluşturmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti, ülkenin ulusal çıkarlarının korunmasına yönelik birbiriyle ilişkili görüşler ve fikirlerin kümesidir. Zamanla iç ve dış çevredeki değişiklikler nedeniyle konseptin bazı hükümleri ve fikirleri aktüelliğini kaybedebilir, fakat bu ulusal çıkarlar için geçerli değildir. Tarihsel olarak uzun bir süre boyunca değişmeyen ulusal çıkarlar, Güvenlik Konsepti'nin oluşturulması için temel nedendir. Ulusal Güvenlik Konsepti temelinde Kırgızistan'ın Ulusal Güvenlik Stratejisi kabul edilmektedir. Ulusal Güvenlik Strateji – iç ve dış tehditleri önleyebilmek için hazırlanmış somut bir programdır.¹²⁹ Ulusal güvenliğin devlet aktiviteleri ile bağlantılı olduğunu belirtmek gerekir. Sadece devlet, kendi güç organlarını ve yasalarını kullanarak, vatandaşların yaşamı için elverişli koşullar yaratıp, vatandaşlarının huzurunu sağlayabilir. Başka hiçbir toplumsal güç bu görevi yerine getiremez.

Bazı yazarlar ulusal güvenliğin sağlanmasının fonksiyonunu ayrıca belirtmektedir. Örneğin, A. Murzakulov'a göre “güvenliğin sağlanmasının fonksiyonu – ulusal güvenlik gereksinimlerini karşılayan, devletin kendi ülkesinin savunma düzeyini yükseltmek için yaptığı işlemler bütünüdür”. Ona göre Ulusal Güvenliğin fonksiyonu devletin savunma gücünün güçlendirilmesini içerir, bunlar; silahlı kuvvetleri güçlendirmek ve muharebe hazırlığını artırmak, askeri doktrinin hazırlanması, devlet sınırlarının korunması, toplumun güvenliğinin sağlanmasıdır.¹³⁰ Böylece, ulusal güvenliğin sağlanması devlet organlarının, kamu kurum ve

¹²⁸ Kirgiz Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2009), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 18.02.2009

¹²⁹ Botoeva, *a.g.e.*, s. 21.

¹³⁰ A. Murzakulov, *Grajdantin i Gosudarstvo v Sovremennom Kirgizstane*, Bishkek: Maxprint, 2012, s. 48.

bireylerin sistematik faaliyet alanı olduğunu söylemek mümkündür. Birey, toplum ve devletin iç ve dış tehditlerden korunması ekonomik, örgütsel, hukuki, askeri ve siyasi sistemleri kullanarak gerçekleşebilmektedir.

Ulusal güvenlik kavramı hala da tartışmakta olan bir konudur. Fakat bağımsız Kırgız Cumhuriyeti'nde ulusal güvenlik anlayışının oluşturulmasında şimdiye kadar en etkili kaynak 2003 yılında kabul olan Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Yasası olduğunu söylemek mümkündür. Bu yasada ulusal güvenliğin ayrıntılı bir tanımı yapılmıştır. Buna ek olarak, aynı yasada ulusal güvenliğin nesnelere, öznelere, temel bileşenleri ve özellikleri de detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bundan dolayı güvenlik alanındaki tüm diğer yasalar, konseptler ve kararlar bu yasaya atıfta bulunmaya devam etmektedir.

2.1.3 Kırgız Cumhuriyeti'nin Ulusal Güvenlik Sistemi

Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenlik sistemini devlet organları, devlet, kamu örgütleri ve dernekler, hukuka uygun olarak ulusal güvenliğin sağlanmasında katkıda bulunan vatandaşlar ve güvenlik alanında ilişkileri düzenleyen mevzuatlar oluşturmaktadır.

Kırgızistan Anayasasında belirtilen ulusal güvenlik sisteminin ana fonksiyonlarını iç ve dış olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Örneğin, iç fonksiyonların arasında Kırgız Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin sağlanması, vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin korunması, dostluk etnik ilişkileri oluşturma, toplumun ve devletin sosyal ve politik istikrarını ve ülkede hukuk üstünlüğünü güçlendirme, acil durumlardan etkilenen ve zarar gören bölgelerde ulusal güvenlik objelerinin normal işleyişinin sağlanması ve geri tedbirlerin uygulanması gibi faaliyetler yer almaktadır. Dış fonksiyonları ise komşu ve diğer ülkeler ile eşit ve karşılıklı işbirliğinin sağlanması, Kırgız Cumhuriyeti ekonomisinin gelişmesi için elverişli koşulların yaratılması ve dünya ekonomisi içine uyumlu entegrasyonu, Kırgızistan'ın üye olduğu uluslararası sözleşme ve anlaşmalara uyumlu olarak ülke dışındaki güvenlik programlarına katılmaktır.¹³¹ Diğer pek çok demokratik ülkede olduğu gibi, Kırgızistan'da da birey, toplum ve devlet güvenliğinin sağlanması devlet organları arasındaki işbirliğine dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Ulusal güvenliğini sağlayan Kırgız Cumhuriyeti devlet organlarını ve onların güvenlik alanındaki işlevlerini tek tek ele almakta yarar vardır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanıdır.

Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliği alanında faaliyet gösteren tüm devlet organlarının genel yönetimini yapmakta ve onların koordineli çalışmasını ve etkileşimini sağlamakta, Kırgız Cumhuriyeti Güvenlik Kurulunu oluşturmakta ve

¹³¹ Zakon Kirgizskoy Respubliki o Nacionalnoy, *a.g.e.*

başkanlığını yapmaktadır. Buna ek olarak, Ulusal Güvenlik Konseptini onaylamakta, kısa ve uzun vadeli ulusal güvenlik programlarını onaylamakta ve bunların uygulanmasını kontrol etmekte, yasaya uygun şekilde güvenlik alanında faaliyet gösteren organları oluşturmaya ve ortadan kaldırmaya, yasaların belirlediği gerekçeyle ve Kırgız Cumhuriyeti Jogorku Keneş'ine belirtmesi şartıyla Kırgızistan'ın ayrı bölgelerinde olağan üstü hal ilan edebilmekte ve kendi yetkisi çerçevesinde ulusal güvenlik sorunlara ilişkin kararları almaktadır.¹³²

Böylece, Kırgızistan Cumhurbaşkanı ulusal güvenliğin ana garantörüdür. 2001, 2009 ve 2012 yılındaki tüm Ulusal Güvenlik Konseptleri Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmıştır. Ulusal güvenlik alanında Cumhurbaşkanının kararnameleri de önemli rol oynamaktadır. Örneğin, Kırgız ulusal güvenliği için önemli bir belge olan “Kırgız Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin Genelkurmayı Üzerine” yasa 22 Haziran 2009 den Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı kararı ile onaylanmıştır. “Kırgız Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı Üzerine” yasa da aynı tarihte Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı kararı ile onaylanmıştır.¹³³

Ulusal güvenlik alanında faaliyetlerinin önemli olduğu diğer bir devlet organı Kırgız Cumhuriyeti Jogorku Keneşidir. Bu organın ulusal güvenlik alanında yasal düzenlemelerin uygulanmasını yapmakta, ulusal güvenlik alanındaki yasalarının uygulanmasının denetlenmesi ve kontrolünü gerçekleştirmekte, yasaya uygun bir şekilde tüm Kırgız Cumhuriyeti topraklarında olağanüstü hal ilan etmekte ve ulusal güvenlik alanında bütçeyi oluşturmak ve kabul etmektedir.¹³⁴

Böylece, Jogorku Keneş'i güvenlik ve savunma alanında önemli bir rol oynar. Meclis, savaş ve barış konusunda kararlar alır, ayrıca uluslararası anlaşma yükümlülüklerini yerine getirmek ve barış ve güvenliği desteklemek adına kendi sınırları ötesinde Kırgız Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin kullanılması kararını alır.

Jogorku Keneş'in ana işlevi ulusal güvenlik alanındaki yasaları kabul etmektir. Örneğin, “Kırgız Cumhuriyeti Savunma Konseyi Üzerine” Kırgız Cumhuriyeti Kanunu 9 Haziran 2011'de Kırgız Cumhuriyeti Jogorku Keneş'i tarafından kabul edilmiştir. Buna ek olarak, 11 Ocak 1994 tarihinde Kırgız Cumhuriyeti Jogorku Keneş'i kararı ile “Ulusal Güvenlik Kurumları Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu” kabul olmuştur. 9 Mart 2017'den beri Jogorku Keneş'i tarafından “Kırgız Cumhuriyeti Güvenlik Konseyi Üzerine” Kırgız Cumhuriyeti'nin kanun taslağı yapılmaya başlamıştır.¹³⁵

Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenlik sisteminde yer alan bir diğer organ ise Kırgız Cumhuriyeti Hükümetidir. Bu organın görevleri; ulusal güvenlik alanında ilişkileri düzenleyen

¹³² Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, 2010, http://www.gov.kg/?page_id=263&lang=ru (11.02.2018)

¹³³ <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/60225> (10.01.2018)

¹³⁴ Zakon Kirgizskoy Respubliki o Nacionalnoy, *a.g.e.*

¹³⁵ <http://kenesh.kg/ru/article/show/1590/na-obshtestvennoe-obsuzhdenie-s-9-marta-2017...> (11.01.2018)

kanun ve diğer normatif hukuki fiillerin yerine getirilmesini sağlamak; kendi yetkisi kapsamında ulusal güvenlik alanındaki diğer devlet organlarının kontrolünü ve yönetimini gerçekleştirmek; ulusal güvenlik alanındaki devlet programlarının oluşturulmasını ve uygulanmasını organize etmek; kendi yetkisi kapsamında ulusal güvenliğin sağlanması için gerekli önlemleri almak ve kendi yetkisi kapsamında ulusal güvenlik konularında normatif hukuki hükümleri onaylamaktır.¹³⁶

Böylece, Hükümet Kırgız Cumhuriyeti'nin en yüksek yürütme organıdır ve güvenlik alanında da dâhil olmak üzere, devletin iç ve dış politikasını uygular. Kırgızistan Hükümeti Parlamento'ya karşı sorumludur. Kırgızistan Anayasası'nda Hükümetin ülke savunma kapasitesini ve ulusal güvenlik durumunu güçlendirmek için önlemlerin alması ile sorumlu olduğu belirtilmektedir.¹³⁷

Hükümet kararları ülkedeki güvenlik ortamının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, "Kırgız Cumhuriyeti Vatandaşlarının Zorunlu Askerlik Yapması ve Hazırlanması üzerine" yasa, 18 Aralık 2009'da Hükümeti Kararı ile onaylanmıştır, "Kırgız Cumhuriyeti'nin Sınırlarını Vatandaşları tarafından Korunmasına" ilişkin kararname de 22 Mayıs 2003'te Hükümeti Kararı ile onaylanmıştır. "Kırgız Cumhuriyeti'nin Sınır Koruyucuları üzerine" yasa 5 Mart 2004 tarihinde Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti tarafından onaylanmıştır.¹³⁸ Bunun gibi, hükümet tarafından onaylanan ulusal güvenlik alanındaki kararname ve yasaların sayısı çoktur.

Belirlenen organlar ve yetkililerin dışında ulusal güvenlik alanında yerel hükümet bakanlıkları, bölümler ve ajansları da büyük öneme sahiptirler. Onlar kendi yetkisi kapsamında, mevcut mevzuatın temelinde, Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının kararları ve hükümetin düzenlemeleri doğrultusunda ulusal güvenliğin hayati çıkarlarını korumak için hükümet programlarının uygulanmasını sağlamaktadırlar. Aynı zamanda bu tür kurumlar Ulusal Güvenlik Yasası temelinde, ulusal güvenliği sağlamak adına iç talimatları oluşturmakta ve Kırgız Cumhuriyeti Güvenlik Kurulu'na sunmaya yetkililerdir. Buna ek olarak, yasa çerçevesinde, vatandaşların, kamu kurum ve diğer örgütlerin ulusal güvenliğin sağlanmasına yardımcı olmak üzere katılımını sağlamaya yönelik tedbirler almakta ve ulusal güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için önerilerde bulunmaktadırlar.

Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenlik sisteminde yer alan ve ulusal güvenliğin sağlanmasında önemli yere sahip olan diğer bir organ yargı organlarıdır. Yargı organının ulusal güvenlik alanındaki görevleri Kırgız Cumhuriyeti'nde anayasal sistemin korunmasını sağlamak,

¹³⁶ Zakon Kırgızskoy Respubliki o Pravitelstve Kirgizskoy Respubliki, 19.03.1997

<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/517?cl=ru-ru> (11.02.2018)

¹³⁷ Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, 2010, http://www.gov.kg/?page_id=263&lang=ru (11.02.2018)

¹³⁸ Polojeniye "O Pogranichnyh Predstavityah Kyrgyzskoy respubliki", No. 133, 5.03.2004

bireyler, toplum ve devlet güvenliğine yönelik suçun işlendiği durumlarda Kırgız Cumhuriyeti Anayasası ve diğer yasalara uygun bir şekilde yargıçlık yapmak ve vatandaşların, kamu ve diğer örgüt ve derneklerin hakları, ulusal güvenlik faaliyetleri ile bağlantılı olarak ihlal edildiği durumlarda adli korumayı sağlamayı kapsamaktadırlar.¹³⁹ Ulusal Güvenlik Yasasında adli makamların ulusal güvenlik alanında sorumlu oldukları belirtilmiştir (fakat ne tür bir sorumluluk olduğu belirlenmemiştir). Bazı araştırmacılara göre, yargı organlarının görevi ulusal güvenliği sağlamak değil, adaletin uygulanmasıdır. Yargı sistemini siyasi baskı aracı olarak ve polis devleti güçlendirme aracı olarak kullanmamak gerekmektedir.

Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenlik sistemi, ulusal güvenliğin sağlanması için gerekli güç ve araçları içerir. Ulusal güvenliği sağlayan bu güç ve araçlar Kırgız Cumhuriyeti yasalarına uygun olarak oluşturulur ve farklı bileşenleri içerir; silahlı kuvvetler, sınır güvenliği, içişleri, gümrük ve vergi organları, devlet güvenliği yapıları ve milli muhafız; acil durumların ortaya çıkardığı sonuçları ortadan kaldırma hizmetleri, sivil savunma birimleri, iç güvenlik birlikleri; sanayi, enerji, ulaştırma ve tarım alanlarındaki çalışmaların güvenliğini sağlamak üzere kurulmuş olan yetkili organlar ve iletişim ve bilgi, çevre güvenliği, sağlık alanlarında Cumhuriyet mevzuatına göre hareket eden devlet organları.

Kırgız Cumhuriyeti ulusal güvenlik sisteminin analizi sonucunda, bu sistemin ne kadar detaylı olarak oluşturulduğu ve ulusal güvenliği sağlamak adına kurulmuş olan organlarının yeterli sayıda olduğu ve her organın ulusal güvenlik alanında kendine ait görev ve özelliklerinin olduğunu söylemek mümkündür. Aralarında sorumluluk ve işbirliği yöntemlerinin net bir dağılımı mevcuttur. Buna ek olarak, ulusal güvenlik sisteminde yer alan yapılar arasında güçlü bir ilişki, etkileşim ve hiyerarşi bulunmaktadır. Sistemin unsurlarından birinin düşük performans göstermesi tüm sistemin çalışmasını kötü yönde etkileyecektir, bu da tüm ülkenin ulusal güvenlik durumu üzerinde olumsuz bir etki yaratabilir.

2.2 Kırgızistan Ulusal Güvenliğinin Çağdaş Tehdit ve Riskleri

Bugün, Kırgızistan altı milyon nüfusa sahip olan çok uluslu bir devlettir, 80'den fazla ulusa ev sahipliği yapmaktadır. Kırgız halkı sadece Kırgızistan'da değil, aynı zamanda Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan, Rusya, Çin, ABD, Avustralya, Afganistan, Ürdün, Türkiye ve diğer ülkelerde de yaşamaktadır.

Bağımsız Kırgızistan'ın pek çok siyasi, sosyal, ekonomik, askeri sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların arasında güvenlik sorunu önemli bir yere sahiptir. Kırgızistan çok sayıda ulusal ve bölgesel örgütlerin üyesidir. Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan ve Çin ile sınırları

¹³⁹ Zakon Kirgizskoy Respubliki o Nacionalnoy, *a.g.e.*

bulunmaktadır. Bu faktörleri göz önünde bulundurarak, ulusal çıkarlarının korunması ve ulusal güvenliğin sağlanması devlet için, onun gelişmesi ve kalkınması için son derece önemlidir. Aynı zamanda güvenliğin sağlanması sadece halkın varlığını ve gelişmesini sağlamak değil, aynı zamanda toprak bütünlüğünün, mülkiyetin, kültürün, dilin ve değerlerin korunması anlamına da gelmektedir.

Ulusal ekonominin durumu, hükümet yapısındaki ve sivil toplumdaki eksiklikler, siyasi ve sosyal istikrarsızlık, toplumsal ilişkilerin kriminalizasyonu, İslam'ın radikalleşmesi, organize edilmiş suçların artması, farklı etnik kökene sahip insanlar arasındaki ilişkilerin gerginleşmesi ve uluslararası ilişkilerin küreselleşmesi ülkenin ulusal güvenliğine yönelik yüksek düzeyde iç ve dış tehditleri oluşturmaktadır.

Kırgız Cumhuriyeti ulusal güvenlik yapısında, güvenliğin ekonomik boyutu merkezi bir yer almaktadır. Ulusal ekonomik güvenlik kavramının ortaya çıkması ve ulusal güvenlik yapısında önemli yere sahip olması, devletin iç ve dış güvenliğini sağlamasında ekonominin önceliğini tanıması gerektiği anlamına gelmektedir. Ekonomik güvenliğin sağlanması, devletin ekonomik kalkınması için etkili ulusal stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanmasını da gerektirmektedir.¹⁴⁰

Son yıllarda Kırgız Cumhuriyeti'nin ekonomik güvenliğini sağlamak amacıyla devlet yetkilileri tarafından bu konu ile ilgili bir sürü belirleyici yasa kabul edilmiştir. Bunlardan birincisi “Kırgız Cumhuriyeti'nde Dış Ticaret Faaliyetlerinin Devlet tarafından Düzenlenmesi Üzerinde” Kırgız Cumhuriyeti Kanunu (1997). Bu kanunun amacı devletin ekonomik egemenliğini korumak, Kırgız Cumhuriyeti'nin ekonomik güvenliğini sağlamak, dış ticaret faaliyetlerini geliştirmek ve Kırgız Cumhuriyeti ekonomisinin etkin entegrasyonu için verimli koşulları oluşturmaktır.¹⁴¹

Diğer önemli bir yasa 16 Mayıs, 2007 tarihli “2007-2010 Ülke Kalkınma Stratejisi Üzerine” Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararnamesi'dir. Bu kararnamede ülkenin ekonomik güvenliğinin sağlanmasına ve ekonomik kalkınmasına öncelikli yer verilmiştir.¹⁴² Adı geçen Stratejiye göre, devlet sürdürülebilir ekonomik büyüme ve ekonomik güvenlik vasıtasıyla vatandaşların yaşam kalitesini yükseltmelidir.

10 Ocak, 2007 tarihli “Kırgız Cumhuriyeti'nin Dış Politikası Konsepti Üzerine” Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararnamesi. Bu Konsept Avrasya alanı içinde entegrasyonu, güvenlik ve ekonomik gelişmeyi amaçlamaktadır.¹⁴³

¹⁴⁰ Sheila R. Ronis, *Economic Security: Neglected Dimension of National Security?*, Washington: NDU Press, 2011, s. 7-8.

¹⁴¹ Zakon Kırgızskoy Respubliki o Gosudarstvennom Regulirovanii Vneshnetorgovoy Deyatelnosti, No 41, 02.07.1997

¹⁴² Strategiya Razvitiya Strani na 2007-2010 Gody, No 249, 16.05.2007

¹⁴³ Konceptiya Vneshney Politiki Kirgizskoy Respubliki, No 2, 10.01.2007

“2007-2010 Kırgız Cumhuriyeti İhracatını ve İthalat ikamesini Geliştirme Programı Üzerine” Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Kararı. Bu karara göre ithalat edilen malların yerine yerli üretim mallarının geçmesi ve ihracatın geliştirilmesi sonucunda ülkenin dış ticaret üzerindeki ekonomik bağımlılığı azalır ve devletin ekonomik güvenliği artar.¹⁴⁴

Kırgızistan Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti (01.06.2012). Bu Konseptte ekonomik güvenlik sorunlarının ulusal güvenlik politikasında öncelikli olduğu belirtilmektedir. Ekonomik güvenliğin amacı - dünya ekonomik sistemine ulusal ekonominin daha fazla entegrasyonu ve Kırgız Cumhuriyeti'nin Kapsamlı Kalkınma Programı temelinde nüfusun refahını sağlamaktır.¹⁴⁵

Kırgızistan dâhil her devlet için, ulusal ekonominin durumu ulusal güvenlik açısından çok önemlidir ve belli bir ölçüde devletin ekonomik durumu ulusal güvenlik seviyesini belirlemektedir. Ulusal güvenliğin ayrılmaz bir parçası olarak ekonomik güvenlik, ülkenin diğer güvenlik bileşenleri ile çok yakın ilişkilere sahiptir. Böylece ekonomik güvenlik, bir ülkenin güvenilir bir savunma yeteneğinin sağlanması, toplumda sosyal barışın korunması, çevre felaketlerinden korunma, ulusal güvenliği oluşturan unsurlara yönelik tehditlerin önlenmesi gibi bileşenleri ile birlikte ulusal güvenlik sistemi arasında yer almaktadır. Ulusal güvenlik sisteminde her bileşen birbirine bağlı ve sıkı ilişki içerisindedir ve birbirini etkileyebilmektedir.¹⁴⁶ Örneğin, zayıf ve gelişmemiş ekonomiye sahip bir ülkede askeri güvenlik söz etmek imkânsızdır ve sosyal çatışmalarla parçalanmış bir toplumda ne askeri güvenlik ne de verimli bir ekonomi olabilir. Bu ilişkiyi ortaya çıkarırken, belirleyici temel rolün ekonomik güvenliğe ait olduğunu unutmamak gerekir.

Siyaset bilimi, ekonomik güvenlik parametrelerini birey ve toplumun ihtiyaçlarını yerine getirmeyi amaçlayan üretici güçlerin ve ekonomik ilişkilerin gelişme seviyesi olarak tanımlamaktadır.¹⁴⁷ Ekonomik güvenlik, gelişmiş altyapı ve mineral kaynakların bulunması, nitelikli iş gücü ve onların etkili eğitim sisteminin varlığı ve küresel ekonomik sisteme entegrasyon seviyesi ile karakterize edilir. Hem ekonomik yeterlilik (monopol) hem de ekonomik bağımlılık aynı derecede ekonomik güvenlik sistemini tahrip etmektedir.¹⁴⁸

Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konseptinde ekonomik güvenlik olarak bireyin ekonomik durumunun istikrarı ve iç ve dış tehdit ve etkileri bağlamında toplumun sosyo-

¹⁴⁴ <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/58128> (12.01.2018)

¹⁴⁵ Kırgız Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kırgız Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012.

¹⁴⁶ Ronis, *a.g.e.*, s. 8-10.

¹⁴⁷ Melsik Mkrtychyan, “State Economic Security System and Its Components”, *4th Int'l Conference on Research in Humanities, Sociology & Corporate Social Responsibility (RHSCSR'15), Penang (Malaysia), Sept. 25-26, 2015, s. 10-12.*

¹⁴⁸ A. Omokeev, “Chto Takoe Ekonomicheskaya Besopasnost Kirgizskoye Respubliki”, <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1211784600> (12.10.2018)

ekonomik, askeri ve siyasi istikrarlığı olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁹ Diğer bir deyişle, ekonomik güvenlik, ulusal ekonominin verimli ve dinamik bir şekilde büyümesine elverişli iç ve dış koşulların bütünüdür; her türlü tehditlere karşı korunmasının sağlanması, dış pazarlardaki rekabet gücünün artırılması, devlet, birey ve toplum ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Devletin güvenlik düzeyini artırmayı amaçlayan Kırgızistan'ın yeni ekonomi politikasının amaçları ekonomik büyüme hızının sürekli artışı, tam istihdam, enflasyon yokluğu, yüksek işçilik ve sosyal eşitsizliğin ortadan kaldırılmasıdır. Bu amaçlar sadece Kırgızistan'a özgü değildir, aynı zamanda daha fazla güvenlik ve ekonomik istikrar arayan, geçiş ekonomisine sahip tüm ülkeler için genel bir eğilimdir. Ekonomik güvenlik alanında devlet stratejisi, devletin hukuki, ekonomik ve idari olarak tüm güçleri temelinde genel ulusal güvenlik konuları bağlamında uygulanmasını ve çıkarların korunmasını hedeflemektedir.

Ekonomik alandaki tehditler karmaşıktır. Bu tehditler genel olarak gayri safi yurtiçi hasılanın azalmasından, ekonomik krizlerden, inovasyon ve yatırım faaliyetleri ile bilimsel ve teknik potansiyelin azalmasından, hammadde ve tarımsal ihracatın hâkimiyetinden, neredeyse tüm mallar ve ürünlerin yurt dışından ithal edilmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁵⁰

Ekonomide negatif süreçler Kırgızistan'da siyasi istikrarsızlığa ve ülkenin tek bir ekonomi alanının zayıflamasına yol açmaktadır. Bu da, endüstriyel teknoloji ve ulaşım, finans, bankacılık, kredi ve vergi sistemlerinin durumunu ve işleyişini doğrudan etkileyebilmektedir. Toplumsal ve ekonomik ilişkilerde suç oranının artması, yolsuzluk, devlet ve suçların birleşmesi son zamanlarda aktüel bir sorun haline gelmiştir.

Günümüzde, Kırgız Cumhuriyeti'nin ekonomik yapısı büyük değişimler geçirmektedir. Bu değişimler, ekonomideki genel istikrarsızlığı güçlendiren ve makroekonomik durumu karmaşık hale getiren olumsuz eğilimleri beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda, Kırgızistan açık bir ekonomi kurarak, küreselleşmiş dünya ekonomisinin bir parçasıdır. Çağdaş küresel ekonomik sistem ile bütünleşmesini gün gittikçe güçlendirerek ve ekonomisinin açıklık derecesini artırarak Kırgızistan, dünya ekonomik süreçlerinden daha fazla etkilenmekte ve güvenliğin yeni zorluklar ve tehditleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Günümüzde, belli bir ölçüde Kırgızistan'ın ekonomik yönü zayıflamış ve hala gelişmiş ülkelerin çok gerisinde kalmaktadır. Ülkenin makroekonomik durumu genel istikrarsızlık ile karakterize edilir, ekonomik güvenliğin temel göstergeleri çok düşüktür. Kırgız ekonomisi, sadece gerçek üretim sektörünü ve tarım sektörünü çok yönlü ve kapsamlı bir şekilde geliştirerek krizlerin olumsuz etkilerinden kurtulabilir. Piyasa odaklı

¹⁴⁹ Kırgız Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kırgız Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012.

¹⁵⁰ Mkrtyan, a.g.e., s. 12.

ekonomik reformlar ve küresel krizler sonucunda zarara uğramış ve düşüşü yaşamış ülke ekonomisinin yeniden canlandırılması gerekir.

Kırgızistan'da çok yaygın olan ekonomik alanda rüşvet ve kayıt dışı ekonomi devletin ekonomik güvenliğine ciddi tehditler yaratmaktadır. Bu tehditler, ekonomik aktivitenin azalmasına, büyük mali kayıplara, ekonomik etkinliğinin ve yönetim kalitesinin düşmesine ve hükümet yönetiminin zayıflamasına yol açmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti'nin kötü tasarlanmış ve eksikliklerin çok olduğu dış dünyaya açık ekonomi sistemi Kırgızistan için değil, Batının daha gelişmiş ülkeleri için yararlıdır. Kendiliğinden ortaya çıkan Kırgızistan'ın açık ekonomisi ekonomik verimliliği ve rekabet gücünü artırabilmek durumunda değildir, üstelik ülkenin ekonomik güvenliğine ciddi tehditler yaratmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti ekonomisinin dünya ekonomisini ile bütünleşme sürecinde akılcı korumacılık ile pragmatik açıklığın kombinasyonu gerekmektedir.¹⁵¹

Ekonomik güvenlik sorunlarının stratejik olarak önemli çözümü, güvenlik tehditlerin izlenmesi ve araştırılmasını amaçlayan özel kurumsal çerçevenin oluşturulması, ekonomik güvenliği artırmak ve korumak için önlemlerin geliştirilmesidir. Güvenliğin sağlanması için gerekli mevzuatın hazırlanmasını sağlamak için uygun altyapıyı oluşturmak ve acil önlemleri almak, ekonomik güvenlik alanında normatif belgelerin hazırlanması esastır. Bu kurumların gerekli güce sahip olması ve yasama, yürütme organları ile yakın temas içinde bulunması şarttır. Kırgız Cumhuriyeti'nde böyle kurumlar şimdilik yoktur. Bu nedenle, ulusal ekonomik güvenliğin sağlanmasının ilk adımı, ekonomide Kırgızistan'ın önceliklerini, girişimciler ve toplumun çıkarlarını dikkate alarak ekonomi politikası üzerinde önlemleri geliştirecek ve uygulayacak ilgili enstitülerin oluşturulmasıdır. Hükümetin önceliklerini sağlamak için önemli tedbirlerden biri de, ülkenin ekonomik güvenliğinin gerekli yasal altyapısını oluşturmak ve yasaların uygulanmasını sağlamaktır. Mevzuat alanında, Kırgız Cumhuriyeti'nin ekonomik güvenliğine ilişkin ayrı bir yasanın oluşturulması ve kabul edilmesi gerekir. Bu yasada ekonomik güvenlik alanında faaliyet gösteren çeşitli bölüm ve hizmetlerin koordinasyonundan sorumlu kamu kuruluşu tanımlanmalıdır ve ekonomik nitelikteki herhangi bir tehdit durumunun ortaya çıktığında bu kuruluşun hak ve yükümlülükleri de aynı yasada belirtilmelidir.

Kırgız Cumhuriyeti'ndeki mevcut durum, ekonomik alanda devletin rolünün güçlendirilmesi ve tehditlerin tanımlanması, engellenmesi ve ortadan kaldırılmasını gerçekleştirebilecek mekanizmaların oluşturulmasını gerektirmektedir. Ulusal ekonomik güvenliğin sorunları çok yönlü ve karmaşık olduğundan sistematik ve iyi derecede organize edilmiş bir yaklaşım

¹⁵¹ N.Kh. Kumskova, M.V. Halilova, "The Problems of National Economic Safety Kyrgyzstan", *Vestnik KRSU*, Vol. 15, No 3, 2015, s. 45.

gerektirir. Bu nedenle, bu tür sorunların çözümü büyük ölçüde devlet tarafından yapılmalıdır. Ekonomik tehditlere devlet tarafından hazırlanmış ekonomik güvenlik sistemi karşı çıkmalıdır.

Teknolojik güvenlik ekonomik güvenliğin önemli bir bileşenidir ve ekonomik gelişmenin belirleyici faktörü ve pazar ekonomisinde başarıyı elde etmek için gerekli bir koşuldur.¹⁵² Bundan dolayı, birikmiş teknoloji potansiyelinin ekonomik açıdan tam olarak gerçekleşmesini sağlamak Kırgızistan için son derece önemlidir. Kırgızistan'da ne Silikon Vadisi ne de Soho bölgesi gibi teknoloji açısından önemli bölgeler bulunmaktadır ve bunu da hesaba almak gerekmektedir. Böylesine güçlü bilimsel ve teknolojik fikirlerin olmadığını kabul ederek, Kırgız Cumhuriyeti kendi teknolojik gelişme yolunu bulmalıdır. Bu açıdan, uluslararası projelerle entegre edilmesi, bilim ve eğitimde değişimler ve yüksek teknolojik yatırımların yapılması, ortak bilimsel ve teknolojik merkezlerin oluşturulması, Kırgızistan topraklarında teknoloji parklarının kurulması çok önemlidir. Bu da, ülkenin bağımsız bir ekonomik birim olarak hayatta kalmasını sağlayacak ve ulusal savunmasını garanti altına alacaktır.¹⁵³ Teknolojik güvenliğin yeterli seviyede sağlanması durumunda, iç ve dış ortamın hiç de elverişli olmaması halinde bile son teknoloji ile donatılmış üretimde ekonomik dağıtım devam edecektir.

Önde gelen sanayi ülkelerinin gelişmişlik düzeyine yaklaşabilmek için Kırgızistan'ın teknoloji geliştirme hızı yeterince yüksek olması gerekmektedir. Teknolojik güvenlik seviyesinin düşük olması durumunda, ülkenin bağımsız politika izleyebilme ve kendi çıkarlarını koruyabilme yeteneği azalır. Ülkenin bilimsel, teknik ve teknolojik potansiyelin zayıflaması, Kırgızistan için stratejik önem taşıyan bilimsel ve teknik alanlarda araştırmaların azalması, sadece temel değil aynı zamanda uygulamalı araştırmaların yeterli şekilde finanse edilmemesi, bilim adamlarının düşük sosyal statüsü, uzmanlar ve bilimsel aydınların ülkeyi terk etmesi Kırgızistan'ın dış teknolojik bağımlılığı arttırmakta ve ciddi bir şekilde ülkenin savunmasını zayıflatmaktadır.

Ulusal güvenliğin çağdaş tehditlerinden biri devletin bilgi güvenliğine yönelik tehdittir. Kırgızistan, bilgi araçları, programlar ve bilgi politikası açısından tamamen büyük güçlerin bilgi alanındaki hâkimiyetine bağlıdır. Bazı devletler tarafından bilgi savaş konseptleri oluşturulmuştur ve bunun yardımı ile nüfusun bilincini, kişiliğini, gençlerin temel manevi ve ahlaki değerlerini değiştirebilmektedir.¹⁵⁴ Kırgızistan gibi gelişmekte olan bir ülke için medya ve iletişim araçlarının kontrol edilmemesi ciddi güvenlik sorunlarına yol açabilir. Ülkenin ulusal güvenliğini oluşturan bilgi kaynaklarına yetkisiz erişim de tehdit yaratmaktadır.

¹⁵² Mkrtyan, a.g.e., s. 10.

¹⁵³ Assiya Esenbekova, "Ekologicheskiy Aspekt Besopasnosti Kirgizstana", <http://easttime.ru/analytic/1/4/131.html> (12.01.2018)

¹⁵⁴ N. Zaginaylov, *Fundamentals of Information Security*, Berlin, 2015, s. 20.

Kırgızistan belli nedenlerden dolayı küresel düzeydeki bilgi devleri ile rekabet edemez durumdadır ve yeni teknolojiler ve bilgi ağlarının geliştiricisi olması da zordur, ancak ulusal bilgi ve iletişim teknolojilerini koruma sistemini kurarak bu alanda kendi güvenliğini koruyabilir. Kırgızistan'ın bilgi alanında oldukça seçici olması gerekir, hangi bilgilerin ülke için yararlı olduğunu ve hangilerine kısıtlama koyması gerektiğine karar vermelidir.

22 Temmuz, 2016 tarihli Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin (UTB) en son basın açıklamasına göre, internet kullanıcılarının sayısı dünyada 3,5 milyar kişidir. 2000 ve 2015 yılları arasında, internet kullanıcılarının oranı neredeyse yedi kat artmıştır – dünya nüfusunun % 6,5'inden % 43'üne kadar. 2018 yılın sonuna kadar internet kullanıcılarının sayısının 3,8 milyara ulaşması beklenmektedir.¹⁵⁵ Böylece, dünyanın bilgi kaynaklarının büyük çoğunluğu internetin bir parçası haline gelmiştir ve onların sahipleri tarafından kontrol edilecektir. Bu küresel bilgi yoluyla diğer ülkelerin ulusal bilgi kaynaklarına negatif bir etki yaratılabilir. Bu da Kırgızistan dâhil olmak üzere, birçok ülkenin bilgi kaynaklarına gerçek bir tehdit oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti'nde yer alan Kırgız Cumhuriyeti bilgi güvenliğinin bazı temel amaçlarını belirlemek gerekmektedir. Bunlar; bilgi güvenliği alanında topluma eğitim vermek, birey, kolektif, toplum, devlet ve uluslararası toplum üzerinde bilgi alanında olumsuz etkileri öngörebilmek, farklı medeniyet ilişkilerini optimize etmek ve tek güvenli bilgi toplumunu oluşturmak, Kırgız Cumhuriyeti'nin yaşamını koruyabilen, gelişmesine katkı sağlayabilen kapasiteye sahip yeterli ve güvenli bilgi kaynaklarını ve bilgi akışını oluşturmaktır.¹⁵⁶

Bu amaçlara ulaşabilmek için birey, kolektif, toplum, devlet ve uluslararası toplum üzerinde bilgi alanında olumsuz etkileri öngörerek risk faktörleri ve bunların sonuçları arasında neden-sonuç ilişkisini tespit etmek, bilgi, bilginin etkisi ve birey, aile, etnik gruplar, devlet ve uluslararası toplumun güvenliği arasındaki etkileşimi belirlemek, bilginin bireysel ve toplumsal bilinci üzerindeki olumsuz etkisine ve bilgi alanındaki tehditlere karşı önlemler geliştirmek ve devlet, askeri, teknolojik ve ticari sırları oluşturan bilgilere erişimi kısıtlamak gerekmektedir.

Kırgız Cumhuriyeti'nin karşı karşıya kaldığı çağdaş tehditlerin bir diğeri çevre güvenliğine olan tehditlerdir. Çevre güvenliğinin sağlanmasının görevleri birey, toplum ve devletin hayati çıkarlarını koruma ihtiyaçları tarafından belirlenir. Çevre güvenliğinin sağlanmasının Kırgızistan için önemli bir görev olduğu farklı yasalarda belirlenmiştir. Örneğin, Kırgız Cumhuriyeti Anayasası'nda insanın güvenli ve temiz çevrede yaşama hakkı belirlenmiştir.¹⁵⁷

¹⁵⁵ http://www.bizhit.ru/index/polzovateli_interneta_v_mire/0-404 (12.01.2018)

¹⁵⁶ Kırgız Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kırgız Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012.

¹⁵⁷ Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, 2010, Madde 42, http://www.gov.kg/?page_id=263&lang=ru (11.01.2018)

Çevresel bozulma ve ekolojik açığı kavramların ortaya çıkması ile çevre güvenliği güvenliğin ayrı bir konusu haline gelmiştir. Bu tehditlerin ortaya çıkması sadece güvenlik anlayışını değil, aynı zamanda güvenlik kavramını değiştirmiştir. Sanayileşmiş ekonomilerin gelişiminin doğal kaynaklara doğrudan bağlı olduğu bilinmektedir, hayati önemli doğal kaynaklara sahip olmak ya da bu kaynaklara garantili erişimi elde bulundurmamak ise genellikle devlet gelişmesinin temeli olarak görülmektedir. Bundan dolayı, gelecekte çevresel açığı üzerindeki rekabet ve çatışma riskinin kesinlikle artacağını savunan analistlerin görüşlerinin dünya toplumu tarafından desteklenmesi hiç de şaşırtıcı değildir.¹⁵⁸

Orta Asya'da devletlerarası ilişkiler ve bölgesel güvenlik açısından çok önemli bir faktör su sorunudur. Bölgedeki su kaynaklarının dengesiz dağılımı anahtar su tedarikçileri (Tacikistan ve Kırgızistan) ve ana kullanıcıları (Özbekistan, Kazakistan ve Türkmenistan) arasında yıllardır çatışma konusu olmuştur. Su üzerinde anlaşmazlıklar her zaman ülkeler arasında ciddi siyasi sorunlara yol açmış ve devletleri güç kullanmaya kadar zorlamıştır.¹⁵⁹ Su konusunda Kırgızistan ile Özbekistan sürekli bir çatışma içindedir. Su sorunu üzerinde Kırgızistan - Tacikistan ve Kazakistan - Kırgızistan tartışmaları da bölge tarihinde yer almıştır.

Analitik çalışmalar, egemen Orta Asya devletlerin aniden ortaya çıkmış su sorunlarına hazır olmadığını göstermektedir. Su ilişkilerini düzenleyen yasalar ve anlaşmaların sayısının az olduğu ve doğru düzgün bir şekilde işlenmemiş olması bunun kanıtıdır. Örneğin, 2001 yılında Kırgız Cumhuriyeti tarafından "Kırgız Cumhuriyeti'nin Su Kütlelerinin, Su Kaynaklarının ve Su İletim Tesislerinin Devletlerarası Kullanımı Üzerine" kanun kabul edilmiştir. Bu kanunda, kendi toprak sınırları içinde bulunan su kaynaklarının ve su tesislerinin devlet mülkiyet olduğu tanınmıştır. Fakat su kullanıcıları birliğinin, su kaynaklarının ve tesislerinin devletlerarası kullanımı üzerinde hiçbir yasası bulunmamaktadır.¹⁶⁰ Buna ek olarak, su konusundaki uluslararası yasal çerçeve, örneğin "Sınır ötesi Akarsu ve Uluslararası Göllerin Korunması ve Kullanımı" hakkında Helsinki Sözleşmesi bölgesel su sorunlarının özelliklerini dikkate almaz.

Su sorunların çözümünde Kırgız Cumhuriyeti Su Kodeksi önemli rol oynamaktadır. Su kodeksi "ülke nüfusunun yeterli ve güvenli su temini sağlamak için su kullanımı, korunması ve su kaynaklarının geliştirilmesi alanında su ilişkilerini düzenlemektedir".¹⁶¹

Su konusundaki bölgenin (özellikle Kırgızistan'ın) diğer bir önemli sorunu su kullanımındaki aşırı kayıplardır. Bu da tarımın arkaik sisteminden kaynaklanmaktadır, böyle bir sistemde üretim birimi başına su tüketimi dünya ortalamasına göre üç bazen de on kat daha fazladır. Uzmanların

¹⁵⁸ Assiya Esenbekova, "Ekologicheskiy Aspekt Besopasnosti Kirgizstana", <http://easttime.ru/analytic/1/4/131.html> (12.01.2018)

¹⁵⁹ Dursun Yıldız, "Orta Asya'nın Su Sorunları ve Aral Gölünü Geri Döndürme Çabaları", <http://www.hidropolitikakademi.org/wp-content/uploads/2014/11/Orta-Asyan...> (12.01.2018)

¹⁶⁰ https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=78 (12.01.2018)

¹⁶¹ Kırgız Cumhuriyeti Su Kodeksi, No 8, 12.01.2005, <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1605> (12.01.2018)

hesabına göre, modern tarım teknolojisine geçiş ve suyun rasyonel kullanımı sınır aşan nehirlerin yarım yıl akışına kadar tasarruf sağlayacaktır.¹⁶² Ancak, Orta Asya tarımının modernizasyon süreci muazzam iç kaynakları ve dış yatırımları gerektirir.

Kırgızistan'da geleneksel olmayan güvenlik tehditleri arasında insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki artan olumsuz etkisi yer almaktadır. Örneğin, bir bütün olarak ve özellikle de, petrol ve gaz sektörü gibi yakıt ve enerji kompleksinin tükenmesi söz konusudur. Kyrgyzneftegaz'ın eski başkanı ve yakıt ve enerji konularında tanınmış bir uzman olan K. Ismanov'a göre bu durum da tüm sosyo-ekonomik sonuçları ile cumhuriyetin petrol ve gaz endüstrisinin tam kaybına yol açacaktır.¹⁶³

Çağdaş çevre güvenliği tehditleri çok geniş ve kapsamlıdır ve insan hayatını ve sağlığını etkileyen her türlü çevre sorunlarını kapsayabilir. Bunun bir örneği, Kırgızistan'ın güneyinde bulunan Maili-Suu şehrinde sezyum, uranyum ve radonun su ve havadaki oranı olması gerekenden yüzlerce kat fazladır. Şehrin ekolojik durumu kritik olarak kabul edilir. Kırgızistan'da insan sağlığı ve refahına yönelik diğer bir ekolojik tehdit Issyk-Kül bölgesinde bulunan Barskoon köyü yakınlarında nehre birkaç ton siyanürün düşmesi ile ortaya çıkmıştır. Kaza sonucunda yaklaşık 5000 yerli nüfus köyden evakue edilmiş, trajediden sonra birkaç yıl içinde 343 kişi hayatını kaybetmiş, 2500'den fazla insan zehirlenmiş, onların birçoğu engelli hale gelmiş ve 10000'den fazla kişi hastanelik olmuştur.¹⁶⁴

Kuşkusuz, bugünkü aşamada Kırgızistan hem ekonomi hem de siyasi krizlerle karşı karşıyadır ve çevre güvenliği daha az endişe verici olabilir. Ancak çevre güvenliği her devlet için önemli bir konu olması gerekir ve güvenlik alanındaki hükümet tartışmalarının gündemine girmeli ve cumhuriyetin çeşitli bölümlerinin araştırma konusu olmalıdır. Çevre politikası uluslararası ilişkilerin ana temalarından biri olmalıdır. Orta Asya devletleri bölgedeki doğal kaynakların yönetimi ve korunması alanında işbirliği yapmalı ve su kullanımının korunması ve dağıtımına ilişkin etkili yasal rejimlerini geliştirmeye çalışmalıdır.

Kırgız Cumhuriyeti için askeri güvenlik de önemli yere sahiptir. Askeri güvenlik bütünleştirici bir değerdir ve devlet yapısının tüm alanını kapsar. Askeri güvenliği sağlamakla Kırgız Cumhuriyeti'nin her vatandaşı, ülkedeki tüm kurum ve kuruluşlar yükümlüdür. Kırgızistan, dünyada jeopolitik konumu ve rolü ile orantılı olarak gerekli askeri gücünü korumalıdır.

15 Mayıs 1992'de yer alan BDT devlet başkanları ve konsey başkanları toplantısında kabul edilen Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) üyesi Devletlerin kolektif güvenlik

¹⁶² Assiya Esenbekova, "Ekologicheskiy Aspekt Besopasnosti Kirgizstana", <http://easttime.ru/analitic/1/4/131.html> (12.01.2018)

¹⁶³ Kyrgyzneftegaz'ın eski başkanı Ismanov ile röportaj, <http://www.pr.kg/old/archive.php?id=7022> (12.01.2018)

¹⁶⁴ http://geolike.ru/page/gl_7038.htm (12.01.2018)

kavramında askeri tehdidin ana kaynakları belirlenmiştir;¹⁶⁵ KGAÖ üye devletlerinin sınırları yakınında mevcut olan güç dengesini bozan silahlı kuvvetlerin arttırılması, diğer devletlerin topraklarında taraf devletler aleyhine kullanılacak silahlı kuvvetlerin oluşturulması ve eğitilmesi, komşu devletlerin topraklarında sınır çatışma ve silahlı provokasyonlar ve devlet topraklarına yabancı askerlerin girmesidir (BM Güvenlik Konseyi veya AGİT kararı gereğince barışı sağlama tedbirleri dışında).¹⁶⁶

KGAÖ üye devletlerin, Kırgızistan dâhil olmak üzere, askeri tehditleri önlemek için öncelikli faaliyetler de belirlenmiştir. Bunlar; Avrupa ve Asya'da kolektif güvenlik sistemini kurmak için diğer devletler ve uluslararası kuruluşlarla ortak işbirliği yapmak, silahsızlanma ve silahların kontrolü konusunda mevcut anlaşmaların uygulanmasını koordine etmek, BM Güvenlik Konseyi ve AGİT kararı ve uluslararası yükümlülükler uygun olarak barış operasyonları gerçekleştirmek ve askeri alanda güven artırıcı önlemlerin almak vb.¹⁶⁷

Sosyal güvenlik; bir dizi kamu önlemi ile hastalık, doğum, iş kazası, işsizlik, iş göremezlik, yaşlılık, ölüm gibi nedenlerle ortaya çıkabilecek ekonomik ve sosyal rahatsızlıklara karşı güvence sağlayarak koruyan politika ve sistemler bütünüdür.¹⁶⁸ Belli bir toplumun güvenli olabilmesi için o toplumda sosyal ortaklığın, işbirliğinin ve etnik barışın olması şarttır.

Sosyal alanda, Kırgızistan'ın ulusal güvenliği için önemli bir tehdit zengin ve fakir arasındaki nüfusun tabakalaşması eğilimidir. Kırgız Cumhuriyeti'nde fakirlerin sayısı çok yüksektir. Bu da, marjinal yoksulluk çizgisine doğru yaklaşılarak durumu kötüleştirebilir. Yükselen işsizlik, özellikle gençleri yurt dışında daha iyi bir yaşam arayışı içinde evlerini terk etmeye zorlamaktadır. Milletın fiziksel sağlığı, artan alkol tüketimi, uyuşturucu kullanımı, zayıf sağlık ve sosyal koruma sisteminden dolayı sürekli tehdit altında bulunmaktadır.¹⁶⁹

Uluslararası ilişkiler alanında ulusal güvenliğe yönelik ana tehditler olarak devletin ekonomik, siyasi ve askeri potansiyelinin zayıflaması, stratejik kaynaklar, özellikle su kaynakları, toprak anlaşmazlıkları ve sınır sorunları, ülkede yabancı askeri üslerin varlığı nedeniyle bölge ülkeleri ile çözümlenmemiş uluslararası uyuşmazlıkların varlığı sıralanabilmektedir.¹⁷⁰

Kırgızistan'ın ulusal güvenliği için ciddi bir tehdit, mevcut sistemi zayıflatmak ve suç hedeflerine ulaşmak için sürekli bir mücadele içinde bulunan uluslararası terörizmdir. Aynı

¹⁶⁵ Konceptiya Kollektivnoy Bezopasnosti Gosudarstv-Uchastnikov Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti, http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=130 (18.01.2018)

¹⁶⁶ N.K. Kerimbekova, *On The Issue Of The National Security Of Kyrgyzstan and The Central Asian Region In The Conditions Of Sovereign Statehood*, Bishkek, 2002, s. 154

¹⁶⁷ <http://www.dkb.gov.ru> (18.01.2018)

¹⁶⁸ Cemal Hüseyin Güvercin, "Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Tarihi", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/36/198/1610.pdf> (18.01.2018)

¹⁶⁹ UNDP (he United Nations Development Programme) in Kyrgyz Republic, <http://www.kg.undp.org/content/kyrgyzstan/en/home/countryinfo/> (18.01.2018)

¹⁷⁰ Jonathan Kirshner, *Globalization and National Security*, New York, 2006, s. 143-155.

zamanda uluslararası terörizmin ana merkezlerinin Kırgız Cumhuriyeti'nin sınırlarına yakın olması ülkenin toprakları ve nüfusunu daha da savunmasız hale getirmektedir.¹⁷¹

Askeri tehditler de aktüelliğini kaybetmemiştir. Daha gelişmiş bilimsel, teknik ve teknolojik tabana sahip olan ülkeler çağdaş silahların tasarlanması ve daha gelişmiş savaş yöntemlerinin oluşturulması yoluyla dünyanın geri kalanı üzerinde üstünlüğünü artırmaktadır.

Hem ülke içinde hem de ülke dışında güvenlik durumunun analizi belirli ilkeler temelinde yapılır ve ulusal güvenlik doktrini bunun başlangıç noktasıdır. Aynı zamanda, tüm küresel dünyaya ve tüm güvenliği sağlama formlarına ait olan genel unsurlar bulunmaktadır. Bunlar, barışın, uluslararası istikrarın ve devlet bütünlüğünün korunması ve belirli bir ülkede vatandaşların hayatlarını korumaktır. Tabii ki de, insanların hayatını koruyabilmek için devlet tarafından oluşturulmuş güçlü güvenlik sistemi lazımdır, yani insanların güvenliği devlet garantisine altına alınmalıdır. Bu açıdan zayıf bir devlet kendi vatandaşlarını koruyamayacak ve güvenliğini sağlayamayacaktır. Bundan dolayı, Kırgız Cumhuriyeti ulusal güvenlik sorunlarının tüm çeşitlerini ve yönlerini iyice araştırmalı ve bu sorunları çözmek için etkili politikalar geliştirmelidir.

2.3 Kırgız Cumhuriyeti Güvenlik Politikası ve Yasal Tabanı

Kırgızistan'daki güvenlik sisteminin mevcut durumunu değerlendirmek ve bu alanın geliştirilmesindeki başlıca sorunları belirleyebilmek için güvenlik sektörünün yasal tabanını incelemek gerekmektedir. Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliği sağlamanın yasal temelini Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti, Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu, Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına Dair Kırgız Cumhuriyeti'nin Kanunu ve diğer yasalar ve onlarla uyumlu olarak kabul edilen güvenlik alanında ilişkileri düzenleyen Kırgız Cumhuriyeti'nin diğer normatif hukuki fiilleri ve Kırgızistan'ın üye olduğu uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeler oluşturmaktadır.

2.3.1 Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti

Tüm devlet ve toplumlar için güvenliğin sağlanması her zaman hayati önem taşıyan bir konu olmuştur. Güvenlik sürekli ve devletin tüm hayati önemli alanlarını kapsayacak bir şekilde sağlanmalıdır. Güvenliğin sağlanmasını belli bir zaman için durdurmak imkânsızdır, çünkü devletin güvenliğine yönelik çeşitli tehditlerin etkisi uzun sürelidir ve bu tehditler zaman ve

¹⁷¹ Ruslanova Diana, *Sotrudnichestvo Rossii i Kirgizii v Obespechenii Regionalnoy Bezopasnosti*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Moskova: Rusya Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Akademisi, 2017, s. 29.

mekân içinde dinamik olarak değişmektedir, yeni tehditler ortaya çıkmaktadır, ama genel olarak onların etkisi sürekli. Bu tehditler zamanında ortadan kaldırılmazsa devlet, toplum ve her birey için yıkıcı sonuçlar doğurabilir. Dolayısıyla, tutarlılık ve süreklilik güvenlik politikasının temel ilkelerindedir. Öte yandan, bunun nedeni belli bir devletin güvenlik politikasının ana konusunu oluşturan ulusal çıkarların uzun süre değişmeden kalmasıdır. Bazı ulusal çıkarlar hiç değişmezler, bazılarının değişmesi içinse yıllar gerekmektedir.

Kırgızistan'ın ulusal çıkarları, tehditleri ve güvenlik politikasının temel ilkeleri ve hükümleri Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konseptinde belirtilmiştir.¹⁷² Bağımsızlığını elde etmesinden bu yana Kırgızistan 3 Ulusal Güvenlik Konseptini kabul etmiştir (2001, 2009 ve 2012'de). Ulusal güvenliğin ana hükümlerinin Ulusal Güvenlik Konsepti'nin her yeni versiyonunda yansıtılması gerekir, bu da Konseptin sürekliliğini sağlar. Örneğin, bağımsız Kırgızistan'ın önemli ulusal çıkarı toprak bütünlüğünün korunmasıdır ve bu ulusal çıkarın aktüelliği daha uzun yıllar devam edecektir. Bağımsız Kırgızistan'ın kabul ettiği tüm Güvenlik Konseptinde toprak bütünlüğünün korunması gerektiğinin belirtilmesi bunun bir kanıtıdır. Ancak, dışsal ve içsel ortamdaki değişiklikler nedeniyle her konseptte ulusal çıkarlar yeni bir bakış açısı altında ele alınmaktadır.

Aynı şekilde, farklı nedenlerden dolayı ulusal çıkarlara yönelik iç ve dış tehditler kendi aktüelliğini kaybedebilir, yeni faktörler ve koşullar etkisi altında farklı, önceki dönemlerde mevcut olmayan yeni tehditler ortaya çıkabilir.¹⁷³ Bazı tehditler ise uzun süreli ve zaman içerisinde şekil değiştirirse de, özü aynıdır. Uzun vadeli tehditlerin Kırgız Cumhuriyeti'nin her yeni Ulusal Güvenlik Konseptinde yer alması gerekir, çünkü yeni koşullarda da bu tehditler mevcuttur ve bunlara karşı belli politikanın oluşturulması gerekir. Örneğin, 2001 yılındaki Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konseptinde ulusal güvenlik tehditleri arasında kitle imha silahlarının çoğalması, göçmen ve mültecilerin sorunları yer almaktaydı,¹⁷⁴ fakat bugünlerde bu sorunlar ülke için önemini yitirmiştir. 2009 yılındaki Konseptte bu tehditler artık yer almamaktadır, fakat Kırgızistan'ın yakıt ve enerji bağımlılığı fonunda bölgedeki su ve enerji sorunlarının şiddetlenmesi gibi yeni tehditler ortaya çıkmıştır.¹⁷⁵ Kontrolsüz iç ve dış göç tehdidi tüm 3 konseptte de yer alan bir tehdittir, çünkü uzun vadeli ve bugüne dek önemini kaybetmemiştir.

¹⁷² Mindia Vashakmadze, *Normativno-Pravovaya Baza Sektora Bezopasnosti Kirgizskoy Respubliki*, Geneva, 2013, s. 6-7.

¹⁷³ M. Abdyldaev, "O Konceptii Nacionalnoy Bezopasnosti", <http://old.kabar.kg/society/full/35376> (18.01.2018)

¹⁷⁴ Kirgiz Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2001), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 13.07.2001

¹⁷⁵ Kirgiz Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2009), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 18.02.2009

Belirli bir tehdidin doğası değişmediği takdirde, konseptlerde aynı tehditlerin tekrarlanması oldukça doğaldır ve yeni bir şey icat etmeye gerek yoktur. Tamamen yeni bir Ulusal Güvenlik Konseptini tasarlamak oldukça zor bir şeydir, çünkü devlet ve toplumun gelişimi büyük oranda atalet doğasına sahiptir, ulusal çıkarlar ve bunların tehditlerinin büyük bir kısmı kalıcı bir karaktere ve oldukça uzun bir tarihsel perspektife sahiptir. Örneğin, son Ulusal Güvenlik Konseptinin (2012) geliştiricileri eski Konseptin (2009) göç konusundaki bazı hükümlerini kabul etmişler ve yeni konseptte de bunlara yer vermişlerdir. Bu aynı zamanda, birey, toplum ve devletin güvenliğinin diğer yönleri için de geçerlidir.

Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı kararı ile Haziran 2012'de onaylanan Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konseptinin son versiyonu Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenlik alanında düzeltilmiş devlet stratejisinin oluşumuna yönelik önemli bir adım olmuştur. 1 Haziran 2012 tarihinde kabul edilen bu Ulusal Güvenlik Konsepti uluslararası sistemde devletin rolünü ve ülkenin ulusal çıkarlarını tanımlamış. Buna ek olarak, ulusal güvenlik açısından iç ve dış tehditlerin tanımı verilmiştir. Bölgedeki bazı ülkeler arasında, küresel düzeyde ve Orta Asya'da dünyanın büyük güçleri arasındaki çelişkilerin yoğunlaşması, uluslararası terörizm ve aşırı dincilik, hidroelektrik sorunları, uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı, devlet sınırlarının uluslararası yasa açısından tamamlanmamışlığı ve Fergana Vadisi'nde çözülmemiş demografik sorunlar dış tehditler arasında yer almaktadır.¹⁷⁶ İç tehditler ise ayrılıkçılık, toplumda geleneksel olmayan dini hareketlerin etkisinin artması, verimsiz yönetim sistemi, gölge ekonomi ve yolsuzluğun büyümesi, uyuşturucu bağımlılığı, alkolizm ve işsizlik, çağdaş bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ve tanıtımında geride kalma ve ekosistemin bozulmasıdır.

Konsepte farklı alanlarda (uluslararası ilişkilerde, sınır ve göç alanında, askeri alanda, sosyal ve ekonomik alanda, su ve enerji alanında, devlet ve sosyal kalkınma alanında, kamu ve devlet güvenliği alanında, kültür, eğitim ve bilgi alanında, çevre ve doğal kaynakların kullanımı alanında) ulusal güvenliğin nasıl sağlanması gerektiğine ilişkin bilgiler yer almıştır.¹⁷⁷ Buna ek olarak, Ulusal Güvenlik Konsepti ulusal güvenlik sistemini tanımlar; ulusal güvenlik sistemi – ülkede özel tasarlanmış ve Kırgızistan'ın ulusal çıkarlarının korunmasını sağlayan hukuk normları ve ilkeleri, yasama ve yürütme organları, hem de onların araçları, yöntemler ve eğilimleri bütünüdür.¹⁷⁸

Dış ve iç güvenlik organlarının faaliyetlerinde hiçbir net sınır bulunmamaktadır. Bu da, adı geçen Ulusal Güvenlik Konseptinin önemli bir eksikliğidir. Ulusal Güvenlik Konsepti'nde iç

¹⁷⁶ Kırgız Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kırgız Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012

¹⁷⁷ Vashakmadze, *a.g.e.*, s. 6.

¹⁷⁸ Kırgız Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kırgız Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012

güvenlik organları belirtilmiştir. Kırgız Cumhuriyeti'nin Ulusal Güvenlik Konseptinde belirtildiği gibi iç güvenlik organları; İçişleri Bakanlığı, Acil Durumlar Bakanlığı, Devlet Ulusal Güvenlik Komitesi, Devlet Gümrük Komitesi, Mali Polis Teşkilatı, Ulusal Muhafız, Kırgız Cumhuriyeti Devlet Güvenlik Servisi ve diğer bakanlık ve kurumların özel organları. Konsept, ulusal güvenlik konusunda merkezi organlar arasında yetkilerin dağıtımını yapar. Örneğin, bu alandaki Parlaentonun ana görevi yasal çerçeveyi oluşturmak, ülke dışında ulusal güvenlik güçleri ve araçlarının kullanımına ilişkin kararı almak ve ulusal güvenlik sistemini finanse etmektir.¹⁷⁹ Böyle bir açıklama geniş yorumlanmasına yol açmaktadır.

Yukarıda anlatıldığı üzere Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti Kırgız Cumhuriyeti'nin güvenlik sektörünün yasal tabanında önemli bir yere sahiptir ve ülkenin ulusal güvenliğinin korunmasında katkıda bulunmaktadır. Bu konseptte küresel gelişim sorunları ve Kırgızistan'ın uluslararası konumu, çağdaş koşullarda Kırgızistan'ın ulusal çıkarları, Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğine yönelik dış ve iç tehditleri, birey, toplum ve devletin güvenliği sağlama sistemi ve ulusal güvenliğin kontrol mekanizmaları belirlenmiştir. Bu demek oluyor ki, Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti ülkenin ulusal güvenliği açısından çok kapsamlı ve önemli bir yasadır. Ulusal Güvenlik Konsepti kimsenin gerçekleştirmeyecek boş bir bildirge değildir, tam tersine güvenlik alanında yol gösteren önemli bir rehberdir. Bunun temelinde, bakanlıklar ve bölümler kendi alanlarında pratik programları oluşturmakta ve uygulamaktadırlar.

2.3.2 “Ulusal Güvenlik Üzerine” Kırgız Cumhuriyeti Kanunu

Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu 26 Şubat 2003'de kabul edilmiştir ve son değişiklikler 18 Mart 2017'de yapılmıştır. Bu kanun devlet, toplum ve birey güvenliğinin sağlanmasının yasal çerçevesini, ulusal güvenlik sistemi ve fonksiyonlarını, ulusal güvenlik organlarının örgütlenme ve finansman usulünü belirler ve bu organlar faaliyetlerinin yasallık denetimi ve gözetimini yapar.

Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu'na göre ulusal güvenliğin ana nesnelere birey ve onun hak ve özgürlükleri, toplum ve onun maddi ve manevi değerleri, devlet ve onun anayasal düzeni, egemenliği ve toprak bütünlüğü oluşturmaktadır.¹⁸⁰

Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu'nun analizi sonucunda, bu yasada genel olarak ulusal güvenlik alanındaki ulusal güvenlik, hayati çıkarlar, ulusal güvenlik tehdidi gibi temel kavramların, ulusal güvenliğin nesne ve öznelere tanıtıldığını ve ulusal

¹⁷⁹ Vashakmadze, *a.g.e.*, s. 2.

¹⁸⁰ Zakon Kirgizskoy Respubliki o Nacionalnoy Bezopasnosty (2003), № 44, 26.02.2003

güvenliğin sağlanması ilkeleri ve yasal tabanının ortaya konulduğunu görebilmek mümkündür. Bununla birlikte, mevcut yasada Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğinin sağlanması kavramına ilişkin net bir açıklama yapılmamıştır.

Bu bağlamda, ulusal güvenlik alanında çalışan devlet organları faaliyetlerinin yasal tanımı ve kısıtlamaların belirtilmesi çok önemlidir. Güvenlik alanındaki uluslararası pratik, ulusal güvenliğin korunması yönetici elinin elinde bir siyasi baskı aracı olabileceğini göstermektedir. Bundan dolayı, mevzuatta açıkça hukuki temelini tanımlanması ve hukuk standartlarının kuralına uygun olarak devlet organları arasındaki yetki dağıtımının yapılması gerekmektedir. Bunu tek bir yasa çerçevesinde yapabilmek mümkün müdür? Ya da bir politika belgesi olan Ulusal Güvenlik Konsepti temelinde ulusal güvenlik politikasının önceliklerini ve organlarını belirlemek daha mı mantıklı olacaktır? Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanununda ulusal güvenlik kavramının çok genel bir tanımı yapılmıştır. Ulusal güvenlik birey, devlet ve toplumun güvenliği olarak tanımlanmaktadır. Fakat bu kanun birey güvenliğinin ya da toplum güvenliğinin ne olduğuna dair bir açıklama yapmamaktadır. Kanuna göre; “ulusal güvenliğin tehdidi - birey, toplum ve devletin hayati menfaatlerine tehlike yaratan koşullar ve faktörler bütünüdür”¹⁸¹ (3.Madde). Bu tanımın Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konsepti'nde yer alan tanıma benzer olduğunu belirtmek gerekir. Ulusal güvenlik sisteminin tüm devlet birimlerini kapsadığı sonucuna varılabilir; yani, devlet organlarını, devlet, kamu ve diğer kuruluşları ve ulusal güvenliğin sağlanmasında katkıda bulunan vatandaşları. Böylece Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu'nda çok geniş ve genel tanımlamalar yer almaktadır. Bütün bu sorunların tek bir yasa çerçevesinde çözülmesinin zor olduğu iddiasına varılmaktadır. Güvenlik kavramına ve toplumda siyasi uzlaşmaya yönelik çağdaş yaklaşımı yansıtan tek bir konseptin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu da siyasi bir belge çerçevesinde geliştirilmelidir.

Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu'nun 6. Maddesi'ne göre ulusal güvenliğin yasal tabanını Kırgızistan Anayasası ve buna uygun olarak kabul olan diğer yasalar ve normatif hukuki fiiller ve Kırgızistan'ın üye olduğu uluslararası antlaşmalar oluşturmaktadır.¹⁸²

Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu ulusal güvenlik alanında güç dağıtımını gerçekleştirir. Başkan, Kırgız Cumhuriyeti Savunma Konseyi'nin başkanlığını yapar, Ulusal Güvenlik Konsepti'ni onaylar, seferberlik kararını alır ve Jogorku Keneş'e haber vererek, ülkede olağanüstü halin ilanını yapabilir. Jogorku Keneş ise ulusal güvenlik alanında yasal düzenlemeleri gerçekleştirir, Başkanın kararlarını onaylar ya da iptal eder, savaş ve barış

¹⁸¹ Zakon Kirgizskoy Respubliki o Nacionalnoy Bezopasnosty (2017), № 46, 18.03.2017

¹⁸² A.g.e., Statya 6

konusunda kararları alır. Hükümet de belli yetkilere sahiptir. Devletin egemenlik ve toprak bütünlüğünü korumak için tedbirleri alır, ulusal güvenlik alanında yasaların uygulanmasını sağlar, kendi yetkisi çerçevesinde ulusal güvenlik alanında faaliyet gösteren devlet organlarını yönetir.

Güvenlik alanına dair yasalarda Kırgız Cumhuriyeti Başbakanı'nın faaliyetlerini sınırlayan belli bir hüküm bulunmamaktadır. Kırgız Cumhuriyeti Anayasası bu alanda Başkan yetkilerinin sınırlanmasını öngörmemektedir. Aynı zamanda olağanüstü hal henüz resmi olarak tanımlanmadığı durumlarda Başkan'ın silahlı kuvvetleri kullanıp kullanamayacağı tatırşmalı bir konudur. Bu bağlamda, Kırgız Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerin hangi durumlarda harekete geçebileceğine ilişkin bir tanım yoktur (Anayasa siyasi nedenlerle böyle bir uygulama olasılığını sınırlandırır).

Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu adli makamların ulusal güvenlik alanında sorumluluk taşıdığını belirtmektedir. Fakat nasıl bir sorumluluk taşıdığı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Adli makamların görevi güvenliği sağlamak değil, adaleti uygulamaktır. Yargı sisteminin siyasi baskı aracı olarak kullanılmaması gerekir.

Genel olarak, Ulusal Güvenlik Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu güvenlik alanındaki çok önemli bir yasa olmasına rağmen kanunun amacı belirsiz gözüküyor. Kanunun bazı hükümlerini Olağanüstü Hal Kanununa ya da Ulusal Güvenlik Konseptine dâhil etmek mümkündür. Bu kanun güvenlik alanında parlamento üstünlüğünü tanıyan ve genel olarak devlet başkanı ve yürütme gücünün yetkilerini sınırlayan 2010 tarihli Kırgız Cumhuriyeti Anayasa'sı ışığında revize edilmesi gerekmektedir.

2.3.3 Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına Dair Kırgız Cumhuriyeti'nin Kanunu

Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına Dair Kırgız Cumhuriyeti'nin Kanunu 11 Ocak 1994'de kabul edilmiştir ve son değişiklikleri 04 Ocak 2017 yılında yapılmıştır. Bu kanun Kırgız Cumhuriyeti'nin güvenliğini sağlamak ve korumak için var olan devlet organlarının faaliyetlerini, yasal çerçevesini, ilkelerini içermektedir.

Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına Dair Kırgız Cumhuriyeti Kanunu'nun 1. Maddesi'nde ulusal güvenlik organları olarak Kırgız Cumhuriyeti'nin yürütme organları belirtilmiş ve bunların amacı olarak ülke güvenliğine olan tehditleri önlemek vurgulanmıştır. Bu maddeye göre güvenliği sağlama güçlerinin bir parçası olan Ulusal güvenlik organları "kendilerine verilen yetkileri dâhilinde birey, toplum ve devlet güvenliğini sağlamakta, yabancı kuruluşların yıkıcı

faaliyetlerini belirlemekte, önlemekte, onlarla mücadele etmekte ve Kırgızistan'ın anayasal düzenini, egemenliği ve toprak bütünlüğünü korumaktadır.”¹⁸³

Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına dair Kırgız Cumhuriyeti Kanunu güvenlik alanında çok önemli bir yasadır. Bu kanun sadece hangi organların güvenlik organları olduğunu değil, aynı zamanda bu organların yetkilerini de belirtmektedir. Ulusal güvenlik organları istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetlerinde bulunmak, radikal faaliyetleri engellemek, Kırgız Cumhuriyeti'nin anayasal düzenini, egemenliği ve toprak bütünlüğünü korumak ve bu amaçla devlet sınırlarını koruma sistemini oluşturmak, savunma sanayi tesislerini, ulaşım, iletişim, finans ve kredi sistemi ve diğer stratejik nesnelere güvenliğini sağlamak, yurtdışındaki diplomatik temsilcileri, konsolosluk ve Kırgız Cumhuriyeti'nin diğer devlet kurumları ve vatandaşlarının güvenliğini sağlamak için tedbirler uygulamak, yapısal düzenin korunmasına katılmak, suçu önlemek için tedbirler almak ve arama işlemlerini yürütmek gibi geniş yetkilere sahiptir.

Demokratik toplum ilkelerine uygun olarak, ulusal güvenlik kurumları ve kolluk kuvvetleri arasındaki güçlerin daha net bir ayrımı genelde ulusal güvenlik güçlerinin etkinliği lehine olmuştur. Ulusal güvenlik sistemi kısmen askerleştirilmiştir; “ulusal güvenlik görevlileri çoğunlukla, Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına Dair Kırgız Cumhuriyeti Kanun’unda öngörülen görevleri yerine getirmeyi amaçlayan askerler ve subaylardır”.¹⁸⁴ (17. Madde).

Ulusal güvenlik kurumlarının faaliyetlerinin izlenmesinde parlamentonun rolü kanunla belirlenmemiştir. Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına dair Kırgız Cumhuriyeti Kanunu’nun 27. Maddesi uyarınca, ulusal güvenlik organlarının faaliyetleri üzerinde kontrol Kırgızistan Cumhurbaşkanı, Hükümet ve Jogorku Keneş tarafından yapılmaktadır.

İlgili mevzuat temelinde, istihbarat servislerinin ve diğer güvenlik organlarının güçlü bir sistemini kurmak Kırgızistan için çok önemlidir ve bu organların sorumluluğunun ve yetkilerinin de aynı sistem içinde açıkça belirlenmesi güvenli bir ortamı kurabilmeye yardımcı olacaktır. Ulusal güvenlik sisteminde iç kontrolü de güçlendirmek gerekir. Kişisel verilerin ve iletişimin gizliliği Kanun tarafından sağlanmalıdır. Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Devlet Komitesi (GKNB) çok güçlü bir yapıdır. Birçok ülkede olduğu gibi, Kırgızistan’ın istihbarat servisi paramiliter bir örgüt değil ve polis fonksiyonu ile uyumlu değildir. Güvenlik sektörünün yeniden yapılandırılması sırasında ilgili düzenleyici yasal çerçeveyi analiz etmek gerekir.

¹⁸³ Zakon Kirgizskoy Respubliki ob Organah Nacionalnoy Bezopasnosti, 11.01.1994, 1362-XII, <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/710> (19.01.2018)

¹⁸⁴ A.g.e.

2.3.4 Kırgız Cumhuriyeti'nin Devlet Sırlarının Korunması Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanunu

Kırgız Cumhuriyeti güvenlik sektörünün yasal tabanını oluşturan bir diğer yasa "Kırgız Cumhuriyeti'nin Devlet Sırlarının Korunması Üzerine" Kırgız Cumhuriyeti Kanunudur. Bu kanun 14 Nisan 1994'te kabul olmuştur (son değişiklikler 21 Ocak 2014'te yapılmıştır) ve devlet sırları koruma sisteminin işleyişi ve hukuki temellerini tanımlamaktadır.

Kırgız Cumhuriyeti'nin Devlet Sırlarının Korunması Üzerine Kanun'un 1. Maddesi'ne göre devlet sırları "Kırgız Cumhuriyeti'nin savunma, güvenlik, ekonomik ve politik çıkarlarını içeren bilgi bütünüdür."¹⁸⁵ Devlet sırrı üç kategoriye ayrılır; devlet, askeri ve resmi sırları. Uzmanlara göre bu kanun devlet sırları kavramını çok geniş bir şekilde ele almaktadır. Devlet sırlarına ait bilgi kategorileri net bir şekilde belirlenmemiştir. David Banisar'ın dediği gibi, "ideal olarak kanun, korunması gereken sadece sınırlı sayıda bilgi kategorisini belirlemeli ve bu sırlar sadece ulusal güvenlik ile ilişkili olmalıdır".¹⁸⁶ Kırgız Cumhuriyeti kanunu korunması gereken böyle bir sınırlı bilgi kategorisini belirlememiştir.

Kanunun 6. Maddesi devlet dışı sırlarının korunması konusunu ele almaktadırlar; "devlet dışı sırlar - meslek sırları, soruşturma gizliliği, tıbbi, kişisel ve diğer sırlardır." Devlet dışı sırları devlet tarafından değil, bu sırların sahipleri tarafından korunmaktadır, fakat devlet her türlü desteğini vermeli ve devlet dışı aktörlerinin kendi sırlarını koruyabilmesi için yasal tabanını oluşturmmalıdır. Devlet dışı sırlarının korunması Kırgız Cumhuriyeti mevzuatı ile veya devlet dışı sırların sahipleri tarafından yasaya uygun olarak geliştirilen kurallar ile düzenlenmektedir. Bu konu Kırgız Cumhuriyeti'nin Devlet Sırlarının Korunması Üzerine Kanun'un yönetmeliğine tabi olmamalıdır. Buna ek olarak, kanun gizlilik kategorilerini ve bilginin gizliliğinin kaldırılması için son tarihleri belirtmemektedir. Kanunun 9. Maddesi'ne göre, "belli bir bilgi gizliliğinin ortadan kalkma tarihi o bilgi gizliliğinin oluşturulması sırasında belirlenmektedir ve onların devamı konusunda bir karar olmadıkça aynı tarihte gizliliği kalkmaktadır".¹⁸⁷ Kanun, devlet sırrının maksimum gizlilik geçerliliği süresini tanımalıdır (bu da bilgilerin önemine bağlı olabilir). Uzmanların belirttiği gibi, kanunda bilgi gizliliği durumunun periyodik olarak gözden geçirilmesi için bir talep bulunmamaktadır.

Kanunun 4. Maddesi uyarınca vatandaşların sağlığına tehdit yaratan doğal afetler ve acil durumları, kazalar ve sonuçlarını, ekolojik durumu, doğal kaynakların kullanımını, sağlık, kültür,

¹⁸⁵ Zakon Kirgizskoy Respubliki O Zashite Gosudarstvennyh Sekretov Kirgizskoy Respubliki, 14.01.1994, № 1476-XII, <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/739?cl=ru-ru> (19.01.2018)

¹⁸⁶ David Banisar, "Comments on the Law on Protection of State Secrets of the Kyrgyz Republic", OSCE, September 2005, s. 4, <http://www.osce.org/fom/16842?download=true> (19.Ç01.2018)

¹⁸⁷ Zakon Kirgizskoy Respubliki O Zashite Gosudarstvennyh Sekretov, *a.g.e.*

tarım, eğitim, ticaret ve emniyet ile ilgili bilgileri, devlet organları ve görevlileri tarafından hukuk ihlalleri ve kişisel güvenliğine yönelik tehditleri içeren bilgiler gizli bilgi olarak sınıflandırılmaz. Uzmanlara göre gizli olmayan bilgilerin kategori listesi daha da uzatılabilir.¹⁸⁸

Uzmanlara göre toplum için büyük bir önem taşıyan devlet sırrının gizliliği ortadan kaldırılmalı ve bu bilgi topluma açılmalıdır.¹⁸⁹ Buna ek olarak, Kanunun 8.Maddesi, tüzel kişiler ve bireylerin mülkiyeti olan özel bilgilerin gizliliğinin ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır. Buda, bu alandaki uluslararası standartlara uymamaktadır.

Kırgız Cumhuriyeti'nin Devlet Sırlarının Korunması Kanunu'nda kontrol sistemi bulunmamaktadır. Kanunun 15.Maddesi uyarınca Devlet Ulusal Güvenlik Komitesi devlet sırlarının korunmasını sağlar. 16. Madde ise bakanlık ve diğer devlet organlarının da devlet sırlarını korumak yetkisine sahip olduklarını belirtmektedir. Adalet bakanlığı ise açık yayınlarda devlet, askeri ve resmi sırları oluşturan bilgilerin açıklanmasını korumak için koordinasyon, danışmanlık ve denetim fonksiyonlarını yapmaktadır.¹⁹⁰ Kanunda etkin bir kontrolün sağlanması için bağımsız denetim organı öngörülmemiştir. Bazı devletlerde devlet sırlarının korunmasının kontrolünü gerçekleştiren özel organlar bulunmaktadır ve çoğunlukla bu organlar Parlamento kontrolü altındadır. Bu uygulama, sivil üstünlüğü ve güvenlik sektörünün demokratik denetimi ilkesini kuran Kırgız Cumhuriyeti Anayasa'sı ile tutarlıdır ve Kırgızistan'da da böyle bir kontrol mekanizmasının oluşturulması gerekmektedir.

Kırgız Cumhuriyeti güvenlik sektörünün yasal tabanının analizi bu alanda pek çok sorunun var olduğunu göstermektedir ve bu sorunlar güvenlik sektörünün reformu kapsamında yeniden gözden geçirilmelidir. Bugünlerde, Kırgız Cumhuriyeti mevzuatı temelinde ulusal güvenliğin merkezi bir sistemi kurulmuştur ve Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Devlet Komitesi (GKNB) tarafından yönetilmektedir. İstihbarat servislerine yönelik farklılaştırılmış yaklaşımlar bulunmamaktadır. Güvenlik sektörünün yasal tabanını yeniden gözden geçirmek gerekmektedir ve ulusal güvenlik sistemi ve diğer güvenlik sektörünün bağlantıları arasında, hem istihbarat servisleri arasında güçlerin net bir ayrımının yapılması şarttır. Örneğin, arama, tutuklama ve polis güçlerinin diğer görevleri birçok demokratik ülkede ulusal güvenlik makamlarının faaliyeti dışındadır. Parlamenter denetimin yasal bazda güçlendirilmesi gerekir. Bazı ulusal güvenlik hizmetlerinin askerleştirilmiş derecesi de gözden geçirilmelidir. Doğrudan askeri alanda katılım ulusal güvenlik hizmetlerinin işlevi değildir. İstihbaratın birincil rolü bilgi toplamak ve bilgileri analiz etmek olmalıdır. Bu bağlamda, Devlet Sırlarının Korunması Üzerine Kırgız Cumhuriyeti Kanununun yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle, kanun doğrudan ulusal

¹⁸⁸ Banisar, a.g.e., s. 8-9.

¹⁸⁹ Banisar, a.g.e., s. 10-11. .

¹⁹⁰ Zakon Kirgizskoy Respubliki O Zashite Gosudarstvennyh Sekretov, a.g.e.

güvenliğin korunmasıyla ilgili ve devlet sırrı olarak sınıflandırılabilir bilgi türünü açıkça tanımlaması gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSAL GÜVENLİK ALANINDA ULUSLARARASI KURULUŞLAR İLE KIRGIZ CUMHURİYETİ'NİN İŞBİRLİĞİ

SSCB'nin dağılması ile birlikte güvenliğin savunmasına yönelik birleşik savunma sistemi de yok edilmiştir. Böylece, uzun vadeli ulusal çıkarlarını korumak ve bağımsız bir kalkınma yolunu seçmek ve her bir ülkenin güvenliğinin temelini oluşturan bölgede güvenliği sağlamak için başarılı bir bütünleşme modelinin araştırılması ihtiyacı duyulmaya başlamıştır. Böylece, Kırgızistan da dâhil olmak üzere, Orta Asya ülkeleri güvenlik alanında çeşitli uluslararası kuruluşlar ile işbirliğini yürütmeye başlamıştır ve bu kuruluşların yardımı ile ülkenin güvenliğini sağlamayı çalışmaktadır.

3.1 Kırgızistan'ın Ulusal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Uluslararası Kuruluşların Yeri ve Rolü

Bağımsızlığın ilk günlerinden itibaren Orta Asya ülkeleri, Kırgızistan da dahil olmak üzere, kendi güvenliklerini sağlama sorunları ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun da nedenleri; Orta Asya'da yer alan yeni egemen devletlerin zayıflığı, bu devletlerin tek başına ve yeni koşullarda güvenlik sorunlarını çözememesi ve güvenlik alanında güçlü bir işbirliğinin bulunmamasıdır.

Orta Asya bölgesinde tek ve bölünmez bir güvenlik alanı oluşturmak adına bölge ve bölge dışı güçlerin çeşitli uluslararası örgütler çerçevesinde daha yakın bir şekilde entegrasyonu, bu çelişkinin üstesinden gelmenin en iyi yöntemlerinden bir tanesi ve uzlaşmacı bir çözüm olarak hizmet edebilmektedir.

3.1.1 Uluslararası Kuruluşlar ile Kırgızistan'ın Ulusal Güvenlik Alanındaki İşbirliğine Genel Bir Bakış

Kırgızistan Cumhuriyeti, ulusal güvenlik alanındaki sorunların çözümü için çok taraflı ve ikili anlaşmaların uygulanmasında uluslararası örgütler ile işbirliği kurmayı amaçlamaktadır ve bu alanda uluslararası örgütlerle işbirliği yapmaya özel önem göstermektedir.

Örneğin, Mart 1992'de Orta Asya bölgesinin beş eyaleti, uluslararası güvenlik sisteminin düzenlenmesinde tecrübeli ve önemli bir aktör olan ve başlangıçta küresel ve bölgesel düzeydeki bölge güvenliğinin garantörü haline gelen Birleşmiş Milletler'e üye olmuştur.¹⁹¹

¹⁹¹ N.M. Omarov, *Vneshnyaya Politika Kirgizskoy Respubliki v Epohu "Strategicheskoy Neopredelennosti"*, Bishkek, 2005, s.78.

Kırgızistan'daki Birleşmiş Milletler Daimi Misyonu, cumhuriyetin bağımsızlığını kazanmasından kısa bir süre sonra 1993'te açılmıştır. Yıllar geçtikçe, Kırgız Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren BM Misyonu genişletilmiş ve güçlendirilmiştir. Günümüzde BM'nin bir dizi programları ve kuruluşları sadece ülke çapında değil, aynı zamanda yerel düzeyde de çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bugün, BM sistemine üye olan birçok örgütün Kırgız Cumhuriyeti'nde daimi misyonları bulunmaktadır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO).¹⁹² UNDP, UNICEF ve UNFPA, 2000 yılından bu yana üzerinde anlaşmaya varılan program döngülerine uygun olarak çalışmışlardır ve ülke durumunun genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

Kırgızistan'da akredite edilen tüm BM kuruluşları, Başbakan Yardımcısı başkanlığında bulunan Acil Durumlar İçin Ana Koordinasyon Komitesinin bir parçasıdır. Komisyon, Kırgız Cumhuriyeti devlet kurumlarının temsilcilerini, bir dizi uluslararası ve bölgesel kuruluşları ve yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşların (STK) temsilcilerini de içermektedir. Komisyonun yapısında yedi alt komisyon bulunmaktadır ve her birinin başkanlığını ilgili BM ajansı yürütmektedir. Adı geçen komisyon, acil bir durumda üyelerinin eylemlerini koordine etmek için bir mekanizma geliştirmiştir.

Kırgızistan'daki Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) (1993), halkın yaşamında gerçek anlamda iyileşme sağlama arzusunda devletin güvenilir ve aktif bir ortağıdır. UNDP, Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH) ve devlet kalkınmasına yönelik ortak projeler ve bilgi kampanyaları aracılığıyla Birleşmiş Milletler'in Kırgızistan'daki çalışmalarına katkıda bulunmaktadır.¹⁹³ Örneğin, 2010'dan bu yana demokratik yönetim alanında UNDP Parlamenta, Ombudsman Enstitüsüne (BM sistemi dâhilinde) ve sivil topluma (sosyal adalet projesi) modern demokrasi sistemini kurmaya yardımcı olmuştur. UNDP, ülkede yoksulluğun azaltılması ve diğer istihdam olanaklarının genişletilmesi için bir proje de dâhil olmak üzere diğer sosyo-ekonomik projeler alanında da Kırgız Hükümetinin Binyıl Kalkınma Hedeflerine doğru ilerleme göstermesine yardımcı olmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynakları üzerine küçük projeler ve Küresel Çevre Fonu'nun projeleri UNDP için çevre koruma alanında öncelikleri arasındadır. Kriz önleme ve rehabilitasyon alanındaki projeler, barış ve kalkınma konularına ve ulusal ortakların doğal afetlere etkin biçimde cevap verme kapasitesinin güçlendirilmesine odaklanmaktadır. UNDP- Kırgızistan, Orta Asya ülkelerinin Hükümetleri ile yakın işbirliği

¹⁹² United Nations in Kyrgyz Republic, <http://kg.one.un.org/content/unct/kyrgyzstan/en/home/we.html> (10.02.2018)

¹⁹³ United Nations in Kyrgyz Republic, <http://kg.one.un.org/content/unct/kyrgyzstan/en/home/SDG/mdg/> (10.02.2018)

içinde olup, 2010 yılın başında çeşitli kaynaklardan finanse edilen radyoaktif ve zehirli atıklarla ilgili gerçek büyük projeleri oluşturmaya yardımcı olmuştur.¹⁹⁴ Buna ek olarak, UNDP ve BM sistemi, verici faaliyetlerin uyumlulaştırılması yoluyla ülkedeki verimliliği artırmak için Kırgızistan'daki bağış topluluğu ile yakın işbirliği içindedir. Kırgızistan'daki UNDP Daimi Temsilcisi, aynı zamanda Birleşmiş Milletler sisteminin daimi Koordinatörüdür.¹⁹⁵

Orta Asya devletleri ulusal hükümetlerinin uluslararası güvenlik kurumlarıyla ortaklığının geliştirilmesinde önemli bir adım AGİT ile işbirliği olmuştur. Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan AGİT'e Ocak 1992'de kabul edilmiştir. AGİT liderliğinin Orta Asya ülkelerine yaptığı ilk resmi ziyaret 1993 yılında gerçekleşmiştir ve aynı yılda Orta Asya Destek Fonu kurulmuştur.¹⁹⁶ O zamandan bu yana, AGİT tarafından finanse edilen tematik bölgesel toplantılar ve etkinlikler her yıl farklı Orta Asya ülkelerinde gerçekleştirilmektedir.

Kırgızistan'daki AGİT, 23 Temmuz 1998'den beri "Kamu Güvenliği Girişimi" projesi ve AGİT Akademisi çerçevesinde faaliyet gösteren Bişkek'teki AGİT Merkezi tarafından temsil edilmektedir. Buna ek olarak, AGİT, ulusal güvenlik, etkili yönetim ve bölgesel işbirliğinin geliştirilmesini destekleyen çeşitli programlar uygulamakta ve Kırgızistan ile AGİT yapıları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesini teşvik etmektedir.¹⁹⁷

1999'a kadar Orta Asya'daki AGİT misyonlarının başlıca görevi bölgenin AGİT'in yapı ve mekanizmalarına tam entegrasyonunu sağlamaktı. 2001'den itibaren güvenlik, ekonomi, çevre, insan hakları ve Orta Asya'da demokratik reformların uygulanması gibi öncelikleri içeren daha net bir program geliştirilmiştir. AGİT'in bugüne kadar sürmekte olan başarılı faaliyetleri, Avrupa Birliği ve Orta Asya arasındaki işbirliğinin kurumsal çerçevesinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Orta Asya devletleri ile AGİT arasındaki işbirliği, meşhur 11 Eylül 2001'den sonra daha da aktif hale geldi. Bunun da tezahürü, AGİT ve BM tarafından 13-14 Aralık 2001'de Bişkek'te düzenlenen bir konferanstır. Bişkek Konferansı'nda tüm AGİT katılımcı Devletleri için kölelik, ve yasadışı silah kaçakçılığı ile mücadele gibi alanlarda önerilen terörle mücadele önlemleri ile birlikte, Orta Asya devletlerinin sınır kontrolü, organize suç ve yasadışı uyuşturucu

¹⁹⁴ Jyldyz Kuvatova, *Partnership for Sustainable Results*, Bishkek: Manasartdesign, 2009, s. 40-46.

¹⁹⁵ UNDP in Kyrgyz Republic, http://www.kg.undp.org/content/kyrgyzstan/en/home/operations/undp_un.html (11.02.2018)

¹⁹⁶ Zdzislaw Lachowski, *Confidence and Security Building Measures in the New Europe*, New York, Oxford University Press, 2004, s. 18-20.

¹⁹⁷ Kırgız Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın resmi web sitesi, <http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/93> (15.02.2018)

kaçakçılığıyla mücadele konularıyla ilgili kapasitesini güçlendirmeye yönelik özel tedbirler içeren teröre karşı plan kabul edilmiştir.¹⁹⁸

2012 Ocak ayında AGİT Güvenlik İşbirliği Forumu'na Kırgızistan'ın başkanlık yapması Kırgızistan için önemli bir gelişmedir. Kırgız Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Dernekler ve Güvenlik Dairesi Direktörü U. Djusupov ile yapılan röportajda belirtildiği üzere: Forum, askeri güvenlik, güven artırıcı önlemler ve güvenlik tedbirleri müzakereleri, çatışma tehlikesinin daha da azaltılması ve uyumlu tedbirlerin uygulanması konularında düzenli istişareler ve aktif işbirliği yapmakla görevlendirildi.¹⁹⁹

18 Ocak 2012'de ilk kez Kırgız Cumhuriyeti'nin AGİT'teki Daimi Temsilcisi Imanaliev'in başkanlığında Forumun genel kurul toplantısı Viyana'da düzenlenmiştir.²⁰⁰ Kırgızistan'ın başkanlığı süresince konvansiyonel silah kontrolü ve güven ve güvenlik geliştirme önlemleri (CSBM) konularında müzakereler yürütülmekteydi; Silahlı çatışmaların ortaya çıkma ve yükselme riskini azaltmak da dahil olmak üzere çeşitli askeri güvenlik konularında işbirliği yapmaktaydı ve düzenli diyalog gerçekleştirilmekteydi; Mevcut CSBM'lerin uygulanmasının izlenmesini ve merkez yönetimi ve temsilcilerinin, uzmanlarının katılımıyla gerçekleştirdikleri faaliyetlerin değerlendirilmesi için yıllık toplantılar düzenlenmekteydi; AGİT'e katılan devletlerin genel sekreterler ve başkanlarını davet ederek, AGİT belgelerine uygun bir şekilde askeri öğretiler üzerine seminerler hazırlanmak ve organize edilmekteydi; AGİT Yönetim Kurulu Başkanı ile istişareler yürütülmekteydi; Forum ve çalışma gruplarının toplantıları gerçekleştirilmekteydi.²⁰¹

U. Djusupov'a göre, Kırgızistan'ın başkanlığında yukarıda yer alan işlevsel görevlerine ek olarak Kırgızistan, AGİT'in Dışişleri Bakanları Konseyi'nin yıllık toplantılarına ilişkin belgeler ve taslakların hazırlanmasında ve ardından askeri-siyasi kararların hazırlanmasında doğrudan ve aktif bir rol almaktadır. Kırgızistan'ın geleneksel silahla mücadele biçimleri ve CSBM'lerin AGİT alanındaki yeni güvenlik durumuyla ilgili olarak istişareler ve resmi ve gayri resmi toplantılar üzerinde çalışmaya devam etmesi gerekecektir.

1996 yılında Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan olmak üzere Orta Asya devletleri daha sonra Şanghay İşbirliği Teşkilatına (ŞİÖ) dönüşen "Şanghay Beşlisi" mekanizmasının

¹⁹⁸ "Bishkek International Conference on Enhancing Security and Stability in Central Asia: Strengthening Comprehensive Efforts to Counter Terrorism", *Summary Report*, 13/14 December 2001, Bishkek <https://www.osce.org/what/terrorism/40178?download=true> (17.02.2018)

¹⁹⁹ Kırgız Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın resmi web sitesi, <http://www.mfa.gov.kg/stati/view/idnews/16> (17.02.2018)

²⁰⁰ "Forum for Security Co-operation", *Organization for Security and Co-operation in Europe*, FSC.JOUR/676, 18 January 2012, <https://www.osce.org/fsc/87143?download=true> (17.02.2018)

²⁰¹ <http://www.mfa.gov.kg/stati/view/idnews/16> (17.02.2018)

şekillendirilmesinde aktif rol almıştır.²⁰² Şanghay İşbirliği Teşkilatının görevleri başlangıçta, Orta Asya'daki terörist eylemleri, bölücülük ve aşırılık yanlılarını bastırmak için karşılıklı bölge içi işbirliği idi. Günümüzde ise ŞİÖ çerçevesindeki işbirliği, enerji, ulaşım, tarım, telekomünikasyon ve ekonominin diğer birçok kolunu kapsamaktadır. ŞİÖ üye ülkeleri bilimsel ve teknolojik, kültürel, eğitsel, turistik, insancıl alanlarda da geniş çapta etkileşim içindedir.

ŞİÖ çerçevesindeki önemli bir işbirliği etkinliği olarak güvenlik alanında yüksek düzeyde bir uzlaşmaya geçişi işaretleyen Terör, Separatizm ve Aşırılık ile Mücadele hakkında Şanghay Sözleşmesinin 15 Haziran 2001'de imzalanmasını göstermek mümkündür. ŞİÖ çerçevesinde güvenlik alanındaki işbirliğinin bir sonucu olarak başlangıçta Bişkek'te yerleştirilmesi düşünülen Bölgesel Terörle Mücadele Yapısı'nın (RATS ŞİÖ) kurulması kararı alınmıştır. Ancak, daha sonra RATS ŞİÖ'nün Taşkent'te yerleştirilmesi kararı alınmıştır.²⁰³

26 Nisan 1996'da 5 Bölge Başkanları (Rusya, Çin, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan) tarafından Şanghay'da sınır bölgesindeki askeri alana olan güvenin güçlendirilmesine ilişkin anlaşmaların imzalanması Orta Asya, Rusya ve Çin arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi bağlamında büyük bir öneme sahiptir.²⁰⁴ Bu anlaşma, sınır birimleri dışındaki birliklerin ve silahların 100 kilometrelik bir sınır bölgesinden geri çekilmesini, diğer tarafa yöneltilen askeri tatbikatların reddedilmesini, askeri tatbikatların kapsamını ve onlara katılan birliklerin sayısının sınırlanmasını, sınır bölgesinde görevli birlikler arasında dostane ilişkilerin kurulmasını ve gözlemcilerin askeri tatbikatlara karşılıklı davet edilmesini öngörmektedir. Askeri alanda güven artırıcı tedbirlerin güçlendirilmesi üzerinde uzlaşılan bu anlaşma bölgede istikrarın sağlanmasında, Rusya, Orta Asya ve Çin devletleri arasında iyi komşuluk ilişkilerin ve dostluğun geliştirilmesinde önemli bir adımdır.

Orta Asya bölgesinde ve özellikle Kırgızistan'da güvenliğin sağlanması açısından 16 Ağustos 2007'de Bişkek'te düzenlenmiş olan ŞİÖ devlet başkanlarının zirvesi büyük bir önem taşımaktadır. Zirvenin ana sonucu, ŞİÖ ülkelerinin uzun vadeli iyi komşuluk, dostluk ve işbirliği Antlaşması'nın kabul edilmesiydi. Böylece, ŞİÖ kapsamında Çin ve Orta Asya devletleri ortak güvenlik tehditlerine karşı savaşta yeni, daha üst düzey bir işbirliğine ulaşabildiler. Ardından, 28 Mayıs 2008'de yapılan Dusanbe ŞİÖ zirvesi sırasında bu Antlaşmanın hükümleri genişletilmiş ve

²⁰² Mahmut Yardımcıoğlu, H. Koçarlan, "Çok Kutuplu Dünyaya Doğru: Şanghay İşbirliği Örgütü", https://www.researchgate.net/profile/Mahmut_Yardimcioglu/publication/312533089 (20.02.2018)

²⁰³ Damian Murphy, "The Shanghai Cooperation Organization: Threatening Human Rights or Providing Regional Cooperation and Stability? ", https://freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/DMSCOttestimony.pdf (20.02.2018)

²⁰⁴ Konstantin Syroezhkin, "China in Central Asia: from Trade to Strategic Partnership", *Central Asia and the Caucasus*, Vol.5, No.3, s. 47-51.

derinleştirilmiştir.²⁰⁵ Planlanan gündeme ek olarak, zirve sırasında Ağustos 2008'de Gürcistan-Osetya çatışmasından sonra ŞİÖ alanında değişen güvenlik çerçevesi ile ilgili konular da değerlendirilmiştir.

1994-1996 yıllarında Orta Asya ülkelerinin Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) ile işbirliği başlamıştır. Aynı zamanda, Birleşik Devletlerin ve Avrupa Birliği ülkelerinin aktif desteğiyle, bölgedeki bir takım ülkeler için "Barış İçin Ortaklık" adlı bireysel programlar oluşturulmaya ve uygulanmaya başlamıştır.²⁰⁶ Örneğin, Ağustos 1995'te Kırgız ordusunun bir müfrezesi bu program çerçevesinde NATO'nun Louisiana'daki (ABD) askeri tatbikatına katılmıştır.²⁰⁷

Kırgızistan ile NATO arasındaki işbirliği, askeri birliklerin eğitilmesi ve kriz durumlarında koordinasyonu ve doğal afetlerin sonuçlarının ortadan kaldırılması da dâhil olmak üzere siyasi istişareler, müşterek pratik askeri tedbirler temelinde gerçekleşmektedir. NATO ülkelerinin askeri birimleri, 1997 yılından bu yana Orta Asya'da her yıl düzenlenen Orta Asya barış gücü taburunun saha tatbikatlarına katılmaktadır.

Kırgızistan'ın hükümeti NATO ülkeleri ile askeri ilişkilerin yaygınlaştırılmasını kolaylaştıracak tüm fırsatları değerlendirmeye çalışmakta ve bu nedenle uluslararası askeri etkinliklere katılmak için yapılan tüm davetiyeleri gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Böylece, 2011 yılında Kuzey Atlantik İttifakı ofisinin Bişkek'te açılmasıyla ilgili Kırgızistan ve NATO arasında görüşmeler başlamıştır. Bu da NATO Orta Asya ve Kafkasya Genel Sekreterin özel temsilcisi James Appathurai tarafından, Kırgızistan ile NATO arasındaki işbirliğine ilişkin yuvarlak masa toplantısında belirtilmiştir. "Daha aktif etkileşim gerektiren" öncelikler arasında aşırılık, terör, uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele, askeri personel eğitiminde yardım ve acil durumlarda yardım yer almıştır.²⁰⁸ Ancak şimdiye kadar Kuzey Atlantik ittifakının Bişkek'teki Ofisi henüz açılmamıştır. Bu ofisin açılışı hakkındaki tasarı halen onay aşamasındadır.

Orta Asya ülkelerinin entegrasyonuna katkıda bulunan bir diğer önemli organizasyon, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan arasında Ekonomik Birliğin (1993) ve Ortak Ekonomik Alan'ın (1994) oluşturulmasına ilişkin Anlaşmalara dayanarak Temmuz 1998'e kadar Orta Asya Birliği (CAU) olarak kurulan ve daha sonra Orta Asya Ekonomik Topluluğu (CAEC) olarak

²⁰⁵ <http://tass.ru/info/3390512> (24.02.2018)

²⁰⁶ M.T. Laumulin, *Strategiya ES v Centralnoy Azii: Geopolitika, Bezopasnost, Interesy*, Almaty, 2004, s. 87-97.

²⁰⁷ Matthew Stein, "Compendium of Central Asian Military and Security Activity",

file:///C:/Users/%D0%98%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%BC/Downloads... (02.03.2018)

²⁰⁸ https://vesti.kg/index.php?option=com_k2&view=item&id=4887:.. (02.03.2018)

adlandırılan örgüttür.²⁰⁹ Mart 1998'de Tacikistan da bu örgüte üye olmuştur. Orta Asya Ekonomik Topluluğu'nun üye devletleri tarafından Orta Asya İşbirliği ve Kalkınma Bankası, Aral Denizi Sorunlarına yönelik Komisyon ve CAEC Sorunları Komisyonu kurulmuştur. Bugüne kadar CAEC çerçevesinde, işbirliği konusunda 160'dan fazla çok yönlü belge imzalanmış olup, 50'den fazla ekonomik proje kabul edilmiştir.²¹⁰ Çokuluslu şirketlerin, mali ve endüstriyel grupların, tek bir tarım piyasasının oluşturulması olanakları, ulusal para birimlerinin tam karşılıklı konvertibilitesinin getirilmesi olanakları da değerlendirilmektedir.

14 Haziran 2000 tarihinde Duşanbe'de yer alan Eyaletlerarası Hükümet Konseyi toplantısında, 2005 yılına kadar Topluluk Entegrasyon Geliştirme Stratejisi ve 2002 yılına kadar Tek Ekonomik Alan Oluşturma Programı onaylanmıştır.²¹¹ Bu programa göre ulusal mevzuatın bir birine yakınlaştırılması, su ve enerji kaynaklarının ortak kullanımı ilkeleri, ekonomik suçlarla mücadelede işbirliği, adil rekabetin geliştirilmesi, gümrük alanında bir takım anlaşmalar, antimonopol politika ve ticaret konularında çok taraflı anlaşmaların geliştirilmesi planlanmıştır. Sınırlar ötesi nehir kaynaklarının müşterek rasyonel kullanımı için uluslararası bir su enerjisi konsorsiyumunun kurulmasına ilişkin Anlaşma'nın hazırlanması kararı alınmıştır.

1992'de başlayan bu süreç, bölge devletleri ve uluslararası kuruluşlar arasındaki bir dizi ortak faaliyetlerle devam ettirilmiştir. Böylece, 21 Nisan 2000'de, CAEC devlet başkanları toplantısında, terör, siyasi ve dini aşırıcılık, sınır aşan organize suç ve istikrar ve güvenliğe karşı diğer tehditlere karşı ortak mücadele eylemler Anlaşması imzalanmıştır.²¹² Bu Antlaşmanın özel bir değeri vardır, çünkü bu belge bölgedeki istikrara karşı tehditleri açıkça tespit eden ilk belgedir ve onların üstesinden gelinmesi için gerekli tedbirleri ve katılımcı ülkelerin ortak eylemlerini öngörmüştür.

Daha sonra, 21 Haziran 2000 tarihinde BDT Devlet Başkanları Konseyi toplantısında, Uluslararası Terörizm ve Diğer Aşırıcılıkla Mücadele Programı onaylanmıştır. Bu programa göre BDT ülkelerinin Antiterör Merkezi'nin (ATC) kurulmasına karar verilmiştir. Orta Asya'daki askeri ve siyasi duruma BDT ülkelerinin artan ilgisi nedeniyle, Ocak 2002'de Bişkek'te faaliyete geçen bölgede Antiterör Merkezi'nin şubesi açılmıştır.²¹³ Daha sonra, 11 Ekim 2000'de Kolektif Güvenlik Anlaşması (CST) üye devletlerinin korunması ve bölgesel güvenlik sistemlerinin

²⁰⁹ Barry Turner, *The Politics, Cultures and Economies of the World*, New York, 2014, s. 46-48.

²¹⁰ Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı'nın resmi web sitesi, http://www.mid.ru/central-noaziatskoe-soobsestvo-cas-/-/asset_publisher/03.03.2018

²¹¹ <http://www.mid.ru/central-noaziatskoe-soobsestvo-cas-...> (03.03.2018)

²¹² Maryam Arunova, "Rossiya i Gosudarstva Centralnoy Azii: Sotrudnichestvo v Sfere Besopasnosti", https://www.ca-c.org/journal/2001/journal_rus/cac-02/06.arunru.shtml (06.03.2018)

²¹³ S.I. Grachev, *Kontrterrorizm: Organizacionniye, Pravoviye, Finansoviye Aspekty i Voprosy Profilaktiki*, Nizhny Novgorod, 2010, s.25.

oluşturulması konularının ele alındığı CST devlet başkanlarının toplantısı Bişkek'te düzenmiştir. 2001'de dört Orta Asya devleti ve aynı zamanda BDT'ye üye olan Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın ortak kararıyla toplu hızlı dağıtım güçleri (CBDN) kurulmuştur.²¹⁴

Özetle, bu dönemin özelliğinin, bölge ülkeleri ve uluslararası kuruluşlar arasındaki güvenlik alanında işbirliği çerçevesinin geliştirilmesi olduğunu belirtmek mümkündür. Bu dönem, Orta Asya'ya yönelik uzun vadeli tehditlerin tanımlanmasını, onları belirli bir zamanda doğrudan tehdit altına sokabilecek tehditleri etkisiz hale getirilmesini, potansiyel müttefiklerin ve etkileşim mekanizmalarının belirlenmesini içeriyordu. Büyük ölçüde, bu dönemde Orta Asya bölgesi, Kırgızistan da dahil olmak üzere, küresel ve bölgesel güvenlik yapılarına entegrasyon süreci içerisindeydi ve bölgenin tam katılımı için kurumsal temellerin oluşturulmasını gerektiriyordu. Günümüzde Orta Asya ülkeleri, organize suç, uluslararası terörizm ve mevcut aşırılıkçılığa karşı mücadele konusunda uluslararası güvenlik kurumlarıyla işbirliği kurmaya isteklidir.

3.1.2 Kırgızistan Açısından Güvenlik Alanında Etkili Örgüt Olarak Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ)

SSCB'nin çöküşünden sonra, eski Sovyetler Birliği ülkeleri, tarihsel deneyimleri ve günümüzdeki görece zayıflıkları göz önüne alındığında, hem iç hem dış sorunları çözmek için acil bir entegrasyon ihtiyacı yaşamaktadırlar. Bu, Kırgız Cumhuriyeti için de büyük ölçüde geçerlidir. Bu nedenle, Kırgız Cumhuriyeti ulusal güvenlik sisteminin gelişme sürecini Orta Asya bağlamı dışında bir bütün olarak değerlendirmek imkansızdır.

Güvenlik alanında çalışan çeşitli uluslararası örgütlerin faaliyetlerini değerlendirerek, Orta Asya devletlerinin uluslararası arenadaki kendi ulusal çıkarlarının gerçekleştirilmesinde yardımcı olan ve güvenliğin sağlanmasına yönelik en etkili mekanizmaları sunan örgütlerin Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ve Şanghay İşbirliği Teşkilatı olduğunu söyleyebiliriz. Bu da, yukarıda adı geçen iki örgütün son yıllardaki Orta Asya bölgesi ile işbirliğinin ana eğilimleri ile tespit edilmektedir.

KGAÖ ve ŞİÖ Orta Asya bölgesi devletleri ile işbirliğini güçlendirmeyi amaçlayan ve güvenlik alanında faaliyet gösteren ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan kıyaslama yeni örgütlerdir. İki örgüt arasında yüksek düzeyde bir etkileşim bulunmaktadır. Bunun da nedeni, iki örgüte üye olan devletlerin hemen hemen aynı olması ve Rusya ile Çin'in öncü rolüdür. Buna ek olarak, KGAÖ ve ŞİÖ'nün pratik etkileşimine yeni bir ivme kazandıran nokta – iki örgütün karşılıklı tamamlayıcı amaç ve görevlerinin

²¹⁴ <https://news.am/rus/news/112320.html> (06.03.2018)

bulunmasıdır. Bunun çarpıcı bir örneği, 5 Ekim 2007'de Duşanbe'de bir araya gelerek KGAÖ Sekreterleri ile ŞİÖ Sekreteri arasındaki işbirliğine tam bir yasal dayanak oluşturan bir Mutabakat Muhtırasının imzalanmasıdır.²¹⁵ Her iki tarafın da desteklediği bu tür bir yaklaşım, iki örgütün faaliyetleri Orta Asya'daki güvenlik alanının entegrasyonuna katkıda bulunacak tamamlayıcı uluslararası ve hükümetler arası kuruluşlar olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

Uluslararası ilişkilerin mevcut safhasının, özellikle bölgedeki ilişkilerin ayırd edici bir özelliği, Rusya ile Çin arasındaki ilişkilerin biçimindeki nitel değişikliğin ortaya çıkmasıdır. Aralarında mevcut olan rekabetçilik ve çatışmalar giderek geçmişte kalmakta ve karşılıklı çıkarları güvence altına almaya yönelik dinamik olarak gelişen işbirliğine yol açmaktadır. Bunların arasında, Orta Asya'da karşılıklı yarar sağlayan dengenin oluşturulması, uluslararası terörizme karşı savaş, etnik bölücülük ve dini aşırılık, ekonominin ve sosyal alanın modernizasyonu, bölgenin doğal ve beşeri kaynaklarının etkin kullanımı ve yeni bir teknolojik ve ulaşım iletişim altyapısının oluşturulması yer almaktadır. Bunun doğrudan bir sonucu olarak KGAÖ ve ŞİÖ arasındaki ilişkilerde daha fazla güven ve karşılıklı anlayış bulunmaktadır.

Bu durum, bölge ülkelerinin bu örgütlere katılımını olumlu şekilde etkilemektedir. Bölge devletlerinin büyük güçlerle olan stratejik ortaklık ilişkileri, KGAÖ ve ŞİÖ'ye ortak üyelikle desteklenmekte ve güvenliklerini artırmakta, uluslararası konularını da güçlendirmektedir. Günümüzde her iki örgüt de aktif bir şekilde terör ile mücadele etmektedir. Bu, özellikle 1999-2000 yılları arasında uluslararası teröristlerin bir dizi saldırısına uğrayan, Kırgızistan da dâhil olmak üzere, bir dizi Orta Asya ülkesi için çok önemlidir.

Orta Asya devletlerinin, Kırgızistan da dâhil olmak üzere, KGAÖ ile olan işbirliğinin analizi, bu organizasyonun karşılaştığı genel sorunlarla bağlantı kurmadan ve son birkaç yıldır kalkınmasının özelliklerini ve dinamiklerini dikkate almadan, Orta Asya yönündeki KGAÖ faaliyetlerinin değerlendirilmesinin imkânsız olduğunu göstermektedir.

Varoluşun ilk aşamasında Kolektif Güvenlik Antlaşması (KGA), bağımsız bir örgüt yapısına, siyasi bir kişiye ve askeri bir bileşene ihtiyaç duymayan BDT'nin askeri-politik bir kolu olarak görülmüştür. Bu durum 90'lı yılların sonuna kadar sürmüştü, sonra yavaş yavaş Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın sürekli olarak hareket eden bağımsız organları oluşturulmaya başlamıştır.²¹⁶

²¹⁵ Marcel de Haas, "The Shanghai Cooperation Organizations Momentum Towards a Mature Security Alliance", *South African Journal of Military Studies*, Vol. 36, No. 1, 2008, s. 23.

²¹⁶ Haas, *a.g.m.*, s. 19.

Buna katkıda bulunan faktörler arasında, 1990'lı yıllarında Sovyet sonrası alanında siyasi, askeri, askeri-teknik bağlar kurulmaya başlaması yer almaktadır. Bunun sebepleri, bölge devletlerin BDT ülkelerinin dışındaki yeni ortakları aramaya başlaması ve doğrudan bir askeri tehdidin bulunmamasıdır. Sonuç olarak, KGA bazı ülkeler için çekiciliğini kaybetmeye başlamıştır ve Nisan 1999'da Özbekistan, Gürcistan ve Azerbaycan Anlaşmayı uzatmayı reddetmiştir.²¹⁷

KGA'nın gelişimindeki olumsuz durum 1990'ların sonlarından itibaren değişmeye başlamıştır. Örneğin; XX yüzyılda, bir takım BDT ülkeleri Afganistan'daki durumun kontrolsüz gelişmesinden kaynaklanan gerçek güvenlik tehditlerine maruz kalmışlardır. Bu dönemden itibaren KGA Antlaşması yeni jeopolitik gerçekliklere uyum sağlamaya başlamıştır ve BDT içinde etkin bir kolektif güvenlik sistemi oluşturmayı amaçlayan pratik eyleme geçiş yapılmıştır. Özellikle, katılımcı devletlere yönelik doğrudan askeri tehditlere ek olarak, Orta Asya'da (uyuşturucu kaçakçılığı, dini aşırılıkçılık, uluslararası terörizm vb.) yer almakta olan yeni tehditleri de dâhil eden "ortak güvenlik" kategorisinin genişlemesi başlamıştır.

KGA'nın tam teşekküllü uluslararası güvenlik kuruluşu biçimine geçişi hazırlayan Minsk (Mayıs 2000), Bişkek (Ekim 2000) ve Erivan'da (Mayıs 2001) yer alan Kolektif Güvenlik Konseyi başkanlarının oturumu oldukça önemlidir. Bu oturumlarda alınan kararlar doğrultusunda Kolektif Güvenlik Anlaşması (KGA) Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne (KGAÖ) dönüştürülmüştür (Mayıs 2002 Moskova oturumunda).²¹⁸ Orta Asya ülkeleri için Kolektif Güvenlik Konseyi başkanlarının Bişkek oturumunda aldıkları kararlar özel bir önem arz etmekteydi. Bişkek oturumu sırasında bir ortak güvenlik sisteminin pratik olarak oluşturulma sürecini belirleyen bir dizi karar alınmıştır. Özellikle, Orta Asya bölgesinde askeri ve siyasi güvenliğin sağlanması için temel oluşturan Kolektif Hızlı Dağıtım Gücü (CBDN) biçiminde Orta Asya bölgesel güçleri oluşturulmuştur.²¹⁹

Bişkek oturumunda (Ekim 2000) kolektif güvenlik sisteminin ve araçlarının oluşturulması ile ilgili Anlaşma kabul edilmiştir ve 2001-2005 için ortak güvenlik sisteminin oluşturulması için alınması gereken ana önlemler kabul edilmiştir. BDT'nin birleşik kolektif güvenlik sisteminin bir bileşeni olarak bölgesel kolektif güvenlik alt sistemlerin kurulması (Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya), yeni güvenlik tehditlerine karşı tedbirlerin geliştirilmesi ve

²¹⁷ Valery Nikolaenko, *Kollektivnaya Bezopasnost Rossii i ee Soyuznikov*, Moscow, 2003, s. 36.

²¹⁸ Adam Eberhardt, Akihiro Iwashita, *Security Challenges in the Post-Soviet Space: European and Asian Perspectives*, Poland, 2007, s.46.

²¹⁹ Joanne Maher, *The Europa World Book 2004*, London, 2004, s. 2547.

ortak uygulanması, Anlaşma çerçevesinde askeri-siyasi entegrasyonun temel sorunlarıyla ilgili sürekli danışma mekanizmasının etkinliğinin artırılması öngörülmüştür.²²⁰

Mayıs 2001'de Kolektif Güvenlik Konseyi'nin Erivan oturumunda, Orta Asya bölgesindeki Kolektif Hızlı Dağıtım Gücünü (CBDN) oluşturmak için nihai bir karar alınmıştır. Kolektif Hızlı Dağıtım Gücüne KGA'ya üye olan Kazakistan, Kırgızistan ikişer, Rusya ve Tacikistan ise üçer tabur (yaklaşık dört bin asker) tahsis etmiştir. 1 Ağustos 2001'den itibaren çalışmaya başlayan CBDN'nin operasyon merkezi, Kırgız tarafının önerisi üzerine Bişkek'te yerleştirilmiştir.²²¹

Moskova toplantısında ulaşılan ön anlaşmalar, Kolektif Güvenlik Konseyi'nin Duşanbe oturumunda (Nisan 2003) daha da ayrıntılı bir şekilde uygulanmıştır. Bu oturumun sonucunda Orta Asya bölgesindeki Toplu Hızlı Dağıtım Kuvveti'nin havacılık bileşenini oluşturma kararı alınmıştır (Tacikistan'da 201'inci Bölüm ve Kırgızistan'ın Kant şehrinde Rus havacılık grubu şeklinde). Kant'taki havacılık bileşenleri Su-25 ve Su-27 uçaklarını, An-26 ve Mi-8 helikopterleri ve L-39 eğitim öğretim araçlarını içermektedir.²²² Rusya ile Kırgızistan arasındaki devletlerarası "Rus hava üssünün Kırgızistan topraklarında kalmasının statüsü ve koşulları" Anlaşması 22 Eylül 2003'te imzalanmıştır.²²³ Bu sözleşme 15 yıl geçerlidir ve süresinin bittiğinde otomatik olarak 5 seneye uzayacaktır.

Günümüzde Toplu Hızlı Dağıtım Kuvveti gerekli etkili araçları ile iyi yapılandırılmış bir güç haline gelmiştir, operasyonel taktik ve savaş eğitimi planlarına uygun olarak bir dizi tatbikat ve personel eğitiminde deneyim kazanmıştır. "Rubezh-2016" olarak adlandırılan en son askeri tatbikatlar Kırgızistan'ın Issyk-Kul bölgesindeki Edelvays eğitim sahasında gerçekleşmiştir. Askeri tatbikatta Kazakistan, Kırgızistan ve Rusya'dan binden fazla asker katılmıştır. Kırgız Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri Genel Sekreter Yardımcısı Albay Kubanychbek Orozmatov'un belirttiği gibi, bugünlerde Toplu Hızlı Dağıtım Kuvveti (CSIS), sürekli hazır olan askeri bir birimdir ve bölgede istikrar sağlamaktadır.²²⁴ Askeri tatbikatlar ve eğitim sayesinde, devletlerarasındaki dostluk ilişkiler güçlenmiştir ve ortak terörle mücadele operasyonlarını gerçekleştirerek deneyim kazanmak mümkün olmuştur.

Orta Asya'daki CSIS'nin gelişmesinde önemli bir adım; 10 bin kişiye ulaşabilecek Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan askerlerinden oluşan KGAÖ'nün ortak askeri grubun

²²⁰ Nikolaenko, a.g.e., s. 40-43.

²²¹ M.T. Laumulin, *Centralnyay Aziya v Zarubezhnoy Politologii i Mirovoy Geopolitike*, Almaty, 2009, s. 75.

²²² A.g.e., s.75-76.

²²³ Kırgız Cumhuriyeti topraklarında Rusya Federasyonu ve Kırgız Cumhuriyeti arasında ortak bir Rus askeri üssü statüsü ve koşulları hakkında anlaşma, 07.05.2008, N 74-FZ, <http://docs.cntd.ru/document/902383846> (10.03.2018)

²²⁴ http://odkb-csto.org/js_csto/sobytiya/detail.php?ELEMENT_ID=8121&SECTION_ID=222 (10.03.2018)

oluşturulması planlanmaktadır. Bununla birlikte, yeni tehlike ve tehditlere cevap olarak KGAÖ tarafından uyuşturucu madde kaçakçılığına karşı aktif çalışmalar yapabilmek adına Kolektif Güvenlik Anlaşması Teşkilatının uyuşturucu önleme ajanslarının başkanlarından oluşan Koordinasyon Konseyi kurulmuştur.

Buna ek olarak, hem Kırgızistan hem de bölgenin diğer devletleri için ulus-aşırı suçla yakından ilişkili yasadışı göç sorunu da acil hale gelmiştir. Uzmanlara göre yasadışı göç, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve organize suç tehditleriyle aynı sırada yer almaktadır ve aynı ölçüde ulusal güvenliğe tehlike yaratmaktadır. Bu tehdide son vermek için 6 Ekim 2007'de Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) Duşanbe oturumunda yasadışı göçle mücadele edecek özel bir organ statüsüne sahip olan Yasadışı Göçle Mücadele Koordinasyon Konseyi'ni oluşturmak kararı alınmıştır. Konseyin başlıca görevleri şunlardır: Yasadışı göçle mücadele için koordineli (eşgüdümlü) operasyonel önleyici tedbirler ve özel operasyonların hazırlanması ve yürütülmesine yardım edilmesi; yasadışı göç ve ilgili suçlarla mücadelenin etkinliğini artırmak amacıyla yetkili makamların etkileşimini sağlamak; yasadışı göçle mücadele için ortak pratik önlemlerin alınmasına ilişkin önerilerin geliştirilmesi.²²⁵ Konsey çerçevesinde sürekli toplantılar yapılmaktadır. Örneğin, Mart 2017'de Moskova'da bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıya katılanlar, KGAÖ üye ülkelerindeki göçmenlik durumunu ele almışlar ve yasadışı göçle mücadele için ilave faaliyet alanlarını belirlemişlerdir.

KGAÖ'nün temel değeri; halen askeri bir bileşene sahip tek uzmanlaşmış bölgesel güvenlik enstitüsü olmasıdır. Toplu güvenlik bölgesi alanında entegrasyon sürecinin geliştirilmesi için Rusya KGAÖ üye devletlerine Rusya iç pazarı fiyatlarında silahlar satmaktadır ve Rusya askeri üniversitelerinde KGAÖ üye devletlerine askeri personel uzmanlarını eğitime imkanını vermektedir.

Ancak, uygulamanın gösterdiği gibi günümüzde KGAÖ'nün verimliliği düşmeye ve güvenlik alanındaki etkisi yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Rus siyaset bilimcilerine göre, KGAÖ'nün 2010 yılında Kırgızistan ve Özbekistan'daki olaylar sırasında ve Ağustos 2008'de Gürcistan-Osetya savaşı döneminde aldığı edilgen rolü bunu kanıtlıyor.²²⁶ Askeri planda, Rusya Federasyonu liderliği, tek taraflı eylemler (entegrasyon dernekleri müttefiklerinin görüşlerini dikkate almadan BDT topraklarında operasyonlar yürüterek) lehinde bir tercih yaptı.

²²⁵ Sergey Gontar, *Deyatelnost Voyennyh i Gosudarstvennyh Organov Rossiyskoy Federacii po Sozdaniyu i Razvitiyu Sistemy Kollektivnoy Bezopasnosti v Formate ODKB*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Moscow, Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı Askeri Üniversitesi, 2017, s. 116-118.

²²⁶ Konstantin Syroezhkin, *Vzaimodeystviye ODKB I SHOS*, Almaty, 2006, s. 23.

Siyaset bilimci A. Karpov' a göre Haziran 2010'daki güney Kırgızistan'daki trajik olaylar "bütünleşme yapılarının ne kadar zayıf olduğunu üst düzeyde belirginliğe kavuşturmuştur".²²⁷ Yani bu durum, belli bir devlette dış etkiyle bağlantılı olmayan veya dış faktörün yanı sıra iç sosyal sorunların da önemli bir rol oynadığı sistemik bir istikrarsızlık varsa, bu örgüt sorun yaşadığı devletin hükümetine hızlı bir şekilde destek sağlayamayacaklarını belirtti.

Özetle, KGAÖ Orta Asya bölgesinde ortak bir güvenlik sistemi kurmaya çalışmaktadır. Fakat halen bir dizi sorunlar ile karşı karşıyadır ve bu görevini etkili bir şekilde yerine getirememektedir. Bunun da temel nedeni, KGAÖ her şeyden önce bir siyasi örgüttür ve bundan sonra güvenliğin askeri açısından sorumlu olan bir yapıdır.

3.1.3 Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Kapsamındaki İşbirliği

Orta Asya bölgesinin ve bu bölgede yer alan bazı ülkelerin (Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan) jeopolitik ve jeostratejik öneminin arttığını göz önüne alarak, KGAÖ'nün daimi organları bölgedeki faaliyetlerini aşamalı olarak geliştiren başka bir etkili örgüt olan Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ile temaslarını güçlendirmeye çalışmaktadır.

Orta Asya devletlerinin ŞİÖ ile olan işbirliğinin analizi, bu etkili bölgesel güvenlik kurumunun dönüşümünün ana aşamaları ile örtüşen karmaşık evrimini göstermiştir. ŞİÖ, klasik bir uluslararası organizasyonun ve geniş bir görev yelpazesine sahip olan entegrasyon kuruluşun unsurlarını içeren bölgesel örgütün yeni bir türüdür.

ŞİÖ Tüzüğü'nün analizi ve Bişkek (2007)²²⁸, Şangay (2006)²²⁹, Astana (2005)²³⁰ ve Taşkent (2004)²³¹ zirvelerindeki belgeler, organizasyonun başlangıçta bir askeri bileşeni öngörmediğini göstermektedir ve bu yüzden ŞİÖ'yü bir askeri blok olarak kabul etmek mümkün değil ve oldukça yanlıştır.

İlk aşamada, devlet başkanları tarafından ŞİÖ çerçevesinde mevcut tehdit ve zorluklarla ortak mücadele konusunda bir programın hazırlanma önerisi sunulmuştur. Bu da, ŞİÖ'nün küresel antiterörist koalisyonun kilit bağlantılarından biri olmasına izin verecekti. Üye ülkelerin terörizm ve aşırılık mücadelesine aktif katılımını sağlamak için ŞİÖ'nün Bölgesel Anti Terör Örgüt Yapısının kuruluşu öngörülmüştür.²³² Daha sonra bu hükümler ŞİÖ devlet başkanlarının 5

²²⁷ A. Karpov, 'Zontik Bezopasnosty: Mnimiy ili Realniy?', *Slovo Kyrgyzstana*, 30 June, 2010, s. 5.

²²⁸ <http://www.mid.ru/sanhajskaa-organizacia-sotrudnicestva-sos...> (14.03.2018)

²²⁹ Deklaratsya Pyatiletiya Shanhayskoy Organizatsii Sotrudnicestva, http://www.mid.ru/sanhajskaa-organizacia-sotrudnicestva-sos-/-/asset_publisher/... (14.03.2017)

²³⁰ Deklaratsya Glav Gosudarstv-Chlenov SHOS, <http://www.fmprc.gov.cn/rus/zxxx/t202678.shtml> (14.03.2018)

²³¹ Tashkentskaya Deklaratsya Glav Gosudarstv-Chlenov Shanhayskoy Organizatsii Sotrudnicestva, <http://rus.sectso.org/load/44279/> (14.03.2018)

²³² Marcel de Haas, "The Shanghai Cooperation and the OSCE: Two of a kind?", *Helsinki Monitor*, Vol. 18, 2007, s. 246.

Temmuz 2005 tarihinde Astana'da yaptığı toplantıda daha da geliştirilmiş ve bunun sonucunda 7 belge imzalanmıştır. "Geleneksel olmayan" güvenlik tehditlerine karşı işbirliği biçimini önemli ölçüde genişleten ŞİÖ Deklarasyonu da bu toplantı sonucunda kabul edilmiştir²³³ ve bu Deklarasyon Orta Asya devletlerin (Kırgızistan da dâhil olmak üzere) güvenliği açısından özel öneme sahiptir.

Böylece, Şanghay İşbirliği Teşkilatı bölgedeki ülkeler tarafından bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanmasında en önemli mekanizmalardan biri olarak görülmektedir. Mevcut durumda, ŞİÖ özellikle uluslararası terörizm gibi yeni zorluklarla ve tehditlerle mücadele edebilecek önemli bir yapı haline dönüşmeye başlamıştır. Bu yaklaşıma göre, ŞİÖ'nün antiterörist hareketi, ulusal seviyede gerçekleştirilen ŞİÖ üye devletlerinin gayretleriyle daha da yakından eş zamanlı olarak uluslararası antiterörist çabalara uymalıdır. Bu hüküm, uluslararası terörizmle mücadelede açık bir konuma sahip Kırgızistan ve Özbekistan için aktüel ve umut verici görünüyor.²³⁴

Duşanbe (2008), Bişkek (2007) ve Şangay (2006)'daki ŞİÖ zirvelerinde kanıtlanmış terörle mücadele yöntemlerine (ortak tatbikatlar, uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele) ek olarak Afgan vektörü de ele alınmıştır. Günümüzde, ŞİÖ -Afganistan İletişim Grubu'nun kurulması sona ermektedir. Bu gelişmeler ŞİÖ'nün KGAÖ ve NATO ile olan etkileşimini yoğunlaştırmaktadır. Terörist tehditlerle mücadele ortak bir görevdir. Bununla birlikte, ŞİÖ bir bütün olarak terörizmle mücadeleyi ayrılıkçılığa ve dini aşırılık karşıtlığına bağlayan ABD'den farklı ve daha geniş olarak anlamaktadır. ABD, çeşitli Asya bölgelerinde "Amerikan standartlarını" ve Batı demokrasi modellerini geliştirmeye yönelik "insani operasyonlar" üzerine yoğunlaşmaktadır. ŞİÖ ve Batı yaklaşımlarındaki tutarsızlıklar hem terörizmin hem de ayrılıkçılığın farklı yorumları ve çifte standartların uygulanmasından ortaya çıkmaktadır.²³⁵

Bu yaklaşımın prizması yoluyla, ŞİÖ üye devletleri Hükümet Başkanları Konseyi heyetlerinin görevleri 23 Eylül 2004'te Bişkek'teki toplantısında belirlenmiştir. Bu toplantı sırasında ŞİÖ'deki ekonomik işbirliğinin bazı sonuçları özetlenmiş ve derinleşmesi ve yoğunlaştırılması için somut önlemler tespit edilmiştir. Çok taraflı ekonomik işbirliğinin öncelikleri arasında telekomünikasyonun geliştirilmesi, hidroelektrik santrallerin inşası, petrol sahalarının geliştirilmesi ve gümrük işbirliğinin güçlendirilmesi yer almaktadır.²³⁶ Toplantının

²³³ Declaration of Heads of Member States of Shanghai Cooperation Organisation, Astana, July 05, 2005, http://www.sectso.org/news_detail.asp?id=500&Language ID=2 (14.03.2018)

²³⁴ Marcel de Haas, "Relations of Central Asia with the Shanghai Cooperation Organization and the Collective Security Treaty Organization", *Journal Of Slavic Military Studies*, Vol. 30, No. 16, 2017, s. 5, 8.

²³⁵ Alexander Lukin, "Shanhayskaya Organizatsya Sotrudnichestva: Chto Dalshe", *Rossiya v Globalnoy Politike*, Cilt 5, No. 3, 2007, s. 79.

²³⁶ "Joint Communiqué: Meeting of the Council of Heads of Government (Prime Ministers) of the Member States of the Shanghai Cooperation Organization", http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t162437.shtml (16.03.2018)

bir sonucu olarak, çok taraflı ticaret ve ekonomik işbirliği programının uygulanmasına yönelik anlaşmalar kabul edilmiştir. Daha sonra, Ekim 2005'te ŞİÖ üye devletlerinin hükümet başkanları toplantısı Moskova'da gerçekleştirilmiş ve toplantı sırasında organizasyonda ekonomik diplomasinin kapsamının genişletilmesine yönelik kararlar alınmıştır.²³⁷ Özellikle, bir İş Konseyi kurmaya, yerel yatırımları genişletmeye, ekonomik bütünleşmeyi siyasi işbirliğinin temeli olarak güçlendirmeye karar verilmiştir. Bu konular 2007 ve 2008'de Bişkek ve Duşanbe'de yer alan ŞİÖ Devlet Başkanları toplantısı sırasında da değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda, Tacikistan'ın başkentinde (2008) düzenlenen ŞİÖ başkanlarının zirve kararları özellikle ilgi çekicidir. Zirve sırasında devlet başkanları tartışılan konulardaki tutumların yakınlığına ilişkin önemli uluslararası konular hakkında görüş alışverişinde bulundular. ŞİÖ Genel Sekreteri'nin geçen yılki Organizasyon faaliyetleri hakkındaki raporu ve Bölgesel Antiterör Örgütü (BAÖ) çalışmalarına ilişkin Bölgesel Antiterör Örgütü Konseyinin raporu dinlendi ve onaylandı. 2007-2009 yılları için Terörizm, Ayrımcılık ve Aşırılıkla Mücadele İçin İşbirliği Programının pratikte uygulanmasına ilişkin olumlu bir değerlendirme yapıldı. Yeni meydan okumalar ve tehditlerle mücadele alanında Bölgesel Antiterör Örgütünün, üye devletlerin yetkili organlarının etkileşimini koordine eden ve bilgi ve analitik destek sağlayan etkili bir mekanizma olduğu belirtildi. Bölgesel Antiterör Örgütü, ŞİÖ çerçevesinde benimsenen terörizm, separatizm ve aşırıcılıkla mücadele ile ilgili belgeler ve kararlar ile uyumlu olarak hareket etmektedir.²³⁸

"Altı" ülkenin askeri liderlerinin toplantısında belirtildiği üzere, militanları geri çevirmek için ortak anti-terör operasyonları yürütmenin yöntem ve becerilerini sürekli geliştirmesi gerekiyor. Bu tür tatbikatlar Kırgızistan'da Mayıs 2007'de gerçekleştirildi. Tatbikat ŞİÖ üye ülkelerinin güç yapıları temsilcileri, kolluk kuvvetleri ve güvenlik kuruluşlarının yanı sıra BAÖ, KGAÖ, BDT Antiterör Merkezi'nden temsilcilerin katılımıyla gerçekleştirildi ve İssyk-kul-Antiterör - 2007 olarak anıldı. Ana hedefleri, terörist saldırıları önleme, yasadışı silahlı çeteleri ortadan kaldırma ve devlet sınırlarının güvenilir bir şekilde korunmasını sağlamak için büyük ölçekli özel operasyonları yürütmek üzere çeşitli birimlerin işbirliği ve etkin koordinasyonunu sağlamaktır.²³⁹ Benzer tatbikler 2010'da Kazakistan'da (Barış Misyonu - 2010)²⁴⁰, 2014'te Çin'de²⁴¹ ve 2016 yılında Kırgızistan'da (Barış Misyonu-2016)²⁴² gerçekleştirildi.

²³⁷ "Şanghay İşbirliği Örgütü", <http://politikaakademisi.org/2012/06/09/sanghay-isbirligi-orgutu/> (16.03.2018)

²³⁸ Joint Statement of the Meeting of the Council of Heads of State of The Shanghai Cooperation Organization (2008/09/17), http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t513028.shtml (16.03.2018)

²³⁹ Mariya Omelicheva, *Counterterrorism Policies in Central Asia*, NY: Routledge, 2010, s. 74.

²⁴⁰ Peace Mission-2010, Kazakhstan, http://english.cntv.cn/english/special/peace_mission/home/index.shtml (16.03.2018)

²⁴¹ SCO Troops in Final Stage of Peace Mission 2014 Exercise, <https://sputniknews.com/world/20140829192444964-SCO-Troops-in-Final-Stage-of-Peace-Mission-2014-Exercise/> (16.03.2018)

Zirvede kabul edilen ana belgeler, ŞİÖ üye devletleri başkanları konseyi toplantısının sonuçları ve Duşanbe Deklarasyonu olmuştur. Belgede, ŞİÖ üyelerinin, Birleşmiş Milletler, BDT, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği, Avrasya Ekonomik Topluluğu, KGAÖ, Ekonomik İşbirliği Örgütü ve Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu ile imzalanan mutabakat muhtıraları temelinde etkileşimlerinin derinleşmesini desteklediği belirtildi.²⁴³

Duşanbe'de gerçekleşen ŞİÖ zirvesinin sonucunda kabul olan bildirme ve ortak tebliğe ek olarak, Şangay İşbirliği Örgütü üyesi ülkeler tarafından ortak anti-terörist yeylemlerin düzenlenmesi ve yürütülmesi konusunda bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşma nezdinde, Şangay İşbirliği Örgütü üye devletlerin silah, mühimmat ve patlayıcı madde kaçakçılığıyla mücadelesinde işbirliği yapılması kararı alınmış, ŞİÖ Bankalar Birliği ve Avrasya Kalkınma Bankası arasındaki ortaklık ilişkilerinin temelleri üzerine bir mutabakat imzalanmıştır.²⁴⁴

ŞİÖ, terörizme karşı mücadele ve katılımcı devletlerin ekonomik büyümesini teşvik eden, geniş bir yelpazedeki uluslararası güvenlik sorunlarını çözmeye çalışmakta olan ve Avrasya bölgesinin istikrarını ve gelişmesini amaçlayan etkili bir örgüttür. Bu anlayıştan hareketle, ŞİÖ'ya üyelik, dış politikanın en belirgin önceliklerinden biri olarak Orta Asya ülkeleri için büyük önem taşımaktadır.

Böylece, Orta Asya ülkelerinin çıkarları açısından ŞİÖ çerçevesindeki askeri-politik ve ekonomik işbirliği, mantıksal olarak birbirlerini tamamlayarak ortak bir güvenlik alanının oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. Bu hükümetler arası örgütün çok fonksiyonlu yapısını devam ettirmek Kırgızistan açısından da önemlidir.

Aynı zamanda, Astana'da imzalanan Şanghay İşbirliği Teşkilatının Deklarasyonunun Kırgızistan'ın hükümeti tarafından uygulanmaması dikkat çekicidir. Bu Deklarasyona göre, Kırgızistan'daki ABD Gansı koalisyon güçlerinin hava üssünün operasyonunu sınırlandırmak veya durdurmak gerekiyordu.²⁴⁵ Ancak Birleşik Devletlerin ve Kırgızistan'ın askeri ve siyasi önderliği arasındaki istişareler bu kararın uygulanmasına izin vermedi ve bu da ülkenin dış çevredeki itibarına bir miktar zarar getirdi.

3.1.4 Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Kapsamındaki İşbirliği

Kırgızistan'ın güvenliği açısından diğer bir önemli örgüt olarak Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ortaya çıkmaktadır.

²⁴² Huang Panyue, "SCO Peace Mission – 2016 Kicks Off in Kyrgyzstan", http://english.chinamil.com.cn/view/2016-09/18/content_7263185.htm (16.03.2018)

²⁴³ Duşanbe Deklarasyonu, 8. Madde., <http://www.fergananews.com/news.php?id=10042> (17.03.2018)

²⁴⁴ Hachaturov, "Shanhayskaya Organizatsya Sotrudnichestva: Perspektivy Razvitiya", *İzvestiya Uralskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, Cilt 3, No. 3(80), 2010, s. 74.

²⁴⁵ Thrassy N. Marketos, *China's Energy Geopolitics: The Shanghai Cooperation Organization and Central Asia*, NY: Routledge, 2008, s. 34.

BDT SSCB dağılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu örgütün üyeleri Baltık ülkeleri hariç tüm eski Sovyet Birliği ülkeleridir. BDT çerçevesinde bağımsızlığını yeni kazanan ülkeler ortak sorunlarını çözmektedirler ve çeşitli alanlarda işbirliği gerçekleştirmektedirler.

1993'te kabul edilen BDT şartında örgütün amaçları aşağıdaki gibi sıralanmıştır: güvenlik, siyasi, ekonomik, çevresel, insani, kültürel ve diğer alanlarda üyeler arası iş birliği; ortak bir ekonomik alanın oluşturulması; insan haklarını ve temel özgürlüklerini sağlamak; uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ve silahsızlanma politikasının uygulanması; topluluk içinde üye devletler vatandaşlarının serbest hareket etmesini sağlamak; karşılıklı adli yardım ve hukuki alanda işbirliği; üye devletlerarasındaki uyuşmazlık ve çatışmaları barışçıl bir şekilde çözmektir.²⁴⁶ Böylece Örgüt SSCB sonrası bağımsızlıklarını elde eden ülkeler arasında işbirliği yapılmasını sağlamıştır, onların dış politikasını etkilemiştir ve ekonomik, güvenlik alanında da işbirliğini mümkün kılmıştır.

Bağımsız Devletler Topluluğu'nun ana görevlerinden biri başlangıçta ekonomik bağların gelişmesiydi, ancak BDT ülkeleri arasında aynı oranlarda ekonomik entegrasyon olmadığı için gerçek ekonomik işbirliğinin geliştirilmesinde zorluklar yaşanmaktadır. BDT'nin kurulmasının ilk aşamasında yeni reformlar ve ekonomik işbirliğinin yeni yöntemleri Sovyet döneminin ekonomik yönetim özelliklerine yönelik kurulan yaklaşımların etkisi altında gerçekleştirilmiştir. Yeni bağımsız devletlerin çoğunun Sovyet döneminden devralınan ortak ekonomik alanı ve devletlerarası sınırların "şeffaflığını" koruyacağı ve böylece kendi sosyo-ekonomik politikalarını koordine edecekleri beklenmekteydi. Ortak ekonomik alanı korumanın doğal bir modeli ekonomik bir birliğin oluşmasıydı ve 24 Eylül 1993'te Moskova'da dokuz devlet başkanının imzaladığı bir anlaşma ile böyle bir birliğin kurulması kararı alınmıştır.²⁴⁷

Zamanla, BDT'nin tamamında tam ölçekli ekonomik entegrasyonun imkânsız olduğu ortaya çıkmıştır. Bu tür entegrasyona veya yeniden bütünleşmeye yönelik objektif bir engel, BDT ülkelerinin ekonomik kalkınmasında derin bir uçurumun olmasıdır. Analiz, BDT'nin tek ulusal ekonomik kompleksin çöküşünü izleyen devasa kayıplar olmaksızın entegrasyon bağlarının korunmasıyla ekonomik bir ayrılma yapamadığını gösterdi.²⁴⁸ Entegrasyon sürecini güçlendirmek artık arka planda kalmıştır, çoğu ülke için esas olan kendi siyasi ve ekonomik egemenliği idi. Bu bağlamda N. Omarova göre, BDT'nin şekilsiz doğasının ve BDT çerçevesinde imzalanan ekonomik anlaşmaların çoğuna uyulmaması nedeniyle, 90'lı yılların ortalarında farklı düzeyde ve farklı hızda entegrasyon fenomeni ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı BDT

²⁴⁶ Bağımsız Devletler Topluluğu Şartı, Minsk, 22 Ocak 1993, Madde 2.

²⁴⁷ Vladimir Frolov, *Politicheskiye Aspekty Integratsionnykh Processov v Evraziyskom Regione*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Saint Petersburg, Rusya Ulusal Ekonomi ve Kamu Hizmeti Akademisi Rusya Federasyonu Başkanı Kuzey-Batı Yönetim Enstitüsü, 2015, s. 44.

²⁴⁸ Stepan Sitaryan, "Integratsiya Stran SNG: Trudnosti i Perspektivy Vzaimodeystviya", http://vasilieva.narod.ru/4_5_01.htm (15.03.2018)

çerçevesinde kısmen birbiriyle çakışan ve rekabet içinde olan farklı entegre yapılar ortaya çıkmıştır.²⁴⁹

Yukarıda anlatılan sorunlar ve çelişkiler nedeniyle, Bağımsız Devletler Topluluğu faaliyetlerini yeniden koordine ederek yeni boyutlar kazanmıştır. Örneğin, BDT ülkelerinin askeri işbirliği, üye devletlerin güvenliğini sağlamayı amaçlayan çok taraflı bir süreçtir ve aktif bir şekilde gelişmektedir. BDT çerçevesinde, askeri konularda Sovyet sonrası alanda çok taraflı işbirliğinin geliştirilmesinde yeni bir aşamanın başlangıcı olarak 20 Mart 1992'de Kiev'de imzalanan BDT üye devletleri arasındaki ilişkilerde güç veya güç tehdidinin kullanılmamasına yönelik Deklarasyonun imzalanmasını kabul etmek mümkündür.²⁵⁰

Buna ek olarak, devlet başkanları kararı ile Askeri Politika ve Askeri Yapılar Komisyonu Başkanlığı Konseyinin en üst düzey organı olan BDT Savunma Bakanları Konseyi kurulmuştur. Temmuz 1992'de, BDT Savunma Bakanları Konseyi bünyesinde BDT'nin Ortak Silahlı Kuvvetler Başkomutanlığı kurulmuştur.²⁵¹ 1992 yılında, Bağımsız Devletler Topluluğu Ortak Silahlı Kuvvetlerini yönetme ilkeleri kurulmuş ve askeri hizmetlerin geçişinin sağlanması için birleşik bir savunma bütçesi oluşturulmasını öngören ve Topluluğa üye devletlerin askeri-teknik işbirliği parametrelerini belirleyen BDT çerçevesinde bir dizi anlaşma imzalanmıştır.

Ancak, tüm bu belgeler esasen bir geçiş niteliği taşımaktaydı ve Sovyet askeri kabiliyetlerinin düzenli bir şekilde bölünmesini hedeflemekteydi. Orta Asya'da doğrudan bölgesel güvenliğin sağlanması için yapılan ilk girişim olarak, 1992-1996 yıllarında Tacikistan'da yer alan iç savaş sırasında istikrarı sağlamak ve çatışmanın komşu Orta Asya ülkelerin topraklarına yayılmasını önlemek için BDT'nin Kolektif Barış Kuvvetlerin (CPF) kurulmasını²⁵² kabul etmek mümkündür.

BDT formatında çok taraflı askeri işbirliğinin geliştirilmesinin en olumlu ve en değerli örneği hava sahasının korunması üzerindeki etkileşimdir. 1995 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Hava Savunma Sistemi (CIS Hava Savunması) kurulmuştur. Bu Savunma Sisteminin başlıca görevleri hava sahasını korumak ve bir uzay saldırısı olasılığı durumunda BDT'ye üye olan devletlerin Hava Savunma Kuvvetlerinin uyumlu ve ortak eylemlerini sağlamaktır. 1995 yılında kurulan Birleşik Hava Savunma Sistemine Kırgızistan, Ermenistan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Kazakistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve

²⁴⁹ Y. V. Shishkov, *Integracionniye Processy na Poroge XXI veka. Pochemu ne Integriruyutsya Strany SNG*, Moscow, 2001, s. 45.

²⁵⁰ Zbigniew Brzezinski, Paige Sullivan, *Russia and the Commonwealth of the Independent States*, New York, 1997, s. 539.

²⁵¹ Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı'nın resmi sitesi, <http://mil.ru/smosng/about/history.htm> (15.03.2018)

²⁵² Roy Allison, "Peacekeeping in the Soviet Successor States", Institute for Security Studies, November 1994, <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp018e.pdf> (15.03.2018)

Ukrayna'yı üye olmuştur.²⁵³ Ancak, 1997'de Gürcistan ve Türkmenistan fiilen CIS hava savunma üyeliğinden çıkmıştır.

Hava Kuvvetleri Savunma Sisteminin Oluşturulması Anlaşması'nın rehberliğinde, BDT üye devletleri Savunma Bakanları 19 Nisan 2009'da Savunma Bakanları Konseyi bünyesinde Hava Savunma Koordinasyon Komitesi Tüzüklerini onaylamıştı. Bu Tüzük ile Komite'nin ve Komite yetkililerinin görevleri, yapısı ve çalışma alanı belirlenmiştir. Buna göre Komite'nin ana görevleri aşağıdaki gibidir; BDT üye ülkelerinin ortak hava savunma sisteminin oluşturulması ve iyileştirilmesi çabalarını koordine etmek, hava savunma sistemine atanan birliklerin ve kuvvetlerin eylemlerini koordine etmek ve Komite yetkililerinin görevlerini yerine getirmek.²⁵⁴

Komite'nin ana faaliyeti ortak (koalisyon) "Combat Commonwealth" adlı askeri tatbikatları düzenlemek ve muharebe havacılık uçuşlarıyla komuta kadrosunu eğitmektir. Bu işbirliğinin bir örneği olarak, Ekim 2008'de gerçekleştirilen ve Kazakistan, Özbekistan, Rusya'nın Sibiry ve Avrupa bölgesi, Beyaz Rusya ve Ermenistan'ın hava savunma kuvvetlerinin katıldığı Komuta Kadrosu Eğitimini verebiliriz.²⁵⁵

SSCB'nin dağılması ile önceden var olan ve etkili bir şekilde çalışan tek merkezli sınır güvenlik sistemi de çökmüştür. Bu da, devlet sınırlarının korunması konusunda BDT çerçevesinde işbirliği yapılmasını gerektiren BDT dış sınırlarında sınır ötesi suçların harekete geçirilmesine yol açmıştır. Bu tehditler özellikle Afganistan ile sınırları olan devletler için aktüel olmuştur. Bu bağlamda, 1992'de tek bir koordinasyon organı olan ve Kırgızistan'ın da üye olduğu BDT Sınır Askeri Komutanları Konseyi kurulmuştur.²⁵⁶ Aynı zamanda, BDT çerçevesinde Tacikistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ın sınır yapılarının oluşmasına ilişkin yükümlülükleri Rusya almıştır. Sınır Askeri Komutanları Konseyi'nin başlangıç aşamasındaki etkinliği, sınır birliklerinin sayısının artmasının yanı sıra sınırların düzenlenmesinin büyük maliyetlerinden kaçınılmasını mümkün kılmıştır.

2000 yılında BDT Antiterör Merkezi'nin kurulması, uluslararası terörle mücadelede BDT devletlerinin çabalarını birleştirmek için yapılan anlaşmaların pratik bir uygulaması olmuştur. BDT Antiterör Merkezi, Topluluğun kolluk kuvvetleri ve güvenlik kurumlarının özel anti-terörist birliklerinin yeteneklerini kullanarak kendi faaliyetlerine başlamıştır. Ağustos 2001'de BDT Antiterör Merkezi'nin şubesi Bişkek'te (Kırgızistan) kurulmuş²⁵⁷ ve halen faaliyetlerini yürütmektedir. BDT Antiterör Merkezi'nin Bişkek'teki şubesi Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve

²⁵³ V. Paramonov, O. Stolpovskiy, "Voyennoye Sotrudnichestvo Rossii i Stran Centralnoy Azii v Ramkah SNG: Niotkuda i v Nikuda?", <http://www.ceasia.ru/index.php/2010-07-02-17-35-57/115--1-r.html> (15.03.2018)

²⁵⁴ Brzezinski, a.g.e., s. 542.

²⁵⁵ <http://iamik.ru/news/ekspertnyy-klub/65688/> (15.03.2018)

²⁵⁶ Barry Turner, *The Politics, Cultures and Economies of the World, The Statesman's Year Book*, London, 2000, s. 81.

²⁵⁷ BDT İcra Komitesinin resmi sitesi, <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=1290> (10.03.2018)

Tacikistan'ın özel hizmet elemanlarından oluşmaktadır. Şube, bu ülkelerin özel hizmetleriyle birlikte, uluslararası terörizmle mücadele açısından Orta Asya'daki operasyonel durumu sürekli olarak izlemektedir.

BDT kapsamında bir diğer önemli işbirliği alanı, bazı ülkelerdeki silahlı çatışmaları çözmek için toplu barışı koruma faaliyetlerinin daha da geliştirilmesidir. Çatışmaların barışçıl çözümü, bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanması için ön koşullardan biri olarak görülüyor. BDT'deki barış koruma faaliyetleri şu anda çoğunlukla barış gücü operasyonları şeklinde gerçekleştirilmektedir.

2016'da Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kuruluşunun 25. yıldönümü için düzenlenen kapsamlı bilimsel ve pratik konferansında BDT üyesi devletlerin temsilcileri Topluluğun faaliyetlerini özetledi ve perspektiflerini tartıştı. Kırgızistan, Beyaz Rusya, Rusya, Kazakistan ve Azerbaycan'dan BDT işbirliği alanında uzmanlar, kolluk görevlileri ve bilimsel uzmanlar, şu anda en çok gündeme gelen güvenlik konularını, özellikle de terörizm, yolsuzluk, göç mevzuatı, bilişim ve ekonomi alanlarındaki suçları ele aldılar.²⁵⁸ Bunun yanı sıra askeri ve sınır işlerinde işbirliği, acil durumlardan korunmada yardım konuları da gündemde yer almıştır.

Güvenlik Alanında İşbirliği ve BDT Yürütme Komitesinin Yeni Zorluklar ve Tehditlere Karşı Mücadele Bölümünün Başkanı Anatoly Chirak, katılımcı devletlerin ortak çabasıyla son 25 yıl boyunca BDT çerçevesinde zamanın gereklerine uygun olarak gelişmekte olan ve başarılı bir şekilde faaliyet gösteren bir organizasyon sistemi kurulduğunu vurguladı.²⁵⁹ Bu sistem sürekli büyümektedir. Örneğin, son zamanlarda sisteme mali istihbarat birimleri başkanları Konseyi, Devletlerarası Yolsuzlukla Mücadele Kurulu ve Ceza İnfaz Kurumu yöneticileri katılmıştır. Buna ek olarak, kapsamlı bir hukuki çerçeve oluşturmak için sürekli çalışmalar devam etmektedir. Bu bağlamda son 5 yılda 30'dan fazla belge imzalanmıştır. BDT'ye üye devletler silahlı kuvvetlerinin yönetim organları ve birliklerin ortak eğitimi için her yıl yaklaşık 20 etkinlik düzenlenmektedir. Bunların en kapsamlısı "Combat Commonwealth" ve "Clear Sky" adlı Birleşik Savunma Sistemlerinin öğretileridir. 2004 yılından bu yana 23 özel operasyon gerçekleştirilmiştir. Bu operasyonlar sonucunda devlet sınırı mevzuatını ihlal eden 57.000 ihlalci ve 16.000 kaçak göçmen gözaltına alınmış, 1648 ateşli silah ve 16 tondan fazla uyuşturucu madde ele geçirilmiştir.²⁶⁰ BDT üye devletlerinin Mali İstihbarat Birimi Başkanları Konseyi tarafından uluslararası terörist merkezlerini, hücrelerini ve iş yapılarını tanımalarına yardımcı olacak bir metodoloji geliştirilmiştir.

²⁵⁸ Victor Stepanov, "Sodruzhestvo: Chetvert Veka Vmeste", *Forum Plus*, No.5, 2016, s. 4-7.

²⁵⁹ Darya Kasko, "Sotrudnichestvo Stran SNG v Sfere Bezopasnosti",

<http://zviazda.by/ru/news/20161011/1476134272-sotrudnichestvo-stran-sng-v-sfere-bezopasnosti> (10.03.2018)

²⁶⁰ Kasko, A.g.m.,

Ancak, çok sayıda protokol toplantısının ve açıklamalarının sonucu olarak ortaya çıkan nispeten olumlu tabloya rağmen, BDT formatında oluşturulan yürütme yapıları, genel bir sağlam güvenlik sistemi oluşturma görevini yerine tam olarak getiremediğini söylemek mümkündür. Bunun temel nedeni, BDT üyesi devletlerin dış politika vektörünün ve ulusal ve bölgesel güvenlik için potansiyel tehditleri değerlendirmeye yönelik yaklaşımların farklılığıdır. O. Stolpovsky ve V. Paramonov siyaset bilimcilerine göre, günümüzde BDT formatındaki askeri işbirliği pratik içeriğini yitirmiştir.²⁶¹ BDT Savunma Bakanları Konseyi toplantıları (Azerbaycan, Ermenistan, Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan, Özbekistan ve gözlemciler olarak Moldova, Türkmenistan ve Ukrayna'nın askeri birimler başkanlarının katıldığı toplantılar) düzenli olarak yapılsa da giderek ritüel nitelik taşımaktadır ve belki de onların tek avantajı, hala Topluluk çerçevesinde var olan sorunların, anlaşmazlıkların ve sürtüşmelerin gösterilmesi olacaktır.

3.1.5 Sovyet Sonrası Alanda Entegrasyon Projesi Olarak Avrasya Ekonomi Topluluğu

SSCB'nin çökmesi sonucunda ortaya çıkan yeni bağımsız devletlerin oluşumunun ilk aşaması iki çelişkili eğilimle dikkat çekicidir. Bir yandan, yeni kurulan ülkeler mümkün olduğu kadar çabuk egemenliklerini güçlendirmeye çalışırken, diğer yandan bir zamanlar tek devlet çerçevesinde oluşan ekonomik bağları da korumaya çalıştılar.

Başlangıçta devletlerin kendi egemenliklerini güçlendirme arzusu ekonomik bağları korumaktan daha da güçlüydü. Bunda aşağıdaki olumsuz bir faktör de büyük rol oynamıştır: o zamanlar Rusya'nın yöneticileri eski birlik cumhuriyetlerinin kaderini korumakla yükümlü kalmak istemiyorlardı, BDT'deki diğer devletler ise "Rusya'nın büyük güç duygularının" geri gelmesinden korkuyorlardı. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri egemenliğini elde ettikten sonra ne Rusyadan ne de birbirinden gerçek bir destek bulamadıkça, dış ülkelere açılmışlar ve yeni ekonomik ortak arayışı içinde bulunmuşlardır. Bu özlem, kredi ve diğer mali fırsatları sağlayan uluslararası ekonomik ve finansal kurumlardan belirli bir cevap bulmuştur. Ancak, daha yakından incelendiğinde, bu yardımın kapsamı ve koşulları beklenenden çok uzaktı.

Yavaş yavaş, egemenlik ve devlet düzeninin güçlendiğince karşılıklı güvensizlik, karşılıklı ekonomik işbirliğinden maksimum fayda sağlama ihtiyacını belirleyen pragmatizme dönüşmeye başlamıştır.

²⁶¹ V. Paramonov, O. Stolpovskiy, "Voyennoye Sotrudnichestvo Rossii i Stran Centralnoy Azii v Ramkah SNG: Niotkuda i v Nikuda? ", <http://www.ceasia.ru/index.php/2010-07-02-17-35-57/115--l-r.html> (15.03.2018)

Sovyet sonrası ülkelerin ulusal güvenliğinden bahsederken ilk bakışta güvenlik ile ekonomik entegrasyon arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığı gözükabilir, ancak ekonomik entegrasyon hem bölgesel hem de küresel güvenliğin birçok karmaşık sorunlarını daha kolay bir şekilde çözebilmesini sağlayarak sağlam bir temel oluşturmaktadır. Bütün bu birleşik faktörler, yeni bağımsız devletleri daha aktif ekonomik işbirliği arayışında bulunmaya zorladı ve bu devletler birbiriyle sıkı ekonomik işbirliği yapmaya başladılar.

Son on yılda, Eski Sovyet cumhuriyetlerinde yaşayan halklar arasındaki mevcut bağları korumaya, bir dereceye kadar tek devletin parçalanmasının toplumsal ve ekonomik zorluklarını hafifletmeye ve eşit diyalog ve işbirliği koşullarını sağlamaya yardımcı olacak bir organizasyon yaratmaya yönelik girişimler tekrar tekrar yapılmaya başlamıştır. Böyle bir organizasyon olarak ortaya Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET) çıkmıştır.

Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET), Sovyet sonrası bölgede en başarılı ve umut verici entegrasyon projesi olarak görülmektedir. AET, kurulduğundan günümüze kadar, bunun gibi hükümetler arası örgütlerin tüm mantıksal aşamalarını tutarlı bir şekilde geçirerek dinamik ve verimli bir şekilde gelişmektedir. Örneğin, 2001-2009 döneminde AET'ye katılan altı ülke arasındaki ticarete 4,1 kattan fazla bir artış olmuştur.²⁶²

Avrasya Ekonomik Topluluğuna doğru atılan ilk adım, daha sonra Kırgızistan, Kazakistan ve Tacikistan'ın katıldığı "Rusya ile Beyaz Rusya arasındaki Gümrük Birliği Anlaşması"nın 1995 yılında imzalanmasıydı.²⁶³ 25 Ocak 2006'da Özbekistan'ın da AET'ye üye olacağına dair bir protokol imzalanmıştır. Örgütün faaliyetlerinin ana vektörlerinden biri, halkların yaşam standartlarını iyileştirmek için ekonomik potansiyellerinin etkin kullanımı ile sosyo-ekonomik dönüşümlerin uyumlaştırılması yoluyla Topluluk ülkelerinin dinamik gelişimini sağlamaktır.

6 Ekim 2007'de Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya Federasyonu başkanları, Gümrük Birliği'nin işleyişinde anahtar rol oynayan, kurumsal yapısını oluşturan ve diğer devletlerin üyelik mekanizmasını belirleyen belgeleri imzaladılar.

Gümrük Birliği, özel koruyucu, anti-damping ve telafi edici önlemler hariç olmak üzere gümrük vergilerinin ve ekonomik kısıtlamaların uygulanmadığı tek bir gümrük bölgesinin oluşturulması anlamına gelmektedir. Gümrük Birliği çerçevesinde, tek bir gümrük tarifesi ve

²⁶² Z. Turdieva, *Cooperation of the Russian Federation with the states of Central Asia in ensuring international security*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bishkek, Kırgız-Rus Slavyan Üniversitesi, 2011, s. 16.

²⁶³ Nigar Gamali, *Rusya ve Orta Asya Ülkelerinin Ekonomik İşbirliği: Eğilimler ve Beklentiler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 2015, s. 1.

diğer ülkelerle malların ticaretinin düzenlenmesine yönelik tek tip tedbirlerin uygulanması öngörülmektedir. Gümrük Birliği'ne üye olan ülkeler için Gümrük Kanunu 6 Temmuz 2010'da yürürlüğe girmiştir.²⁶⁴

Tek ekonomik alan, ilk başta üç BDT ülkesinin (Rusya, Kazakistan ve Belarus) ekonomik, ve daha sonra muhtemelen siyasi bütünleşmesi projesidir. Tek ekonomik alanının işleyişinin temel ilkeleri, katılımcı devletlerin sınırları boyunca malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin hareket özgürlüğünün sağlanmasıdır.

Kırgızistan hükümeti 2011'de Gümrük Birliği'ne katılmaya karar vermişlerdi. AET'ye ülkenin katılımı ile ilgili anlaşma Aralık 2014'te imzalanmıştı.²⁶⁵ 22 Mayıs'ta Kırgızistan Topluluğun üyeliğine ilişkin uluslararası anlaşmaların onaylanmasını tamamladı. Kırgızistan'ın AET'ye katılması ülke için yeni perspektifler sunmaktadır. Malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin hareketine ilişkin engeller kaldırılmaktadır. Öncelikle enerji, ulaşım ve tarım alanlarında büyük altyapı projelerinin uygulanmasına yönelik yeni yatırım fırsatlar ve potansiyeller sunulmaktadır. Kırgızistan vatandaşları, Topluluğun herhangi bir devletinde istihdam edilen vatandaşlarla aynı şartlarda çalışmaya hak kazanmaktadır. Kırgızistan'ın üyeliği Topluluğun potansiyelinin gelişmesine yeni bir ivme kazandırmaktadır.

Topluluğa üye ülkelerinin güvenliği konusuna gelince, genel olarak tüm dünyada olduğu gibi, AET'ye üye devletlerin egemenlik, toprak bütünlüğü ve ulusal güvenliğin kuruluşunu kökten etkileyen önemli askeri, siyasi ve sosyo-ekonomik değişiklikleri göz önünde bulundurmamak gerekmektedir, çünkü bu değişiklikler nedeniyle bölgede istikrarın sağlanması için temelde yeni yaklaşımların uygulanması gerekir.

Dünyada yaşanan olumlu süreçlerin yanı sıra, Topluluk devletlerinin istikrarını ve güvenliğini tehdit eden bir takım faktörlerin bulunduğu da belirtilmelidir. Bu faktörleri etkisiz hale getirmek veya zayıflatmak için, Topluluk devletleri arasında çeşitli faaliyet alanlarında etkileşim için bir etkili mekanizmanın oluşturulması gereklidir. Taraf devletlerin sınır kurumları, dış politikanın planlanması ve uygulanmasında tarafların eylemlerinin eşgüdümünün güçlendirilmesi, güvenliği sağlamak ve devlet sınırlarını korumak için ortak bir sistemin oluşturulması ve güçlendirilmesine önem vererek, dış sınırlarda devlet güvenliğini sağlayacak tam ölçekli bir organizasyon yapısı olarak Ortak Sınır Komitesi'nin veya Dış Sınırlar Koordinasyon Konseyi'nin oluşturulması teklifinde bulunmuşlardır.

²⁶⁴ <https://ria.ru/spravka/20111019/464457877.html> (17.03.2018)

²⁶⁵ Avrasya Ekonomi Komisyonunun resmi sitesi, <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/12-08-2015-1.aspx> (17.03.2018)

1997 yılında Rusya Federasyonu Federal Sınır Servisi, 29 Mart 1996 tarihli ekonomik ve insani alanlarda entegrasyonun derinleştirilmesi konusundaki Antlaşmaya taraf devlet başkanları için bir taslak deklarasyon hazırlamıştır.²⁶⁶ Bu deklarasyona göre ekonomik ve insani alanlarda işbirliğin yanı sıra sınır konularındaki işbirliğin ve entegrasyonun da güçlendirilmesi gerekmektedir. Taslak deklarasyona göre taraflar, kendi sınırlarının güvenliğini sağlamak için 1997 yılın sonuna kadar gerekli ortak önlemleri alacaklarını ve uygun anlaşmalar imzalayacaklarını belirtmişlerdir: 1998 yılında Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu arasında Sınır Komitesini oluşturmak; 2000 yılına kadar Beyaz Rusya ve Rusya Sınır Komitesi ile Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Sınır Komitesinin yer alacağı Ortak Sınır Komitesi'ni kurmak. Yukarıdaki anlaşmaların imzalanması ve yürürlüğe girmesine kadar, bu taslak beyanname, 29 Mart 1996 tarihli Antlaşma'ya taraf olmayan ülkelerle ortak sınır güvenliği sistemini güçlendirmek için çok taraflı ve ikili pratik eylemlerin temelini oluşturmaktaydı. Kazakistan, temelde Rus taslağı ile çıkan kendi Taslak Beyannamesini teklif etmiştir. Bu beyannameye göre ilgili sınır komitelerinin aşamalı olarak kurulması yerine Gümrük Birliği üye devletlerinin dış sınırları üzerinde bir Koordinasyon Konseyinin oluşturulması öngörülüyordu.

Ancak yukarıda belirtilen seçeneklerden hiçbiri 1998'e kadar kabul olmamıştır. Gümrük Birliği üyesi ülkelerden oluşan ortak bir sınır komitesinin kurulması, Topluluk devletlerinin hazır olmadığı bir ulus üstü yönetim organının oluşturulmasını öngörüyordu. Bu nedenle, 1999 yılında Eyaletlerarası Konseyi, 29 Mart 1996 tarihli Ekonomik ve İnsancıl Alanda Entegrasyonu Derinleştirme Antlaşması'na üye devletler tarafından Sınır Sorunları Konseyinin kurulması kararı alınmıştır ve bu Konsey 2004 yılında Topluluğun yardımcı bir organ statüsünü kazanmıştır.²⁶⁷ Topluluk devletlerinin sınır politikasının uygulanmasına yönelik amaç, hedefler, ilkeler, yönergeler ve mekanizma hakkında bir görüş sistemi geliştirmek için Avrasya Ekonomik Topluluğu üye ülkeleri tarafından sınır politikasının temelleri geliştirilmiş ve AET Devletlerarası Hükümet Konseyi (devlet başkanları düzeyinde) kararı ile kabul edilmiştir.

Topluluğun sınır politikasından bahsedildiğinde sınır bölgelerindeki işlevlerinin bütünleşik olarak uygulanmasına yönelik üye devletlerin ortak faaliyetleri anlaşılmaktadır. Bu politika, egemenlik ve toprak bütünlüğünün sağlanmasını, Topluluk devletlerinin ulusal çıkarları ve güvenliğinin korunmasını amaçlamaktadır. Topluluk devletlerinin sınır politikasının kilit görevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür: Topluluk devletlerinin sınır güvenliğini sağlamak için koşulların oluşturulması; devletler arası işbirliğini güçlendirmek ve Topluluk

²⁶⁶ Agreement on Foundation of Eurasian Economic Community (EAEC), Article 3.

²⁶⁷ Avrasya Ekonomi Topluluğu'nun Eyaletlerarası Konseyi Kararı, № 181, Madde 1, 18 Haziran 2004, Astana.

üyesi olmayan devletlerle Topluluk eyalet sınırlarına komşu bölgelerde askeri tehlike, kriz ve çatışmaların önlenmesine ilişkin uluslararası antlaşmalara uygun olarak ortak önlemlerin alınması; olumsuz ekonomik, demografik, dini genişlemenin yanı sıra uluslararası terörle mücadelede ortak karşı muamele; dış sınırlarda ekonomik güvenliğin sağlanması; dış sınırların güçlendirilmesi ve düzenlenmesi.²⁶⁸

AET eyaletlerinin sınır kurumlarının bilgi etkileşimine önemli bir yer verilmektedir. Bu amaçla, 2002 yılında yürürlüğe giren Sınır Konuları Üzerine Avrasya Ekonomik Topluluğu Devletleri arasındaki Bilgi Etkileşimi Anlaşması kabul edilmiştir.²⁶⁹ Sınır İşleri Konseyi tarafından onaylanan bu Sözleşmenin uygulanmasına yönelik ana faaliyetlerin listesi, AET eyaletleri sınır kuruluşları arasında bilgi kaynaklarının değişimi için prosedürün, sınır meselelerinde ulusal bilgi sistemleri kurma önlemlerinin eşgüdümünü ve bunların arasındaki ilişkilerin mekanizmasının tanımlanmasını sağlamaktır. AET çerçevesinde ortak bir bilgi analiz merkezi oluşturmak ve Avrasya Ekonomik Topluluğu devletlerinin dış sınırları boyunca yasadışı faaliyetlerin parçası olan bireylerin birleşik bir veri tabanını oluşturmak için bir dizi kurumsal ve teknik önlemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

AET Devletlerarası Hükümet Konseyi (hükümet başkanları seviyesinde), Avrasya Ekonomik Topluluğu devletlerinin dış sınırlarıyla ilgili durumun kapsamlı bir analizini yapma planını onaylamıştır ve analiz sonuçlarına dayanarak, Avrasya Ekonomik Topluluğunun dış sınırlarının güçlendirilmesi ve düzenlenmesi için ortak bir işbirliği programı hazırlanmıştır. Şu anda böyle bir çalışma yapılmaktadır.

Ayrıca, dış sınırların bir bütün olarak güçlendirilmesi ve düzenlenmesi sorunlarının çözülmesi olmaksızın, tek bir gümrük bölgesinin ve tek bir ekonomik alanın oluşturulmasının oldukça zor ve hatta imkansız olduğunu açıkça anlamak gerekir. Bu nedenle Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun öncelikli kalkınma yönergelerinin uygulanmasına yönelik faaliyetlerde önümüzdeki yıllar için Avrasya Ekonomik Topluluğu üyesi ülkelerin üzerinde anlaşmaya varılan sınır politikasının uygulanmasına yönelik önlemlerin yanı sıra sıralanan sorunların çözümü de öngörülmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Kırgızistan'ın ulusal güvenliğinin analizi, tüm Orta Asya güvenliği analizi dışında yapılması ve değerlendirilmesi mümkün değildir. Aslında bu, bölgedeki

²⁶⁸ Avrasya Ekonomi Topluluğu Üye Devletlerinin Sınır Politikasının Temelleri, 13 Mayıs 2002 tarihli ve 55 sayılı EurAsEC Eyaletlerarası Konsey Kararı ile kabul edilen, Madde 1.

²⁶⁹ Irina Konyukhova, *Sovremenniy Rossiyskiy Federalizm i Mirovoy Opyt: Itogi Stanovleniya I Pespektivy*, Moscow, 2004, s. 137-140.

neredeysse her ülke için geçerlidir. Bundan dolayı, Orta Asya'daki Entegrasyon hala Sovyet sonrası ülkelerin en önemli dış politika önceliklerinden biridir.

Özetle, bugün Orta Asya'da Şanghay İşbirliği Teşkilatı (ŞİÖ), Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ve Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET) olmak üzere dört bölgesel birlikteliğin az çok başarılı bir şekilde faaliyette bulunduğu söylenebilir. Bu örgütlerin her biri kendi görevlerini yerine getirmeye çalışmaktadır, ancak bu örgütler tek bir hedefe ulaşmayı amaçlamaktadır - kurucu devletlerin entegrasyonu.

Çeşitli birlikler arasındaki entegrasyon faaliyetlerinin analizi, uluslararası örgütlerin ulusal ve bölgesel ve uluslararası güvenliğin sorunlarını çözmeye katkıda bulunarak ekonomik ve sosyal önlemlere dayalı olarak Orta Asya için kriz karşıtı bir kalkınma stratejisinin geliştirilmesine katkıda bulunduğu sonucuna varılabilir. Bu, bir kez daha bölgedeki güvenlik tehditlerine karşı kuvvet mekanizmalarının yardımcı olması gerektiği sonucunu teyit etmekte ve bunun temelini bölgenin nüfusunun temel çıkarlarını tatmin etmeyi amaçlayan bir reform oluşturmalıdır. Bu konuda bölge devletleri tarafından tek bir politikanın oluşturulması bölge güvenliğinin korunması için daha yüksek bir seviyeye geçmesine izin verecektir.

3.2 Uluslararası Kuruluşlar ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Güvenlik Alanındaki İşbirliğinin Sorunları, Perspektifleri ve Ulusal Güvenlik Konusunda Öneriler

Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkmasıyla birlikte, daha önce de belirtildiği gibi, dış saldırı ve tehditlerden oluşan birleşik savunma sistemi de yok edilmiştir. Böylece, uzun vadeli ulusal çıkarlarını korumak ve bağımsız bir kalkınma yolunu seçmek ve her bir ülkenin güvenliğinin temelini oluşturan bölgede güvenliği sağlamak için başarılı bir entegrasyon modelinin araştırılması ihtiyacı duyulmaya başlamıştır. Böylece, Kırgızistan da diğer Orta Asya ülkeleri gibi güvenlik alanında çeşitli uluslararası kuruluşlar ile işbirliğini yürütmeye başlamıştır ve bu kuruluşların yardımı ile ülkenin güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

3.2.1 Kırgızistan ile Uluslararası Kuruluşlar Arasındaki Güvenlik Alanında İşbirliğinin Problemleri ve Beklentileri

Kırgızistan Orta Asya'da oluşturulan dört bloka (BDT, KGAÖ, ŞİÖ ve AET) üyedir. Birçok Orta Asya devleti gibi Kırgızistan BDT, KGAÖ, ŞİÖ'nün kurucu ülkelerindedir ve aynı zamanda Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) gibi bölgesel örgütlerin bir katılımcısıdır. Bu kuruluşlar, Orta Asya'da ve Kırgız Cumhuriyeti'nde güven, istikrar ve güvenlik atmosferinin oluşturulması için çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Böylece, uluslararası güvenlik alanında işbirliğini Kırgızistan, BDT, KGAÖ ve ŞİÖ gibi kuruluşlar

çerçevesinde bölgede üç temel yönde yürütmektedir. Kırgızistan'ın bu uluslararası organizasyonlara güvenlik açısından katılımı, bu örgütlerin Orta Asya'daki bölgesel güvenlik rejimini sağlamak için eşgüdümlü bir politikaya sahip oldukları için işbirliğinin ruhuna ve gerekliliklerine aykırı olmadığını belirtmek gerekir.

BDT aracılığıyla, potansiyel ve gerçek dış tehditlere karşı ilk girişimler yapılmıştır. Bölgesel ve ulusal güvenliğin sağlanması bağlamında en zor durum Kırgızistan ve diğer Orta Asya ülkelerinde yaşanmıştır. Bu durum, büyük oranda 1992 yılı başında komşu ülke olan Afganistan'da istikrarsızlığın ortaya çıkmasından ve durumun keskin bir şekilde şiddetlenmesinden kaynaklanmıştır.²⁷⁰ Güvenlik alanındaki Kırgızistan ile Orta Asya ülkeleri de dâhil olmak üzere Sovyet sonrası cumhuriyetlerle olan etkileşimi tam olarak BDT formatında başlamıştır. Aynı zamanda, BDT ülkelerinin işbirliği ve güvenliğin sağlanmasına yönelik ortak girişimleri, stratejik çıkarlarının, ortak tarihsel geçmişinin, ekonomik, bilimsel, kültürel ve diğer geleneksel bağların yakınlığına dayanıyordu.

Bununla birlikte, ilk başta Eski Sovyet cumhuriyetlerin insani ve dostça "boşanması" için temel görevini yerine getiren BDT, varlığını hala da yürütmekte ve gelişmeye devam etmektedir. Bağımsızlığın ilk yıllarında BDT'nin ortak politik ve ekonomik alanın korunmasını sağlayarak önemli bir rol oynadığını söylemek gerekir.

90'lı yılların başında BDT ülkelerinin güvenlik alanında işbirliğinin ana yönlerinden biri askeri işbirliği idi. Bununla birlikte, hâlihazırda, BDT formatında askeri işbirliği (hava alanının korunması, terörizm ve aşırılık yanlısı mücadele gibi bazı alanlar hariç) maalesef pratik içeriğini kaybetmiştir. Görünüşe göre, giderek artan anlaşmazlıkların ana nedeni ve bunun sonucu olarak, BDT çerçevesindeki askeri işbirliğinin yoğunluğunun ve ölçeğinin önemli bir ölçüde azalması, devletlerarası askeri işbirliğinin ekonomik açıdan yeterince desteklenmemesidir. Sonuç olarak, siyasi anlamda, Topluluk, ortak ekonomik çıkarların savunulması konusundaki ilgisini azaltmıştır; özellikle böyle bir adım atılmamaktadır ve siyaset, ekonomi ve güvenlik alanlarına entegrasyon çabaları dağılmış kalmıştır. Bu nedenle, ilk bakışta ne kadar garip gelebilirse de, güvenlik alanında BDT kapsamında işbirliğinin geliştirilmesindeki asıl görev, öncelikle ortak ekonomik çıkarların araştırılması ve oluşturulması yönündeki politik çabaların güçlendirilmesidir. Sonuç olarak, "medeni bir boşanma" görevini yerine getirmiş olan Bağımsız Devletler Topluluğu, gerçek bir entegrasyon enstitüsüne dönüşmemiştir ve bu hakkı Topluluğun temelinde kurulmuş olan AET ve KGAÖ gibi diğer örgütlere devretmiştir.

²⁷⁰ V.D Kamynin, v.d., *Centralnaya Aziya na Rubezhe XX–XXI vekov: Politika, Ekonomika, Bezopasnost*, Ekaterinburg, 2017, s. 117.

Sovyet sonrası cumhuriyetlerin birleşmesi ya da devletler ve halklar arasında diyalog için bir platform olan BDT'nin sorunu, Kırgız Cumhuriyeti de dâhil olmak üzere, yeni bağımsız devletlerde yeni ekonomi formatının, dış politikanın açık vektörlerinin ve kültürel ve eğitsel kalkınmanın açık yönlerinin bulunmaması gerçeğidir. Yeni bağımsızlığını kazanan devletler pek çok egemenlik niteliklerinin peşinde koşarak, komşularıyla ortak bir diyalog çerçevesinde kendi egemenliklerini kendi gelişimlerinin yararına feda edebilecek sınırları tanımlamamışlar. Bu süreç, BDT'nin gelişim tarihinin üçüncü on yılına da geçecektir. Bu demek oluyor ki, devletler BDT'yi iletişim için uygun ve bağlayıcı olmayan bir sahne olarak kullanırlar ve deneme yanılma yoluyla Topluluk kapsamında işbirliği yapmak için iyi olacağı alanları bulmaya çalışırlar. Yine de, kurulduğundan bu yana yirmi yıldan fazla zaman geçmesine rağmen BDT'nin kurulmasının ve işleyişinin nihai uygunluğunu değerlendirmek için halen çok erken.

Uzmanlar, BDT'nin geleceği hakkında konuşurken, Topluluğun üç olası gelişme seçeneğinin olduğunu belirlemektedirler.²⁷¹ Birincisi iyimser, BDT'nin güçlendirilmesi, kararlarının uygulanma mekanizmasının ve etkinliklerinin geliştirilmesi ile bağlantılı. Bunun için öncelikle BDT ülkeleri liderlerinin siyasi iradesine ihtiyaç vardır. BDT Tüzüğü'nün yeniden gözden geçirilmesi ve gerekli düzeltmelerin yapılması, Topluluk organlarının kararlarının daha etkin hale getirilmesi gereklidir. Son yıllarda BDT devlet başkanları zirvelerinde, Topluluğun üye ülkeleri liderleri bu kalkınma yolunu kuvvetle desteklediler. BDT'nin gelişimi için ikinci seçenek her şeyi olduğu gibi bırakmaktır. Bu şekilde BDT çok başarılı olamayacaktır. Bu seçenek aşağıdaki gibi tanımlanabilir: BDT kararlarının etkinsizliği, onların yerine getirilmemesi, BDT statüsünün belirsizliği. Son olarak, üçüncü gelişme yolu kötümserdir. Yavaş yavaş, entegrasyon süreçlerinde BDT'nin rolü zayıflayacak ve tamamen danışma organına dönüşecektir. Yeni bağımsız devletler arasındaki işbirliği, AET ve KGAÖ gibi dar entegrasyon kuruluşlar çerçevesinde yürütülecektir.

AET belirli bir "uzmanlık" alanına odaklanmıştır – ekonomi, KGAÖ ise güvenlik alanına odaklanmıştır. Bununla birlikte, diğer yandan, çalışma alanlarının ve coğrafi sorumluluk alanlarının bu bölünmesi yapaydır ve yalnızca entegrasyon çabalarını zayıflatmaktadır. Üstelik, bu alanlardan birinde işbirliğinin geliştirilmesi, büyük olasılıkla bir başkasında da işbirliğinin geliştirilmesi ve genellikle bu çabaların siyasi alanda eşlik etmesi olmadan düşünülemez ve hatta imkansızdır. Sovyet sonrası alan dışındaki güçler tarafından desteklenenler de dahil olmak üzere diğer entegrasyon derneklerin ve projelerin bölgedeki konumunu da bu “bölünme” güçlendirmiştir.

²⁷¹ V.S Ovchinsky, *Mezhdunarodno - pravoviye Osnovy Borby s Terrorizmom*, Moscow, 2003, s. 183 – 200.

Genel olarak KGAÖ, birçoğu tarafından NATO'ya karşı bir örgüt olarak kabul edilmektedir. Ancak, böyle bir karşılaştırmanın yapılması oldukça zordur. Örneğin, NATO'nun tek blok altyapısının (merkezi büro, sekreterlik vb.) sağlanması konusundaki yıllık harcaması yaklaşık 1,29 milyar dolar²⁷² iken ilgili KGAÖ'nün bütçesi yaklaşık 4.5 milyon dolar²⁷³ olarak tahmin edilmektedir.

Ortak bir savunma politikasının geliştirilmesine gelince, KGAÖ üye ülkelerinin askeri yapımına yönelik genel bir kavramsal yaklaşım yoktur. Ulusal Askeri Doktrinler örgüt üye ülkeleri arasında koordine edilmeksizin ve aynı zamanda çoğunlukla diğer askeri-politik bloklara ait devlet uzmanlarının katılımıyla geliştirilmektedir. Üstelik, KGAÖ üye devletleri arasında tehditlere ilişkin tek bir anlayış yoktur. Sovyet sonrası alanın üç alt bölgesi, farklı tehditlerle karşı karşıya kalmıştır: Avrupa'da - NATO ve AB'nin genişlemesi ile ilgili zorluklar ve belirsizlikler; Kafkasya'da etnik çatışmalar, ayrılıkçılık ve devletlerarası çatışmalar temelinde ortaya çıkan tehditler; Orta Asya'da - dini aşırılık, sınır sorunları, su kaynaklarının sorunları, yasadışı göç, uyuşturucu kaçakçılığı. Bu şartlar altında, KGAÖ üye devletlerinin her biri, diğer devletler tarafından seçilen tehdit hiyerarşisinden büyük ölçüde farklı olabilen kendi güvenlik tehditleri ve zorlukları hiyerarşisini bağımsız olarak belirlemek istemektedir.

Rusya ve Beyaz Rusya'nın birleşik hava savunma sistemi gibi bölgesel güç gruplarının (güçlerin) nasıl Orta Asya'daki KGAÖ müttefiklerinin korunmasını sağlayacağı açık değildir. Kırgızistan dâhil olmak üzere bir dizi KGAÖ üye ülkelerinin Anayasalarında ulusal topraklar dışında Silahlı Kuvvetler'in eylemlerinin yasaklandığı yâda sadece oylama ile imkân olduğu durumlarda²⁷⁴, Toplu Hızlı Tepki Gücünün (Şubat 2009'da kurulmuş olan) nasıl kullanılacağı konusunda netlik yoktur. KGAÖ devletlerinin tek bir askeri-teknik politikası yoktur. Askeri-teknik işbirliği yalnızca ikili bir temel üzerinde yürütülmektedir. KGAÖ ülkelerinin pek çoğu tercihli şartlarla askeri ürünleri büyük ölçüde Rusya'dan ve daha az oranda diğer ülkelere alıyorlar. Örneğin, Kırgızistan'da bulunan "Manas" Amerikan hava üssü görevini 2014 yılına kadar sürdürmüştür.²⁷⁵ Kırgızistan'ın, iki jeopolitik rakibin - ABD ve Rusya olmak üzere iki hava üssünün bulunduğu bölgedeki tek devlet olduğunu belirtmek gerekir. Aynı zamanda Kırgızistan, dünyanın önde gelen güçleri olan ABD, Rusya ve Çin arasındaki ilişkilerin bir göstergesi olarak görev yapmaktadır.

²⁷² Ivan Kottasov, "How NATO is funded and who pays what", <http://money.cnn.com/2017/03/20/news/nato-funding-explained/index.html> (20.03.2018)

²⁷³ Maxim Starchak, "The CSTO in 2017 and how Russia exploits its allies", <http://intersectionproject.eu/article/security/csto-2017-and-how-russia-exploits-its-allies> (20.03.2018)

²⁷⁴ Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, 2010, Madde 14, http://www.gov.kg/?page_id=263&lang=ru (11.01.2018)

²⁷⁵ Akhilesh Pillalamarri, "The United States Just Closed Its Last Base in Central Asia", <https://thediplomat.com/2014/06/the-united-states-just-closed-its-last-base-in-central-asia/> (20.03.2018)

Böylece, entegrasyon motivasyonlarının zayıf olduğu için KGAÖ'nün alanı da belirsizdir. Bazı ülkeler henüz askeri-politik stratejileri konusunda kararsızdır. KGAÖ ülkeleri siyasi, ekonomik ve askeri potansiyellerin farklı olmasına rağmen ekonomik çıkarları en üst düzeye ulaştırmak için askeri alanda eşit ortaklık ilkelerine dayanarak Rusya ile işbirliğinde ısrar etmektedirler. Büyük ölçüde, KGAÖ'nün karşılaştığı sorunlar genel olarak NATO'nun ve herhangi bir askeri bileşenin çözmeye çalıştığı sorunlara benzemektedir. Modern koşullar altındaki herhangi bir askeri-politik örgüt, kaçınılmaz olarak, faaliyet koşullarındaki bir değişikliğe bağlı olarak oldukça ciddi bir dönüşüm geçirmektedir. Durum, iç siyasi faktörler, sosyal ve ekonomik sorunlar ve genellikle "geçiş dönemi" olarak adlandırılan durumla kaçınılmaz olarak karmaşık hale gelecektir. Günümüzde KGAÖ'yü "öz yeterli" ve kesinlikle istikrarlı bir kurum olarak kabul etmek için daha erkendir. Örgütün gelişimi, üye ülkelerin siyasi liderliğinin konumuna ve liderliklerin işbirliği gelişimindeki kişisel çıkarlarının derecesine bağlıdır. Bu veya diğer ülkedeki hakim olan siyasi görüşlerin değişmesi ile KGAÖ'ye karşı tutum dramatik biçimde değişebilir. Bu da devlet ve onun elitleri için herhangi bir trajik sonuç doğurmaz. Eskiden "Taşkent Antlaşması" olarak anılan KGAÖ, Avrasya'nın siyasi ve operasyonel alanının ayrılmaz ve olmazsa olmaz bir parçası değildir ve bu Örgüte katılımı olmaksızın devletin kalkınmasının imkânsız olduğunu söylemek oldukça yanlıştır.

Muhtemelen, yakın gelecekte KGAÖ'nün askeri gücü potansiyelinin tam olarak gerçekleştirilmesini ve geliştirilmesini beklemek oldukça zordur. Bu tür birliklerin prensipte ne kadar gerekli olduğu tartışılabilir, ancak bu anlaşmazlık oldukça teorik olacaktır: KGAÖ devletlerinin politik liderleri ya da bu ülkelerin elitleri böyle bir etkileşim düzeyine hazır değildir. Yakın gelecekte, KGAÖ devletleri arasındaki güç alanında işbirliği için kilit alanlar "tehdit yelpazesi" nin altında yer alacak. Bunlar, uyuşturucu da dâhil olmak üzere kaçakçılıkla mücadele, terörizm, lojistik koridorlarının güvenliğini sağlama, sınır ötesi suçlarla mücadele olacaktır.²⁷⁶ KGAÖ'nün tek bir kurum sistemi olarak bütünlüğünü bozmadan, tüm katılımcıların açık ve koşulsuz bir çıkarının bulunduğu bu konular, devlet liderlerinin daha yoğun siyasi kontrolü altında olacak ayrı bir idari "blok"un kurulması mantıklı görünebilir.

Bu koşullara dayanarak, KGAÖ'nün aşağıdaki gelişme alanları öncelikli olarak görülür: Birincisi, güvenliğin ana tehdidine odaklanmak. KGAÖ ülkelerinin çoğu (Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan) için tehditler Orta Asya ve çevresindeki istikrarsızlıktan kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak, Kafkasya'da başka sorunlar da vardır, ancak bu sorunlar katılımcıların çoğunun çıkarlarını etkilemiyor ve bunlar örgüt üyeleri tarafından bağımsız veya ikili bir şekilde çözülüyor. Yani KGAÖ'nün odak noktası öncelikle Orta Asya olmalıdır.

²⁷⁶ <http://www.stanradar.com/news/full/20789-buduschee-odkb-zhdad-li-revoljutsii.html> (20.03.2018)

İkincisi, kuruluşun ciddi bir siyasi bileşenin oluşturulması gerekir. Bugünlerde örgütün siyasi bileşeni cumhurbaşkanlarının düzenli toplantıları ve genel sekreter ve personelinin çalışmaları ile kısıtlıdır. Bu da yeterli değildir. Durumu analiz etmek ve gelişimini, operasyonel ve stratejik planlamasını tahmin etmek, üye devletlerin çabalarını koordine etmek ve operasyonel düzeyde yoğun bir insan teması ağını geliştirmek için çokuluslu ve entegre edilmiş bir yapıya sahip modern bir uluslararası siyasi organizasyona ihtiyaç vardır.

Üçüncü olarak, daha katı bir güç (operasyonel) bileşeni gereklidir. KGAÖ'nün kuvvet aracı Varşova Paketi'nin solgun ve anakronik bir kopyası değil, gerçek ve öngörülen tehditlere karşı yönlendirilmelidir. Kolektif Hızlı Dağıtım Gücü, KGAÖ'de önemli ve kullanışlı bir yeniliktir ancak şimdiye kadar gerçek uygulamalardan daha çok planlarda kalmıştır. Kolektif Hızlı Dağıtım Gücü isyan yanlısı terörist gruplarla savaşmak için tasarlanmış, ancak bu araç yeterli değildir. KGAÖ'nün isyanlar, etnik gruplar arası, toplumsal ve diğer iç çatışmaları önleme kapasitesine sahip olan toplu polis barışı koruma güçlerine ihtiyacı vardır.

Dördüncüsü, KGAÖ'nün katılımcı ülkelerde geniş siyasi ve uzman desteğine ihtiyacı vardır. Herhangi bir örgüt her bir devlette ulusal güvenliğin ve bölge güvenliğinin en önemli garantörü olarak algılanırsa, o örgütün geleceği vardır. Böyle bir sonuca ulaşmak, örgütün Genel Sekreteri ile düzenli bir röportaj yapmak değil, aynı zamanda özenli bir ortak politik çalışma gerektirir. Buna ek olarak, KGAÖ'nün analitik desteğe ve katılımcı ülkelerin hükümeti tarafından incelenmesine ihtiyacı vardır. Örgüt resmi değerlendirilmelerin yanısıra bağımsız uluslararası ve ulusal uzmanların değerlendirilmesine de ihtiyaç duyuyor.

Beşincisi, KGAÖ, küresel ve bölgesel düzeyde uluslararası güvenlik sistemine "entegre" edilmelidir. Kuruluşun ana bölgesel ortağı olan ŞİÖ ile olan ilişkisini dostça ve açıkça belirlemesi gerekir. Örneğin, bölgenin kalkınması ŞİÖ'nün, bölgenin güvenliği ise KGAÖ'nün ana görevidir. Başta NATO ve Birleşik Devletler olmak üzere bölgedeki diğer kuvvetlerle de etkileşim kurmak da önemlidir. Önde gelen bölgesel oyuncularla (Çin, Hindistan, Pakistan) ve KGAÖ'nün üyesi olmayan Türkmenistan'la da iyi ilişkiler kurmak gerekir. Buna ek olarak, İran'ın içindeki ve çevresinde durumu yakından izlemelidir.

KGAÖ dış dünyada Rus siyasi egemenliğinin bir aracı olarak, katılımcı diğer ülkeler için ise Rusya Federasyonu'nun silahlarını tercihli fiyatlarla edinme fırsatı olarak algılanıyor. Böyle bir algıyı değiştirmek gerekir. Orta Asya'daki durum oldukça ciddi görünmekte ve Rusya, Kırgızistan, Kazakistan ve diğer ülkelerin liderlerinin örgüte olan tutumlarını değiştirmeleri ve bölgedeki gerçek bir güvenlik aracı haline getirmeleri gerekmektedir.

Bölgede barış ve güvenliğin sağlanması açısından büyük önem taşıyan bir başka örgüt Şangay İşbirliği Örgütüdür (ŞİÖ). Bölgenin ülkeleri ve Kırgız Cumhuriyeti'yle ilişkili "Büyük" devletler ikili bir işbirliği-rekabet ortamındadır. Bu ülkelerin her biri, elbette, enerji kaynakları ve petrol ve doğal gaz boru hatları üzerinde ekonomik denetim kurmak istemektedir. Ve bu anlamda onlar rakiplerdir. Aynı zamanda, ABD, Avrupa Birliği, Rusya ve Çin, İslami terörist tehditlerle mücadele etmek ve ülkelerine yayılabilecek bölgedeki uyuşturucu kaçakçılığını durdurmak için eşit derecede ilgilenmektedirler. Bu doğrultuda onlar müttefiklerdir çünkü bütün ülkeler için Orta Asya bölgesinin siyasi ve askeri istikrarı yararlıdır.

ŞİÖ çerçevesindeki işbirliği Kırgız Cumhuriyeti'nin çok taraflı diplomasisinin önceliklerinden biridir ve bu örgüt çerçevesinde Kırgızistan terörizm, aşırılık ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi en acı sorunlarıyla mücadele etmektedir ve böylece ulusal çıkarlarını da karşılamaktadır.²⁷⁷

Ancak, ŞİÖ'nün faaliyetleri, ana üyelerinin amaç ve hedefleri konusunda farklı bir anlayışa sahip olduklarını göstermektedir. ŞİÖ'nün amacı, ABD'nin Orta Asya'da gösterdiği küreselleşmenin alternatifi olan entegrasyon olmalıdır. Ancak siyaset bilimci Muratbek İmanaliev raporunda belirttiği üzere ŞİÖ'nün görevleri entegrasyon projelerini içermemektedir.²⁷⁸ Aynı zamanda, Kırgızistan'ın dünya çevresinin kenar boşluklarında olmaması için ülke küresel projelere katılmalıdır. Dolayısıyla, bu örgütün faaliyetlerinde yeterli benzer çelişkilerin olduğu için zamanla Çin genelde ŞİÖ'ye olan ilgisini kaybedebilir ve bu organizasyon tamamen ortadan kalkabilir çünkü Moskova ile Pekin arasında, çeşitli kilit konular üzerinde ciddi çelişkiler doğabilir.

Başlangıçta ŞİÖ'nün BDT'nin güney sınırlarının ve özellikle Afganistan'ın güvenliğini güçlendirmek için KGAÖ'nün bir ortağı olabileceğine dair bir izlenim vardı. Fakat katılımcı ülkelerin askeri ve siyasi işbirliğini güçlendirme girişimleri esas olarak Moskova'dan gelmektedir.

Resmi Pekin, ŞİÖ'nün öncelikle Çin'in ekonomik çıkarlarını eski Sovyet sonrası bölgede teşvik etmeye yönelik bir araç olduğunu gösteriyor. Bu devletlerarası projedeki Orta Asya ülkelerinin rolü ve önemi oldukça resmi görünüyor. Çin'in Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ile aktif ekonomik temasları, resmi Pekin'in bölgedeki ticaret ve ekonomik ilişkilerini ikili formatta yürüttüğünü ortaya koyuyor. Çin'in yeni liderinin bölgedeki ülkelere yaptığı son

²⁷⁷ Kırgız Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın resmi web sitesi, <http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/95> (15.03.2018)

²⁷⁸ Muratbek İmanaliev, "Shos: Vozmozhnost Byt v Svyske s Rossiey i Kitaem", https://vesti.kg/index.php?option=com_k2&view=item&id=34853&Itemid=125 (15.03.2018)

ziyaretler da bunu tespit etmektedir. Çin liderinin Orta Asya'daki dış ekonomik önceliklerini Rusya ile ŞİÖ çerçevesinde birlikte koordine etme arzusu görünmemektedir.²⁷⁹

ŞİÖ, çeşitli bölgesel çatışmaları çözmekte barış muhafızı olarak hareket etmeye hazır olduğunu hala gösteremedi. Genel olarak, hala resmi ve bürokratik ŞİÖ faaliyetlerini gerçek ve yapıcı hale getirecek etkili bir mekanizma görünmüyor. Bununla birlikte, ŞİÖ'nün Gümrük Birliği ile nasıl etkileşime geçebileceği konusunda da hiçbir netlik yoktur.

ŞİÖ ile işbirliğinde, Kırgızistan öncelikle kendi ulusal çıkarları tarafından yönlendirilmelidir. Kırgızistan, ana stratejik ortaklarıyla çelişmeyecek bir konum almalıdır.

Bununla birlikte, bölgedeki güvenlik tehdidi oluşturan sorunlar (yasadışı göç, insan ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı gibi) yalnızca Kırgızistan ve Orta Asya ülkelerini etkilememektedir, aynı zamanda bu sorunlar tüm dünyaya yönelik bir tehdit oluşturmaktadır, çünkü uyuşturucu maddeler Rusya'ya, AB'ye, ABD'ye ve Kanada'ya da ulaşıyor ve böylece bölge dışındaki örgütleri işbirliğine çekiyor.

Buna iyi bir örnek Avrupa Birliğidir (AB). AB'nin Orta Asya'daki stratejisi, güvenlik tedbirleri, bölgenin istikrarı, insan haklarının korunması, hukukun üstünlüğü gibi temel konseptlere dayanmaktadır.²⁸⁰ Aynı zamanda, AB'nin çıkarları istikrarlı ve güvenilir ilişkiler gerektirir. Stratejik olarak, AB bölge subjeleri arasında etkili ilişkiler kurmayı ve Orta Asya'nın dünyanın diğer bölgeleriyle daha güçlü ilişkileri kurmasını amaçlamaktadır.

A. Akmatallieva'ya göre, AB'nin Orta Asya'daki faaliyetinin % 70'i, özellikle kırsal alanlarda eğitim ve yaşam standartlarını yükseltmek ve sosyal sektörün reformu yoluyla yoksulluğun azaltılmasıdır. İkinci stratejik yönü, etkili kamu idaresinin teşvik edilmesi, demokrasinin gelişimi ve kamu kurumlarının güçlendirilmesi, ekonomik reformun başlıca stratejik yönleri, yatırım, teknolojik rezervin oluşturulması ile beraber sivil toplumun oluşturulmasıdır.²⁸¹

AB'nin Kırgız Cumhuriyeti'ndeki eğitim sisteminin reformu alanında attığı gerçek adımlar göze çarpmaktadır. Yükseköğrenim alanındaki Tempus ve Erasmus programları yirmi yılı aşkın bir süredir Kırgızistan'da etkili faaliyet göstermektedir. Aynı zamanda Bişkek'te bulunan AGİT Akademisinin çalışmaları, Kırgızistan'daki eğitim sektörünün gelişmesi ve AB ile yakın işbirliğinin sağlanmasına katkıda bulunuyor.

²⁷⁹ <http://www.region.kg> (19.03.2018)

²⁸⁰ Yarik Ilyassov, Avrupa Birliği'nin Orta Asya'ya Yönelik Politikası ve Kazakistan, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, 2010, s. 3.

²⁸¹ Akmatallieva, a.g.e., s. 140.

Avrupa güvenlik politikasının Orta Asya ve Kırgızistan'a yayılması çoğunlukla AB ülkeleri tarafından finanse edilerek AGİT aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte, her zaman Kırgızistan ve diğer Orta Asya ülkelerinin menfaatleri ile uyumlu olmayan ve bazen bölgedeki politikasına ters düşen AGİT politikası, birçok soruyu gündeme getirmekte ve bölgedeki ulusal güvenliğin sağlanmasında öncü konuları sürdürme becerisine ilişkin eleştirel değerlendirmeleri ortaya çıkarmaktadır. Açıklanan hedefler ile gerçek faaliyet arasında bir çelişki vardır; başka bir deyişle, Kırgızistan'da yer alan tüm uluslararası örgütlerin çabalarını koordine etmek yerine, AGİT sadece kendisine anlaşılabilir bir politika yürütmektedir.

Bundan dolayı, bu Avrupa organizasyonunda reform yapılması gerekmektedir. Kırgızistan'da AGİT Misyonu çok sınırlı bir bütçeye sahiptir, bu nedenle ulusal ve bölgesel güvenliğin acil sorunlarını etkin bir şekilde çözecek konumda değildir. Politik ve adli sistemlerin sorunlarına odaklanarak, seçim süreçlerinin izlenmesi, AB demokrasi standartlarının Kırgızistan'da da uygulanması, tabii ki ülkedeki güvenlik ve istikrar süreçlerinin geliştirilmesine katkıda bulunur. Ancak, Kırgızistan'da siyasi ve ekonomik süreçler üzerinde çok fazla etkisi yoktur.

Özetlemek gerekirse, bölgedeki bütün ülkelerin ortaklaşa çözmesi gereken ve entegrasyonlarında sık görülen sorunları aşağıdaki gibidir; a) Rusya, Çin, Hindistan ve diğer ülkelerin güvenlik meselelerine daha aktif katılımı ile NATO'nun hakimiyetini azaltmak ve dünyadaki güç dengesini değiştirmek; b) Afganistan'daki durum yalnızca bölgede değil tüm dünyada barış ve istikrarı zayıflatmaktadır; c) Siyasi rejimlerin zayıflıkları, bölgeselcilik, yüksek seviyeli yolsuzluk, stratejik kalkınmanın belirsizliği vb.

Bununla birlikte, güvenlik alanındaki bölgesel işbirliğini pekiştirebilen kurumsal yapıların zayıflığı da önemli bir sorundur. Bazı Orta Asya ülkeleriyle sınırları olan Kafkasya'da aynı durum devletlerin güç dengeleri politikasıyla kendi güvenliğine yönelik tehditlerden kurtulmaya mecbur edilmesine yol açmaktadır.

3.2.2 Kırgız Cumhuriyeti'nin Ulusal Güvenlik ve Ülke Savunması için Öneriler

Günümüzde Kırgız Cumhuriyeti özellikle demokratik bir rejimin geliştirilmesi, siyasi istikrarın sağlanması, etkin bir ekonominin oluşturulması, komşu ülkelerle iyi ilişkilerin kurulması, ulusal güvenlik alanındaki çeşitli organizasyonlar ile işbirliği ve siyasi, ekonomik ve askeri istikrarın güçlendirilmesi gibi önemli sorunlarla karşı karşıyadır.

Yukarıdakilerin arasında, Kırgız Cumhuriyeti'nin temel görevi ülkenin dış ve iç siyasi istikrarını sağlamaktır. Bugüne dek Kırgız Cumhuriyeti, devlet yapılarının kurulması, yeni

mevzuatın oluşturulması, ulusal birliğin sağlanması ve serbest ekonomik faaliyet koşullarının oluşturulması konularında çeşitli faaliyetler yapmıştır.

Bununla birlikte, kabul edilen reformların tam olarak gerçekleştirilmemesi, demokratik reformların uygulanması için gerçek bir yasal tabanın bulunmaması, Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğini tehdit eden birtakım güçlü istikrarı bozucu faktörlere yol açmıştır. Bunlar; İslami canlanma eğilimleri, aşırılık yanlısı örgütlerin ortaya çıkışı ve onların faaliyetleri, özelleştirme, dil politikası ve personel politikasındaki çarpıklıklardan memnun olmayan protesto grupları ve bölgesel etnik gruplardır.²⁸²

Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğinin güçlendirilmesi iki aşamalı olarak yapılmalıdır. Birincisi ulusal düzeyde, ikincisi uluslararası kuruluşlar ve uluslararası toplum ile işbirliği bağlamında uluslararası düzeyde. Sorunların çözülmesi ve ulusal güvenliğin ulusal düzeyde sağlanması için şu tarz öneriler ve yollar öngörülmektedir: askeri gelişme alanında tavsiyeler geliştirecek, askeri-politik durumu izleyecek ve tahmin edecek bir hükümet organını oluşturmak, askeri alternatif hizmet biçimlerini sisteme getirmek. Aynı zamanda, toplanacak fonların doğrudan doğruya silahlı kuvvetlerin bakımına harcanması gerekir. Vergilendirilebilir gelirleri gizleme sorumluluğunu arttırmak ve aynı zamanda makul oranlardaki vergi ve tarifeleri oluşturmak, ekonomik suçlarla mücadele eden ilgili bölümleri gerekli teknik araçlarla sağlamak, yabancı yatırımların ve kredilerin doğru kullanımı için tüm kredi kuruluşları zorunlu olarak Jogorku Kenesh'e raporlama şartı ile açık ihale düzenlemek gerekmektedir. Özel girişimciliği gerçek anlamda hükümet tarafından korunmasını sağlamak da önemlidir. Bunlara ek olarak Kırgızistan'ın dış borçlarını ödeyebilmek için küçük ve orta ölçekli işletmelerin fırsatlarını kullanmak da gerekir. Dini aşırılık fikirlerine karşı koymak için halk arasında geniş bir eğitim çalışması başlatmak, özellikle aşırılık yanlısı örgütlerin faaliyet gösterdiği bölgelerde aşırılık yanlısı olmayan gençlik gruplarının oluşturulmasını teşvik etmek, hükümet ve sivil toplum kuruluşları arasındaki çabaların koordinasyonunu gerektiren terörizm ve aşırıcılık eylemleri ile mücadeleyi ulusal bir mesele olarak kabul etmek gerekmektedir. Kırgızistan topraklarında bulunan rezervler ve hidroelektrik santrallerindeki radyoaktif atıkların ve barajların istikrarının bütünlüğünü sağlamak için bir proje geliştirmek, olası doğal ve teknolojik felaketler hakkında halkın teknik uyarı sistemini yeniden kurmak, çevre koruma alanında ulusal ve uluslararası yasal işlemleri geliştirmek, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede mevcut modeli değerlendirmek ve yeni bir model geliştirmede yaklaşım metodolojilerini belirlemek, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele için öncelikli alanların ve programların belirlenmesi, Orta

²⁸² Kırgız Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kırgız Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012.

Asya ülkeleri için bölgesel su stratejisinin geliştirilmesini sağlayan mevcut uluslararası projelerle yakın işbirliği içinde Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Su Stratejisini geliştirmek gibi öneriler sunulabilmektedir.

Bugüne kadar Kırgızistan'da ulusal güvenlik ayrı bir dal olarak konumlandırılmış ve güvenlik güçlerinin faaliyetleri çerçevesinde kapalı tutulmuştur. Önümüzdeki beş yıl içinde ülkenin ulusal güvenlik sistemini kurmak için ve uzun vadede kademeli olarak güvenlik sorunların çözülmesi için aşağıdaki temel görevlerin yerine getirilmesi gerekmektedir: uluslararası arenada Kırgız Cumhuriyeti'nin iç ve dış tehditlere karşı korunmasını sağlamak ve ulusal çıkarları korumak; toprak bütünlüğünün sağlanması ve devlet sınırlarının güvenliğinin sağlanması; Anayasal düzenin korunması; milliyetçiliğe karşı tepkiler ve etnik hoşgörüsüzlüğü azaltmak, cumhuriyet nüfusunun genel vatandaş kimliğini güçlendirmek.²⁸³

Kırgız Cumhuriyeti, diğer birçok devletler gibi, dünya toplumundan ayrı olarak yaşamını sürdüremez. Bugünlerde Kırgızistan çeşitli alanlarda ve en önemlisi güvenlik alanında pek çok bölgesel ve uluslararası organizasyonla yakın işbirliği içindedir.

Kırgızistan'ın uluslararası örgütlerle olan işbirliğinin kazandırdığı yirmi yılı aşkın bir süreyi alan analizler, güvenlik alanında karşılıklı etkileşimin öncelikli alanlarını göstermektedir. Bunlara örnek olarak: Askeri-politik işbirliği; uluslararası terörizm, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, yasadışı göç ve insan kaçakçılığıyla mücadele. Kültürel ve insani işbirliği; Erasmus, Mevlana, DAAD, Soros-Kırgızistan, Fulbright, OSCE Academy vb. eğitim projeleri, stajlar ve dil kursları (yumuşak güç stratejisi olarak adlandırılmaktadır). Sosyo-ekonomik işbirliği; altyapının geliştirilmesinde teknik yardım, yatırımın sağlanması, ticaret bağlantılarının yaygınlaştırılması, yakıt ve enerji kaynaklarının karşılıklı yararlı kullanımı.

Kırgızistan'ın havacılık güvenliği, su kullanımı, radyasyon kontrolü ve bir dizi diğer güvenlik konularında çeşitli örgütler ve devletler ile daha etkili işbirliği geliştirmesi gerekmektedir.

Bu alanlarda güvenlik ilişkileri kurmak ve geliştirmek için ilk adımlar atılmaktadır. Yakın gelecekte, ulusal güvenliğin sağlanması için uluslararası kuruluşlarla işbirliği alanında Kırgızistan'ın yapması gerekenleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Küresel, uluslararası, bölgesel ve ulusal güvenliğin kapsamlı bir kavramının geliştirilmesi, yani tüm uluslararası topluluğun karakteristik ortak kilit güvenlik sorunlarının tanımlanması. Ulusal güvenlik için olası riskleri ve tehditleri önlemek ve öngörebilmek için programların geliştirilmesi. İnsan güvenliğine

²⁸³ Kırgız Cumhuriyeti'nin 2018 – 2014 yılları için Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi, 26 Aralık 2017.

yönelik entegre bir yaklaşımın geliştirilmesi. Orta Asya ve Kırgızistan'da olası olayların meydana gelmesi ihtimaline karşı ders çıkarmak amacıyla, dünyada ve özellikle Arap ülkeleri ve Kuzey Afrika'daki olayların sürekli izlenmesi. Ulusal ve uluslararası güvenlik konuları üzerine hükümet ve halk arasında bir diyalogun geliştirilmesi.

Bu nedenle Kırgızistan da dâhil olmak üzere, Orta Asya için en iyisi, onun özgüllüğünü ve dünyadaki güç dengelerini dikkate alarak, güvenlik sisteminin çok boyutlu ve çok seviyeli bir model olmasıdır. Farklı güvenlik seviyelerine (bölgesel, küresel) tekabül ettiği bölgedeki güvenlik sistemi belki de Orta Asya için en etkili olanıdır. Böyle bir sistemin oluşturulması, hâlihazırda var olan uluslararası örgütler kapsamında Orta Asya devletlerinin güvenlik ile ilişkili birçok sorunu başarıyla çözebilmesine destek olacaktır.

Örneğin, KGAÖ ve Toplu Hızlı Dağıtım Güçleri çerçevesinde Orta Asya devletleri askeri teknik işbirliği yapabilirler: askeri reformlar alanında ortak askeri tatbikatlar yapmak, hava savunma sistemleri oluşturmak, bölgenin sınırlarının tam korunmasını sağlamak ve toprak bütünlüğünü sağlamak gibi. ŞİÖ çerçevesinde, terörle mücadele, dini aşırılık, uyuşturucu kaçakçılığı ve yasadışı göç konuları etkili bir şekilde ele alınabilir. Buna ek olarak, ulaşım iletişimlerinin geliştirilmesi yoluyla bölgenin ulaşım izolasyonunun üstesinden gelmek için işbirliği geliştirilebilir. Aralarındaki işbirliği, bölgenin genel güvenliğinin güçlendirilmesi ile yanı sıra onlarla eşit derecede alakalı geleneksel olmayan güvenlik tehditlerine karşı mücadelede karşılaşılan zorlukları da olumlu şekilde etkiler.

Küresel düzey ise ortaya çıkan güvenlik alanını küresel süreçlere dâhil etme sorununu çözmeye ve küresel sorunların çözümünde olası izolasyonunu önlemeye olanak tanır. Böyle bir sistem, güvenlikle ilgili konuların etkin bir şekilde ele alınmasını ve çeşitli kuruluşların bölgede yapıcı bir işbirliği yapmasını sağlayabilir. Aynı zamanda, bölgeler arası entegrasyon, bölgesel güvenlik sisteminin modernizasyonu için özgün bir anahtar haline gelmelidir. Bu da, bölgenin tek bir bütün haline gelmesine ve güvenlik alanındaki iç ve dış tehditlere daha başarılı bir şekilde karşı durabilmesine izin verecektir.

Bölgenin gelişiminde belirleyici faktörlerden biri küreselleşme faktörüdür ve bölgenin temel amacı küreselleşmenin olumsuz sonuçlarının üstesinden gelebilmek için yeni bir küresel gelişim kavramının unsurlarını doğru bir şekilde kullanmaktır.²⁸⁴ Bölgede yaşanan sorunlara bütünsel bir yaklaşımla uzun vadeli istikrar ve ekonomik refah ikliminin yaratılmasını olumlu yönde etkileyen devlet liderlerine bu konuda önemli bir rol verilmektedir. Aynı zamanda

²⁸⁴ Enayatollah Yazdani, "Globalization and the Role of Islam in the post-Soviet Central Asia", *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, Vol. 8, No. 2, 2009, s. 53 – 54.

bölgedeki devletlerin girişimleri yoksullukla ve toplumsal istikrarsızlıkla mücadele, ekolojik dengeyi ve bölgenin doğal potansiyelini koruma gibi bölgenin kalkınmasının öncelikli sorunlarını çözmeye yardımcı olmalıdır. Ortaklık ve karşılıklı gelişme stratejisine dayanan bir politika, bölge ülkelerinin ve Kırgızistan'ın ortak çabalarla oluşturulan küresel güvenlik alanına eşit bir üye olarak katılımsını sağlayacaktır.

Kırgızistan'ın Avrasya'daki merkezi konumu bölgeler arası işbirliğinin istikrarlı bir şekilde büyümesi ve genişlemesi için güçlü bir faktör olabilir ve bu faktörü kullanarak Kırgızistan'ın uluslararası ekonomiye entegrasyon sorunlarını çözmesi gerekmektedir. Bölgenin avantajlı coğrafi konumu ve hammaddelerinin kullanılması ulaşım iletişiminin yetersiz gelişmesi, çözülmemiş ham madde, mal ve hizmet taşımacılığı sorunları ile engellenmektedir. Orta Asya'da ulaşım iletişiminin güçlendirilmesi bölgenin orta ve uzun vadeli gelişmesini çok önemli bir ölçüde etkilemektedir. Bu süreç belirgin bir jeopolitik boyuta sahiptir ve yeni bir bölgesel ve uluslararası güvenlik sisteminin oluşturulmasıyla yakından ilişkilidir.

Özetle, Kırgızistan'ın kişisel, kamusal ve devlet güvenliğinin ana garantörü, ülkede barış ve istikrarı sağlayan ana aktör ve ulusal çıkarların savunucusu, uluslararası örgütler ve sivil toplumlar ile yakın işbirliği içinde siyasal, ekonomik ve sosyal reformların başlatıcısı olduğunu söylemek mümkündür. Kırgız Cumhuriyeti'nin, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde güvenliğini sağlamak açısından güçlü bir platform yaratabilmek için halen çok şey yapması gerekmektedir. Bugünlerde Kırgızistan aktif bir şekilde iç reformları yapmaktadır ve güvenlik alanında diğer devletler ve uluslararası örgütlerle işbirliğini güçlendirmektedir. Bu da, hem ülkedeki ulusal güvenlik durumunu hem de tüm bölgenin bütününe olumlu bir şekilde etkilemektedir.

SONUÇ

SSCB'nin çöküşünden sonra, Kırgız Cumhuriyeti de dâhil olmak üzere bağımsızlığını yeni elde eden ülkeler ulusal güvenliğin karmaşık sorunlarını bağımsız olarak tek başına çözmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde Kırgızistan yalnızca uluslararası toplumun bir üyesi değil, aynı zamanda küresel ve bölgesel güvenlik konularındaki uluslararası işbirliğinin bir subjekti olmuştur. Sonuç olarak çeşitli iç ve dış koşulların etkisi altında Kırgızistan'ın, tüm bölgesel ve büyük dünya güçleri ile çok vektörlü bir uluslararası işbirliği politikası oluşturulmuştur.

Kırgız Cumhuriyeti'nin tarihsel gelişiminin yeni bir aşamasında karşılaştığı çok sayıdaki sorunun bulunması, bölgesel güvenliğin sağlanmasını çok önemli bir konu haline getirmiştir. Bugün Kırgızistan için muhtemel tehditler öncelikle sosyo-ekonomik ve politik alanlarda yer almaktadır ve aşağıdaki nedenler ile ilgilidir: Büyük oranlara ulaşmış olan Kırgızistan'ın dış borcu (31 Aralık 2017 itibarıyla 4,5 milyar dolar). Kredilerin ve yabancı yatırımların verimsiz bazen de yasa dışı kullanılması. Ekonomik durumun kötüleşmesi, derinleşen toplumsal kutuplaşma, nüfusun yaşam standardındaki düşüş ve bunların siyasi istikrarsızlaşmaya ve yerli olmayan halklar arasında göç duygularının büyümesine yol açması. Toplumda yüksek sosyal gerilim, örgütlü suç ve yolsuzluğun büyümesi ile nüfusun hoşnutsuzluğu. Ekonomik güvenliğe yönelik tehditlerin büyümesi, etkili bir yasal çerçevenin bulunmaması, yatırım koruma, yargı sistemi ve tarafların hakları ve yükümlülükleri alanındaki yetersiz mevzuat vb. Kırgızistan'ın yukarıda yer alan sorunları doğrudan ülke güvenliğini tehdit edebilen unsurlardır.

Buna ek olarak, Kırgız Cumhuriyeti'nin güney bölgesinde toplumsal gerginliğin arttığı görülmektedir. Bunun da nedeni; bölgedeki işsizlik oranının yüksek olması, yüksek doğum oranı, etnik çatışmalar ve uyuşturucu ticaretinin artmasıdır. Bu bağlamda İslamcı hareketler yerel halkın devletin uyguladığı sosyal politikadan kaynaklanan hoşnutsuzluğu kullanarak İslami köktencilikçi yoğunlaştırmakta ve bölgedeki etkisini gittikçe güçlendirmeye ve genişletmeye devam etmektedir.

Ekonominin zayıflığı, ülkedeki siyasi durumun istikrarsızlığı, uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm ve aşırılık yanlısı tehditler, insan ve silah ticareti, organize suç, ekolojik sorunlar, gölge ekonomisi ve bunun gibi ülkedeki diğer pek çok sorun Kırgızistan'ın bölgesel, uluslararası ve küresel düzeyde güvenlik alanındaki önceliklerini yeniden gözden geçirmeye zorlamıştır.

Bu tehditler arasında, uyuşturucu kaçakçılığı sorununa özel dikkat gösterilmelidir: Kırgız Cumhuriyeti aracılığıyla uyuşturucu, Pakistan ve Afganistan'dan Rusya'ya (ve Kırgızistan'a) ve oradan da Avrupa'ya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne geçmektedir. Bu konudaki gerilim,

büyük ölçüde Kırgızistan'ın Asya-Pasifik bölgesindeki uyuşturucu üreten ülkelere olan yakınlığından ortaya çıkmaktadır. Bu devlette yurt içi suç grupları tarafından uyuşturucu satış ve tüketiminin yayılması gerçeği gündemde olan önemli bir sorun haline gelmektedir. Bunun sonucunda HIV enfeksiyonlarının yayılması tehdidi, AIDS, hepatit ve diğer hastalıklar da enjeksiyon yoluyla uyuşturucu kullanımı ile bağlantılıdır.

Orta Asya bölgesinde Hidroelektrik kaynaklarla ilgili artan çelişkiler bölgesel güvenliğin sağlanmasını daha da zorlaştırmıştır. Kırgızistan ve Tacikistan, bölgenin tüm hidroelektrik kaynaklarının% 90'ını oluşturan Orta Asya ülkeleridir ve bu alandaki tartışmalı konular bulunması komşu ülkeler arasındaki ilişkilerde daha fazla gerilim yaratmaktadır. Bu da ülke ve bölgedeki güvenlik ve istikrarı olumsuz etkilemektedir. Su ve toprak eksikliğinden kaynaklanan potansiyel çatışmalar etnik ve devletlerarası çatışmaya dönüşebilir.

Dünyanın büyük güçlerinin ve bölgesel güç merkezlerinin rekabeti bölgesel güvenliği negatif bir şekilde etkilemekte, mevcut devletlerarası ve etnik çatışmaları, dinler arası çatışmaları ve Orta Asya ve Kırgızistan'daki ayrılıkçı hareketleri yeniden canlandırmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğine, egemenliğine, toprak bütünlüğüne ve sınırların dokunulmazlığına yönelik askeri, politik, ekonomik, sosyal, çevresel, etno-demografik, siber ve bunun gibi ciddi tehditler bulunmaktadır.

Cumhuriyetin elverişsiz jeostratejik konumu ve düşük askeri kapasitesi ülkeyi dış tehditlere karşı savunmasız kılmaktadır, bu nedenle, iki taraflı veya çok taraflı olarak güçlü bir askeri güçle bir savunma ittifakına girmeden Kırgızistan kendi güvenliğini sağlayamamaktadır. Tarihsel ve jeopolitik olarak, Rusya Federasyonu Kırgızistan için böyle bir güç olmuştur.

Modern Kırgızistan'ın iç ve dış güvenliğine yönelik bu kadar büyük tehdit listesinin bulunması, devletin ve onun temsilcilerinin çeşitli bölgesel ve uluslararası organizasyonlara katılımı ile ulusal güvenliğin sağlanması alanındaki işbirliğine ilişkin kapsamlı bir çalışmanın gerekliliğini göstermektedir.

SSCB'nin dağılması ile 90'lı yıllarda başlayan dönemde Kırgızistan'la bölge ülkeleri ve uluslararası örgütler arasındaki güvenlik alanında işbirliği oldukça geliştirilmiştir. Bu dönem, uzun vadeli tehditlerin tanımlanmasını, bunların belirli bir zamanda etkisiz hale getirilme yollarının, potansiyel müttefiklerin ve etkileşim mekanizmalarının belirlenmesini içermektedir. Sonuç olarak, Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal, bölgesel ve uluslararası güvenliğine yönelik mevcut zorlukların aşılması, tehditlerin en aza indirilmesi ve ortadan kaldırılmasının sadece

uluslararası bölgesel (BDT, ŞİÖ, KGAÖ, AET vb.) ve küresel (BM/UNDP, AB, AGİT vb.) işbirliği ile mümkün olduğu anlaşılmıştır.

Bölgede güvenlik tehdidi oluşturan sorunlar (yasadışı göç, insan ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı gibi) yalnızca Kırgızistan ve Orta Asya ülkelerini etkilememektedir, aynı zamanda bu sorunlar tüm dünyaya yönelik bir tehdit oluşturmaktadır, çünkü uyuşturucu maddeler Rusya'ya, AB'ye, ABD'ye ve Kanada'ya da ulaşmakta ve böylece bölge dışındaki örgütleri işbirliğine sevk etmektedir.

Böylece, Orta Asya bölgesinde hem doğrudan hem de dolaylı çıkarılara sahip olan Batı ülkeleri ile Kırgız Cumhuriyeti'nin işbirliği konusu pratik bir araştırma ilgisi kazanmıştır.

Bu bağlamda, Kırgızistan'ın BM ile işbirliğine özel dikkat gösterilmelidir. Kırgızistan'ın 1992'de BM'ye üye olması cumhuriyete ulusal çıkarlarını sağlamak için yeni imkânlar sunmuş ve uluslararası arenada Kırgızistan'ın rolünün ve itibarının belli bir oranda artmasına sebep olmuştur. Kırgızistan, kendisinin sadece eşit bir ortak olduğunu iddia etmekle kalmayıp, aynı zamanda bu uluslararası yapıda da aktif bir katılımcı rolünü alabilmiştir. Kırgızistan'ın BM'ye üye olmasının ilk günlerinden bu yana, bu örgüt cumhuriyet için mali ve teknik yardım kaynağı, tecrübe edinme merkezi, Kırgızistan'ın girişimlerini teşvik edeceği, ulusal çıkarları koruyabileceği, kendi görevlerini gerçekleştirebileceği ve kamusal yaşamın en farklı alanlarında sorunları çözeceği bir siyasi alan, uluslararası düzenleyici ve yasal çerçevenin kaynağı, yabancı yatırımcıların ilgisini çekmek için bir platform olmuştur. Kırgızistan Hükümeti ile siyasi, ekonomik, sosyal ve bilim, eğitim, kültür alanlarında aktif olarak işbirliği yapan BM'nin programları, misyonları ve özel projeler de ülke için büyük bir önem taşımaktadır. Gelecekte, Kırgızistan'ın Birleşmiş Milletler ile olan işbirliğinin, BM çerçevesi içindeki diğer ülkelerle olan ilişkilerinin gelişimini etkilemesi ve aynı zamanda Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal güvenlik alanında karşılaştığı önemli sorunların çözümüne katkıda bulunması beklenmektedir. Kırgızistan, uluslararası terörizme, uyuşturucu kaçakçılığına, kitle imha silahlarının çoğalmasına, çevresel risklere ve bir dizi başka tehditlere karşı Birleşmiş Milletler'in himayesinde etkili bir sistem kurma çabası içindedir.

Başta Kırgızistan olmak üzere Orta Asya devletleri ulusal hükümetlerinin uluslararası güvenlik kurumlarıyla ortaklığının geliştirilmesindeki önemli bir adım da AGİT ile işbirliği olmuştur. 2001'den itibaren AGİT güvenlik, ekonomi, çevre, insan hakları ve Orta Asya'da demokratik reformların uygulanması gibi öncelikleri içeren daha net bir program geliştirmiştir. AGİT'in bugüne kadar sürmekte olan başarılı faaliyetleri, Avrupa Birliği ve Orta Asya arasındaki işbirliğinin kurumsal çerçevesinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Günümüzde

Kırgızistan ile AGİT ve onun organları ve kurumları arasında dinamik bir işbirliği kurulmuştur. AGİT'in tavsiyeleri, danışmanlık ve uzman desteği, ülkedeki siyasi, yasal ve demokratik reformların desteklenmesi gibi birçok alanda uygulanmaktadır. Cumhuriyette etnikler arası uyumu korumak için AGİT Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği ile de aktif işbirliği sürdürülmektedir. AGİT ayrıca, ülkenin parlamentarizminin gelişmesine, ulus ötesi tehditlerle mücadelede, çevresel ve ekonomik sorunların çözümünde, içişleri organlarının ve ülkenin yaşamının diğer alanlarındaki reformlarındada katkıda bulunmaktadır. Tüm bunlar, hem Kırgız Cumhuriyeti'nin iç güvenliği hem de bölgesel ve uluslararası istikrara yönelik tehditlerin üstesinden gelme konularında AGİT ile Kırgızistan arasındaki işbirliğinin daha da geliştirilmesi ve derinleştirilmesini öngörmektedir.

1994'ten beri Kırgızistan ve NATO arasındaki işbirliği önemli ölçüde genişlemiştir. Dünyadaki son değişikliklere ve uluslararası terörizme karşı ortaya çıkan mücadeleye bağlı olarak, Orta Asya bölgesi tüm dünya topluluğunun ilgisini çekmeye başlamıştır. Bunun da sonucu olarak, Kırgızistan ve NATO arasındaki ilişkilerde Avrupa-Atlantik Ortaklığı Konseyi (EAPC) ve Barış İçin Ortaklık (PfP) programı çerçevesinde önemli gelişmeler gerçekleştirilmiştir. Barış İçin Ortaklık programı; barışı koruma, sivilleri arama ve kurtarma operasyonları, insani yardım, acil durumlarda faaliyetlerin planlanması ve gerçekleştirilmesi, çevre koruma, bilim geliştirme ve askeri-sivil ilişkileri düzenleme gibi Kırgızistan için önemli alanların geliştirilmesinde önemli bir potansiyele sahiptir. Bu işbirliğinden çeşitli alanlarda alınan faydalar ile bağlantılı olarak, Kırgızistan hükümeti NATO ülkeleri ile askeri ilişkilerin yaygınlaştırılmasını kolaylaştıracak tüm fırsatları değerlendirmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte, Kırgızistan'ın NATO ile olan bu yakın ilişkileri, hem ülke içinde hem de özellikle yurtdışında şiddetli eleştirilere neden olmaktadır. Bunun da temel nedeni, hem Kırgızistan Cumhuriyeti'nde hem de Orta Asya Bölgesi'nde ABD etkisinin güçlendirilmesi ile ilgili endişelerdir. Bu durum bölgenin ana aktörleri olan Rusya ve Çin'in çıkarlarıyla çelişmektedir. Şu anda, Kırgız hükümeti iki kamp arasında başarılı bir şekilde manevra yapmayı başarmaktadır, ancak ülkenin Rusya Federasyonu'na olan bariz bağımlılığı göz önüne alındığında, bu durum Kırgız-Rus ilişkilerinin bozulmasına ve Kırgız Cumhuriyeti üzerindeki Rus baskısının artmasına yol açabilir.

Batı yönüyle işbirliğinin geliştirilmesi ile birlikte, son zamanlarda bölgede önemli etkisi olan Rusya Federasyonu ve Çin, buna ek olarak BDT, ŞİÖ, AGİT gibi bölgedeki güç merkezleri ile aktif katılım yoluyla Kırgızistan'da bölgesel güvenlik alanında daha güvenilir ve öngörülebilir bir politika oluşturma eğilimi izlenmektedir.

Kırgız Cumhuriyeti, Şanghay Beşlisi (Kazakistan, Çin, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan) temelinde ortaya çıkan Şangay İşbirliği Örgütü'nün kurucu üyelerinden biridir. ŞİÖ, karşılıklı güvenliği, dostluk ve iyi komşuluğu, bölge devletlerinin çok taraflı işbirliğini güçlendirmek için önemli ve etkili bir mekanizmadır. Kırgız Cumhuriyeti'nin ŞİÖ'nün faaliyetlerine katılımı, ülkenin ulusal çıkarlarını karşılamakta, Kırgızistan'ın uluslararası terörizm, dinsel aşırılık, yasa dışı uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, yasadışı göçe karşı mücadelesinde destek sağlamakta ve bölge genelinde güvenlik ve istikrarın sağlanması için gerekli bir şart olan yasa dışı göç tehdidine aktif bir şekilde karşı çıkmasına ve ayrıca ülkenin toprak bütünlüğünün ve bağımsızlığının korunmasına katkıda bulunmaktadır. Buna ek olarak, ŞİÖ çerçevesinde Kırgızistan, ortak ekonomik projelere katılarak kendi ekonomisini geliştirmek için iyi bir fırsat bulmuştur.

Ancak, Kırgızistan'ın NATO ile olan işbirliğinin bazı yönlerinin ŞİÖ çerçevesindeki anlaşmanın temeline aykırı olduğuna dikkat çekmek gerekir. Üstelik Kırgızistan'ın NATO'ya bu kadar yakın olması, ŞİÖ'nün gayri resmi olarak Batı karşıtı yönelimini engellemekte, sözde "Şangay Ruhu"nu zedelemekte ve özellikle Çin ve Rusya başta olmak üzere örgütün diğer üyelerinin Kırgızistan'a olan güvenini sorgulatmaktadır. Bu durumu çözebilmek ve süper güçlerin kendi toprakları üzerinde çıkar çatışmasından kaçınmak için Kırgızistan'ın, bölgedeki diğer önemli aktörler ile olan işbirliğinin önceliklerini açıkça belirlemesi gerekmektedir.

Kırgızistan'ın dış politikasında Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün faaliyetleri de önemli yere sahiptir ve Kırgız Cumhuriyeti bu alandaki entegrasyon süreçlerinin derinleşmesini desteklemektedir. Aynı zamanda, askeri-politik ve askeri-teknik entegrasyon alanındaki işbirliği ulusal çıkarların sağlanması açısından Kırgızistan için özel bir öneme sahiptir; çünkü bu iş birliği uluslararası terörizm, dini aşırılık, yasadışı uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, yasadışı göçün olumsuz tezahürlerine karşı çıkmasına katkıda bulunmaktadır ve sonuç olarak ülkenin güvenlik ve istikrarını, toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını korumaktadır. Ancak KGAÖ'nün Orta Asya bölgesinde ortak bir güvenlik sistemi kurmaya çalışmasına rağmen, halen bir dizi sorun ile karşı karşıyadır ve bu görevini etkili bir şekilde yerine getirememektedir. Bunun da temel nedeni, KGAÖ her şeyden önce bir siyasi örgüttür ve bundan sonra güvenliğin askeri açısından sorumlu olan bir yapıdır.

Kırgız Cumhuriyeti'nin BDT ile işbirliğine gelince, BDT formatında oluşturulan yürütme yapılarının, genel bir sağlam güvenlik sistemi oluşturma görevini tam olarak yerine getiremediğini söylemek mümkündür. Bunun temel nedeni, BDT üyesi devletlerin dış politika vektörünün ve ulusal ve bölgesel güvenlik için potansiyel tehditleri değerlendirmeye yönelik

yaklaşımların farklılığıdır. BDT Savunma Bakanları Konseyi toplantıları düzenli olarak yapılsa da artık fayda sağlamaktan çok giderek ritüel haline gelmektedir. Bunların sağladıkları tek fayda olarak ancak Topluluk çerçevesinde var olan sorunların, anlaşmazlıkların ve sürtüşmelerin gündeme getirilmesi kabul edilebilmektedir.

Özetle, Kırgızistan'ın farklı seviyelerde kendi güvenlik sisteminin geliştirilmesinde başarıları olduğunu belirtmek mümkündür. Bağımsızlığını elde etmesinden bu yana Kırgızistan çeşitli uluslararası aktörleri içeren iç, bölgesel ve uluslararası güvenliğin çeşitli konularında işbirliği için etkili mekanizmalar kurmayı başarmıştır. Bu süreçte, bu konularda deneyimli olan Birleşmiş Milletler ve AGİT gibi örgütlerle işbirliğinin etkili olduğu belirtilmelidir. Kırgız Cumhuriyeti'nin büyük bir potansiyele sahip olan bu örgütlerle işbirliği aktif bir şekilde gelişmeye devam etmektedir.

Bununla beraber Kırgız Cumhuriyeti'nin güvenlik alanında bölgesel örgütlerle olan işbirliği Kırgızistan için oldukça önemlidir. Son zamanlarda, ŞİÖ, KGAÖ ve BDT gibi kuruluşlarla Kırgız Cumhuriyeti arasında etkili bir temas söz konusudur. Ancak, bu örgütlere üye olan devletlerin izlediği politikada ciddi farklılıkların olması ve güçlü bir yasal tabanın bulunmaması örgütlerin verimli çalışmasını engellemektedir. Bu bağlamda, belki de tek olumlu istisna ŞİÖ'dür.

Kırgızistan sık sık, bölgedeki rolünü güçlendirmeye çalışan Rusya, Çin ve ABD gibi büyük uluslararası aktörlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda, Kırgızistan'ın büyük bir çelişkiden ve güçlü ortaklarının çıkar çatışması durumlarından kaçınarak, manevra politikasının başarısına dikkat çekmek gerekir. Ancak, Kırgızistan'ın bu politikayı uzun süre devam ettirmesi çok zordur; er ya da geç, Kırgızistanbaskı altında bu güçler arasında acı verici bir tercih yapmak zorunda kalabilir.

Özetle, Kırgızistan'ın kişisel, kamusal ve devlet güvenliğinin ana garantörü, ülkede barış ve istikrarı sağlayan ana aktör ve ulusal çıkarların savunucusu, uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları ile yakın işbirliği içinde siyasal, ekonomik ve sosyal reformların başlatıcısı olduğunu söylemek mümkündür. Kırgız Cumhuriyeti'nin, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde güvenliğini sağlamak açısından güçlü bir platform yaratabilmesi için halen çok şey yapması gerekmektedir. Bugünlerde Kırgızistan aktif bir şekilde iç reformlar yapmaktadır ve güvenlik alanında diğer devletler ve uluslararası örgütlerle işbirliğini güçlendirmektedir. Bu da, hem ülkedeki ulusal güvenlik durumunu hem de tüm bölgenin bütünü olumlu bir şekilde etkilemektedir.

KAYNAKÇA

- ABDYLAEV M., “O Konceptii Nacionalnoy Bezopasnosti”, <http://old.kabar.kg/society/full/35376>
- AĞIR B., “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı 22, 2015.
- AGREEMENT on Foundation of Eurasian Economic Community (EAEC), Article 3.
- AKMATALIEVA A.M., Transatlanticheskoye Partnerstvo v Obespechenii Bezopasnosti v Centralnoy Azii, Bishkek, 2011.
- AKYÜZ Bilal, “Türkiye’de İç Güvenlik Algısının Değiştirilmesi: İç Güvenlik Teşkilatı’na Yönelik Yeni Yapılanma Modeli”, Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt 14, Sayı 65-87, Mayıs 2015.
- ALESHIN Y. N., Natsionalnaya Bezopasnost’ Novykh Nezavisimyyh Gosudarstv, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bishkek, Kırgız-Rus Slavyan Üniversitesi, 2010.
- ALLISON Roy, “Peacekeeping in the Soviet Successor States”, İnstitute for Security Studies, November 1994, <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp018e.pdf>
- ARUNOVA Maryam, “Rossiya i Gosudarstva Centralnoy Azii: Sotrudnichestvo v Sfere Besopasnosti”, https://www.ca-c.org/journal/2001/journal_rus/cac-02/06.arunru.shtml
- AT Tarık, “Çevre ve Güvenlik İlişkisi Bağlamında Çevresel Güvenlik Kavramı”, Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 1-2, 2015.
- ATKIN Hasan, “Jeopolitikten Jeoekonomiye: Ekonomik Güvenliğin Yükselişi”, 2017. <https://vergidosyasi.com/2017/01/15/jeopolitikten-jeoekonomiye-ekonomik-guvenligin-yukselisi/>
- AVRASYA Ekonomi Topluluğu Üye Devletlerinin Sınır Politikasının Temelleri, 13 Mayıs 2002 tarihli ve 55 sayılı EurAsEC Eyaletlerarası Konsey Kararı ile kabul edilen, Madde 1.
- AVRASYA Ekonomi Topluluğu'nun Eyaletlerarası Konseyi Kararı, № 181, Madde 1, 18 Haziran 2004, Astana.
- BAĞIMSIZ Devletler Topluluğu Şartı, Minsk, 22 Ocak 1993, Madde 2.
- BALDWIN David, “The Concept of Security”, Review of International Studies, Vol. 23, No. 1, 1997.
- BANISAR David, “Comments on the Law on Protection of State Secrets of the Kyrgyz Republic”, OSCE, September 2005, s. 4, <http://www.osce.org/fom/16842?download=true>
- BARABIN V., Voenno-Politicheskaya Deyatelnost Gosudarstva v Sisteme Nacionalnoy Bezopasnosti, Moskova, 2007.
- BATTLER Alex, National Interests, National and International Security, Polis. Political Studies.No.4, 2002.
- BAYLIS John , “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, Uluslararası İlişkiler, Vol. 5, NO. 18, 2008.
- BAYLIS John , v.d., The Globalization of World Politics – An introduction to international relations, Oxford: Oxford University Press, 2001.
- BELKOV A., “Ponyatiyno-kategoriynyy Apparatt Konceptii na Natsionalnoy Bezopasnosti”, Informatsionnyy Sbornik, NO. 3, 2004.

- BISHKEK International Conference on Enhancing Security and Stability in Central Asia: Strengthening Comprehensive Efforts to Counter Terrorism', Summary Report, 13/14 December 2001, Bishkek <https://www.osce.org/what/terrorism/40178?download=true>
- BOTOEVA K., "The Concept of National Security of the Kyrgyz Republic", Vestnik KRSU, Vol. 15, No 1, 2015.
- BRZEZINSKI Zbigniew, Paige Sullivan, Russia and the Commonwealth of the Independent States, New York, 1997.
- BUZAN B., L. Hansen, The Evolution of International Security Studies, Cambridge University Press, New York, 2009.
- BUZAN Barry, "Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi", Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18, 2008.
- BUZAN Barry, "New Patterns of Global Security in the Twenty-first Century", International Affairs, No. 67.3, 1991.
- BUZAN Barry, People, States and Fear; An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era, Harvester Wheatsheat, 1991.
- BUZAN Barry, v.d., Security: New Framework for Analysis, UK: Lynne Rienner Publishers, 1998.
- CHUVAKOV A., Security: Political and Legal Aspects, Mechnikov National University in Odessa, Ukraine, 2015.
- ÇOROTEKIN Tınçtıkbek , "Kırgızistan Cumhuriyeti", <http://www.altayli.net/wp-content/uploads/2016/01/KIRGIZ%C4%B0STAN-CUMHUR%C4%B0YET%C4%B0.pdf>
- DADIEVA L., "To the Question of the Relationship Between the Concept of National Security, State Security and Constitutional Security", 2014, <http://www.science-journal.kg/media/Papers/ivk/2014/8/ivk-2014-N8-187-190.pdf.pdf>
- DAL Vladimir, Tolkoviy Slovar Velikorusskogo Yazika, Moscow, 1863.
- DE HAAS Marcel, "The Shanghai Cooperation Organizations Momentum Towards a Mature Security Alliance", South African Journal of Military Studies, Vol. 36, No. 1, 2008.
- DE HAAS Marcel, "Relations of Central Asia with the Shanghai Cooperation Organization and the Collective Security Treaty Organization", Journal Of Slavic Military Studies, Vol. 30, No. 16, 2017.
- DE HAAS Marcel, "The Shanghai Cooperation and the OSCE: Two of a kind?", Helsinki Monitor, Vol. 18, 2007.
- DECLARATION of Heads of Member States of Shanghai Cooperation Organisation, Astana, July 05, 2005, http://www.sectso.org/news_detail.asp?id=500&Language ID=2
- DEDEOĞLU Beril, Uluslararası Güvenlik ve Strateji, İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları, 2008.
- DEKLARATSIYA Pyatiletiya Shanhayskoy Organizatsii Sotrudnichestva, http://www.mid.ru/sanhajskaa-organizacia-sotrudnicestva-sos-/-/asset_publisher/0vP3hQoCPRg5/content/id/400394
- DUŞANBE Deklarasyonu, 8. Madde., <http://www.fergananews.com/news.php?id=10042>
- EBERHARDT Adam, Akihiro Iwashita, Security Challenges in the Post-Soviet Space: European and Asian Perspectives, Poland, 2007.

- EKICI Ekrem, “Hobbes ve Rousseau: Toplumsal Sözleşme Kuramı”, https://ismetparlak.files.wordpress.com/2013/08/hobbes-ve-rousseau_toplumsal-sc3b6zlesme-kuramc4b1.pdf
- ESENBKOVA Assiya, “Ekologicheskiy Aspekt Besopasnosti Kirgizstana”, <http://easttime.ru/analitic/1/4/131.html>
- FEATHERSTONE Mike, “Global Culture: An Introduction”, Theory Culture and Society, Febr.-March, No. 7, 1990.
- FEVZIYEV Cavanşir , “XXI. Yüzyılda Küresel Güvenlik ve Stratejik İstikrar”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt.2, Sayı 3, 2013.
- FORUM for Security Co-operation, Organization for Security and Co-operation in Europe, FSC.JOUR/676, 18 January 2012, <https://www.osce.org/fsc/87143?download=true>
- FROLOV Vladimir, Politicheskiye Aspekty İntegratsionnykh Processov v Evraziyskom Regione, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Saint Petersburg, Rusya Ulusal Ekonomi ve Kamu Hizmeti Akademisi Rusya Federasyonu Başkanı Kuzey-Batı Yönetim Enstitüsü, 2015.
- GAMALI Nigar, Rusya ve Orta Asya Ülkelerinin Ekonomik İşbirliği: Eğilimler ve Beklentiler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 2015.
- GARTZKE Erik, “Economic Freedom and Peace”, Economic Freedom of the World, Annual Report, 2005.
- GELLNER Ernest, “Prishestviye Nacionalizma: Mify Nacii i Klassa”, Uluslararası Felsefe Dergisi, No.1, 1992.
- GONCHARENKO L., Akulinina F., Ekonomicheskaya Bezopasnost, Moscow, 2015.
- GONTAR Sergey, Deyatelnost Voyennykh i Gosudarstvennykh Organov Rossiyskoy Federatsii po Sozdaniyu i Razvitiyu Sistemy Kollektivnoy Bezopasnosti v Formate ODKB, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Moscow, Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı Askeri Üniversitesi, 2017.
- GRACHEV S.I., Kontrterrorizm: Organizatsionniye, Pravoviye, Finansoviye Aspekty i Voprosy Profilaktiki, Nizhny Novgorod, 2010.
- GÜNGÖR Murat, Ulusal Bilgi Güvenliği: Strateji ve Kurumsal Yapılanma, Uzmanlık Tezi, T.C Kalkınma Bakanlığı, 2015.
- GÜVERCİN Cemal Hüseyin, “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihi”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/36/198/1610.pdf>
- HAAS E., “Types of Collective Security: An Examination of Operational Concepts”, American Political Science Review, Vol. 49. No. 1, March 1995.
- HACHATUROV, “Shanhayskaya Organizatsya Sotrudnichestva: Perspektivy Razvitiya”, İzvestiya Uralskogo Gosudarstvennogo Universiteta, Cilt 3, No. 3(80), 2010.
- HIRST P., Thompson G, Globalization in Question, Cambridge: Blackwell Publishers, 1996.
- HOCAOĞLU Durmuş, “Bir Milliyetçilik Analizi”, Yeniçağ, Cilt 2, Sayı 68, 2004.
- HUANG Panyue, “SCO Peace Mission – 2016 Kicks Off in Kyrgyzstan”, http://english.chinamil.com.cn/view/2016-09/18/content_7263185.htm
- ILYASSOV Yerik, Avrupa Birliği'nin Orta Asya'ya Yönelik Politikası ve Kazakistan, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, 2010.
- ILYIN V., İlyin, Politologiya: Uchebnik Dlya Vuzov, Moskova: Knizhny Dom Universitet (KSU), 2001.

- IMANALIEV Muratbek, “Shos: Vozmozhnost Byt v Svyske s Rossiey i Kitaem”, https://vesti.kg/index.php?option=com_k2&view=item&id=34853&Itemid=125
- IMANKULOVA K., Istoriya Kirgizstana, Bişkek, 2014.
- JAMS E., History of economic thought, çev. P.Oldaka ve A. Pokrovsky, Moskova, 2010.
- JOINT Communiqué: Meeting of the Council of Heads of Government (Prime Ministers) of the Member States of the Shanghai Cooperation Organization, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t162437.shtml
- JOINT Statement of the Meeting of the Council of Heads of State of The Shanghai Cooperation Organization, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t513028.shtml
- KAMYNIN V.D., v.d., Centralnaya Aziya na Rubezhe XX–XXI vekov: Politika, Ekonomika, Bezopasnost, Ekaterinburg, 2017.
- KARPOV A., “Zontik Bezopasnosti: Mnimiy ili Realniy?”, Slovo Kyrgyzstana, 30 June, 2010.
- KASKO Darya, “Sotrudnichestvo Stran SNG v Sfere Bezopasnosti”, <http://zviazda.by/ru/news/20161011/1476134272-sotrudnichestvo-stran-sng-v-sfere-bezopasnosti>
- KEOHANE R, J. Nye, Transnational Relations and World Politics, Oxford: Oxford University Press, 1997.
- KERIMBEKOVA N.K., On The Issue Of The National Security Of Kyrgyzstan and The Central Asian Region In The Conditions Of Sovereign Statehood, Bishkek, 2002.
- KERR Pauline, “Human Security”, (ed.Alan Colins), Contemporary Security Studies, Oxford University Press, New York, 2007.
- KIRGIZ Cumhuriyeti Anayasası, 2010, http://www.gov.kg/?page_id=263&lang=ru
- KIRGIZ Cumhuriyeti Bilgi Güvenliği Konsepti, Kirgiz Cumhuriyeti Hükümeti Kararnamesi ile onaylanmış, 11.07.2008
- KIRGIZ Cumhuriyeti Su Kodeksi , No 8, 12.01.2005, <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1605>
- KIRGIZ Cumhuriyeti topraklarında Rusya Federasyonu ve Kirgiz Cumhuriyeti arasında ortak bir Rus askeri üssü statüsü ve koşulları hakkında anlaşma, 07.05.2008, N 74-FZ, <http://docs.cntd.ru/document/902383846>
- KIRGIZ Cumhuriyeti'nin 2018 – 2014 yılları için Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi, 26 Aralık 2017.
- KIRGIZ Cumhuriyeti'nin Sürdürülebilir Ulusal Kalkınma Konseyi, Kirgiz Cumhuriyeti'nin Ulusal Kalkınması Stratejisi (2013-2017 dönemi için), № 194, 2013.
- KIRGIZ Respublikasının Koopsuzduk Keneshi Jonundo Jobo (2010), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 36, 09.09.2010.
- KIRGIZ Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2001), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 13.07.2001
- KIRGIZ Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2009), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 18.02.2009
- KIRGIZ Respublikasının Uluttuk Koopsuzdugunun Konceptiyasi (2012), Kirgiz Respublikasının Yusticiya Ministirligi, 120, 12.06.2012.
- KIRSHNER Jonathan, Globalization and National Security, New York, 2006.

- KOÇER Gökhan, “Soğuk savaş Sonrasında Uluslararası Güvenlik Ortamı ve Türkiye’nin Ulusal Güvenliği”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, 2005.
- KOMAROV S. M., *Metodologiya i Mehanizmy Formirovaniya Politicheskoy Stabilnosti Rossii*, Moskova: RAGS, 2000.
- KONCEPCIYA Kollektivnoy Bezopasnosti Gosudarstv-Uchastnikov Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti, http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=130
- KONCEPCIYA Vneshney Politiki Kirgizskoy Respubliki, No 2, 10.01.2007
- KONOVALOV V., *Security: national and regional aspects*, Rostov-on-Don, 2002.
- KONYUKHOVA Irina, *Sovremenniy Rossiyskiy Federalizm i Mirovoy Opyt: Itogi Stanovleniya I Pespektivy*, Moscow, 2004.
- KORTUNOV S.V., *Conceptual Bases of National and International Security*, Moscow, 2007.
- KOTTASOV Ivan, “How NATO is funded and who pays what”, <http://money.cnn.com/2017/03/20/news/nato-funding-explained/index.html>
- KROTOV Dmitry, “Avrasya: Politicheskoye Edinstvo, Kotorogo ne Hvatayet”, *Avrasya*, 30 Eylül 2015, <http://www.evrazia.org/print.php?id=1926>
- KULAGIN Vladimir, “Global’naya ili Mirovaya Bezopasnost”, *Mejdunarodniye Protcesy*, Cilt 13, sayı 1 (40), 2015.
- KUMSKOVA N.K, Halilova M.V., “The Problems of National Economic Safety Kyrgyzstan”, *Vestnik KRSU*, Vol. 15, No 3, 2015.
- KUSHLINA V., *Gos.Regulirovaniye Rynochnoy Ekonomiki*, Moskova: RAGS, 2005.
- KUVATOVA Jyldyz, *Partnership for Sustainable Results*, Bishkek: Manasartdesign, 2009.
- Kyrgyzneftegaz’ın eski başkanı İsmanov ile röportaj, <http://www.pr.kg/old/archive.php?id=7022>
- LACHOWSKI Zdzislaw, *Confidance and Security Building Measures in the New Europe*, New York, Oxford University Press, 2004.
- LAUMULIN M.T., *Centralnyay Aziya v Zarubezhnoy Politologii i Mirovoy Geopolitike*, Almaty, 2009.
- LAUMULIN M.T., *Strategiya ES v Centralnoy Azii: Geopolitika, Bezopasnost, İnteresy*, Almaty, 2004.
- LAZAREV V., *Obshaya Teoriya Prava i Gosudarstva*, Moscow, 2002.
- LIPPMANN W., *US Foreign Policy: Shield of the Republic*, New York: Atlantic Monthly, 1943.
- LITVISHKO O., “Transformaciya Nacionalnyh interesov v Epohu Globalizacii”, <https://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789/1023/%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%9E%D0%9C.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- LUKIN Alexander, “Shanhayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva: Chto Dalshe”, *Rossiya v Globalnoy Politike*, Cilt 5, No. 3, 2007.
- MAHER Joanne, *The Europa World Book 2004*, London, 2004.
- MAKARENKO E., Pavlov S., *Aktualniye Voprosy Obespecheniya Nacionalnoy Bezopasnosti*, Moscow, 2006.
- MALINOV V., *Bezopasnost’ v Epohu Partnerstva*, Moscow, 1999.
- MARCHENKO M., *Gosudarstvo i Pravo v Usloviyah Globalizacii*, Moscow, 2009.
- MARCHENKO M., *Teoriya Gosudarstva i Prava*, Moscow, 2001.

- MATRUSOV N.D., O Neobhodimosti Sozdaniya Celostnoy Sistemy Nacionalnoy Bezopasnosti Rossii, Moskova, 2002.
- MKRTCHYAN Melsik, "State Economic Security System and Its Components", 4th Int'l Conference on Research in Humanities, Sociology & Corporate Social Responsibility (RHSCSR'15), Penang (Malaysia), Sept. 25-26, 2015.
- MORGAINÉ Karen, Moshoula C. Dessylas, Anti-Oppressive Social Work Practice, USA: SAGE Publication, 2015.
- MOZZAFARI Mehdi, Security Politics in the Commonwealth of Independent States, Denmark, 1997.
- MURPHY Damian, "The Shanghai Cooperation Organization: Threatening Human Rights or Providing Regional Cooperation and Stability?", https://freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/DMSCOTestimony.pdf
- MURZAKULOV A., Grajdanin i Gosudarstvo v Sovremennom Kirgizstane, Bishkek: Maxprint, 2012.
- NIKOLAENKO Valery, Kollektivnaya Bezopasnost Rossii i ee Soyuznikov, Moscow, 2003.
- NOYAN Noyan, Ceza Hukuku, Ankara, 2005.
- OHMAE K., The End of Nation State. The rise of regional economies, London: Harper Collins, 1995.
- OMAROV N.M., Vneshnyaya Politika Kirgizskoy Respubliki v Epohu "Strategicheskoy Neopredelennosty", Bishkek, 2005.
- OMELICHEVA Mariya, Counterterrorism Policies in Central Asia, NY: Routledge, 2010.
- OMOKEEV A., "Chto Takoe Ekonomicheskaya Besopasnost Kirgizskoye Respubliki", <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1211784600>
- OROZBAK UULU Sagımbay, Epos Manas: Velikiy Pohod, Bishkek: İzd. Sham, 1994.
- OSMONOV O., A. Asankanov, Kirgizistan Tarihi, Bişkek, 2003.
- OVCHINSKY V.S., Mezhdunarodno - pravoviye Osnovy Borby s Terrorizmom, Moscow, 2003.
- ÖZEL Mehmet, Demet Dönmez, "Toplum Sözleşmecilerinden 11 Eylül'e Güvenlik Anlayışındaki Değişim", <http://www.tid.gov.tr/Makaleler/-Toplum%20S%C3%B6zle%C5%9Fmecilerinden%2011%20Eyl%C3%BC1%E2%80%99e%20G%C3%BCvenlik%20Anlay%C4%B1%C5%9F%C4%B1daki%20De%C4%9Fi%C5%9Fim.pdf>
- P.G.W. Galare, Oxford Latin Dictionary, Clarendon Press, Oxford, 2005.
- PARAMONOV V., O. Stolpovskiy, "Voyennoye Sotrudnichestvo Rossii i Stran Centralnoy Azii v Ramkah SNG: Niotkuda i v Nikuda?", <http://www.ceasia.ru/index.php/2010-07-02-17-35-57/115--l-r.html>
- PILLALAMARRI Akhilesh, "The United States Just Closed Its Last Base in Central Asia", <https://thediplomat.com/2014/06/the-united-states-just-closed-its-last-base-in-central-asia/>
- POLOJENIYE 'O Pogranichnyh Predstaviteleyah Kyrgyzskoy respubliki', No. 133, 5.03.2004.
- PROEKTOR D., Miroviye Voyni i Sudby Chelovechestva, Moskova, 1986.
- PROHOZHEVA A., Obshaya Teoriya Nacional'noy Bezopasnosti, Moskova: RAGS, 2005.
- RESTIAN Adrian, Patalogia Informationala, Bucharst, 1997.
- ROTHSCHILD Emma, "What Is Security?", Daedalus, Vol. 124, No. 3, 1995.

- RUBINSHTEIN S. L., *Osnovy Obshecy Psihologii*, Moskova: Pedagogika, Cilt 1, 1989.
- RUSLANOVA Diana, *Sotrudnichestvo Rossii i Kirgizii v Obespechenii Regionalnoy Bezopasnosti*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Moskova: Rusya Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Akademisi, 2017.
- SAIDOV A., Kashinskaya L, “Nacionalnaya Bezopasnost’ i Nacionalniye Interesi”, *Rus Hukuk Dergisi*, Sayı 12, 2005.
- SANCAK Kadir, “Güvenlik Kavramı Etrafında Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, 2013.
- SCHIRCH Lisa, “Civil Society’s Peacebuilding Approach”, David Cortright, Greenberg M, StoneL (ed.), *Sivil Society, Peace and Power*, London, 2016.
- SCO Troops in Final Stage of Peace Mission 2014 Exercise, <https://sputniknews.com/world/20140829192444964-SCO-Troops-in-Final-Stage-of-Peace-Mission-2014-Exercise/>
- SHALAK A., *Geopolitika: Teoriya, İstoriya, Praktika*, Irkutsk, 2006.
- SHEILA R. Ronis, *Economic Security: Neglected Dimension of National Security?*, Washington: NDU Press, 2011.
- SHISHKOV Y. V., *İntegracionniye Processy na Poroge XXI veka. Pochemu ne İntegriruyutsya Strany SNG*, Moscow, 2001.
- SITARYAN Stepan, “İntegraciya Stran SNG: Trudnosti i Perspektivy Vzaimodeystviya”, http://vasilieva.narod.ru/4_5_01.htm
- STARCHAK Maxim, “The CSTO in 2017 and how Russia exploits its allies”, <http://intersectionproject.eu/article/security/csto-2017-and-how-russia-exploits-its-allies>
- STEIN Matthew , “Compendium of Central Asian Military and Security Activity”, <file:///C:/Users/%D0%98%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%BC/Downloads/20170622%20Stein%20-%20Compendium%20of%20Central%20Asian%20Military%20and%20Security%20Activity%20v7%20-%20October%2028,%202016.pdf>
- STEPANOV Victor, “Sodruzhestvo: Chetvert Veka Vmeste”, *Forum Plus*, No.5, 2016.
- STONE Marianne, *Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis*, Columbia University, School of International and Public Affairs, New York, 2009.
- STRATEGIYA Razvitiya Strani na 2007-2010 Gody, No 249, 16.05.2007
- SYROEZHKIN Konstantin , “China in Central Asia: from Trade to Strategic Partnership”, *Central Asia and the Caucasus*, Vol.5, No.3.
- SYROEZHKIN Konstantin, *Vzaimodeystviye ODKB I SHOS*, Almaty, 2006.
- TAŞAĞIL Ahmet, *Gök Türkler’in Çocukları*, İstanbul, Mart 2015.
- TASHKENTSKAYA Deklaratsya Glav Gosudarstv-Chlenov Shanhayskoy Organizatsii Sotrudnichestva, <http://rus.sectesco.org/load/44279/>
- THRASSY N. Marketos, *China's Energy Geopolitics: The Shanghai Cooperation Organization and Central Asia*, NY: Routledge, 2008.
- TORUN Zerrin, “Doktrinde İnsan Güvenliği Kavramı: Destekleyenler ve Eleştirenler”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, No. 19/1.
- TSYGANOV Pavel, “Mirovaya Politika i Ee Soderjaniye”, *Mejdunarodniye Protcesy*, Cilt 13, sayı 1 (40), 2015.

- TURDIEVA Z., Cooperation of the Russian Federation with the states of Central Asia in ensuring international security, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bishkek, Kırgız-Rus Slavyan Üniversitesi, 2011.
- TURDIEVA Z., Osnovniye Napravleniya Gosudarstvennogo Vzaimodeystviya RF i Gosudarstv v Centralnoy Azii i Resheniye Problem Mejdunarodnoy Bezopasnosti, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bishkek, Kırgız-Rus Slavyan Üniversitesi, 2011.
- TURNER Barry, The Politics, Cultures and Economies of the World, New York, 2014.
- TURNER Barry, The Politics, Cultures and Economies of the World, The Statesman's Year Book, London, 2000.
- VASHAKMADZE Mindia, Normativno-Pravovaya Baza Sektora Bezopasnosti Kirgizskoy Respubliki, Geneva, 2013.
- VASIIYEV S., Obozrevatel, Moscow, 1999.
- VOZHENNIKOV A.V., Regionalnaya Bezopasnost': Geopoliticheskiye i Ekonomicheskkiye Aspekty, Moskova: RAGS, 2006.
- WAEWER Ole, "Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi", Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18, 2008.
- WALT Stephen M., "The Renaissance of Security Studies", International Studies Quarterly, Cilt 35, Sayı 2, 1991.
- WENSVEEN Jonathan, Human Nature in Hobbes and Thucydides, Carleton University, Published Master Thesis, 2013.
- WOLFERS A., "National Security as an Ambiguous Symbol", Political Science Quarterly, Vol. 67, № 4, 1952.
- YARDIMCIOĞLU Mahmut, H. Koçarslan, "Çok Kutuplu Dünyaya Doğru: Şanghay İşbirliği Örgütü",
https://www.researchgate.net/profile/Mahmut_Yardimcioglu/publication/312533089
- YAZDANI Enayatollah Yazdani, "Globalization and the Role of Islam in the post-Soviet Central Asia", Alternatives: Turkish Journal of International Relations, Vol. 8, No. 2, 2009.
- YILDIZ Dursun, "Orta Asya'nın Su Sorunları ve Aral Gölünü Geri Döndürme Çabaları",
<http://www.hidropolitikakademi.org/wp-content/uploads/2014/11/Orta-Asyan%C4%B1n-su-sorunlar%C4%B1.pdf>
- ZAGINAYLOV N., Fundamentals of Information Security, Berlin, 2015.
- ZAKON Kırgızskoy Respubliki o Gosudarstvennom Regulirovanii Vneshnetorgovoy Deyatelnosti, No 41, 02.07.1997
- ZAKON Kirgizskoy Respubliki o Nacionalnoy Bezopasnosty (2003), № 44, 26.02.2003.
<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1168?cl=ru-ru>
- ZAKON Kırgızskoy Respubliki o Pravitelstve Kirgizskoy Respubliki, 19.03.1997
<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/517?cl=ru-ru>
- ZAKON Kirgizskoy Respubliki O Zashite Gosudarstvennyh Sekretov Kirgizskoy Respubliki, 14.01.1994, № 1476-XII, <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/739?cl=ru-ru>
- ZAKON Kirgizskoy Respubliki ob Organah Nacionalnoy Bezopasnosti, 11.01.1994, 1362-XII, <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/710>
- ZBIGNIEW Brzezinski, The Choice: Global Domination or Global Leadershi, New York, 2004.
- ZELENKOV M., Osnovy Teorii Nacionalnoy Bezopasnosty, Moscow, 2015.
- ZOLOTAREV V.A., Nacionalnaya Bezopasnost' Strani, Moskova, 2008.

<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/58128>
<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/60225>
http://geolike.ru/page/gl_7038.htm
<http://iamik.ru/news/ekspertnyy-klub/65688/>
http://odkb-csto.org/js_csto/sobytiya/detail.php?ELEMENT_ID=8121&SECTION_ID=222
<http://politikaakademisi.org/2012/06/09/sanghay-isbirligi-orgutu/>
<http://tass.ru/info/3390512>
http://www.bizhit.ru/index/polzovateli_interneta_v_mire/0-404
<http://www.coalink.ru/subows-1393-4.html>
<http://www.dkb.gov.ru>
<http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/12-08-2015-1.aspx>
<http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/93>
<http://www.mfa.gov.kg/stati/view/idnews/16>
<http://www.region.kg>
<http://www.stanradar.com/news/full/20789-budushee-odkb-zhdai-li-revoljutsii.html>
<http://yashinaa.livejournal.com/870.html>
https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=78
<https://news.am/rus/news/112320.html>
<https://ria.ru/spravka/20111019/464457877.html>
<http://www.kg.undp.org/content/kyrgyzstan/en/home/countryinfo/>
<http://kg.one.un.org/content/unct/kyrgyzstan/en/home/we.html>
<http://mil.ru/smosng/about/history.htm>
http://english.cntv.cn/english/special/peace_mission/home/index.shtml
<http://www.cis.minsk.by/page.php?id=1290>
http://kenesh.kg/ru/article/show/1590/na-obshtestvennoe-obsuzhdenie-s-9-marta-2017-goda-vinositsya_proekt-zakona-kirgizskoy-respubliki-o-sovete-bezopasnosti-kirgizskoy-respubliki
http://www.mid.ru/sanhajskaa-organizacia-sotrudnicestva-sos-/-/asset_publisher/0vP3hQoCPRg5/content/id/365352
https://vesti.kg/index.php?option=com_k2&view=item&id=4887:kyrgyzstan-i-nato-obsuzhdayut-vopros-otkryitiya-ofisa-severoatlanticheskogo-alyansa-v-bishkeke&Itemid=136
<https://www.open.kg/about-kyrgyzstan/polity/government/193-upravlenie-v-kyrgyzstane-v-sostave-sssr-1917-1991.html>
http://www.mid.ru/central-noaziatskoe-soobsestvo-cas-/-/asset_publisher/0vP3hQoCPRg5/content/id/585382